(10)

فتاوی دار العلوم دیوبند

پښتو

مکمل او مدلل

له افاداتو

حضرت مفتی عزیز الرحمن عثمانی صاحب

تر هدایت لاندی

حکیم الاسلام حضرت مولانا محمد طیب صاحب

ترتیب

مولانا محمد ظفیر الدین صاحب

تخریج او نوی زیاتونه

مولانا محمد یامین صاحب

خپرونکی

محمد ساجد

مکتبہ رشیدیہ

سرکی روڈ کوئٹہ

بسم الله الرحمن الرحيم

دموجوده وخت په دار الافتآء کې دمروجه نسخو مطابق، دنوی تخریج سره اعلیٰ کمپوټري چاپ

فتاویٰ دار العلوم دیوبند

مدلل و مکمل

په آسانه او روانه کندهاری پښتو

لسم جلد ⑩

کتابُ الطّلاق (نصفِ آخر)

تالیف: مفتی اعظم عارف بالله حضرت مولانا مفتی عزیز الرحمٰن صاحب عثمانی رح
((ددار العلوم دیوبند اول مفتی))

په لار ښوونه د: حکیم الاسلام حضرت مولانا قاري محمدطیّب صاحب رح (مهتمم دارالعلوم دیوبند)

مرتب: مولانا محمد ظفیر الدین صاحب، رفیقِ شعبۂ ترتیبِ فتاوٰی دار العلوم دیوبند

اضافه تخریج جدید: مولانا مفتی محمد صالح، رفیقِ دارالافتآء جامعة اسلامیه، بنوری ټاؤن کراچی

ژباړه، تعلیق او تحقیق: مولانا الحافظ محمّد أحمد الحقاني الأفغاني، فاضلِ حقانیه، پشاور

زیرِ نګراني: شیخ الحدیث حضرت مولانا الشیخ عبد القادر النهر کاریزي (دامت بر کاتهم العالیة)

مکتبهٔ حبیبیه

کاسی روډ، کوئټه ☎: 0812662448

لومړی چاپ

۱۴۲۹ شعبان \ اګست 2008

Maktabah Habibiyah | مکتبه حبيبيه
Publishing Organization | خپرندويه ټولنه

Arg Bazar, Kandahar, Afghanistan. Mob : 0799447413 : ارګ بازار کندهار ، افغانستان ، ګرځنده تليفون
Kasi Road, Quetta, Pakistan . Phone : 0812662448 : کاسي روډ ، نزد مسجد نور ، کوئټه ، تليفون شميره
AL-ILM Computers, Quetta. Mob: 03218016371 :العلم کمپيوټرز، کوئټه پاکستان، ګرځنده تليفون شميره

دفتاوىٰ دار العلوم ديوبند مدلّل او مكمل (پښتو) دمضامينو فهرست، جلد ⑩

دلسمی حصې فهرست ختم سو

بسم الله الرحمٰن الرحيم

الحمد لله وكفٰى وسلامٌ علىٰ عباده الذين اصطفىٰ.

دفتاوی دار العلوم ديوبند لومړی جلد خاکسار مرتب او محشي په کال ۱۳۸۲ هجري سپوږميز کي وړاندي کړی وو، تردې وروسته په لږ ځنډ سره ورپسې نور جلدونه هم وخت په وخت حاضريده ، دالله ﷻ په لکونو لکونو انعام او احسان دی چي نن ورځ يې لسم جلد وړاندي کيږي، له دې امله دخاکسار مرتب او محشي زړه دښتن ﷻ دحمد او شکر څخه ډك دی او دخپل بې نيازه رب په وړاندي پر سجده دی چي په توفيق سره يې دا خدمت سرته ورسيدی او ان شاء الله په راتلونکي کي به هم سرته رسيږي.

دالله ﷻ څخه دعا ده چي په خپل فضل او کرم سره دا خدمت قبول وګرځوي او په خپلو شکر ګذارو بندګانو کي ددې حقير نوم هم ورګډ کړي.

دا ټول په اصل کي ددار العلوم ديوبند فيض دی چي ديو سل او څوارلس ۱۱۴ کالو راهيسي په پرلپسي ډول دکتاب او سنت ، ملك او ملت په هر اړخيزو خدماتوکي بوخت دی، خدای ﷻ دي وکړي چي ترقيامته پوري دهغه دا بې پايانه سمندر څپو وهونکی وي، او انساني نړۍ ورڅخه برخه منده وي.

دلته په رارسيدو سره بې اختياره دقلم پر ژبه باندي دخپل مرشد اوتربيه کوونکي حکيم الاسلام قاري محمد طيب صاحب دامت برکاتهم ګران نوم پر ژبه باندي راځي، چا چي په لومړي ځل ددې خوږ خدمت دپاره ددې خاکسار نوم وټاکی اودخپل اعتماد ښکارندويي يې وکړه، الله ﷻ دي صحت او سلامتيا او اوږد عمر وروبخښي، اوهم دي ورته دهغه دنيك ګمان نيکه بدله ورکړي، او دفتاوٰی چي کمه برخه پاته ده، په ښه توګه سره دهغه دپوره کولو لپاره دي هم توفيق راوبخښي، وما ذٰلك على الله بعزيز.

دفتاوی مهمه او اړينه برخه په دې جلد سره پوره سوه، ځکه چي دعامو خلګو چي کمه خوښي او لېوالتيا دضرورت دمسئلو سره وي لکه پاکي، لمونځ، روژه، حج، زکوٰة، نکاح او طلاق دنورو بابونو مسئلې ورته دومره په زړه پوري نه وي.

ښکاره ده چي دطلاق مسئلې په خپل ځان کي ډيره نازکتيا لري، او نتيجې يې تر ډيره پوري رسيدونکي وي، له دې امله دمسلمانانو فريضه ده چي هغوی دطلاق په استعمال کي دپوره احتياط او ويښ دماغ څخه کار واخلي، پر معمولي غوندي خبرو او يا خفګان باندي ددې لفظ اويا دې ته ورته دنورولو لفظونو دويلو څخه دي ډډه وکړي.

نکاح ددې لپاره نه تړل کيږي چي هغه ماته سي، بلکه مقصد يې په خپل مابينځ کي يو

تر بله محبت، ألفت، مینه او دوستي او دزړه اطمینان وي، الله ﷻ فرمایي:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً (سورة الروم ، رکوع: ۳).

ژباړه: او دهغه ﷻ دنښانیانو څخه دا دي چي پیدا کړي یې دي ستاسي دپاره ستاسي دقسمه څخه جوړه، چي آرام حاصل کړئ په هغو سره، او اینښی یې دی ستاسي په مابینځ کي یې مینه او محبت.

لیکن دا هم صحیح ده چي کله ناکله دطبیعتونو دنابرابروالي له امله حالات ترینګلي سي او په ښکاره باندي بیا یوځای سره اوسیدل ګران سي، بل لوري ته بیا دا حقیقت هم پرخپل ځای باندي منل سویدی چي اسلام نه طلاق خوښوي اونه دطلاق ورکوونکي حوصله افزائي کوي، بلکه دا کار ناخوښه بولي ، او دازدواج دتړون دماتولو او پرېکولو څخه دخلاصون لپاره په داسي تدابیرو باندي دعمل کولو تایید کوي چي له لاري یې خپل مینځي غلط فهمیاني لیري سي او ددواړو لورو تعلقات په خپل مابینځ کي محکم سي.

دنر او ښځي په خپل مینځي ژوند کي درئیس حیثیت اسلام ونارینه ته ورکړیدی، له دې امله داختلاف په وخت کي وزوج دالله ﷻ لار ښوونه ده:

وَاللَّتِيْ تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً (سورة النساء، رکوع: ٦)

ژباړه: او دکومو ښځو چي دبدخویي بیره وی تاسی ته نو دوی پوهوی اوجلا کوی یې په بیده کېدوکی اووهی دوی بیاکه خبره ومنی ستاسی نومه لټوی پردوی باندی لار دالزام.

په لومړۍ مرحله کي به دګټي او تاوان او دمعاملو دپوهاوي او ښووني کوشش وکړه سي او دژوند دبیړۍ پر سیده لاره باندي دسمولو مخلصانه هڅه دي وکړل سي، په دې هڅو کي باید ددې خبره پوره پاملرنه وسي چي دملګري احساسات غوځ پرې نه کړل سي

په دوهمه مرحله کي پکار ده چي زوج خپل دزړه آزار او دزړه ماتوالی په دې ډول ښکاره کړي چي خپله بستره دي بیله کړې، ترڅو چي دژوند ملګری دخپل زیاتی او بې ځایه ضد احساس کولو ته اړ سي.

تر ټولو په وروستنۍ په مرحله کي زوج ته دمعمولي سرزنش واك ورکول سویدی ، په عمومي ډول دانساني طبیعتونو همدغه درې درجې وي، په دې مرحلو کي چي په هره

یوه باندي مقصد ترسره سو او صلح او صفائي مینځ ته راغله نو دخدای ﷻ شکردي ادا کړې او دا ارزښتناکه تړون چي د اسلام په نامه ترسره سوی دی، هیڅکله دي پرې کیدو ته پرې نږدي.

که چیري زوج په ذاتي ډول په خپلو تدبیرونو کي ناکامه سي نو ددوی دواړو (زوج او ښځي) دخپلو خپلوانو فریضه ده چي دوی سره یو موټی سي او دخدا ترسی په وسیله باندي ددوی دمینځني معاملو دښه کولو لپاره نه ستړي کیدونکي کوشش وکړي.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ الله بَيْنَهُمَا إِنَّ الله كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا (سورة النساء ، رکوع : ٦).

ژباړه: اوکه تاسی بیریداست چی دوی دیوه او بل سره ضد ساتی نو ودروی یو انصاف داره دنارینه دطرفه څخه اویو انصاف داره دښځی دطرفه څخه، که دوی دواړه غواړی چی اصلاح وکړی نو الله ﷻ به موافقت پیدا کړی په دواړو کی، بیشکه الله ﷻ په هرڅه باندی پوه خبردار دی.

لنډه دا چي هر ډول ممکن کوشش دي وکړل سي ترڅو چي کم تړون سوی دی هغه مات نه سي، دښځو په معامله کي دنبي کریم ﷺ دا ارشاد هم خپل مخ ته اېښوول پکار دي چي پکښي دښځو دمزاجي کیفیت څرګندونه سویده، رحمتِ عالَم ﷺ فرمایي:

استوصوا بالنساء خيرا فانهن خلقن من ضلع وانه اعوج شيء في الضلع اعلاه فان ذهبتَ تقيمه كسرتَه وان تركته لم يزل اعوج فاستوصوا بالنساء (بخاري باب الوصاة بالنساء).

دښځو سره دښه چلند کولو لار خپله کړئ ، ځکه چي دوی له پښتی څخه پیدا سویدی او ترټولو زیات کوږوالی په لومړۍ پوښتۍ کي وي، که ته ددې دسیده کولو هڅه وکړې نو ماته به یې کړې اوکه یې همداسي پرېږدي نو هم هغه کوږوالی به پکښي باقي پاته وي ، له دې امله دښځو سره ښه چلند خپل کړئ .

نویو څیړنو هم ثابته کړیده چي دښځي پلې (عضلات) دنارینه ؤ دپلو (عضلاتو) په نسبت کمزوري دي ، او همدغه توپیر دنارینه او ښځي په دماغ او عقل کي هم سته ، بله دا چي په ښځه کي دانفعال او جذباتو ماده زیاته ده ، چي له امله یې دا دتنګ مزاجی ژر ښکار کیږي په دې کي دښځي دبدني جوړښت هم لویه ونډه ده. دنارینه په لاس کي دطلاق دواك ورکولو په وجوهو کي دا وجه هم یاده سویده ترڅو دطلاق اوبیلوالي خبره ډیر لږه پیښه سي ، په دې اړه دي دزیات تفصیل لپاره دخاکسار کتاب (داسلام نظام دعفت او

عصمت په اړه) مطالعه کړل سي.
دا خبره یاد ساتل پکار دي چي بې له کمي وجهي طلاق ورکول دسزا دلائق ګرځیدلو وړ کار دی، امام ابو حنیفه ﷺ خو مکروهِ تحریمي ګڼلی دی، او داسلام ټولو علماؤ په اتفاق سره دطلاق دبې ځایه استعمال څخه په ټینګه سره منع کړیده. په اوسني زمانه کي چي عام وګړي دطلاق کم استعمال کوي هغه سرار غلط او دشرع داصولو خلاف دی ، لومړی دعلماؤ څخه ددې په اړه معلومات ترلاسه کول پکار دي چي طلاق ورکول په کمو کمو حالتونو کي روا دي ، دتلواري څخه هیڅکله هم کار اخیستل نه دي پکار .
خدای مکړه که یو وخت طلاق ورکول اړین سي او له دې پرته بله هیڅ چاره نه وي نو په دې وخت کي دي یوازي یو طلاق ورکړي او ایله دي کړي ترڅو چي عده یې تیره سي ، او طلاق په داسي وخت کي ورکول پکار دي کله چي ښځه دحیض له ورځو څخه ووزي او دپاکی (طهارت) په ورځوکي داخله سي، اودپاکي (طهارت) په دې موده کي زوج یوځای والی نه وي کړی:
فالاحسن ان یطلق الرجل امرأته تطلیقة واحدة في طهر لم یجامعها ویترکها حتی تنقضي عدتها لان الصحابة کانوا یستحبون ان لا یزیدوا في الطلاق علی واحدة حتی تنقضی العدة (هدایه ج۲ ص۳۳٤) .
ژباړه: ترټولو غوره داده چي سړی ښځي ته یو طلاق ورکړي په پاکي کي په داسي حال کي چي په همدې طهر (دپاکي په موده) کي یې کوروالی نه وي کړی او بیا یې پریږدي ترڅو چي عده یې تیره سي ، ځکه چي صحابهٔ کرامو ﷺ دا خوښوله چي په طلاق کي تر یوه زیات والی را نه سي تردې چي عده یې تیره سي .
په دې طریقه کي ددواړو لورو ګټه ده ، دښځي ګټه داده چي دعدې ورځي به یې کمي وي ، او دنارینه ګټه داده چي دعدې په دوران کي درجوع کولو حق به ورته حاصل وي برابره خبره ده که ښځه راضي وي اوکه نه وي، او دعدې دپوره کیدلو څخه وروسته بیا ښځه دخپلي خوښی سره سم نوی نکاح کولای سي.
دحیض په حالت کي دطلاق ورکولو څخه منع سویده او دا ګناه او بدعت ګڼل سویدی ، همدا ډول درو طلاقو ورکولو ته هم معصیت ویل سویدی او ددې څخه هم منع سویده ، دنبي کریم ﷺ په زمانه کي چي کله یو سړی خپلي میرمني ته درې طلاقه ورکړل او بیا دا خبر سرورِ کائنات رسول الله ﷺ ته ورسیدی نو ډیر په قهر سو او ویې فرمایل:

ایلعب بکتاب الله وانا بین اظهرکم (دارقطني).

ژباړه: آیا هغه په داسي حال کي چي زه ژوندی یم په کتاب الله سره لوبي کوي.

زما پوره امید دی چي دشریعت دا خبره به تر عوامو پوري ورسیږي او عام وګړي به په دې باره کي دپوره احتیاط او خدا ترسی او ژور فکر څخه کار واخلي.
دا عرض کول هم ضروري ګڼم چي دانساني تقاضاوو له امله که یو ځای کمه غلطي پاته سوی وي نو لوستونکي مو دي بې له ځنډه خبر کړي ترڅو په راتلونکي چاپ کي دهغه اصلاح وکړل سي، په آخرکي دخپلو استاذانو، دشعبې دمشر اوغړیو، اودشورٰی دمجلس (دامت برکاتهم) په لوړ خدمت کي دتشکر او احسان ډالۍ وړاندي کول خپله فریضه ګڼم چي ددوی په پاملرنو، دعاوو او مرسته سره دا خدمت پای ته رسیږي ، الله تعالی ﷻ دي دا کوچنی خدمت قبول کړي او دخاکسار ترتیب کوونکي لپاره دي دآخرت توښه وګرځوي. ربَّنا تقبَّل منا انك انت السمیع العلیم.

ددعا غوښتونکی:

مُحمَّد ظَفیْرُ الدِّین غفرله

دفتاوی دار العلوم دیوبند ترتیب کوونکی

۱۱\ محرم\ کال ۱۳۹۷ هـ ق

پنځم باب

دتفويض بيان او ددې متعلق احکام او مسائل

دطلاقو تفويض: **سوال**: (۲۰۷) عبدالله دهندی سره په لاندينی شرطونو نکاح نامه وکړه او دايې وليکل چې که زه ددی شرطونو خلاف وکړم نوهندی ته ددری طلاقو اختيار دی، نودنکاح څخه وروسته عبدالله دځو شرطونو خلاف کار وکړ، نوپه دی بناء هندې خپل ځان ته دری طلاقه ورکړل، اودعدی څخه وروسته يې دزيد سره نکاح وکړه نودا نکاح صحيح ده اوکه نه؟ اودهندی اول خاوند اوځه وګړي وايي چې عهد نامه يې ددروغو جوړه کړيده اوهنده او دهندې پلار وايي چې عهد نامه صحيح ده، نوپه زيد پسی لمونځ صحيح دی اوکه نه؟ اوپر زيد څه ګناه سته اوکه نه؟

جواب: که دوه عادل شاهدان وی علاوه دهندی او دهندی دپلار څخه دعهد نامې پر شرائطو باندی نودری طلاقه پرهندی باندی واقع سوه (۱) ، اودوهمه نکاح دزيد سره صحيح ده اوپه زيد پسی لمونځ صحيح دی اوپر زيد څه ګناه نسته. فقط

که تر دومره ورځو پوری خبر وانه خلم نو تاته دطلاق دواقع کولو اختياردی په دی شرط نکاح وسوه نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۲۰۸) زيد دهندی سره په دی شرط نکاح وکړه چې که زه تر شپږو مياشتو پوری ستا څخه جدا واوسم اوپه دی کی ستا نان اونفقه اداء نه کړم نوتاته ددری طلاقو اختيار دی نوددی وجه وروسته دوجود شرط څخه که ستا مرضی وی نوته خپل ځان طلاق کړه اوبله نکاح وکړه نوپه دی صورت کی به ښځی ته اختيار وی دطلاقو اوکه نه؟ داشرط دښځی دجانبه وو، نوکه ددی شرط ابتداء دښځی دجانبه وی نو څه حکم دی؟

جواب: په دی صورت کی دشرط دوجود څخه وروسته ښځی ته اختيار دطلاقو سته اوهر دواړه صورتونه برابردی په درمختار کی دی: قال لها اختياري او امرك بيدك ينوي تفويض الطلاق الخ او طلقي نفسك فلها ان تطلق في مجلس علمها به مشافهة او اخباراً الخ (۲). فقط

که ستا داجازی څخه بغير نکاح وکړم نو تاته اختيار دی ددی اختيار څخه وروسته دښځی طلاق به واقع وی: **سوال**: (۲۰۹) يوسړی په وخت دنکاح ښځی ته دا اختيار ورکی چې که

---

(۱) اقول وظاهر ان التعليق كالتنجيز فی وقت تحقق الشرط (ردالمحتار باب الامر باليد ج۲ ص۲۲۲) وما سوٰی من الحقوق يقبل فيها شهادة رجلين اورجل وامراتين سواء كان الحق مالا اوغير مال مثل النكاح الطلاق والوكالة والوصية ونحو ذالك (هدايه كتاب الشهادة ج۲ ص۱۲۲، ط. س. ج۳ ص۱۵۴). ظفير

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب تفويض الطلاق ج۳ ص۳۱۵، ط.س. ج۲ ص۲۵۳. ظفير

زه ستا داجازی ښځه بغیر بله نکاح وکړم نو په دی حالت کی تاته به اختیار وی چی دوهمي ښځی ته طلاق ورکړی او زما دنکاح ښځه بی لیری کړی نوپه دی صورت کی دی ښځی ته دطلاق ورکول صحیح دی اوکه نه؟ او دې ته به اختیار وی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی ښځی ته اختیار ورکول صحیح دی که دغه وخت دا طلاق ورکړی نو واقع به سی (١). فقط

دعهد نامې په وجه دمذکوره مودی ښځه وروسته ښځه خپل ځان ته طلاق ورکولی سی:

سوال: (۲۱۰) دیوی ښځی خاوند دشپږو کالو ښځه مفقود الخبردی اوده دنکاح په وخت خپلی ښځی ته یوعهد نامه په دی مضمون لیکلی وه چی که زه نامرد سم او یا مفقود الخبر سم یا خوقیدی سم اویا مسافر سم چی ستا سره تلل راتلل نه سم کولی او نان او نفقه درنه کړم نو ددوو کالو انتظار کولو ښځه وروسته ماته چی کم دطلاقو اختیار دی زه هغه تاته سپارم ته دری طلاق واچوه اودبل سړی سره نکاح وکړه نوپه دی صورت کی موافق دشرط دعهد نامې، ښځه طلاق واچوی اودوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی دشرط دپوره کیدو ښځه وروسته ښځی ته ددرو طلاقو اختیار دی خودا شرط دی چی په کم مجلس کی داموده پوره سی چی دهغه ښځه وروسته ورته خاوند دطلاقو اختیار ورکړیدی، یعنی دوه کاله، نوپه دغه وخت اودغه مجلس کی چی ښځی که خپل ځان ته دری طلاق ورکړل اودخاوند دزوجیت ښځه جلاسی نوکیدی سی. قال لها اختیاری (الی ان قال) اوطلقی نفسك فلها ان تطلق فی مجلس علمها به مشافهة او اخباراً وان طال یوما اواکثر ما لم یوقته وبمضی الوقت قبل علمها (٢) درمختار. قوله ما لم یوقت فلو قال جعلت لها ان تطلق نفسها الیوم اعتبر مجلس علمها فی هذه الیوم فلو مضی الیوم ثم علمت خرج الامر عن یدها وکذا کل وقت قید التفویض به الخ (٣)، شامی ج۲ ص**۵۷۵**، اقول وظاهر ان التعلیق کالتنجیز فی وقت تحقق الشرط قال فی الشامی والتنجیز بمنزلة التعلیق (۴) ج۳ ص۴۸۴، وفی الدر المختار لکن فی البحر عن القنیة ظاهر الروایة ان المعلق کاالمنجز (۵) ج۲ ص۴۸۴، وفی الدرالمختار ایضا: ومن

---

(١) ذکر ما یوقعه غیره باذنه وانواعه ثلاثة تفویض وتوکیل ورسالة الخ واما فی طلقی ضرتك فیصح رجوعه ولم یقید بالمجلس لانه توکیل محض (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التفویض ج۲ ص٦۵۳ ط. س. ج۳ ص۳۱۵). ظفیر

(٢) ایضا. ظفیر

(٣) ردالمحتار کتاب الطلاق باب تفویض الطلاق ج۲ ص٦۵۳ – ٦۵۴، ط. س. ج۳ ص۳۱۵. ظفیر

(۴) ردالمحتار باب الامر بالید ج۲ ص٦٢٢ ط. س. ج۳ ص۳۲۹. ظفیر

(۵) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الامر بالید ج۲ ص٦٢٢. ط.س. ج۳ ص ۳۲۹. ظفیر

الالفاظ المستعملة الطلاق يلزمني والحرام يلزمني وعلى الطلاق وعلى الحرام فيقع بلا نية للعرف الخ [۱] ج۲ ص۴۳۲ شامي وفيه تفصيل حققه في الشامي. فقط

داختيار سپارلو مطابق ښځه خپل ځان ته طلاق اچولی سی: **سوال**: (۲۱۱) دزاهد علي ولد عابد علي نکاح دکريمن بنت عبدالله نومي سره په اقرار دامر باليد منعقده سوه اونکاح نامه وليکل سوه چي په هغه کې دا الفاظ ليکلي دي چي مسماة کريمن پخپله رضامندي مي بې له جبر او اکراه ديوه سړي سره په دي مضمون امرها بيدها مختاره کړه، يعني مسماة کريمن چي هرکله وغواړي نوخپل ځان زما دنکاح څخه ازادولي سی اوزما به دهيڅ قسم تعلق دقائم ساتلو دعوٰی نه وي ځکه چي په سبب داختيار دمضمون دامرها بيدها به دغه وخت قطعًا اويقينًا زما دعقد دنکاح څخه داخارجه سی اوس دزاهد علي دناوړه کارونو په وجه مسماة کريمن دزاهد علي دنکاح څخه دبيليدو څخه وروسته عقد ثاني کول غواړي نواوس نوموړی کريمن په کمو الفاظو سره مضمون دطلاقو دڅو شاهدانو په مخکې په خپله ژبه اداء کړي چي طلاق واقع سی اوخپل ځان دهغه دعقد څخه ازاد کړي؟

جواب: په دي صورت کې کريمن ته اختيار دی چي داکله وغواړي خپله نکاح فسخ کولی سی اودا دی دا الفاظ ووايي چي ماخپل ځان ته طلاق بائن ورکی اودخپل خاوند زاهد علي دنکاح څخه مي ځان ازاد کی نوپه دی حالت کی کريمن ته طلاق بائن واقع سو اودا دزاهد علي دنکاح څخه ووتل، وروسته دعدی څخه دی لره جائز اوصحيح دي چي دادبل چاسره نکاح وکړي خودا شرط دی چي خاوند: الامر باليد په نيت دطلاقو ويلی وی، کما قال في الدرالمختار قال لها اختياري وامرك بيدك ينوي تفويض الطلاق لانهما كناية فلا يعملان بلا نية الخ فلها ان تطلق الخ [۲]. فقط

دنکاح څخه مخکې تفويض نامه صحيح نه ده خوکه په طوردتعليق وي نوبيا صحيح ده: **سوال**:

(۲۱۲) يوسړي دعقد نکاح څخه مخکې هغه ښځې ته چي ددی سره دی نکاح کول غواړي دتفويض دطلاقو اختيار ورکړی يعني چي کله هم دا ښځه وغواړي دسړي څخه خپل ځان په ذريعه دطلاقو جلا کړي اودابه مطلقه سی نودا تفويض دنکاح څخه مخکې صحيح دی اوکه نه؟

جواب: دنکاح څخه مخکې تفويض دطلاق نه سی کيدی خوکه په طريقې دتعليق او داضافت داسی ووايي چي کله زه ستاسره نکاح وکړم نوتاته دطلاقو اخيستلو اختياردی

---

(۱) ايضا كتاب الطلاق باب الصريح ج۲ ص۵۹۴. ظفير

(۲) الدرالمختار على هامش ردالمحتاركتاب الطلاق باب تفويض الطلاق ج۲ ص۷۵۳. ط. س. ج۳ ص۳۱۵. ظ

یا دا ووایي چي وروسته دنکاح څخه تاته دطلاق اختیار دی نوداسی تفویض صحیح ([1]) دی. فقط

داقرار نامي مطابق ښځه طلاق اخیستی سی: سوال: (۲۱۳) یوسړی خپلی ښځی ته دا اقرار نامه ورکړه چي نوموړی ته به هیڅ قسم تکلیف نه وی که وی نوبیا نوموړی ته به اختیاروی چي خپله فیصله وکړی، ددی څخه وروسته دې دخاوند دخوښی خلاف کار وکی چي دهغه دوجه څخه ده ښځه ووهله ښځه ولاړه دپلار کره اوپه عدالت کی یی دعوٰی وکړه عدالت داقرار نامی په وجه حکم دطلاق ورکی په دی حالت کی ښځه خپله نکاح په بل ځای کی کولی سی اوکه نه؟

جواب: چي کله خاوند داسی اقرار نامه لیکلی ده نو ددی موافق دشرط په موجودیدو باندی ښځی ته اختیار دطلاق اخیستلو سته ([2]) او وروسته دعدی څخه ددی بل ځای نکاح صحیح ده. فقط

دعهد نامي شرط چي کله موجود نسی نوطلاق واقع نه سو: سوال: (۲۱۴) مولوی زید دخپلی لور خالدی نکاح دبکر سره وکړه اویوه عهد نامه یی په څو شرطونو ولیکله په هغو شرطونو کی یوشرط داهم وو چي که زه دائم المریض یادائم الحبس یامفقود الخبر سم یاطاقت می دجماع پاته نه سی نو ددرو کاله انتظار کولو څخه وروسته به خالدی ته اختیاروی چي خپل ځان طلاق کړی اودبل سړی سره نکاح وکړی څو ورځی وروسته دخسر اوزوم په مینځ کی ناچاقی راغله بکر دخپلی ښځی سره لیده کاته پریښوول یو مولوی فتوٰی ورکړه چي دوجود دشرط څخه وروسته طلاق واقع سو په دی باندی زید دخپلی لور خالده بله نکاح وکړه، اوخاوند ددی سره وطی وکړه په دی صورت کی چي چا فتوٰی ورکړه دده او ددوهم خاوند څه حکم دی؟

جواب: چي شرط دعهد نامي موجود نه سو نوښځی ته دطلاق اخیستو اختیار نسته او دوهمه نکاح ددې صحیح نه ده باقی دوهم خاوند چي پر بناء دفتوٰی دوهمه نکاح اووطی

([1]) شرطه الملك كقوله لمنكوحة الخ ان ذهبت فانت طالق او الاضافة اليه اى الملك الخ كان نكحتك فان طالق الخ فلغا قوله لاجنبية ان زرت زيداً فانت طالق (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب التعليق ج۲ ص۲۸۰. ط. س. ج۳ ص۳۴۴). ظفير

([2]) والثاني تعليق التفويض بالشرط وله أقسام أحدها تعليق التفويض بالغيبة الخ أن فلانا جعل أمر امرأته فلانة بيدها معلقا بشرط أنه متى غاب عنها من كورة كذا أو من مكان كذا الخ ولم يعد إليها في هذه المدة فإنها تطلق نفسها بعد ذلك متى شاءت الخ القسم الثاني التعليق التفويض بترك نقد المعجل إلى وقت كذا الخ القسم الثالث تعليق التفويض بشرط قماره أو بشربه الخمر أو ضربه ضربا موجعا الخ (عالمگيري كتاب الشروط فصل ثالث ج۶ ص۲۲۲ – ۲۲۳). ظفير

كړېده هغه برى دى ګناه پر فتوٰى وركوونكى ده. فقط

په حلاله كې داشرط بالكل باطل دى چې كله زه وغواړم نوطلاق به واخلم اوازاده به سم:

سوال: (۷۱۵) زيد كه دخپلى طلاقى سوى ښځى سره په دى شرط سره نكاح وكړى چې په خپله ښځه مطلقه دزيد په وخت دنكاح ثانى داشرط وكړى چې كله زه وغواړم ددوهم خاوند څخه به زه طلاق بائن واخلم اوازاده به سم نوپه دى صورت كې به حلاله صحيح سى اوكه نه؟

جواب: دوهم خاوند چې دوطى دوخت څخه وروسته ديته طلاق وركړى نو دعدى څخه وروسته داښځه به داول خاوند دپاره حلاله سى اودښځى داشرط دنكاح باطل دى ددى ښځى ته دطلاق اختيار نه حاصلېږى خوكه داشرط يى لګولى وى چې وروسته دنكاح څخه چې كله هم زه وغواړم طلاق به اخلم نوښځه چې كله هم وغواړى خپل نفس ته طلاق وركولى سى (١)، اوددوهم خاوند وطى په حلاله كې ضرورى ده.

ددرى طلاقو په نيت يى ښځى ته وويل طلقى نفسک نوڅو طلاقه واقع سوه: **سوال:** (۷۱۶) كه زيد په نيت دطلاقو خپلى ښځى ته دا وويل طلقى نفسك نوپه دى سره درى طلاق واقع كېږى اوكه يورجعى؟

جواب: كه دادرى طلاقه په خپل نفس باندى واقع كړى نودرى طلاقه به واقع وى اوكه يو واقع كړى نو يو به واقع وى (٢). فقط

طلقى نفسک يى وويل بيا پوره كال پټه خوله وو نوڅه حكم دى؟ **سوال:** (۷۱۷) زيد خپلى ښځى ته طلقى نفسك وويل اوتريو كاله پورى پټه خوله پاته سو په دى صورت كې دزيد نيت به ددرى طلاقو ګڼل كېږى اوكه نه؟

جواب: نه (٣). فقط

---

(١) شهدوا ان فلانا جعل امر امراته فلانة بيدها على ان تطلق نفسها ماشائت ومتٰى شائت ابداً وانها قبلت منه هذا الامر (عالمګيرى مصرى ج٧ ص٢٢٢) قال لها طلقى نفسك فلها ان تطلق فى مجلس علمها به مشافهة او خيار اوان طال يومًا اواكثر مالم يوقته (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب تفويض الطلاق ج٢ ص٧٥٣. ط. س. ج٣ ص٣١٥). ظفير

(٢) قال لها طلقى نفسك فلها ان تطلق نفسها (درمختار) هذا تفويض بالصريح ولايحتاج الى نية والواقع به رجعى وتصح فيه نية الثلاث كما سيذكره المصنف اول فصل المشية (رد المحتار باب التفويض ج٢ ص٧٥٣. ط. س. ج٣ ص٣١٥). ظفير

(٣) اوطلقى نفسك فلها ان تطلق (درمختار ط. س. ج٣ ص٣١٥) هذا تفويض بالصريح ولايحتاج الى نية والواقع به رجعى (درمختار باب التفويض ج٢ ص٧٥۴. ط. س. ج٣ ص٣١٥) بغير دخاوند دنيت څخه صرف دمودى په اوږدوالى باندى هيڅ نه كيږى. قال لها طلقى نفسك ولم ينو او نوى واحدة فطلقت وقعت رجعية وان طلقت ثلاثا ونواه وقعن (ايضا ج٢ ص٧٢٨). ظفير

دطلاق څخه چي كله دجاهلانو په عرف كي دري طلاقه مراد وي نوځه حكم دی؟ سوال: (۲۱۷) دجاهلانو په عرف كي دطلاق لفظ په معنٰی دطلاق مغلظ دی، ددی دعرف څه اعتبار سته اوكه نه؟

جواب: ددی عرف هيڅ اعتبار نسته (۱). فقط

شپږم باب

دمعلق طلاق احكام او مسائل

سړی وويل كه فلاني ځای ته ولاړ سم نو ماته دري طلاقه څه حكم دی؟ سوال: (۲۱۹) زيد په حالت دسختنه غصه كي دخپلي خور سره په جګړه كي وويل چي كه زه بارچك نومي سيمي ته ولاړسم نوماته دری طلاق دی، په دی الفاظو سره به څه ثابت وی آيا دا الفاظ به معلق وي په شرط اوپه دی الفاظو سره به كم طلاق مراد وی؟

جواب: په دی صورت كی به دري طلاقه په مذكوره شرط معلق وی كه دی داكار وكړی نو دری طلاقه به دده پر ښځه واقع وی اوبی له حلالي به دده ښځه دده دپاره حلاله نه وی قال فی الدرالمختار: ومن الالفاظ المستعملة الطلاق يلزمنی والحرام يلزمنی وعلی الطلاق وعلی الحرام فيقع بلانية الخ (۲). والتفصيل فی الشامی (۳).

چي دچا په انكار يی طلاق معلق كړی اوده انكار وكی نوطلاق واقع نه سو: **سوال**: (۲۲۰) زيد وويل چي كم وخت ما دعمره سره دنياوی جګړه وكړه دغه وخت خالد زه وهلی وم يو سړی ده ته جواب وركی چي ته ګرسره هم خالد نه يی وهلی، زيد وويل كه خالد زه نه يم وهلی اودی حلفًا منكر زما دوهلو څخه وی نو ددی څخه وروسته زما ښځی ته دری طلاقه، تردی وروسته خالد دمسلمانانو په مخكی شرعی قسم واخيستی چي ما هرګز زيد نه دی وهلی په دی صورت كی دزيد څه حكم دی دری طلاقه واقع سوه اوكه نه؟

جواب: چي زيد په قول اقرار كوی اووايي چي زه خالد وهلی يم نودده پر ښځی طلاق نه دی واقع (۴). فقط

كه بچي فلاني ځای وسو نوطلاق داجمله چي ووايي نوڅه حكم دی؟ سوال: (۲۲۱) زيد خپلی ښځی ته وويل چي كه ستا بچی ستا دمور په كوركی وسو نوته طلاقه يې، نوبچي

(۱) والطلاق يقع بعد دقرن به لا به (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الطلاق غير المدخول بها ج۲ ص ۷۲۲. ط. س. ج۳ ص۲۸۲). ظفير

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الصريح ج۲ ص۵۹۴. ط. س. ج۳ ص۲۵۲. ظفير

(۳) وګوری ردالمحتار باب للشامی باب الصريح ج۲ ص۵۹۴. ط. س. ج۳ ص۲۵۲. ظفير

(۴) وان اضافه الی الشرط وقع عقيب الشرط (عالمګيری كشوری ج۲ ص۴۴۰ ط. س. ج۱ ص۴۲۰) اودلته شرط نه دی موجود سوی. ظفير

ددی دمورپه کورکی پیداسو نوطلاق واقع سو اوکه نه؟ ښځی په خپله پرقرآنکریم باندی لاس کښېښوی اوزما په مخکی یی په قسم بیان وکی او دښځی دوارثانو دېولو هم دا بیان دی، ددی دخاوند څخه مو پوښتنه وکړه نوده په جامع مسجد کی پر قرآنکریم لاس کښېښوی، اوقسم یی واخیستی چی ماطلاق نه دی ورکړی یوخط دخاوند لیکل سوی زما سره دی چی دښځی په نوم دی په دی کی لیکلی وه چی که ستا له املِه پرما تور داغ لګیږی نوما تعلق ختم کی، افسوس صد افسوس څه می خیال ؤ اوڅه کیږی، اوداخط یی ورته وښووی نو اقرار یی وکی چی زما دی خو زما دانیت نه وو، نوپه دی صورت کی دده قول معتبر دی اوکه نه؟

جواب: که خاوند واقعی داسی ویلی یالیکلی وی چی که بچی ستا دمور په کورکی پیدا سو نوتاته طلاق دی اوبیا بچی دمور په کورکی پیداسو نوبیا ښځه طلاقه (١) سوه اوکه خاوند دتحریر اودتقریر دتعلیق څخه انکار کوی او باقاعده څه ثبوت شرعی نه وی نو دطلاقو حکم به نه وی ځکه چی په دی باره کی دخاوند قول به معتبر وی اودقطع تعلق په لفظ کی دنیت اعتبار دی که خاوند نیت دطلاقو نه منی نوپه دی لفظ سره شرعًا به طلاق واقع نه وی خوکه ښځی ته دطلاقو یقین وی مثلاً داچی دی په خپله لفظ دطلاقو اوریدلی دی یایی دده په لیکلوکی لیدلی دی نوکه داخپل ځان خلاصولی سی نوځان دی خلاص کړی او دمجبوری په حالت کی ګناه به دخاوند پرذمه وی اوپه ښځي به هیڅ ګناه نه وی (٢). فقط

<u>په طلاق معلق کی شک پیداسو نوطلاق به واقع نه وی</u>: **سوال**: (۲۲۲) زید قسم واخیستی چی که ما دعمر شکایت کړی وی نو زما پر ښځه دی طلاق مغلظ وی څه ورځی وروسته ورته یاد سوه چی ما ددی قسم کولو څخه مخکی فلانی سړی ته چی دعمر دشکایتونو څخه خبر وو مثلاً په کلکته کی دا ویلی وه چی کله بنارس ته ولاړ سی نو دعمر شکایت فلانی ته وکړه نوده په بنارس کی شکایت هم کړی وو خوپه دی قسم کی زید ته دا شبهه ده چی دقسم کولو پروخت دځای تخصیص می کړی وو اوکه نه؟ مثلاً داسی می ویلی وه چی که مادعمر شکایت په بنارس کی چاته کړی ؤ نوزما پرښځی طلاق یاداچی مطلق دڅه ځای وغیره تخصیص می نه ؤکړی نوپه دی صورتکی دده ښځه طلاقه سوه اوکه نه؟

---

(١) فاذا اضافه ای الطلاق الی الشرط وقع عقیب الشرط اتفاقا (عالمگیری کشوری باب التعلیق ج۲ ص۴۴۰، ط. س. ج۳ ص۴۲۰). ظفیر

(٢) والمرأة کالقاضی اذا سمعته او اخبرها عدل لا یحل لها تمکینه الخ انها ترفع الی القاضی فان حلف ولا بینة لها فالاثم علیه (ردالمحتار کتاب الطلاق باب الصریح ج۲ ص۵۹۴. ط. س. ج۳ ص۲۵۱). ظفیر

جواب: په شك سره طلاق نه واقع کيږی نو چی کله په مسئوله صورت کی چی ده ته دتعميم او دتخصيص دمکان شك دی نوپه تحقق دشرط سره به طلاق نه وی واقع: علم انه حلف ولم يدر بطلاق اوغيره لغا کما لو شك اطلق ام لا الخ. درمختار (۱).

طلاق دښځی په يوکار باندی په صيغه داستقبال سره په معلق کولو باندی به طلاق نه وی واقع: **سوال**: (۲۲۳) که يو سړی ښځی ته داکلمه ووايی که فلانی کار دی وکی نوتاته به طلاق درکړم که ښځه په غلطی داکار وکړی اوسړی پرښځي مذکوره کلمه استعمال نه کړی نوپه مخکنی کلمه سره به پرښځه طلاق واقع وی اوکه نه؟

جواب: که دابنځه داکار وکړی نوپه دی به طلاق واقع نه وی خوکه خاوند طلاق ورکړی نو طلاق به واقع وی بغير دطلاقو ورکولو څخه به په دی مخکنی کلمه سره طلاق واقع نه وی (۲). فقط

راسره يی کړی کنې طلاق ورکوم اوښځه ورسره نه سوه نو طلاق واقع سو : **سوال**: (۲۲۴) زيد خپلي خسرګنۍ ته دخپلی ښځی دراوستو دپاره ولاړی دډيرو خبرو اترو څخه وروسته ده په حالت دغصه دخپلی ښځی په باره کی خلګو ته دا وويل چی زما ښځه زما سره ملګري کړی کنې زه طلاق ورکوم يابه يی ورکړم اودا الفاظ يی په مختلفو مجلسونو کی پنځلس شل واره ادا کړل ددی الفاظو خبر خلګو دزيد خسر اودده ښځی ته ور نه کړی اودزيد ښځه يی دده سره ورسره نه کړه اودی بيرته راغی، اوس ددی واقعي پنځلس شل ورځی سويدی نو دزيد ښځه طلاقه سوه اوکه نه؟ اويو طلاق سويدی اوکه دری؟

جواب: په لفظ د (کنې زه طلاق درکوم) سره په وخت دتحقق دشرط به طلاق واقع وی او په (وربه يې کړم) کی به طلاق واقع نه وی. لانه وعد کذا فی الشامی (۳). اوکه ويونکی ته شك وی چی (طلاق درکوم) يی ويلی دی اوکه (طلاق به ورکړم) نوپه صورت دشك کی طلاق نه کيږی او چی په کم صورت کی طلاق واقع وی نو يو طلاق به واقع وی اوپه متعددو مجلسونو کی په ويلو سره که دده غرض حکايت دطلاق اول وی نوپه دی تکرار سره به نوی طلاق نه وی واقع. فی الدرالمختار علم انه حلف ولم يدر بطلاق اوغيره لغا کما لو شك اطلق ام لا ولو شك اطلق واحدة او اکثر بنی علی الاقل الخ (۴). فقط

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق باب الصريح ج۲ ص۲۲۳. ط. س. ج۳ ص۲۸۳. ظفير

(۲) انا اطلق نفسی لم يقع لانه وعد (درمختار) وعبارة الجوهرة وان قال طلقی نفسك فقالت انا اطلق لم يقع قياسا واستحسانا (ردالمحتار باب تفويض الطلاق ج۲ ص۲۵۸. ط. س. ج۳ ص۳۱۹). ظفير

(۳) وګوری: الدرالمختار علی هامش ردالمحتار للشامی ج۲ ص۲۵۷. ط. س. ج۳ ص۳۱۹. ظفير　=

طلاق چې په امر محال پورې معلق سي نوطلاق نه کیږي: **سوال**: (٢٢٥) دزيد بالغ نكاح دهندۍ بالغی سره وسوه اوزيد دڅه خفگان په وجه داقسم واخيستی چې کله زه نکاح دخپلی ښځی هندۍ سره وکړم نودا پرما حرامه ده خو دقسم سره يې نيت دطلاقو نه وو، بلکی دايي خيال وو چې په دی قسم کی شرط لغودی ولي چې نکاح خو سويده. اوس دداسی قسم اثر به پر نکاح نه وی که دنکاح څخه مخکی يې قسم کولی نو دهندۍ سره نکاح کيدی سوه په دی صورت کی پر زيد هنده حرامه سوه اوکه نه؟

جواب: په درمختار باب التعليق کی دی: وشرط صحته كون الشرط معدوما على خطر الوجود فالمحقق كإن كان السماء فوقنا تنجيز والمستحيل كإن دخل الجمل في سم الخياط لغو (درمختار) قوله لغو فلايقع اصلا لان غرضه منه تحقيق النفى حيث علقه بامر محال وهذا يرجع الى قولهما امكان البر شرط انعقاد اليمين الخ شامی جلد ٢ (١).

ددی څخه معلومه سوه چې که په امر محال باندی طلاق معلق کړی نودا لغوه دی، نوپه مسئوله صورت کی ښکاره ده چې ښځه ترکمه پوري چي دده ښځه ده نكاح نه سی کولی اومنکوحه محل دنکاح نه ده، وروسته چې کله دا کلام لغوه دی نوکه وروسته دطلاق څخه بيادی ددی سره نکاح وکړی نو بيابه هم طلاق نه وی واقع، نو په موجوده حالت کی چې دا ښځه دده په نکاح کی دمخکي څخه موجوده ده په دی سبب به په تعليق مذکور سره طلاق نه وی واقع. فقط

طلاق يې په روپو ورکولو معلق کړيدی نوبغير دروپو ورکولو به طلاق نه وی: **سوال**: (٢٢٦) زيد ته دا وويل سوه چې هنده چې ستا ښځه ده ديته طلاق ورکړه موږ به ستا دوهمه نکاح وکړو اودومره به روپی هم درکړو په دی زيد طلاقنامه هم وليکله، خو ددوهم طرف څخه تراوسه پوری يوه وعده هم پوره نه سوه نه يې ورته روپی ورکړی اونه يې ورته نکاح وکړه اوزيد صرف داطلاقنامه وليکله زبانی طلاق يې ورنه کړی، آيا داښځه دزيد په کور کی اوسيدی سی اوکه نه؟

جواب: چې طلاقنامه يې په روپو ورکولو ليکلی وه او روپی ورنه کول سوی نوطلاق واقع نه سو. فقط

ښځی ته يې وويل چې که تراتو ورځو پوری دی خوراک وکی نوته طلاقه يې، دری ورځی وروسته ښځی خوراک وکی، څه حکم دی؟ **سوال**: (٢٢٧) يو سړی دمور په موجودگی او دخور په موجودگی کی ښځی ته په غصه کی وويل که ته تراتو ورځو پوری خوراك

(٢) الدرالمختار على هامش ردالمحتار كتاب الطلاق ج٢ ص٢٢٣. ط. س. ج٣ ص٢٨٣. ظفير

(١) الدرالمختار على هامش ردالمحتار كتاب الطلاق ج٢ ص٢٧٩. ط. س. ج٣ ص ٣٤٢. ظفير

وکړي نوتاته طلاق ښځې تردرو ورځو پورې خوراك ونه کې دښځې دورور په اصرار سره په دې میعاد کې یې دننه خوراك وکې اوخاوند دمذکوره الفاظو ویلو څخه انکار کوي، مذکوره ښځه وایي چې بې شکه ویلې دې نوطلاق واقع سو اوکه نه؟ شپږ میاشتې وروسته خاوند ښځه په زور کور ته راوستله؟

جواب: چې کله خاوند ددې الفاظو ویلو څخه منکردی اودوه عادل معتبر شاهدان نسته نو قضاءً دخاوند قول معتبردی او طلاق نه ثابتیږي، (۱) خو چې کله ښځې ته یقینًا دا معلومه ده چې خاوند دا الفاظ ویلي دي اوپه وجه دموجودیدو دشرط طلاق واقع سوی دی نوښځې ته دخپل وس مطابق دده څخه جلا اوسیدل په کاردي اوپه مجبوری کې ګناه دخاوند پرذمه (۲) ده اوچې په دې صورت کې موافق دبیان دښځې یوطلاق رجعي واقع کیږي اوپه عده کې دننه رجوع نه ده سوی لکه چې دسوال څخه معلومیږي، نواوس دحلالیدو صورت عند الله دادی چې خاوند دې په دې راضي سي چې تجدید دنکاح وکړي یعنې ددوو سړیو په مخکې دې بیا ایجاب اوقبول وکړي اودری څلور روپۍ مهر شرعي دې مقرر کړي. (۳) فقط

<u>چې دطلاق ورکولو په وخت یې داپه څه کار پورې معلق نه کړي نو په وروسته ویلو سره هیڅ نه کیږي</u>: **سوال**: (۲۲۸) هندې ته ددې خاوند په خبرو کې دا وویل ستا شرك کول ثابت دي ما تاته طلاق درکی ما تاته طلاق درکی، ما تاته طلاق درکی، څو ورځې وروسته موده پوره سوې نه وه، چې هنده یې خپل کورته بوتله اوتر اوسه پورې ورسره ده اوس هنده وایي چې ما دشرك کولو نیت نه وو کړی او زید وایي چې ماپه دې شرط طلاق ورکړی وو چې که شرك ثابت سو نوزه تاته طلاق درکړم، نوچې شرك ثابت نه سو نوما رجوع وکړه دا جائز ده اوکه؟

جواب: په دې صورت کې دزید پر ښځه درې طلاقه واقع سوه اوس بغیر دحلالې دزید دپاره حلاله نه ده اورجوع کول اونوی نکاح ددې سره بغیر دحلالې څخه صحیح نه دی، ځکه چې دزید په اٰخر کې الفاظ دادي چې شرك کول ستا ثابت سوه ماتاته طلاق درکړی دی، نو په دې کې طلاق په څه شرط معلق نه دی بلکې بغیر دڅه شرطه یې طلاق ورکړی

---

(۱) فان اختلفا فی وجود الشرط فالقول له مع الیمین لانکاره الطلاق (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۶۹۰. ط. س. ج۳ ص۳۵۶). ظفیر

(۲) اذا سمعت المرأة الطلاق ولم تسمع الاستثناء لا یسعها ان تمکنه من الوطؤ (ردالمحتار للشامی باب التعلیق ج۲ ص۷۰۳. ط. س. ج۳ ص۳۲۹). ظفیر

(۳) وینکح مبائنة بما دون الثلث (الدرالمختارعلی هامش ردالمحتار باب الرجعة ج۲ ص۷۳۸. ط. س. ج۳ ص ۴۵۹). ظ

دی اوپه صریح الفاظو کی دنیت ضرورت نسته اوپه حالت دغصه کی هم طلاق واقع کیږی اوحالت دلیونتوب ثابت نه دی په حدیث پاك کی دی چی: ثلاث جدهن جد وهزلهن جد. الحدیث (١).

په ژبه یی طلاق ورکی اوپه زړه کی یی دتعلیق اراده وه نواعتبار به دژبی وی: سوال: (٢٢٩) یوطالب علم ستاسو فتوىٰ وکتله اودا شبه یی ښکاره کړیده چی سائل طلاق په زړه کی ورکړیدی اوپه ژبه یی هیڅ هم نه دی ویلی حال دادی چی خاوند لفظ دطلاق دری واره په ژبه ویلی دی نو په دی صورت کی شرعًا څه حکم دی چی کله تعلیق دطلاق په زړه کی وی په ژبه سره یی نه وی ویلی اوطلاق په ژبه ورکړی نو طلاق فی الحال واقع کیږی صحیح ده اوکه نه؟

جواب: اقول وبالله التوفیق، دا امر صحیح دی چی که تعلیق په ژبه ونه وایي بلکه په زړه کی وی اوطلاق په ژبه ورکول سی نو طلاق فی الحال واقع کیږی احقر چی کم جواب مخکی لیکلی وو هغه غالبًا پر دی بناء وو چی شرط اوطلاق دواړه په ژبه وی ځکه چی مخکی سوال چی په رجسترکی لیکلی دی ددی دسیاق څخه دا معلومیږی چی دښځی بیان یی ر‌ښتیا وګڼی چی که دهندی بیان رښتیا وی نوما دری طلاقه ورکړیدی اوبیا دا بیان غلط ثابت سو نوچی شرط دطلاقو موجود نه سو ددی وجه څخه جواب ولیکل سو چی طلاق واقع نه دی، نوکه واقعه داوی چی خاوند په ژبه سره شرط نه وی ظاهر کړی صرف په زړه کی یی خیال وکی اوطلاق یی په ژبه سره ورکی چی په دی کی څه شرط په ژبه اداء نه سو نوطلاق فورًا واقع سو، کما ذکر فی الدر المختار (٢).

داکار ونه کړی کنی طلاق به درکړم داجمله تعلیق نه ده: سوال: (٢٣٠) زید خپلی ښځی ته وویل چی ته فلانی خبره چاته مه کوه بلکی دکور هیڅ یوه خبره چاته مه کوه اوزما دحکم څخه بغیر دکور څخه بهر قدم مه ایږده کنی طلاق به درکړم، او ددی څخه وروسته زید خپلی مور ته وویل چی ماښځی ته شرطیه طلاق ورکړیدی، اوس زید داطلاق بیرته واخیستی اوښځی ته یی دمذکوره کارونو اجازه ورکړه چی په کمو کارونو یی طلاق معلق کړی وو، نودا جائز دی اوکه نه؟

جواب: زید چی کم الفاظ ویلی دی نودا شرطیه طلاق نه دی بلکی یووعده اواظهار دارادی وو چی که ته فلانی کار وکړی نوزه به طلاق درکړم په دی سره تعلیق دطلاقو ونه

(١) مشكوٰة باب الطلاق ج٢ ص٢٨٤. ردالمحتار ط. س. ج٣ ص٢٤٧. ظفير

(٢) صريحه ما لم يستعمل الا فيه الخ يقع بها اى بهذه الالفاظ وما بمعناها من الصريح الخ واحدة رجعية الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الصريح ج٢ ص٥٩٠. ط. س. ج٣ ص٢٤٧). ظفير

سو بلکې داوعده ده دطلاقو (۱). ده ته اختیار دی چې که دده ښځې په دی کارونو کې څه کاروکړي نوکه دی طلاق ورکوی اوکه یې نه ورکوی یعنی داوعده که پوره کوی اوکه نه خو چې کله ده خپلې مور ته وویل چې ماشرطیه طلاق ورکې داشرطیه طلاق سو (۲).

چې شرط موجود نه سو نو طلاق واقع نه سو: **سوال**: (۲۳۱) زید، عمر، بکر، خالد، څلور واړه، په څلورو سیرو غنمو کې شریك دی عمر، اوبکر څه غنم خرخ کړل اوپه ضرورت دمعاش کې یې خرخ کړل اوزید هم څه خرخ کړل نیم پاو غنم چې کله پاته سول نوخالد چې کله دا وکتل نو په زړه کې یې وویل چې زما حصه هم وه خوخالد په څلورو کې کمزوری طالب العلم وو، ده نیم پاو خرخ کړل، زید وویل چې غنم په کم ځای کې خرخ سوه، نو هریو منکرسو، ده وویل تهول طلاق اضافی ووایاست نوهر یوه طلاق اضافی ووایه چې کله دخالد لمبر راغی نوده په نیت کې دا اراده وکړه چې زه هم حصه دار یم غل نه یم ده وویل زه غل نه یم که ماغلا کړی وی نوچې کله زه نکاح وکړم نوپر مادی دا ښځه طلاقه وی نوپه دی صورت کې پر خالد به طلاق اضافی عائد وی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کې پرخالد به طلاق اضافی عائد نه وی اوپه دی امرکې دی صادق دی چې زه غل نه یم نودا شرط چې که ما غلا کړی وی الخ پر ده عائد نه دی.

په عهد نامه کې دي چې که جبراً یې یوځای بوزم نو تاته به دزوجیت ختم کولو اختیار وی، نو څه حکم دی؟ **سوال**: (۲۳۲) دعهد نامې په شرطونو کې یوشرط داهم دی چې تابه دخپلې خوښې په ځای کې ساتم اوپه زور به دی هیچیري نه بیایم، که دی بوزم نوتاته به دزوجیت دتعلق دختم کولو اختیار وی اوس خاوند ناخوښه ځای ته بېول غواړی چې ښځې ته خوښ نه دی نوپه دی صورت کې به ښځې ته دطلاقو اختیاروی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کې ښځې ته به دطلاق بائن داخیستو حق حاصل وی کما هو حکم التعلیق من انه تنحل الیمین بعد وجود الشرط (۳). فقط

ته ولاړه نه سې نوطلاق به درکړم وعده ده تعلیق نه دی: **سوال**: (۲۳۳) اصغر علی دسکینه بی بی سره واده وکی اوپه خسرګنۍ کې اوسیدی ددی څخه وروسته ناجوړه سو، په خپل مینځ کې صلح وکړه اوکور ته راغلل، ترلسو میاشتو پوری په کورکې اوسیدل ددی څخه

(۱) انا اطلق نفسی لم یقع لانه وعد (درمختار) وعبارة الجوهرة وان قال طلقی نفسك فقالت انا اطلق لم یقع قیاسا واستحسانا (ردالمحتار باب تفویض الطلاق ج۲ ص۲۵۸. ط. س. ج۳ ص۳۱۹). ظفیر

(۲) صریحه الخ یقع بها ای بهذه الالفاظ وما بمعناها من الصریح الخ واحدة رجعیة (ردالمحتار باب الصریح ج۲ ص ۵۹۰. ط. س. ج۳ ص ۲۴۷). ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲. ظفیر

وروسته دی زیات ناجوړه سو دعلاج دپاره بنګال ته ولاړی او خپل مینځي خطونه یی جاري ساتل، اوس دده په غیبوبت کی سکینه بی بی ددری طلاقو دعوه داره سوه، دمجلس په حضور کی ددوو امامانو په مخکی داسی دعوٰی وکړه چی زما خاوند زما دپلار سره دجګړی په وخت ویلی وو چی ته زما سره ځی اوکه نه؟ سکینه وویل چي زه به ستا سره نه ځم، دتکرار څخه وروسته یی ماته دری طلاقه راکړی وه. چی دسکینه خوابنی اودخوابنی لور اوزوم شاهد موجود دی، چی دی شاهدانو ددرو طلاقو شاهدی ادا کړه، نوپه دی بناء مولوی صاحب دطلاقو حکم وکی، ددی څخه وروسته اصغر علی چی راغی اودښځی دطلاق کیدو خبره یی واوریده نواصغر علی دڅو کسانو په مخکی په قسم وویل چی ماخپله ښځه نه ده طلاقه کړی دجګړی په وخت کي مي یوازي دومره ویلي وه چي که ته زما سره ولاړه نه سي نوتاته به طلاق درکړم او دښځی څخه هم چی پوښتنه وسوه نوهغه هم داوایي چی زما دیبولو په باره کی ویلی وه نوموړ انکار وکی، نوده وویل چی که نه ځی نوطلاق به درکړم په دی حالت کی مذکوره پیش امام دشاهدانو څخه پوښتنه وکړه چی تاسو په مخکی وار ددرو طلاقو ورکولو شاهدی ادا کړه اوس ولی دروغ وایاست. نوشاهدانو جواب ورکی چی موږ ته دسکینه بی بی یورشته دار دا ویلی وه چی تاسی ددرو طلاقو ورکول بیان کړی، نو چی ددی رشته دار څخه پوښتنه وسوه نودی هم اقرار کوی چی ماپه غرض ددوهم واده کولو داسی ویلی وه نوپه مسئوله صورت کی به طلاق واقع وی اوکه نه؟

جواب: اصغر علی چی کم الفاظ بیان کړیدی چی ته زما سره نه ځی نوزه به طلاق درکړم، په دی سره طلاق نه دی واقع ځکه چی په دی کی دطلاقو وعده ده ایقاع دطلاقو نه ده او دطلاقو په وعدی سره طلاق نه کیږی، کما صرح به الفقهاء (١)، اودطلاقو شاهدانو چی دخپل بیان تغلیط وکی او دهمدغو الفاظو اقرار یی وکی چی کم خاوند بیان کړی دی نو ددوی شاهدی غیر معتبر اوساقط سوه خودقضاء دقاضی څخه وروسته دشاهدانو رجوع مبطل دحکم دطلاقو نه ده خو مولوی صاحب چی حکم دطلاقو کړی دی نه قاضی دی او نه حَکَم. فان رجعا قبل الحکم بها سقطت الخ وبعده لم یفسخ الحکم مطلقا لترجحه بالقضاء (٢). درمختار، حاصل داچی په مذکوره صورت کی دری طلاقه ثابت نه سوه، او سکینه بی بی دقانون موافق داصغر علی ښځه ده. فقط

---

(١) انا اطلق نفسی لم یقع لانها وعد (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التفویض ج٢ ص٢٥٧. ط. س. ج٣ ص٣١٩). ظفیر

(٢) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الرجوع عن الشهاده ج٤ ص٥٤٩. ظفیر

دتعلیق غیر متعین په صورت کی په وخت دمرګ به طلاق واقع وی: **سوال**: (۲۳۴) دیوسړی او دده دښځی جنګ وسو خاوند دښځی سره ملګرو ښځو ته وویل چی که زه دا جهلم ته ونه رسوم نوزما پر ښځه دری طلاقه دی نو دتعلیق غیر متعین څه حکم دی؟

جواب: په دی صورت کی تعلیق بالطلاق وسو، نوکه خاوند شرط پوره نه کړی یعنی که جهلم ته داښځه ونه رسوی نودری طلاقه به دده پر ښځی واقع وی خو چی ددی وخت متعین سوی نه دی نوددی وجه څخه تراخری عمره پوری به انتظار کیږی اوپه وخت دمرګ به دری طلاقه واقع وی. قال فی الشامی بخلاف ما اذا کان شرط الحنث امرا عدمیا مثل ان لم اکلم زیداً اوان لم ادخل فانها لاتبطل بفوت المحل بل یتحقق به الحنث للیأس من شرط البر وهذا اذا لم یکن شرط البر مستحیلا الخ ([1]).

په تعلیق کی دشرائطو په وجود سره طلاق کیږی: **سوال**: (۲۳۵) یوسړی موافق درواج دقبیلی په وخت دنکاح دا لیکل وکړه چی که ښځه دکور څخه راوباسم یاسخت ښکنځل ورته وکړم یایی ووهم یاپه نفقه کی تنګی راولم نوزما دطرفه دی ښځی ته دری طلاقه دی په مجمع عام کی ددی شرطونو اقرار یی وکی وروسته دنکاح څخه په مذکوره کارونو کی یوکار واقع سو نوموافق دشرط دده پرښځه به دری طلاقه واقع وی اوکه نه؟

جواب: که دنکاح څخه مخکی یی داشرطونه لیکلی وی نودا لغوه دی اوددی هیڅ اثر به وروسته دنکاح څخه نه وی لکه چی په کتابونو دفقه کی دی چی: شرطه الملك حقیقة او الاضافة الیه ([2]) درمختار. اوکه دنکاح څخه وروسته یی دا شرطونه لیکلی وی نوپه وخت دوجود دشرط کی به دری طلاقه دده پر ښځه واقع وی. فقط

که ددومره ورځو خرچه ورنه کړم نوحق دخاوندوالی می نسته ، چی دطلاقو په نیت سره یی څوک ووایی نو دشرط دموجودیدو په صورت کی به طلاق واقع وی: **سوال**: (۲۳۶) په خاوند او ښځی کی تکرار وسو ددی څخه خاوند دا اقرار نامه ولیکله چی که ترشپږو میاشتو پوری خرچه ورنه کړم نوپر دی ښځي به زما دخاوندی څه حق نه وی بلکی چی داپه خپله خوښی چی هرځای هم نکاح کول غواړی نو ودی کړی نوپه دی صورت کی څه حکم دی آیا داښځه بله نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: که خاوند دا الفاظ چی پردی ښځه زما دخاوندوالی حق نسته په نیت دطلاقو ویلی وی نوپه صورت دشرط دموجودیدو کی دده پرښځه طلاق بائن واقع سو ([3]) دعدی

([1]) وګوره ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۷۵۸ مطلب فی مسئلة الکوز، ط. س. ج۳ ص۳۴۹. ظفیر

([2]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۰۸۰. ط. س. ج۳ ص ۳۴۴. ظفیر

([3]) وتنحل الیمین اذا وجد الشرط مرة (ایضا ج۲ ص ۷۸۸. ط. س. ج۳ ص۳۵۲). ظفیر

ښځه وروسته دابله نکاح کولی سی. فقط

طلاق یې دمهر دمعافی په شرط معلق کړی نوچې ترڅو دامهر معاف نه کړی نوطلاق به واقع نه وي: **سوال**: (۲۳۷) دښځی دخاوند سره دا وعده وسوه چې خاوند به ماته طلاق راکړی اوزه به ورته مهر معاف کړم نوخاوند په دی الفاظو طلاق ورکی چې که ښځی مهر معاف کی نوزما دطرفه ښځه طلاق دی خوښځی دطلاق حاصلولو ښځه وروسته دمذکوره فیصلی پابندی ونه کړه اودمهردعوٰی یې قائمه کړه، نوچې خاوند طلاق په شرط ورکړی وو، نوطلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: چې کله طلاق معلق وو دښځی دطرف ښځه په مهر معاف کولو پوری نوچې ښځی مهر معاف نه کی نوطلاق واقع نه سو. هذا حکم التعلیقات (۱)، کذا فی المعتبرات.

په مسئوله صورت کی طلاق واقع نه سو: **سوال**: (۲۳۸) دزید اودده دښځی پر یوه خبره تکرار وسو دده ښځه دغصي په حالت کی دکور ښځه ووتله دتللو اراده یې وکړه نوکله چې دا دورځی وخت وو، دبی پرده ګی او درسوایي بیره وه نوزید په غصه کی وویل یاد وساته چې ځنګه دکور ښځه دباندی ووتې نو تاته طلاق دی دده ښځه وبیریدله اوددی خپل قصد ښځه منع سوه، دشپی بحث او مباحثه وسوه نوخاوند دغصی په حالت کی دښځی ددباولو دپاره دباندي ووتی داوخت چې دبی پردګی څه احتمال هم نه وو نودې دا خیال وکی چې زید یوځای ولاړنه سی نودده ښځه هم ورسره سوه او ددروازی ښځه دباندی راووته نوپه دی صورت کی پردی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی طلاق واقع نه سو کما ہومذکور فی کتب الفقہ فی یمین الفور (۲).

که قرآن کریم نه وایي نوطلاق به درکړم نونه طلاق ورکول لازم دی اونه کفاره: **سوال**: (۲۳۹) زید خپلی ښځی ته تهدیداً قسم واخستی چې ته قرآن کریم نه وایي نوزه به تاته طلاق درکړم اوس دده ښځی څه پاری دقرآن کریم ختمي کړی اواوس کله کله دقرآن کریم سبق هم وایي نوپه صورت دنه ختمیدو دقرآن شریف کی پر زید طلاق ورکول لازم دی اوکه یا دقسم کفاره ؟

جواب: په دی صورت کی نه طلاق ورکول لازم دی اونه کفاره دقسم واجب ده. فقط

(۱) وتنحل الیمین اذا وجد الشرط مرة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۷۸۸. ط. س. ج۳ ص۳۵۲). ظفیر

(۲) وشرط للحنث فی قوله ان خرجت مثلا فانت طالق لمرید الخروج فعله فوراً لان قصده المنع عن ذلك الفعل عرفا ومدار الایمان علیه الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار مطلب یمین الفور ج۳ ص۱۱۵. ط. س. ج۳ ص۷۶۱). ظفیر

که یې ولیکل چې دومره ورځې نفقه درنه کړم نو ته به په درو طلاقو طلاقه سې اوبل واده به کولی سې نو څه حکم دی؟ سوال: (۲۴۰) یوسړی خپلی ښځی ته ولیکل چی که زه ستا نفقه ترشپږو میاشتو پوری درنه کړم یا ستا داجازی څخه بغیر بل واده وکړم نو تاته اختیار دی چی ته خپل ځان په دری طلاقو طلاق کړی او وروسته دعدی څخه بل واده وکړی ددی څخه وروسته دخاوند څخه بعض افعال صادر سوه اوښځی ته په معلومیدو سره ښځه پټه خوله پاته سوه څه حکم دی؟

جواب: داختیار په لفظ کی عدم تبدیل دمجلس شرط دی چی مجلس بدل سو نو اختیار ساقط سو. کذافی الدرالمختار ([1]).

که په دی غولی کی روژه ونه نیسم نو پر ښځی طلاق دایی وویل نو په بل ځای کی اوسیدی او روژی یی ونیولی: سوال: (۲۴۱) ما دغصی په حالت کی وویل چی څوك په دی غولی کی روژه ونیسی نوپرده به ښځه طلاقه وی داجمله ما دخپل ځان په باره کی وویل اوس ما لره څه کول په کاردی، روژه ونیسم اوکه یې ونه نیسم، په روژه نیولو کی په نکاح کی څه نقصان راځی اوکه نه؟

جواب: داخو ښکاره ده چی درمضان شریف روژی به ساتی اودا هم ښکاره ده چی موافق دشرط په روژی نیولو باندی به طلاق واقع کیږی نوداسی کول په کار دی چی په دی صحن کی روژه مه نیسه یعنی روژه یو بل ځای ته ولاړسه اوهلته یی ونیسه روژه په دې غولی کی چی کم ته نسبت دشرط سویدی نه دی نیول په کار. فقط

زما ښځه که ترفلانی تاریخه پوری را ونه لیږی نوطلاق به واقع سی داجمله یی ولیکله نوڅه حکم دی؟ سوال: (۲۴۲) یوسړی دخپلی ښځی پلار ته خط ولیکی چی زما ښځه ترفلانی تاریخه پوری ماته را ولیږی کنې طلاق به واقع سی، یعنی مطلقه به ګڼل کیږی دښځی پلار خوش آمدی وکړه اوخاوند یی راضی کی، چی ترمذکوره تاریخه پوری ستا ښځه نه سی درتلی، او وروسته به یی بیا درولیږم، نوپه دی صورت کی داښځه طلاقه سوه اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی که ددی ښځی پلار ترتاریخ مذکوره پوری داښځه خاوند ته ونه لیږله نوطلاق به واقع سی اوښځه به طلاقه سی په وجه دوجود دشرط ([2]) اودسړی راضی

([1]) فلها ان تطلق فی مجلس علمها به الخ لا تطلق بعده ای المجلس (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التفویض ج۲ ص۶۵۵. ط. س. ج۳ ص۳۱۵). ظفیر

([2]) فالکنایات لا تطلق بها الا بنیة او دلالة الحال الح فنحو اخرجی واذهبی وقومی الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الکنایات ج۲ ص۷۳۵. ط. س. ج۳ ص۲۹۲). ظفیر

کیدل دپخوانی تعلیق ابطال نه سی کولی. (۱) فقط

ښځې ته یې وویل چې که صورت دې ښکاره کې نو همدا طلاق دی، څه حکم دی؟ سوال:

(۲۴۳) یو سړی دناراضتیا په حالت کې ښځې ته وویل اوس زما دکور څخه ولاړه سه که صورت دې وښووی نوهمدا طلاق دی، په داسې ویلو سره به رجعی طلاق واقع وی اوکه بائن طلاق؟ که بائن طلاق وی نو دتجدید دنکاح ضرورت به وی اوکه دحلالې؟

جواب: په دې لفظ سره چې زما دکور څخه ووزه که دده نیت دطلاقو وو نو بائن طلاق واقع کیږی اودا الفاظ چې که صورت دې وښووی نوهمدا طلاق دی، په دې سره رجعی طلاق واقع کیږی اوکه په مخکې لفظ کې نیت دطلاقو وو، چې دهغه دوجې څخه طلاق بائن واقع سو، نوپه دوهم لفظ سره به هم طلاق بائن واقع کیږی په دې صورت کې دوه طلاق بائن واقع سوه دتجدید دنکاح ضرورت دی، او دحلالې ضرورت نسته. فقط

که په دې احاطه کې اوسیدل وکړم نو زما ښځه طلاقه دایې وویل نوڅه حکم دی؟ سوال:

(۲۴۴) ما قول العلماء الذین وارث الانبیآء ایدهم الله تعالی بمزید الاتقاء والبقاء چې یو سړی په وجه دجګړې دمور اوپلار وویل چې که زه په دې احاطه کې اوسیدل وکړم چې په کمه احاطه کې تاسې اوسیږی نوزما ښځه به په درې طلاقو طلاقه وی، اوس پوښتنه داده چې دی به دلته په اوسیدو باندې حانث وی اوکه نه؟ مطلقا چې دی په دې کې اقامت کوی اوکه په طور دعبادت داخلیږی نو هم به حانث وی؟ علاوه ددې څخه داهم په خدمت کې عرض دی چې زما په وخت دتلفظ کې داوسیدو نیت وو، یعنې زما دا اراده وه چې که زه په دې کور کې اوسیږم نو زما ښځه به پرما په درې طلاقو طلاقه وی نوقسم کوونکې په دې احاطه کې یوکور چې دهغه دروازه دې احاطې ته وه هغه یې بنده کړه او ددې دروازه یې بلې احاطې ته وایستله نو آیا اوس دی حانث دی اوکه نه؟

جواب: په اوسیدو به حانث کیږی او صرف په داخلیدو به نه حانث کیږی دې کور ته چې په دغه احاطه کې دی که څه هم دده دروازه بدله کړي. فقط

که دفلانې سره خبرې وکړم نو زما ښځه به دنکاح څخه ووزې اوبغیر دحلالې به په نکاح کې نه راځې دا تعلیق دی: سوال: (۲۴۵) یو سړی قسم واخیستی چې که ما ددروغو قسم واخیستی یا مې دفلانې سره خبرې وکړې نوزما ښځه به دنکاح څخه ووزې اوبغیر دحلالې به زما په نکاح کې رانه سی، نوپه وخت دتحقق دشرط کې به کم طلاق واقع وی اوکه دوباره شرط موجود سی نوبیا به هم طلاق واقع سی اوکه نه؟

---

(۱) وتنحل الیمین اذا وجد الشرط (ایضا باب التعلیق ج۲ ص ۲۸۸. ط. س. ج۳. ص ۳۵۲. ظفیر

جواب: که شرط موجود سو نوطلاق مغلظ واقع سو او دحلالی څخه وروسته که داول خاوند په نکاح کی دوباره راسی اودوباره دغه شرط موجود سی نوبیابه طلاق نه وی واقع: اوقال نویت البینونة الکبرٰی الخ (درمختار) وفی الدر المختار باب التعلیق وفیها کله تنحل الیمن الخ اذا وجد الشرط مرة الخ لا فی کلما الخ فلا یقع ان نکحها بعد زوج الخ ([1]). فقط

دا ویل چی زه څومره ودونه هم کوم نو دری طلاقه به واقع وي: **سوال**: (۲۴۶) یوڅو سړیو دطلاقو خبری کولی یوسړی وویل چی زه څومره ودونه هم کوم نو دری طلاقه به وي، نو په دی صورت کی داسړی واده وکی نو آیا دده پر ښځه به طلاق وی اوکه نه؟ اوکه واقع وی نو ددی دویلو په وخت ده ته دامسئله نه وه معلومه !

جواب: په داسی ویلو سره چی څنګه په سوال کی لیکلي دی واقعی چی کله دی نکاح وکړی نودده په ښځه به دری طلاقه واقع سی ځکه چی ذکر ددې مسئلې وو اوتذکره پر منکوحه باندی دطلاق واقع کیدلو وه اوهم دامراد به واخیستل سی اوجهل عذر نه دی ([2]).

داویل چی زه خپلی پنځوس په زور وانخلم نو زما ښځی ته دری طلاقه: **سوال**: (۲۴۷) یو سړی خپل اکا ته چی زه هغه پنځوس روپی چی زما پرتا دی اوزه داستا څخه وانخلم نو زما پرښځه به دری طلاقه وی، اوس که دا اکا په خپله خوښی سره روپی ورکړی نو څه حکم دی؟ اوکه په خوښی سره یې ورنه کړی اودی یې په زور وانه خیستلی سی نو بیا څه حکم دی؟

جواب: که اکا په رضا سره روپی ورکړی نویمین ساقط سو اودا سړی به حانث نه وی او دده ښځه به طلاقه نه وی: وکذا لو حلف ان یجره الی باب القاضی ویحلفه فاعترف الخصم او ظهر شهود سقط الیمین لتقیده من جهة المعنٰی بحال انکاره، درمختار ([3]). اوکه دی په خپلی رضاء سره ورنه کړی او دی یې په زور سره وصول نه کړی سی نو چی یمین مطلق دی نو ددی وجه څخه دی به دژوند په اٰخر کی حانث سی او دده ښځه به طلاقه سی که تردغه وخته پوری ژوندی پاته سوه کذا فی الدرالمختار والشامی ([4]).

([1]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ج۲ ص ۷۸۸. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲. ظفیر

([2]) والاضافة الیه کانه نکحت امراة اوان نکحت امراة وکذا کل امراة ویکنی معنی الشرط الا فی المعسنقة باسم او نسب او اشارة فلو قال المرأة التی اتزوجها طالق تطلق بتزوجها (درمختار باب التعلیق ج۲ ص۷۸۰. ط. س. ج۳ ص۳۴۴). ظفیر

([3]) الدرالمختارعلی هامش ردالمحتارکتاب الایمان مطلب حلف لایفارقنی ج۳ ص۱۴۲. ط.س. ج۳ ص۷۹۷. =

دنابالغ خاوند اقرار معتبر نه دي: **سوال**: (۲۴۸) یوسړي دخپلي لور نکاح دبل سړي دځوی سره په دي اقرار وکړه چي تردومره مودې پوري به هلك بي اجازته یوځای نه ځي کنې بي دطلاقو ښځه به ښځه پرده حرامه سي هلك دا اقرار ولیکی او بیا خلاف شرط بي اجازته یوځای وتښتیدی په دي صورت کي طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: دنابالغ اقرار اووعده معتبر نه دی، په دي صورت کي دهلك په تیښتی سره طلاق واقع نه سو او شرط لغوه دي. فقط

وی ویل چي که دفلاني ښځه ماسوا دبلي ښځي سره نکاح وکړم نو دیته طلاق، نو په دي صورت کي باید څه حیله وسي: **سوال**: (۲۴۹) خالد وویل که زه دسلمه ښځه علاوه دبلي ښځي سره نکاح وکړم نودیته طلاق نو اوس په کمه حیله سره نکاح کولی سی؟

جواب: په دي صورت کي به پردی منکوحه باندی طلاق واقع وی اوددی حیله فقهاؤ په ذریعه دفضولي لیکلي ده. فلیراجع [1].

تعلیق په یو وار ختمیري په دوباره نکاح کي طلاق نه کیري: **سوال**: (۲۵۰) عمر قسم واخستي چي زه به دزبیدی سره نکاح نه کوم که وکړم نو زبیدی ته طلاق اوس که یو وار یي په نکاح کي راولي نوطلاقه به سي، نو بیا دوباره نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: داقسم به په یو وار ختم سي دوباره نکاح دزبیدی سره کولی سی، وفیها کلها تنحل ای تبطل الیمین ببطلان التعلیق اذا وجد الشرط مرة الخ [2]. فقط

دا یي وویل دمهر په بدله کي مي خپله ښځه حرامه کړه، نوڅه حکم دي؟ **سوال**: (۲۵۱) یو سړي شاپه شا دخپلي ښځي په باره کي وویل چي نفس دفلاني چي زما ښځه ده په بدل دمهر چي پرذمه زما واجب دی په یوطلاق بائن مي حرامه کړه اوطلاقه مي کړه ښځي چي واوریدل نووی ویل چي هرګز به زه خپل خاوند دخپل مهر څخه بری الذمه نه کړم، نوپه دی صورت کي طلاق واقع سو اوکه نه؟

([4]) حلف لیاتینه فهو ان یاتی منزله او حانوته لقیه ام لا فلو لم یاته حتی مات احدهما حنث فی اخر حیاته وکذا کل یمین مطلقة (درمختار) ای لا خصوصیة للاتیان بل کل فعل حلف ان یفعله فی المستقبل واطلقه ولم یقیده بوقت لم یحنث حتی یقع الیأس عن البر الخ وتحقق الیأس عن البر یکون بفوت احدهما (ردالمحتار کتاب الایمان مطلب خاف لایخرج الی مکة ج۳ ص۱۱۱. ط. س. ج۳ ص۷۵۷). ظفیر

([1]) والحیلة فیه ما فی البحر من ان یزوجه فضولی ویجیز بالفعل کسوق الواجب الیها (ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۶۸۱. ط. س. ج۳ ص۳۴۵) حلف لایتزوج فزوجه فضولی فاجاز بالقول خبث وبالفعل لایحنث به یفتی. خانیه، وکل امرأة تدخل فی نکاح فکذا فاجاز نکاح فضولی بالفعل لایحنث (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الایمان مطلب کل امراة تدخل فی نکاحی ج۳ ص۱۸۸. ط. س. ج۳ ص۸۳۲). ظفیر

([2]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۶۸۸. ط. س. ج۳ ص۳۵۲. ظفیر

جواب: کما لوقال طلقتك علی الف درهم لا یقع مالم تقبل، ([1]) شامی نو معلومه سوه چی په دی صورت کی طلاق واقع نه سو. فقط

که ستا شی می اخیستی وی نو طلاق: **سوال**: (۷۵۲) زید دعمر څخه په حقیقت کی یو قیمتی شی پورته کی عمر زید ته وویل وایه چی که ما داستا شی اخیستی وی نوزما ښځه طلاقه ده زید وویل که ستاشی می اخیستی وی نوطلاق، دا الفاظ جبراً بغیر دنیت څخه زید وویل نوطلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: که دالفظ چی، که ستا شی می اخیستی وی نوطلاق، دبلی ښځی په خیال کولو سره زید ویلی وو او دخپلی ښځی خیال یی په زړه کی نه وو او دیته یی نسبت کول دطلاقو په نیت کی نه وو نو دزید پرښځه هیڅ قسم طلاق ونه سو ([2]).

که جلا نه یې کړم نو زما ښځی ته طلاق یوه میاشت وروسته یی جلا کی، نوڅه حکم دی؟

سوال: (۷۵۳) یو ورور بل ورور ته وویل چی ته په شراکت کی کار ښه نه کوی که زه ستا څخه مال جدانه کړم نوزما ښځه طلاقه ددې څخه یوه میاشت وروسته یی مال جلا کی په دی بعض عالمان وایي طلاق واقع سو اوبعض وایي چی طلاق واقع نه سو اوس په دی صورت کی دچا قول صحیح دی؟

جواب: په دی صورت کی طلاق واقع نه سو په دی صورت کی دعدم وقوع دطلاق فتویٰ صحیح ([3]) ده (ځکه چی ده مال جلا کی نوشرط موجود نه سو. ظفیر)

دنکاح څخه مخکی تعلیق لغوه دی: **سوال**: (۷۵۳) زید دخپلی لور نکاح دبکر سره وکړه په دی شرط چی که بکر دزید په کور کی نه اوسیږی او امداد په کارو بار کی نه کوی نو هنده به طلاقه وی اوس که بکر وعده خلافی وکړه نو داوعده خلافی به طلاق وی اوکه نه؟

جواب: که زید دنکاح څخه مخکی دبکر سره تحریراً وتقریراً تعلیق مذکور کړی وو نودا لغو دی طلاق به واقع نه وی. فلغا قوله لاجنبیة ان زرت زیداً فانت طلاق فنکحها فزارت الخ ([4]) درمختار. اوکه دنکاح څخه وروسته یی شرط کړیدی نوپه صورت دنه پوره کولو دشرط پرهنده به طلاق واقع سی. شرطه الملك کقوله المنکوحة اومعتدته ان ذهبت فانت

([1]) ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص۷۷۸، ط.س. ج۳ ص۴۴۲. ظفیر

([2]) ویؤیده ما فی البحر لوقال امرأة طالق اوقال طلقت امراة ثلاثا وقال لم اعن امراتی یصدق اهـ (ردالمحتار باب الصریح ج۲ ص۵۹۱. ط. س. ج۳ ص۲۴۸). ظفیر

([3]) واذا اضافه الی الشرط (هدایه ج۲ ص۳۷۴) باب الایمان فی الطلاق. ظفیر

([4]) وګورئ: الدر المختار علی هامش ردالمحتار ج۲ ص۲۸۱، ط.س. ج۳ ص۳۴۵. ظفیر

طالق اوالاضافه اليه الخ [۱]. (درمختار)

په امید دوفاء باندی دطلاقو تعلیق: **سوال**: (۲۵۵) یو سړی قسم واخیستی چی ما دفلانی سړی شخه هیڅ امید دوفا نه دی ساتلی که ساتلی می وی زما ښځه دی پرما طلاقه وی، چی دوه واره یی دا الفاظ وویل نوپه دی صورت کی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: دقسم کوونکی شخه دی پوښتنه وسی چی آیا امید دوفا ده ته وو اوکه نه؟ که نیت اوامید دوفاء وو نوپه دوه واره کی دوه رجعی طلاقه واقع سوه اوکه امید دوفاء نه وو نوبیا طلاق واقع نه سو [۲].

بی داجازی شخه په تللو باندی دطلاقو تعلیق او ددی حکم: **سوال**: (۲۵۶) یوسړی خپلی ښځی ته وویل چی که ته بی اجازته دخپل پلار کورته ولاړی نوتاته طلاق دی، نوښځه بی اجازته ولاړه نوطلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی شرعًا طلاق واقع سو، کذا فی الدرالمختار [۳]، اوطلاق رجعی سو اوپه عده کی رجوع بی دنکاح شخه جائزده، اودعدی شخه وروسته نکاح بی دحلالی جائز ده [۴]. فقط

بې له اجازې په تللو باندی دطلاقو تعلیق او ددی حکم: **سوال**: (۲۵۷) یوسړی پردی ښځه وتښتوله، دده شخه یو عالم داسی طلاق واخیستی چی ددی ښځی سره چی زه کله نکاح وکړم چی په هری حیلی سره چی هم وسی نو دا ښځه به پرما مطلقه مغلظه وی اوس نو دنکاح دجواز څه صورت سته اوکه نه؟

جواب: اقول وبالله التوفيق قال فی الدرالمختار: كل امراة تدخل فی نكاحي الخ فكذا فاجاز نكاح فضولی بالفعل لايحنث الخ ومثله ان تزوجت امرأة بنفسي او بوكيل او فضولي او دخلت في نكاحي بوجه ما الخ وانما ينسد باب فضولي لو زادا واجزت نكاح فضولي ولو بالفعل فلا مخلص له الخ [۵] وقال الشامي وقال الفقيه ابوجعفر وصاحب الفصول حيلته ان يزوجه فضولي بلا امرهما

---

[۱] ايضا ج۲ ص۰ ۶۸. ط. س. ج۳ ص ۳۴۴. ظفير

[۲] فاذا اضافه الى الشرط وقع عقيب الشرط اتفاقا مثل ان يقول لامرأته ان دخلت الدار فانت طالق (عالمگيری كشوری ج۲ ص۴۴۰ ط. س. ج۳ ص۴۲۰). ظفير

[۳] وتنحل اليمين اذا وجد الشرط مرة الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ج۲ ص۷۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲). ظفير

[۴] واذا طلق الرجل امرأته تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان يراجعها فی عدتها رضيت بذالك او لم ترض الخ (هدايه ج۲ ص۳۷۳). ظفير

[۵] الدرالمختار على هامش ردالمحتار كتاب الايمان مطلب كل امرأة تدخل فی نكاح ج۳ ص۱۸۹. ط. س. ج۳ ص۸۴۲. ظفير

فیجیزہ ھو فیحنث قبل اجازۃ المرأۃ لا الٰی جزاء لعدم الملک ثم تجیزہ ھي فاجازتھا لا تعمل فیجددان العقد فیجوز اذ الیمین انعقدت علی تزوج واحد الخ (١) شامی.

دثبوت دشرط څخه وروسته به طلاق واقع وي: **سوال:** (۷۵۸) دعبدالرحمٰن دعبدالرزاق دلور سره نکاح وسوه دایجاب اودقبول څخه یې مخکې یا ددې څخه وروسته عبدالرزاق خپل زوم عبدالرحمٰن ته وویل چې که ته ددې ښار څخه بل ښار ته ولاړې (یعنی سره داهل او عیاله دپاره داوسیدو) نوزه به خپله لور ستاسره نه پرېږدم چې ددې سره عبدالرحمٰن هم اقرار وکی چې صحیح ده که زه بل خوا ته منتقل سوم نو زموږ او ستا دلور یعنی دخپلې بې بې سره به مې هیڅ تعلق اوواسطه نه وي یاکه ماداسې وکړل نوزما ښځه پر ما حرامه یادینه طلاق، اویایې خپلې ښځې ته وویل چې که تازه مثلا دلاهور څخه ملتان ته داوسیدو دپاره بوزم نوزما اوستا به څه تعلق نه وي ته به پرما حرامه یا تاته به طلاق وي، نوپه وخت دوجود دمذکوره شرط دده ښځه به طلاقه وي اوکه نه؟

جواب: طلاق چې معلق په شرط وي نوپه وخت دوجود دشرط به واقع کیږي نو که طلاق صریح یې معلق کړی وو نوبې له نیته وروسته دتحقق دشرط څخه به واقع وي اوکه په لفظ دکنایې یې تعلیق کړی وي نوکه په نیت دطلاقوسره یې دا الفاظ ویلې وي نودشرط دتحقق څخه وروسته به طلاق واقع کیږي په درمختار کې دي چې: وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا لکن ان وجد فی الملك طلقت (٢) الخ وفی باب الکنایات منه ففی حالۃ الرضاء تتوقف الاقسام الثلثۃ علی نیۃ الخ (٣). فقط

دې ویل چې پنځوس روپې ورکړم او داسې ونه کړم نو زما پرښځې طلاق او شل روپې یې ورکړې، څه حکم دی؟ **سوال:** (۷۵۹) فتو شاه اوکرم شاه چې ودونه یې کړیدی، اودواړو دانجونو مور اوپلار ته داشرط لیکلی ورکی چې که موږ پر شلم ۲۰ تاریخ دبیساکھ دپنځوس روپې په ورکولو سره خپلې ښځې کورته بو نه زو، یعنی که پنځوس روپې ادا نه کړو اوپر تاریخ را نه سو نوزموږ ښځې په موږ په درې طلاقو سره حرامې دي. اوس فتو شاه پر مقرره تاریخ باندې راغی خو نقدې یې صرف شل روپې راوړې او کرم شاه حاضر نه سو، نوپه دې صورت کې دکرم شاه او دفتو شاه ښځې طلاقي سوې اوکه نه؟

جواب: چې شرط دطلاقو موجودسو نوطلاق واقع سوځکه چې معلق طلاق په وخت دتحقق دشرط واقع کیږي، وروسته چې کله پنځوس روپې پر دې مقرر تاریخ دواړو اداء نه کړې

(١) ردالمحتار کتاب الایمان مطلب ایضا ج۳ ص ۱۸۹. ط. س. ج۳ ص ۸۴۷. ظفیر
(٢) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۶۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲. ظفیر
(٣) ایضا باب الکنایات ج۲ ص ۶۴۰. ط. س. ج۳ ص ۳۰۰. ظفیر

او یو پکښې حاضرهم نه سو نو پر دواړو ښځو دری دری طلاقه واقع سوه (۱). فقط

چې کم ځای ته په تللو یې طلاق معلق کړی نوهلته په هره حیله تللو سره به طلاق واقع وی:

سوال: (۲۲۰) زید ښځی ته معلق طلاق ورکی چی که زه دفلانی چك مځکی ته ولاړسم نو زما ښځه طلاقه، اوس که داسری دغه مځکه یادغه چك مځکه واخلی اوولاړ سی نو دده ښځی به طلاقه وی اوکه نه؟ ځکه چی زید طلاق معلق کړی دی چی دیار فلانی چك ته ولاړسم نوزما ښځه به طلاقه وی، اوس دی داچك اخلی اوخپل ملکیت ته تلل غواړی په دی صورت کی دتللو څه جواز سته اوکه نه؟

جواب: دمسئلی جواب دادی، چی مبنٰی دآیمانو پر الفاظو ده نه پر اغراضو لکه چی په درمختار کی دی چی: الاَیمان مبنیة علی الالفاظ لاعلی الاغراض (۲) الخ، نوپه مسئوله صورت کی په وجه دعموم دلفظ که زید په دغه چك کی څه مځکه واخلی او دېته ولاړ سی نودده ښځه طلاقه سوه کما هو حکم التعالیق.

په مذکوره صورت کی به طلاق واقع وی: **سوال:** (۲۲۱) عبدالعزیز خپلی ښځی ته دا اقرار نامه ولیکله چی زما دښځی حلیمی اوزما دځو ورځو څخه جګړه وه نن دجرګی په مخکی دافیصله وسوه چی زه اقرار کوم چی زه به خپله ښځه په ښه شان سره ساتم، اودوهم عقد به نه کوم ترڅو چی دازما په نکاح کی وی، که ددی اقرار خلاف وکړم، نوزما ښځی ته به اختیار وی چی دعدالت یا دخاندان په ذریعه طلاق واخلی، که زه طلاق ورنه کړم نوهمدا اقرار نامه دی طلاق وګڼل سی، نوچی کله دحلیمی پلار حلیمه رخصته نه کړه، نو عبد العزیز دوهمه نکاح وکړله نوپه دی صورت کی پرحلیمی طلاق واقع کیږی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی یعنی چی کله خاوند دوهمه نکاح وکړه نو دده پر مخکی ښځه طلاق واقع سو (۳). فقط

په کالی او روپی باندی یې دری طلاقه معلق ولیکل نودشرط په موجودیدو سره دده پر ښځی به طلاق واقع سی: **سوال:** (۲۲۲) زید خپل خسر ته دپنځو سریو په مخکی ددی مضمون خط ولیکی چی که زموږ کالی چی کم ستا دلورسره دی راکړی اومهر معاف کړی اوپنځه سوه روپی زیاتی ورکړی نوستا لور ته به دری طلاقه وی خسرګنی ته په خبر رسیدو

---

(۱) وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا لکن ان وجد فی الملك طلقت (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲). ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الایمان مطلب الایمان مبنیة علی الالفاظ ج۳ ص ۹۹. ط. س. ج۳ ص ۷۴. ظ

(۳) وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲). ظفیر

باندی اوس زید انکار کوی، اوپنځه سړی ددی خبری شاهدی ادا کوی چی زموږ په مخکی یی داخط لیکلی دی نوپه دی صورت کی به داسړی صادق ګڼل کیږی اوکه نه؟

جواب: چی کله دزید تحریر موجود دی اوددی لیکوونکی هم پنځه کسان بالغان عاقلان مسلمانان معتبر عادل شاهدان موجوددی، نوکه په واقع کی زید ددی شاهدانوپه مخکی دا الفاظ ویلی وی نوتعلیق ثابت سو، اوپه صورت دشرط موجودیدو کی به مغلظ طلاق واقع وی اوبیا بغیر دحلاله ښځه به داول خاوند دپاره حلاله نه وی ([1]). فقط

خاوند وویل چی که دپلار کره ولاړی نوطلاق، اوس دپلار دمرګ ښځه وروسته ولاړه سی نو څه حکم دی؟ **سوال**: (۲۲۳) زید خپلی ښځی هندی ته وویل چی که ته دخپل پلار کره ولاړی نو تاته طلاق نوهنده دخپل پلار دمرګ ښځه وروسته ولاړه نو په دی صورت کی به پردی طلاق واقع وی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی پرهنده طلاق واقع سو، ځکه چی دپلار کور ته دپلار دمرګ ښځه وروسته هم دپلار کور ورته ویل کیږی، په شامی کی دی چی: اذا علمت ذالك ظهرك ان قاعدة بناء الایمان علی العرف معناها ان المعتبر هو المعنٰی المقصود فی العرف من اللفظ المسمٰی ([2]) وفیه ایضا اعلم انه اذا حلف یدخل دار زید فداره مطلقا دار یسکنها الخ ([3]). فقط

دشرطونو دلیکلو ښځه وروسته چی عمل باندی ونه کړی نو دده ښځه به طلاقه وی اوکه نه؟

سوال: (۲۲۴) یوسړی لاندینی شرطونه دشاهدانو په مخکی ولیکل اوبیا یې ددی پابندی ونه کړه نوآیا په وجه دعدم تعمیل درابع اودسادس شرط یا دتمامو شرطونو په موجب دشریعت محمدی ﷺ منکوحه ښځه مطلقه بائنه کیدی سی اوکه نه؟ که کیدی سی نوڅنګه؟ یعنی پخپله به مطلقه تصور سی اوکه نه دوخت دحاکم اودښار دقاضی داجازی ضرورت دی؟ اوعده به دکله ښځه شروع وی؟ چی دشرطونو تفصیل دادی؟

۱. خپله ښځه به ښه په خوشحالی سره په خپل کور کی اباده ساتم یعنی نان او نفقه به دخپل وس مطابق ښه برابره ورکوم اودڅه خبری به تکلیف نه ورکوم خپله ښځه به په خپل کورکي، چی واقع دی په موضع جستروال تحصیل انباله ضلع امرتسر کی، ساتم علاوه ددی ښځه بل ځای ته به یی دخسر یا دښځی درضاء ښځه بغیر نه بیایم.

([1]) فان اختلفا فی وجود الشرط فالقول له مع الیمین لانکاره الطلاق الخ، لیکن دلته شاهد موجود دی نودخاوند خبره به معتبره نه وی. ط. س. ج۳ ص۳۵۷. ظفیر

([2]) ردالمحتار للشامی کتاب الایمان مطلب الایمان مبنیة علی الالفاظ ج۳ ص..... ظفیر

([3]) ایضا مطلب لایضع قدمه فی دار فلان. ط. س. ج۳ ص ۷۲۱. ظفیر

۲. خپله ښځه به دمور اودپلار اوددی دنژدی خپلوانو کره دتلو اودراتلو څخه به نه منعه کوم یعنی ددی رخصت به وی چی زما په اجازه سره دمور اوپلار یا دخپلو خپلوانو کره دچا دغم او دښادی پرموقع به ځی راځی.
۳. که داول او ددوهم لمبر شروطو ښځی ته څه قسم تکلیف ورکړم اوآباده یی نه کړم، یعنی چی نان اونفقه ورنه کړم نومبلغ ۱۰ روپی دپاره دنان اودنفقی چی کم ځای وغواړی زما دحاضر دولت اوزما دهرقسم جائیداد څخه سره دخرچی وصول کړی ماته به عذر نه وی.
۴. که دنن څخه وروسته څه داسی فعل دخسر یا دښځی سره چی دقانون خلاف وی یاڅه قسم الزام په خپل خسر یاپه ښځه ولګوم نودحاکمانو دوخت په مخکی په وجه ددی تحریر به کاذب یم. بلکی مرتکب دګرفتاری دفوجداری به یم.
۵. چی کم زیورات ماخپلی ښځی ته په وخت دنکاح ورکړی دی یابه یی ورته بیا ورکوم نو داتمام زیورات علاوه دمهر معجل اوغیر معجل څخه زما ښځه به ددی مالکه وی زما اوزما دیوه رشته دار حق به نه وی.
۶. په صورت دعدم ادائیګی دنان اودنفقی په شرح الصدر سره متواتر شپږ میاشتی یعنی په موجب دنمبر ۳ ترشپږو میاشتو پوری لس روپی دپاره دنان اودنفقی ورنه کړم دارکم که دلمبر۴ دمواخذی فوج داری هم مرتکب سم نودخپلی ښځی څخه به دست بردار یم اوددی تحریر مطابق به دا بائنه متصور وی، نوداښځه مطلقه کیدی سی اوکه نه؟

جواب: که دنکاح څخه وروسته دامذکوره شرطونه لیکل سوی وی اوخاوند دنکاح څخه وروسته داشرطونه تسلیم کړی نوپه موجب دشپږم شرط په صورت دخلاف ورزی دتمامو شرطونو دده ښځه به مطلقه بائنه وی. کما هو حکم التعالیق. وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا الخ، شامی ج۲ ص۵۰۲. ([1]) فقط

وی ویل چی که فلانی داکار نه وی کړی نوطلاق، ددی څه حکم دی؟ **سوال**: (۲۲۵) که یمین غموس دطلاقو سره وسی نوطلاق واقع کیږی اوکه نه؟

جواب: که یوسړی داسی ویلی وی چی که ده فلانی کار په زمانه ماضی کی نه وی کړی نودده ښځه به طلاقه وی اوپه حقیقت کی ده داکارنه وی کړی نودده ښځه طلاقه سوه ([2]).

که چا دطلاق مغلظه په شرط باندی بغیر داوریدو دستخط یا ګوته ولګوله نو څه حکم دی؟

([1]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۲۹۰. ط. س. ج۳ ص۳۵۲. ظفیر
([2]) وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲). ظفیر

سوال: (۲۲۲) دیو جومات امام دمرزایی خیالاتو څخه علاوه شریر اوپه مسلمانانو کی نفاق اواختلاف اچوونکی دی اواکثره مسلمانان په ده پسی لمونځ نه کوی اوبعض دده طرفدار وریسی لمونځ کوی، ددغه ځای اوسیدونکو په اتفاق سره یوبل عالم ته وویل چی ته زموږ دجومات دابادی اوداهل اسلام داتفاق دپاره چی څه تجویز کړی موږ به یی منظور کړو، عالم وویل چی ماته یوشرط ولیکی اوګوته باندی ولګوی چی تاسی به زما فیصله په اتفاق سره منی، دوی وویل چی ته کم شرط غواړی نووې لیکه، اوموږ به باندی ګوتی اودستخط وکړو، نوددی وجه دی عالم داشرط ولیکی چی موږ ټول دااقرار کوو چی موږ کی چاهم ددی فیصلی خلاف وکی نودغه وخت به زموږ ښځی پرموږ په دری طلاقو طلاقی سی اوزموږ ښځی به پرموږ ترابد الابد پوری مطلقی ثلاثه وی اوپر موږ به مطلقا حرامي وی، ددی څخه وروسته مولوی صاحب مذکور هریوه ته وویل چی ګوری داشرط ډیرسخت دی که تاسوته منظوروی نوګوتی ولګوی نوهریوه بغیر داوریدو څخه ترلیکل سوی شرط لاندی ګوتی ولګولی او دستخطونه یی وکړه، ددی څخه وروسته مولوی صاحب فیصله ولیکله چی دا امام اوباسی اودجومات امام ترپنځلس ورځو پوری مقرر کړی نوپه اهل اسلام کی به اتفاق وی کنې نه، بیایی داشرط فیصله ددواړو کلیو اوسیدونکوته واوروله نودوی وویل چی زموږ پرسرسترګو قبول، اوبعضي چپ سول، اوس په عملی طور باندی بعض کسان دغه امام نه باسی، اوحال دادی چی دفیصلی یوه میاشتی وسوه نوپه دی صورت کی به دټولو ښځی مطلقی ثلاثه وی اوکه دبعضو یادهغه خلګو چی کم دده په ساتلو راضی وی صرف ددوی ښځی به طلاقی وی، په دی شرط کی داهم تحریر وه چی په موږ کی دچا ښځه نه وی نوهغه به دفیصلی دنه منلو په صورت کی مدرسه نعمانیه لاهور ته دوه سوه روپی نقدی ورکوی نوچی کم مسلمانان فیصله نه منی اوملا نه باسی نودوی به دوه سوه روپی مدرسه نعمانیه ته ورکوی اوکه نه؟

جواب: چی کمو خلګو داشرط اوفیصله واوریده اووی ویل چی زموږ پرسر اوسترګو، نو په صورت دخلاف کولو دهغوی ښځی به طلاقی وی اوچی کم چپ پاته دی نو دهغوی ښځی به طلاقی نه وی، اوکله چی ګوته لګول دټولو دشرط داوریدو څخه مخکی وو، نوهغه به معتبر نه وی، اوچی کم خلګ دفیصلی مخالفت کوونکی دی اوبی واده دی نو پرهغوی چی کمه جرمانه لګول سویده هغه باطله اوخطا ده ددوی پر ذمه مدرسه نعمانیه

ته دوه سوه روپی ورکول ضروری نه دی، قال فی الدرالمختار لایاخذ المال فی المذهب (۱) الخ وفی الحدیث لا یحل مال امرء مسلم الا بطیب نفس منه الحدیث (۲). فقط

په دوهمه نکاح یی طلاق معلق کړی نو ددوهمی نکاح څخه وروسته به طلاق واقع سی:

سوال: (۲۲۷) زید دکریمی سره نکاح وکړه اولیاوو دکریمی دزید څخه یوستامپ ددی شرطونو ولیکی چی که بی داجازی دکریمی څخه دوهمه نکاح وکړی نوپر دواړو منکوحو به دری طلاقه واقع وی، څوکاله وروسته زید بی داجازی دکریمی څخه دوهمه نکاح دحلیمی سره وکړه. نو په دی صورت کی شرعی حکم څه دی؟

جواب: که زید دکریمی سره دنکاح څخه وروسته دالیکل کړی وی اویایی اقرار په دی کړی وی اویا مذکوره شرط یی په ژبه تسلیم کړی وی نومفتی لره روا دی چی حکم په وخت دتحقق دشرط کی دطلاقو وکړی اودمفتی کار هم دادی چی په دی طور جواب ورکړی چی که خاوند مذکوره شرط تسلیم کړی وی په ژبه یا په لیکلو اودا شرط موجود وی نو طلاق واقع دی. کما هو حکم التعالیق (۳).

نکاح ته اضافت وسو اوتعلیق وسو نو دشرط دموجودیدو سره به ښځی ته دطلاقو حق وی:

سوال: (۲۲۸) زید دهندی سره په دی شرط نکاح وکړه چی که بی درضاء دهندی ترمعلوم وخته پوری زید داپریږدی اوولاړ سی نوهندی ته به اختیار وی چی که غواړی نودا دی خپل ځان طلاق کړی اویا دی بله نکاح وکړی نواوس په تقدیر دوجود دشرط پردی به جزاء مرتبه وی اوکه نه؟ که وی نوپه دی داشبهه کیږی چی دقواعد کلیه اودبعضو فقهاؤ دتصریح څخه معلومیږی چی په نکاح بالشرط الفاسد معلق کیدو سره نکاح صحیح او شرط بلا ثمر ګرځی که داسي وی نوبیا دشرط فاسد کیدو څه معنٰی ده؟

جواب: داصورت دطلاقودتعلیق دی که دنکاح څخه وروسته داتعلیق سوی وی یامخکی دنکاح څخه په طریقی داضافت الی النکاح مذکوره تعلیق موجود سوی وی نودشرط په موجودیدلو سره به جزاء مرتب وی اوهغه طلاق چی دهغه اختیار ښځی ته ورکول سوی دی هغه به ثابت وی اوکه مذکوره شرط دنکاح څخه مخکی بی له اضافت الی النکاح ذکر سوی وی نوشرط باطل اولغودی اونکاح صحیح (۴) ده. فقط

---

(۱) الدرالمختارعلی هامش ردالمحتارباب التعزیرمطلب فی التعزیر باخذ المال ج۳ ط. س. ج۳ ص ۲۱. ظفیر

(۲) مشکوٰة المصابیح. ظفیر

(۳) وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقًا (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۳ ص ۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲). ظفیر

(۴) وشرطه الملك حقیقة کقوله منکوحته او معتدته ان ذهبت فانت طالق والاضافة الیه ای الملك الحقیقی الخ =

دا ویل چې ددې ښځه وروسته مې کمه ښځه په نکاح کې ده یابه راځې پر دې درې طلاقه، څه حکم دې؟ **سوال**: (۲۶۹) یوسړې دګناه کبیره کولو څخه وروسته تائب کیږې اودتوبې په وخت داهم وایې چې که ددې څخه وروسته داګناه کبیره ما وکړه نو داوس څخه وروسته چې کمه ښځه زما په نکاح کې وې یاچې زه دکمې ښځې سره نکاح وکړم نودابه په درې طلاقو سره په هروار طلاقه وې، نودداسې سړې مخکنې منکوحه یا چې کمه وروسته راتلونکې ده ، دهغې دمذکوره الفاظو سره څه حکم دې؟

جواب: په دې صورت کې که شرط موجود سو نو دده پرښځه به طلاق واقع سې اوکه دایې ویلې وې چې زه کمه ښځه په نکاح کړم نوهغه مطلقه ثلثه ده نو چې دکمې ښځې سره دې نکاح وکړې نو پر هغې به درې طلاقه واقع سې. کمافی الدرالمختار وفیها کلها تنحل الیمین اذا وجد الشرط مرة الا فی کلما فانه ینحل بعد الثلث الخ (١). فقط

وې لیکل چې په خسرګنۍ کې ونه اوسیږم نوښځې ته دطلاق اختیار دې نوپه دې صورت کې څه حکم دې؟ **سوال**: (۲۷۰) یوسړې محمد خان دخپلې ښځې متعلق دا ولیکل چې دوې میاشتې وروسته یعنې داستعفاء دمنظوریدو څخه وروسته زه به دخسرګنۍ کره اوسیږم، که زه دخسرګنۍ کره ونه اوسیدلم نو ددولت خان لور ته اختیاردې چې په خپله طلاق اچولې سې نو ددې تحریر مطابق انجلې ته دنکاح اختیار حاصل دې اوکه نه؟

جواب: دخاوند په لیك کې دطلاقو متعلق دا الفاظ دې چې که په خسرګنۍ کې ونه اوسیږم نو ددولت خان لور ته اختیاردې چې پخپله طلاق اچولې سې، نوداتعلق داختیار دې په خسرګنۍ کې که نه اوسیدې نو دده ښځې ته اختیار دې چې داطلاق واخلې که دغه وخت دې طلاق واخیستې نوطلاق به پردې واقع وې او دعدې څخه وروسته بله نکاح ددې صحیح ده اوکه دې ښځې دغه وخت وانه خیستې نوطلاق واقع نه سو (٢).

وې ویل چې که دجومات کار وکړم نوښځه طلاقه، اوس که کار وکړې نوڅه حکم دې؟

سوال: (۲۷۱) دجومات دملا صاحب اودزید څه جګړه وسوه په جومات کې نوملا صاحب په غصه کې وویل چې اوس که دې دجومات کار وکړې نودده ښځه طلاقه سوه، چې لفظ دطلاق ورته یاد نه دې چې یووار یې ویلې دې اوکه نه دوه وار یا ددې څخه هم زیات، په

= کان نکحتك فانت طالق (الدرالمختارعلی هامش ردالمحتارباب التعلیق ج۲ص۲۸۰. ط.س. ج۳ ص۳۴۴). ظ

(١) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۲۸۸. ط. س. ج۳ ص۳۵۲. ظفیر

(٢) وشرط للحنث فی قوله ان خرجت فانت طالق الخ فعله فوراً لان قصده المنع عن ذلك الفعل عرفا ومدارالایمان علیه وهذه تسمی یمین الفور الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الایمان مطلب فی یمین الفور. ط. س. ج۳ ص۷۶۱). ظفیر

داسی صورت کی ملا که دجومات کار وکړی نو دده ښځه به طلاقه وی اوکه نه؟

جواب: په داسی تعلیقاتو کی دعرف اعتبار وی، ده چی مطلقا ویلی دی چی اوس که دجومات کار وکړم نودده ښځه به طلاقه وی نومراد یی خپل ذات دی نو ددی څخه وروسته که دی دجومات کار وکړی نودده ښځه به طلاقه سی، اوچی دایی یادنه دی چی یوطلاق یی ویلی دی اوکه زیات نو په دی کی به غالب گمان ته وگوری چی کم غالب گمان وی په هغه به عمل وسي، اوشامی دخانیه څخه نقل کړیدی چی که یوجانب مرجح نه وی نواحتیاط دادی چی زیات دی واخلی، ولعله لانه یعمل بالاحتیاط خصوصاً فی باب الفروج الخ شامی جلد ثانی (۱).

په مذکوره صورت کی څه حکم دی؟ سوال: (۲۷۲) زید په حالت دغصه کی عمر ته خطاب وکی وې ویل چی جېړا شخص یاجیکو شخص. یاهرڅوك چی زما دورور (بکر) سره تعلق لری نوزما ښځه به طلاقه وی که ما ددغه سړی سره تعلق وکی نودا الفاظ ترجمه دکل من ده که دکلما وغیره اوپه تقدیر ددی چی طلاق واقع کیږی په تعلق ساتلو ددغه سړی سره چی دی تعلق ساتی دمذکور دورور سره چی دا ماتوونکی دحلف سو اوکه په درو سره پای ته رسیږي، اوداتعلیق خاص ددغه سړی سره دی اوکه دخاندان دحالف سره اوپه کم حالت کی دحالت اجتماعی اوانفرادی چي په تعلق ساتلو سره به طلاق واقع وی نو کمه یوه حیله سته چی په مذکوره صورت کی په حالت اجتماعی کی پرهر سړی مذکور طلاق واقع نه سی؟

جواب: دا الفاظ ترجمه د: کل من یفعل هذا الفعل ده، نوپه دی حالت کی چي هرڅوك هم دحالف دورور سره تعلق کوی اودی ورسره تعلق وکړی نودده ښځه واقع سوه، اوداتعلیق خاص په ذات دحالف پوری مخصوص دی که دده اهل او عیال دهغه سړی سره تعلق وساتي چی دده دورور سره تعلق کوی نودده ښځه به طلاقه وی. قال فی الدرالمختار: وفیها کلها تنحل الیمین ببطلان التعلیق اذا وجد الشرط مرة الا في کلما فانه ینحل بعد الثلث لاقتضائها عموم الافعال کاقتضاء کل عموم الاسماء الخ (درمختار (۲)) قال فی الشامی ولو قال المصنف الا فی کل وکلما لکان اولی الخ (۳). او داسی یوه حیله چی دشرط دوجود سره طلاق واقع نه سی بنده ته معلومه نه ده !!!

دښځی داجازت څخه بغیرکه نکاح وکړم نوداطلاقه سوه ددی څخه وروسته نکاح وکړی نوڅه

(۱) ردالمحتار باب الصریح قبیل باب الطلاق غیر المدخول بها ج۲ ص۴۲۴. ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۶۸۸. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲. ظفیر

(۳) ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۶۸۸. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲. ظفیر

حکم دی؟ سوال: (۲۷۳) زید دهندی سره نکاح وکړه او دا شرط یې ولیکی چې دمذکوره موصوفه ښځې روح چې په بدن کی وي ترهغو پورې ددې داجازې څخه بغیر دوهم واده یانکاح نه سم کولی، اوکه ددوهم واده ضرورت محسوس سی نوموصوفه ښځې ته به تمام مهر ورکړم اوبل کور به ورته جوړ کړم اودې ته به رجسترې ورکړم اوشپږ روپې دمیاشتی به کورته دخرځ اودخوراك دپاره ورکوم اوکه ددې داجازې څخه بغیر په پټه بله ښځه په نکاح کړم نودوهمې ښځې ته به درې طلاقه اتفاقًا وي، دباری تعالی په حکم اولنی ښځه ډیره سخته ناجوړه سوه اوپه شان دلیونۍ سوه قابل دخدمت پاته نه سوه نودیته یې درې طلاقه ورکړل او دبلې ښځې سره یې نکاح وکړه، نواوس دادوهمه ښځه طلاقه ده اوکه نه؟

جواب: اقول وبالله التوفیق، په ردالمحتار جلد ثالث ص۱۳۲ باب الیمین فی الضرب والقتل وغیر ذالك کی دی: وعلی هذا قال لامرأته کل امرأة اتزوجها بغیر اذنك فطالق فطلق امرأته طلاقًا بائنًا اوثلاثًا ثم تزوج بغیر اذنها فطلقت لانه لم تتقید یمینه ببقاء النکاح الخ (۱)، نوددې روایت څخه معلومه سوه صراحة چې دادوهمه ښځه طلاقه سوه.

دعهد نامې خلاف وسو نو طلاق به وي اوکه نه؟ سوال: (۲۷۴) په بنګال کی په عهد نامه دنکاح کی دځه شرطونه لیکلو څخه وروسته لیکی چې په دې کی کم شرط فوت سی نوښځې ته به درې طلاقه وی که داعهد نامه یې دنکاح په وخت یا وروسته دنکاح څخه ناکح ته اورولی وی یایې ښوولی وی اودستخط یې باندې کړی وي اوناکح په ژبه هم څه نه وی ویلی نوپه دې صورت کی که مذکوره شرط نه سی پوره نوښځې ته به درې طلاقه وی اوکه نه؟

جواب: دنکاح څخه وروسته داتعلیق صحیح کیدی سی اوپه صورت دشرط دموجودیدو کی به طلاق وسی. فقط

چې ترېوې میاشتې پورې رانغی نو طلاق، ددې ویلو څخه وروسته چې خاوند مړسو نو څه حکم دی؟ سوال: (۲۷۵) دیوسړي ښځه وتښتیده اوخاوند نوټس ورکړی چې که ترېوې میاشتې پورې رانغله نو ماتاته طلاق درکړیدی داسړی مړسو، اوس دده په ملکیت کی دحصې دعویداره کیدی سی اوکه نه؟

جواب: که داښځه ترېوې میاشتې پورې رانغله نودشرط مطابق داطلاقه سوه (۲) اودا دخاوند وارثه نه ده او دخاوند په ترکه کی به حصه نه اخلی خو مهر دخپل خاوند څخه

(۱) ردالمحتار باب الیمین فی الضرب والقتل ج۳ ص ۱۸۸. ظفیر

(۲) وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۲۹۰، =

اخیستي سی، اوکه داتعلیق وغیره دخاوند په مرضی کی سوی وو او بیا دمطلقي په عده کی خاوند مړسو نوښځه به دخاوند وارثه وی، والتفصیل فی کتب الفقه.

که فلاني تاریخ ته دومره روپی هره میاشت مني آرډر نه کړم نو ښځه طلاقه، اوس که روپی په بله طریقه سره ورسوی نوطلاق نه کیږي: سوال: (۲۷٦) دزید څخه دالیکل واخیستل سول چی زه به خپل ښځی ته څلور روپی ماهواره مني آرډر لیږم که دیوی میاشتی په (۲۸) تاریخ یې ونه لیږم نو دا اقرار نامه به په شان دطلاق نامه تصور سی که په بلی طریقی سره داروپی ورسوم نودا به باطل ګڼل کیږی نوپه دی صورت کی که زید روپی مني آرډر نه کړی بلکی په بلي طریقی سره یې ور ورسوی نوطلاق به وی اوکه نه؟

جواب: دمني آرډر کولو ضرورت نسته که په بله طریقه سره یې ور ورسوی نوطلاق به نه وی واقع ([1]). فقط

که زما دکور څخه ووتی نوته پرما حرامه یی دایي وویل نوڅه حکم دی؟ سوال: (۲۷۷) که یوسړی خپلی ښځی ته ووایي چی که ته زما دکور څخه دباندی یوځای تردی چی که دخپل مور اوپلار کره ولاړی نو پرما حرامه یی ، نوپه دی صورت کی څه فتوٰی ده؟

جواب: که په دی صورت کی ښځه دمور اودپلار کره ولاړه نو پر خاوند باندی به حرامه سی یعنی طلاق بائن به واقع سی ([2])، نو وروسته ددی څخه چی ښځه دباندی یادمور کره ولاړه، نودی سړی لره ددی سره دوباره نکاح په نوی مهر سره کول په کاردی. فقط

دښځی دا ویل چی که ترفلاني تاریخ پوری دی مهر اداء نه کړی نو زه به دی دښځی والي څخه وتلي یمه هیڅ هم نه دی: سوال: (۲۷۸) ښځی خاوند ته په ذریعه دخط ولیکل چی که ترفلاني مودی پوری تامهر ادا نه کی نو زه به ستا دښځی والی څخه خپل ځان جلا وګڼم اودوهم عقد به وکړم نو دمیعاد څخه وروسته به دا طلاقه وی اوکه نه؟

جواب: دښځی په داسی ویلو اوپه تحریر سره طلاق نه سی کیدی ([3]). فقط

ښځی ویل که داسی ونه کړم نوښځی ته اختیار سته دابله طریقه اختیار کړی نوڅه حکم دی؟

سوال: (۲۷۹) زید دهندی سره په دی شرط نکاح وکړه چی که زه تردرو کالو پوری هندی ته خرڅ ورنه کړم نودیته اختیار دی که دا دخپل ګذران اودځواني دخواهش پوره کولو

= ط.س. ج۳ ص۳۵۲). ظفیر

([1]) مقصد دروپو وررسول دی چی په هره ذریعه سره وی. ظفیر

([2]) اذا اضافه الی الشرط وقع عقیب الشرط اتفاقا مثل ان یقول ان دخلت الدار فانت طالق (عالمگیری کشوری ج۲ ص۹۷. ط. س. ج۳ ص۴۲۰). ظفیر

([3]) دطلاقو مالك ښځه نه ده بلکی خاوند دی. ظفیر

دپاره څه بله طریقه اختیار کړی نو هنده ددی شرط په موجودیدو سره دبلی طریقی داختیارولو دپاره مختاره ده اوکه نه؟
جواب: که دزید نیت په مذکوره الفاظو دطلاقو وی نوپه وخت دموجودیدو دشرط هندی ته اختیار دطلاقو او دبل عقد سته (۱). فقط
دمذکوره صورت څه حکم دی: **سوال**: (۲۸۰) یوسړی په وخت دنکاح دنورو شرطونو سره داشرط هم لیکلی وو چی که په شپږو میاشتو کی دننه دمقرر زیور داداء کولوڅخه قاصر سم نو چی څه زما اوس خرڅ سویدی یا بیا به خرڅ کیږی ددی څخه به بیزاره اوبی دعویٰ یم اودا نکاح به زما ساقطه اوکالعدم متصور وی او دوعدی تر پوره کولو پوری به زما څه حق دښځی اودخاوند نه وی اودزیور ورکولو څخه وروسته به ماته ټول حقونه حاصل وی، په دی موده کی ترشپږو میاشتو پوری مکمل پرده وه اوهیڅ تعلق دښځی اودخاوند نه وو، خوخاوند دشپږو میاشتو دتیریدو څخه وروسته ترننه پوری خپله وعده پوره نه کړه چی اوه کاله اوڅلور میاشتی کیږی، نودا نکاح قائمه ده اوکه نه؟ اومقرر مهر زر روپی به دده څخه وصولیدلی سی اوکه نه؟
جواب: په دې صورت کې طلاق واقع نه سو او دمهر مؤجل غوښتنه مخکې تر طلاق یا مرگ نه سي کیدلی، او دبیزاره کیدو شرط لغو دی. فقط
چی څوک مجبوره سی اوقسم ورڅخه واخیستل سی چی که دی راز ظاهر کړی نو چی دچا سره واده کوی هغه به باندی طلاقه وی، څه حکم دی؟ **سوال**: (۲۸۱) که یو سړی چاته جبراً داقسم ورکړی چی که تا زما فلانی راز چاته ووایه نوچی کله ته واده وکړی نو ستا ښځه طلاقه ده، اودا سړی مجبوراً قسم وکړی بیادی داراز ښکاره کړی نودی سړی ته دنکاح څخه وروسته څه حکم دی؟ اونکاح به صحیح وی اوکه نه؟ اوکه طلاق واقع سی نو رجوع به کولی سی اوکه نه؟
جواب: دده پرښځی به دنکاح څخه وروسته طلاق واقع سی اوپه عده کی دیته رجوع کولی سی ځکه چی معلق طلاق یو دی اوکه په عده کی یی رجوع ونه کړه، نوکه بیې دعدی څخه وروسته بیا ددی سره نکاح وکړه نو بیابه طلاق واقع وی. فقط
معلق شرط بیرته نه سی اخیستل کیدی: **سوال**: (۲۸۲) یو سړی یو دوست مجبوره کی او دایی ورته وویل چی دانکاح صحیح نه ده معلق طلاق ولیکه اودستخط وکړه، نواوس دا

---

(۱) ذکر ما یوقعه غیره باذنه وانواعه ثلاثة تفویض وتوکیل ورسالة والفاظ التفویض ثلاثة تخییر وامر بید ومشیئة قال لها اختیاری اوامرك بید ینوی التفویض الطلاق لانهما کنایة فلا یعملان بلانیة الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ج۲ ص۷۵۳. ط. س. ج۳ ص۳۱۵). ظفیر

شرط واپس کیدی سی او که نه؟
جواب: مذکوره شرط نه سی واپس کیدی، لقوله ﷺ ثلث جدهن جد وهزلهن جد، الحدیث (۱). فقط

په دهوکه سره یې دخاوند دخولې څخه وایستل چې ښځه مې پر خپل ځان حرامه کړه نو څه حکم دی؟

سوال: (۲۸۳) دفدوي عقد وسو ددی څخه وروسته زما مخالفانو زه دهوکه کړم اوپه مایی دا الفاظ وویل چې فلانی ښځه ماپه خپل ځان حرامه کړه یعنی پرې مې وښووله نوپه دی صورت کی نکاح پاته ده او که فسخه سوه؟ اوس څه کول په کار دی؟
جواب: په دی صورت کی مخکی نکاح فسخه سوه اودوباره نکاح کول په کاردی. فقط

که هنداره ونه ګوری نوته به طلاقه نه یی بیا خاوند ورته هنداره وښووله نوڅه حکم دی؟

سوال: (۲۸۴) دخاوند دژبی څخه هیڅ بی هیڅه ووتل که هنداره دی وکتل نوته طلاقه یې! که په هنداره کی دي ونه کتله نو طلاقه به نه یې ! بیا خاوند هنداره راواخیسته او ښځی ته یی وښووله نو طلاق واقع سو او که نه؟
جواب: په دی صورت کی طلاق واقع نه سو. فقط

وی لیکل چې که په شپږو میاشتو کی جائیداد ددوی په نوم منتقل نه کړم نو نکاح منسوخه او باطله ده، نوڅه حکم دی؟

سوال: (۲۸۵) یوسړی یوی ښځی ته دنکاح کولو څخه یوه ګهنټه مخکی داوعده ولیکله چې زه به ددی ښځی په نوم چې زه ددی سره اوس نکاح کوونکی یم خپل فلانی جائیداد په شپږو میاشتو کی انتقال کړم، ترشپږو میاشتو پوری که می خپل جائیداد ددی ښځی په نوم انتقال نه کی نو دشپږو میاشتو په تیریدلو سره به دانکاح منسوخه اوباطله وی، اوس شپږ میاشتی تیری سوی خوده تراوسه پوری خپل جائیداد منتقل نه کړی، نودا نکاح باطله سوه او که نه؟
جواب: په دی صورت کی که خاوند مذکوره لفظ په نیت دطلاقو ویلی وی نو دده پر ښځی په صورت دوعده نه پوره کولو یوطلاق بائن به واقع وی او دنیت دحال دخاوند څخه باید پوښتنه وسی لکه چې په شامی کی دی: ومثله قوله لم اتزوجم اولم یکن بیننا نکاح او لاحاجة لی فیك الی ان قال ونفی النکاح فی الحال یکون طلاقًا اذا نوٰی الخ (۲).

چې څوک خپل ورور دطلاقو مالک کړی اوهغه دده ښځی ته طلاق ورکړی نو څه حکم دی؟

سوال: (۲۸۶) اسمٰعیل خپل مشر ورور آدم ته اختیار ورکړی چې زما ښځی خدیجی ته

---

(۱) مشکوٰة کتاب الطلاق والخلع ص۲۸۴، ولیس للزوج ان یرجع فی ذالك (عالمگیری کشوری باب تفویض الطلاق ج۲ ص۷۵. ط. س. ج۳ ص۲۸۷). ظفیر
(۲) ردالمحتار باب الصریح ج۲ ص۶۲۳. ط. س. ج۳ ص۲۸۳. ظفیر

دطلاق ورکولو اودنه ورکولو اختیار تاته دی نو آدم وویل چی مادخپل ورور ښځی خدیجی ته طلاق ورکړی نو آیا داواقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی پر خدیجی طلاق واقع سو کذا فی کتب الفقه (۱).

که ما ددی سره زنا کړی وی یا می اراده کړی وی نو چی دچا سره واده وکړم نو هغې ته طلاق دایی وویل نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۲۸۷) زید دمسماۃ زینب سره چی دعمر ښځه وه ناجائز تعلقات ساتل، چی کله عمرته داخبره معلومه اومشاهده سوه نوده زید جرګی ته راوستی اووی ویل چی ته زما دښځی سره ناجائز تعلقات ولی ساتی، نوزید انکار وکی، نوعمر وویل چی دا ووایه چی که ما ستا دښځی زینب سره زنا کړی وی اویامی اراده کړی وی نوچی کله زه واده وکړم نوزما پرښځه به طلاق وی، نوزید په وجه دبی علمی دا الفاظ وویل، نوپه دی صورت کی که زید نکاح وکړی نو دده دپاره شرعًا څه حکم دی؟ اوزید لره دنورو امامانو امام شافعی، امام مالك، امام احمد په مذهب باندی عمل کول صحیح دی اوکه نه؟

جواب: که په حقیقت کی زید دعمر دښځی سره زنا یا اراده دزنا کړی وی نو چی کله دی نکاح وکړی نو دده منکوحه به عند الحنفیة طلاقه وی اوپه نورو مذهبو باندی عمل کول حنفی لره صحیح نه دی، خوپه منکوحه باندی دطلاقو دنه واقع کیدو دپاره احنافو دا حیله لیکلی ده، چی ددی نکاح دی یوفضولی وکړی اودا سړی دی په فعل سره اجازه ورکړی مثلا داسی چی مهر ورولیږی، نو دده پر منکوحه به طلاق نه وی واقع، کما فی الدر المختار: حلف لایتزوج فزوجه فضولی فاجاز بالقول حنث وبالفعل لا (درمختار (۲)) قوله وبالفعل کبعث المهر لو بعضه بشرط ان یصل الیها وقیل الوصول لیس بشرط الخ شامی (۳).

که ستا دپاره ددی دلاس خوراک حرام وی نودری طلاقه، دایی وویل نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۲۸۸) یوسړی خپلی ښځی ته دپلار دخفه کیدو په وجه وویل چی که ستا دپاره ددی دلاس خوراك حرام دی نو ما دیته دری طلاقه ورکړی دی، نوپه دی صورت کی به طلاق واقع وی اوکه نه؟

---

(۱) ولوقال امر امرأتی بید فلان شهرا فهی علی الشهر الذی یلیه ویبطل بمضیه بلاعلم (عالمگیری کشوری ج۲ ص۷۹. ط. س. ج۱ ص۳۹۲) ولوقال لغیر طلق امرأتی فقد جعلت ذلك الیك فهو تفویض (ایضا. ط. س. ج۱ ص۲۹۳). ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الایمان مطلب حلف لایتزوج فزوجه فضولی ج۳ ص۱۸۸. ظفیر

(۳) ردالمحتار کتاب الایمان مطلب ایضا ج۳ ص۱۸۹. ط. س. ج۳ ص۸۴۲. ظفیر

جواب: په دی صورت کی دده په ښځی طلاق واقع نه سو ځکه چی په کم شرط باندی ده طلاق معلق کړی وو، هغه شرط موجود نه دی، ځکه چی ددی دلاس خوراك حرام نه دی.

که حرامه وطی وکړم نوماته طلاق دایي وویل او دخری سره یی وطی وکړی نوڅه حکم دی؟

سوال: (۲۸۹) ماقسم اخیستی وو چی که ما زنا یاحرامه وطی یا لواطت وکی نوماته طلاق دی خو اوس په وجه دهیریدلو دقسم دطلاق څخه دخری سره دوطی مرتکب سوم، نو وطی دخری هم په داحلف کی داخلي دي اوکه نه؟ اودا هم یاد نه دی چی ماحلف دطلاقو مغلظه کړی وواوکه دبائن نوپه دی باره کی شرعًا څه حکم دی؟

جواب: وطی دحمار بیشکه په وطی حرام کی داخلي دي، اوچی په الفاظو دطلاق کی وطی حرام هم مذکوري دي ددی وجه څخه په مقتضٰی د: وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقًا ای سواء وجد الشرط فی الملك اولا، لکن ان وجد فی الملك طلقت الخ (۱)، درمختار شامی ج۲ ص**۵۴۴**، په وطی دحمار سره طلاق واقع سو نوکه تعلیق یی په دی لفظ سره کړی وی چی کم داستفتاء په اول کی ذکردی یعنی ماته طلاق دی، نوپه دی صورت کی یوطلاق واقع سو، اوکه ددری طلاقه په لفظ سره یی تعلیق کړی وي، نو حرمت مغلظه واقع سو، اوپه صورت دشك کی به یوطلاق واقع سی. کمافی الدرالمختار لوشك اطلق واحدة او اکثر فعلی الاقل الخ (۲).

که بکر دصالحي سره واده وکی نوزه به تاته طلاق درکړم نو دواده څخه وروسته طلاق واقع سو اوکه نه؟

سوال: (۲۹۰) زید خپلی ښځی هندی ته وویل چی که بکر چی دزید او دهندی زوی دی دصالحه سره چی دهنده خورزه ده واده وکړی نوپه خدای قسم چی هنده ته به طلاق ورکړم نوبکر دصالحی سره نکاح وکړه، نوهغه طلاقه سوه اوکه نه؟ اوپر زید باندی دقسم کفاره واجب ده اوکه نه؟

جواب: داصورت دطلاقو دوعدی دی نوطلاق واقع نه سو، په عالمگیری کی دی: کذا فی المحیط لوقال بالعربیة اطلق لایکون طلاقًا الا اذا غلب استعماله للحال فیکون طلاقًا، (۳) اوچی زید قسم واخیستی اومذکوره شرط موجود نه سو نو ددی وجه څخه که زید په خپل ژوندکی طلاق ورنه کړی نوپر ده کفاره دقسم لازمه ده اوپه حدیث شریف کی دی چی که یوسړی دبدی خبری قسم واخیستی نو ده لره په کاردی چی دغه بدکار دی نه کوی اودخپل قسم ماتولو کفاره دی ورکړی. فقط

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۲۹۰. ط. س. ج۳ ص **۳۵۵**. ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۲۲۳. ط. س. ج۳ ص ۲۸۳. ظفیر

(۳) عالمگیری مصری. ظفیر

وی ویل چې که په دې دروازه ولاړې نوطلاق اوس چې په بله دروازه باندې ځی نوطلاق به نه وي: **سوال**: (۲۹۱) یوسړی خپلی ښځی ته یوې دروازی ته اشاره وکړه اووی ویل چې که ته په دی دروازه دباندې ولاړې نوپرتا دری طلاقه اوددی کور څخه دوتلو دپاره ډیری دروازی دی دده غرض دغه وخت صرف بیرول وه اوپه دی پوهیدی چی داپه بله دروازه باندی دباندی تللی سی اودهمیشه دپاره یی ددباندی تللو څخه بندول نه وو مقصد، نو دا ښځه په بله دروازه باندی تللی سی، اوکه دادروازه بنده سی نودا په بله دروازه تللی سی اوکه نه؟

جواب: چی کله یی خاص دروازی ته اشاره کړی وه ویلی وی چی که ته په دی دروازه الخ نو په بله دروازه باندی ددباندی تللو په صورت کی به طلاق واقع نه وی اوددی دروازی بندولو په صورت کی به هم طلاق واقع نه وی لعدم تحقق الشرط. فقط

وی ویل چې که کور ته یې راولم نو طلاق واقع نه سو: **سوال**: (۲۹۲) زید تعلیق وکی چی زه خپلی ښځی هندی ته هم ددی په کور کی نفقه ورکوم اودا به دخپل کور څخه هیڅکله هم نه راولم، که داکور ته راولم نو دابه په ما باندی په دری طلاقو طلاقه وی ددی څخه وروسته هنده پخپله بی دچا دوینا څخه راغله، اوزید وساتله نوطلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی موافق دفقهاؤ دتصریح طلاق ونه سو ځکه چی تعلیق خپل کور ته په راوستلو وو چی خاوند دارانه وستله نوشرط موجود نه سو نوجزاء هم واقع نه سوه. لانه اذا فات الشرط فات المشروط، په درمختار کی دی: وتنحل الیمین بعد وجود الشرط (۱) مطلقا ونظیره مافی الدرالمختار ان لم تجیئ بفلان اوان لم تردی ثوبی الساعة فانت طالق فجاء فلان من جانب آخر بنفسه اخذ الثوب قبل وفقها لایحنث الخ (۲). فقط

وی ویل که عمر او ددې اولاد ته مځکه ورکړم نوپه ما ښځه طلاقه، دده زوم ته یې مځکه ورکړه نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۲۹۳) زید قسم واخیستی چی که زه عمر اودده اولاد ته مځکه په مزارعت باندی ورکړم نوزما ښځی ته دری طلاقه اوس دعمر زوم ته مځکه په مزارعت ورکولو سره به حانث وی اوکه نه؟

جواب: دعمر زوم ته مځکه په مزارعت ورکولو سره دی نه دی حانث اودده ښځه طلاقه نه ده. فقط

په ساده کاغذ راوتلو باندې یې طلاق معلق کړی وو لیکل سوی کاغذ راووتی نوڅه حکم دی؟

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۵. ظفیر
(۲) ایضا باب المذکور. ظفیر

سوال: (۷۹۴) په ښځه اوخاوند کی خفګان راغلی زید ښځه وطن ته ولیږله، اودایی وویل چی کله زما سړی تاته خط دروړی ساده کاغذ راووتی نوپوه سه چی ماتاته طلاق درکی، بیا دده خط راغی نو هغه ساده کاغذ را ونه وتی، بلکی څو شعرونه یی ښځی ته لیکلی وه، مثلا یو پریږده دری یاد کړه الخ نوپه دی صورت کی طلاق وسو اوکه نه؟

جواب: شرط موجود نه سو نوپه دی صورت کی دده ښځی ته هیڅ قسم طلاق واقع نه سو. فقط

چی په کمه کوتاهی یی طلاق معلق کړی وو دهغه په موجودیدلو به طلاق واقع کیږی:

سوال: (۷۹۵) دهندی خاوند زید دشریعت په عدالت کی پر بحث دنفقې یوه تغلیظنامه ولیکله چی دری شرطونه پکښی لیکلی وه:

۱. چی زما ښځه که زما اطاعت کوی اوزما سره اوسیږی نوپه حکم دعدالت دوی روپی ماهواره دری جوړي جامی اودوی جوړي پای زار په کال کی ورکوم اوکه خدا نخواسته مسلسل دڅلورو میاشتو نفقه پرما راواوړی نو مدعیه زما ښځی ته به طلاق بائن وی.

۲. که صغرٰی زما ښځه مدعیه زما داجازی څخه بغیر او دخوښی خلاف زما دکور څخه دباندی قدم کښیږدی یابلي خواته ولاړه یابل ځای اوسیږی نوزه به خپلی ښځی ته بالکل نفقه نه ورکوم.

۳. که خدای نخواسته زه په حالت دناجوړی په حالت دقید وغیره څه آفت کی مبتلا سم چی ګټه نه سم کولی یاپه وجه دتنګستیا دخپل خوراك او چیښاك څخه محرومه سم نو په داسی حالت دمجبوری کی به دالفظ دطلاق مستند عدالت ته نه وی. وروسته زید په وجه دخپلی بی روزګاری اوپه وجه دپریشانی اودتنګستیا بل وطن ته ولاړی اودیوی میاشتی خرچه یی پیشګی په ذریعه دعدالت ورکړه او ددوو میاشتو نفقه یی په ذریعه دمنی آرډر یی را ولیږله، هنده دزید ښځه دزید دتللو څخه وروسته دوهمه ورځ دغه کور چی زید دښځی داوسیدو دپاره ورکړی وو، پریښووی اوبل کور ته ولاړه، ددی په معلومیدو زید رقم راالیږل مطابق ددوهم شرط بند کړل اودپنځه میاشتو دتیریدو څخه وروسته هندی په عدالت کی درخواست وکی چی ماته دپنځو میاشتو نفقه دخاوند دطرف څخه موصول نه سوه نو دشریعت دعدالت مفتیانو داول شرط صرف پر دی فقره نظر وکی چی (که خدای نخواسته چی دڅلورو میاشتو نفقه مسلسل پرما واوړی نوزما ښځي ته به طلاق بائن وی) نودزید پرښځه یی دوقوع دطلاق بائن حکم وکی آیا هغه تعلیق چی موثر دطلاقو دی صرف داول شرط وجود ورته کافی دی اوکه نه دنورو شرطونو وجود هم ضروری دی؟

جواب: مخکی شرط چی مستقل دی اوپه وخت دتکلم داول شرط کی څه بل شرط خاوند نه وو ظاهر کړی نو چی وروسته کم قیدونه اوشرطونه یی ولګول نوهغه به داول شرط سره ملحق نه وی بلکه موافق داول شرط چی کله دڅلورو میاشتو نفقه ښځی ته ورنه کړل سوه اوخاوند یی اداء نه کړه نوښځه به مطلقه بائنه سی، اوداول شرط په اخر کی صرف دا الفاظ دی (که خدای نخواسته دڅلورو میاشتو نفقه مسلسله پرما راواوښته نوزما ښځه به مدعیه دبائن طلاق وی) نوموافق ددی الفاظو چی کله دڅلورو میاشتو نفقه دخاوند پرذمه مسلسل لازم سی نوطلاق بائن به واقع سی، په دی شرط اوجزا کی داطاعت کولو اودیو ځای اوسیدلو هم څه قید نسته داپه خپله یومستقل کلام دی په ماقبل اوپه مابعد موقوف نه دی ددی وجه څخه عدالت چی کمه فیصله دوقوع دطلاقو کړیده صحیح ([1]) ده.

<u>فلاني تاریخ ته که کور ته رانغلی نو طلاق دغه تاریخ ته رانغله نوطلاق واقع سو</u>: **سوال**: (۲۹۲) دبی بی بتول نومي ښځي دصدیق داکا دلور دیوبچی دواده پروګرام وو دی تقریب ته بتول دخپل مور اودسکه ورور سره دمور اوپلار دکوره چی په رایه پور کی دی سوریا ته ولاړه چی کله داخبره ددی خاوند ته معلومه سوه نو ددی خاوند دا لاندینی تحریر ولیکی اووی لیږی چی هغه تحریر دادی: مسماة بی بی بتول دپنځه نیمو کالو راهیسی زماپه عقد کی وه اوزما درضامندی څخه بغیر دبل کره ولاړه دیته زه په دی اقرار سره طلاق ورکوم چی که دا تاریخ ۱۲\ رجب سنه **۱۳۳۵** هـ ق ته په ۱۲ بجو پوری خپل کورته راسی نو ښه کنې په مذکوره تاریخ دمذکوره بالا وخت څخه دی وروسته خپل ځان طلاق وګڼی. اوس عرض دادی چی بی بی بتول دسوریا څخه په تاریخ د ۱۲\ رجب سنه **۱۳۳۵**هـ رایه پورته راغله نو موافق دشریعت طلاق واقع سو اوکه نه؟ که وسو نو کم یو اوکه خاوند دابیا ساتل غواړی نوڅه صورت دی؟

جواب: په دی صورت کی بی بی بتول باندی رجعی طلاق واقع سو په عده کی دننه رجوع کولی سی. کما فی عامة کتب الفقه ([2]).

<u>چی کله دتعلیق مطابق دمور اوپلار کره ولانه ړه نوطلاق ثلاثه واقع سو</u>: **سوال**: (۲۹۷) زید په حالت دغصی خپلی ښځی زینب ته چی کمه حامله ده دا وویل چی که ته ترصبا پوری خپل دمور اودپلار کره ولانه ړی نوپر تا دری طلاقه بائن، که زینب په دغه معلومه ورځ

([1]) فاذا اضافه الی الشرط وقع عقیب الشرط اتفاقا مثل ان یقول لامرأته ان دخلت الدار فانت طالق (عالمگیری کشوری کتاب الطلاق باب رابع فصل ثالث ج۲ ص۴۴۰. ط. س. ج۳ ص۴۲۰). ظفیر

([2]) فاذا اضافه الی الشرط وقع عقیب الشرط (ایضا ج۲ ص۴۴۰. ط. س. ج۳ ص۴۲۰). ظفیر

دمور اوپلار کړه ولاړه نه سی بلکی په همدغه کلی کی اوسیږی نوپه دی صورت کی کم قسم طلاق واقع سو؟ اودرجوع څه صورت سته اوکه نه؟ دعدی نان او نفقه دزید پر ذمه دی اوکه نه؟ په وضع دحمل کیدو باندی چی کم هلك یا انجلی پیداسوه ددی دپالنی حق چاته دی اونفقه دچا پر ذمه ده؟

جواب: پرمقرره وخت باندی دمور اوپلار کره په نه تللو باندی ښځی ته دری طلاقه واقع سوه اودا مغلظه بائنه سوه اورجوع صحیح نه ده (¹) اوبی له حلالی داول خاوند سره نکاح نه سی کولی (²) اوعده ددی وضع دحمل ده (³) دحمل تروضع پوری نفقه ددی دخاوند په ذمه ده، اودحضانت په موده کی دماشوم پالنه دمور حق دی اوخرچه په ذمه دخاوند ده (⁴).

دنکاح څخه وروسته یی وویل که مخکنی ښځه راسره وه نودیته طلاق، ددی وجه څخه په پیدا کیدو به یی طلاق وی: **سوال**: (۲۹۸) زید دهندی سره عقد کول وغوښتل اودنکاح څخه مخکی دا شرط وسو چی که دزید ښځه یا اولاد ثابت سوه، نوهم دافیصله به طلاق وی اودنکاح څخه وروسته زید هم دغه الفاظ دشرط چی کم یی دنکاح څخه مخکی ویلی وه (چی که زما ښځه یا اولاد ثابت سوه نوهم دافیصله به طلاق وی) وروسته تردې قرارداد دشرط مذکور وروسته ترنکاح دتحقیق څخه وروسته معلومه سوه چی دزید مخکنی ښځه او ددی څخه بچی هم سته، نوپه داسی صورت کی دزید ښځه هنده طلاقه سوه اوکه نه؟

جواب: چی زید دنکاح څخه وروسته دامذکوره الفاظ وویل اوشرط موجود سو نوهنده طلاقه سوه (⁵).

دتعلیق دطلاق منظورولو څخه وروسته شرط موجود سو نو طلاق به واقع وی: **سوال**: (۲۹۹) زید دخپلی لور نکاح دبکر سره وکړه خو په دی شرط چی که بکر دری یا څلور میاشتی

(¹) فاذا اضافه ای الطلاق وقع عقیب الشرط (عالمگیری کشوری کتاب الطلاق باب رابع فصل ثالث ج۲ ص ۴۴۰. ط. س. ج۱ ص۴۲۰). ظفیر

(²) وان کان الطلاق ثلثا الخ لم تحل له حتی تنکح زوجا غیره نکاحا صحیحًا ویدخل بها ثم یطلقها اویموت عنها (هدایه باب الرجعة ج۲ ص ۳۷۸)

(³) وان کانت حاملا فعدتها ان تضع حملها لقوله تعالی واولات الاحمال اجلهن ان یضعن حملهن (ایضا باب العدة ج۲ ص۴۰۱). ظفیر

(⁴) واذا وقعت الفرقة بین الزوجین فالام احق بالولد الخ والنفقة علی الاب الخ (هدایه باب حضانة الولد ج۲ ص ۴۱۳). ظفیر

(⁵) واذا اضافه الی الشرط وقع عقیب الشرط (عالمگیری کشوری ج۲ ص ۴۴۰. ط. س. ج۳ ص ۴۲۰). ظفیر

کور پریږدی اوولاړ سی یادخاوند دکوره انجلی په وجه دجګړی راسی اودری یاڅلور میاشتی تیری سی نو پر مذکوره ښځه به دری طلاقه وی بکر داشرطونه قبول کړه، په تقدیر دوقوع دشرط مذکوره باندی به ښځه طلاقه وی اوکه نه؟

جواب: که خاوند دنکاح څخه وروسته داشرط قبول کړی وی اودطلاقو تعلیق یی منظور کړی وی نوطلاق به واقع وی کنې نه به وی، ځکه چی دنکاح څخه مخکی دا قسم شرط خطا دی (۱). فقط

__دشرط دموجودیدو څخه بغیر ښځی ته دطلاق حق نسته__: **سوال**: (۷۰۰) یوسړی دیوی ښځی یعنی دهندی سره په دی شرط نکاح وکړه چی مذکوره ښځه که زما څخه دری میاشتي مخکی مهر طلب کړی نوزه به دیته مهر ورکوم کنې ښځی ته به دخپل نفس اختیار وی چی ځان په دی دوران کی طلاق کړی، دده دخپل خسر سره خوابده سوه، اوخسر دیو مولوی صاحب سره دزوم کور ته ورغلی، زوم په کور کی موجود نه وو، خو دده خسر ټول ګاونډیان راجمع کړل اومهر یی طلب کی دخپل لور، نوپه دی صورت کی مذکوره ښځه خپل نفس ته طلاق اچولی سی اوکه نه؟ اودده سره چی کم مولوی صاحب راغلی دی نو هغه په دعوی سره وایي چی زه بغیر دطلب دمهر ستا په خلاصون او ازادیدو سره دبل سړی سره نکاح کوم داقول څنګه دی؟

جواب: ښځه طلاق هلته اچولی سی چی شرط موجود سی اوشرط داوو چی ددرو میاشتو څخه مخکی که دازما څخه مهر طلب کړی اوزه یی ورنه کړم نودیته اختیار دی دطلاق اخیستو بغیر ددی شرط دتحقق څخه ښځی ته دطلاق اخیستو اختیار نسته، او چی کم مولوی صاحب داوایی چی بی دطلب دمهر اودتحقق دشرط څخه داښځه بله نکاح کولی سی، دی په غلطی دی. دده قول معتبرنه دی. کما فی الدرالمختار وفیها کلها تنحل ای تبطل الیمین ببطلان التعلیق اذا وجد الشرط مرة الخ (۲). فقط

__چی کله په تعلیق کی یی مطلق جمعه وویل نو ددی څخه به مخکی جمعه مخصوصه نه وی ددی وجه څخه به طلاق نه وی__: **سوال**: (۷۰۱) مدیون دائن ته وویل چی که زه ستا دین جمعی ته درنه کړم نو زما پرښځه باندی دری طلاقه، نه خو یې جمعه په اول اوپه دوهم مقیده کړه اونه یی قرض په لږ اوپه ډیر یاپه ټول، بیایې څه قرض په مخکی جمعه ورکړی اوڅه یی په دوهمه جمعه ورکړی، په شاهدانو کی یو شاهد معتبر په لفظ داشهد وایي

---

(۱) وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا لکن ان وجد فی الملك طلقت (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۶۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۵). ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۶۸۸. ط. س. ج۳ ص ۳۵۵. ظفیر

چي معلِّق جمعه داسې مقیده کړې وه چې که په دې جمعه یې ورنه کړم الخ اودپوره دین قید که څه هم دمعلق څخه نه دی اوریدل سوی خو دعرف اودقرینې دوجه داګڼل کیدل چې ټول قرض به په دې جمعه ورکوم دوهم معتبر شاهد په لفظ داشهد وایي چې تعین دزمان او تعیین ددین په کل سره دعرف دوجه څخه خیال ته راغلی وو ځکه چې بازاریان اوتاجران داسې دمطلق وعدې څخه راتلونکې جمعه هفته میاشت اوکال اخلي نودداسې شهادت اوعرف عام په وجه دمطلق جمعه څخه اوله به مرادوی اوکه نه؟ پراول تقدیر چې ده پوره دین په دې جمعه اداء نه کړې نودا اداء کول دڅه حصه ددین به اداء کول دتمام دین متصور وی چې دابه موجب دبرائت وی اوکه کالعدم به وی اوموجب به دحنث وی او دمعلق ښځه طلاقه سوه اوکه نه؟

جواب: چې جُمعه دحالف په کلام کې مطلق ده اودین هم مطلق دی نولهذا بقاعدة المطلق یجری علی اطلاقه، اوپه قاعدة: الایمان مبنیة علی الالفاظ لاعلی الاغراض درمختار باب الیمین (۱) فی الدخول والخروج الخ، نوپه صورت مسئوله کې به حالف حانث نه وی اودده په ښځه به طلاق واقع نه وی. وتحقیقه فی الشامی فی تحت قوله الایمان مبنیة علی (۲) الالفاظ شامی ج۳ ص۷۲.

دولي په څه شرط باندې طلاق معلق کول موجب دوقوع دطلاق نه دي: **سوال**: (۷۰۲)

دهندې نکاح په حالت دنابالغتیا ددې پلار دزید نابالغ سره په ولایت دنیکه دده وکړه په وخت دنکاح لاندینې شرطونه مقرر سوه:

۱. مهر معجل، دوه زره روپۍ به نقد اداء سي.

۲. په جي پور ښار کې دوه کورونه ددوه نیم زرو روپو مالیت چې دهغه کرایه به هنده علاوه دنان او نفقې څخه په ذاتي مصرف کې راوستلې سي، دابه واخیستل سي اوور به کول سي، زید ته به ددې دخرڅولو اختیار نه وی اونه درهن کولو.

۳. یوقیمتي کور ددوه زره روپو چې دهندې اودزید داوسیدو دپاره به په جي پور کې واخیستل سي چې دابه هم دهندې ملکیت ګڼل کیږي.

۴. مور ټول سره داهل عیاله سکونت داجمیر به پریږدو اودلته په جي پور کې به اوسیږو، نوداول شرط ایفاء داسې وسوه چې ددوو زرو روپو نقدو پرځای هغه زیورات چې په وخت دنکاح ددوو زرو بیان سوی وه او وروسته دپنځلس سوو راووتل امانت کنبېښول اودا اقرار یې وکی چې یوه میاشت وروسته به روپۍ ورکی اودابه واخلو چې دهغه ایفاء

(۱) وګورئ الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الیمین فی الدخول والخروج ج۳ ص۹۹. ط.س. ج۳ ص۷۴۴. ظ

(۲) ددې دپاره وګورئ ردالمحتار باب الیمین فی الدخول والخروج ج۳ ص۹۹. ط. س. ج۳ ص۷۴۴. ظفیر

په دی وجه چی زیورات دمهر څخه کم وه ونه سوه، دباقی دری واړو شرطونو پوره کولو وعده یی داسی وکړه چی که په یوکال کی مودا پوره نه کړه نودیته به طلاق وی اوددی دوه کاله تیرسوه تراوسه پوری دولی دزید دطرفه دشرطونو ایفاء نه ده سوی اواوس هنده بالغه ده اودخپل خاوند کره په تللو ناراضګی ښکاره کوی، نوپه داسی صورت کی هندی ته په وجه دنه ایفاء دشرائطو طلاقونه وسوه اوکه نه؟ اوپه وخت دبلوغ دناراضګی ښکاره کولو باندی نکاح فسخ سوه اوکه نه؟

جواب: قال فی الدرالمختار لایقع طلاق المولی علی امرأة عبده لحدیث ابن ماجه الطلاق لمن اخذ بالساق الخ والمجنون الخ والصبی ولو مراهقا الخ (۱). وفی الشامی قال ای الرملی وقد افتیت بعدم وقوعه فیما اذا زوجه ابوه امراة وعلق علیه متی تزوج اوتسری علیه فکذا فکبر فتزوج عالمًا بالتعلیق اولا الخ (۲). ددی عبارت څخه معلومه سوه چی دولی په یوامر باندی طلاق معلق کول موجب دوقوع دطلاقو نه دی که څه هم شرط موجود سی نوددی وجه څخه به په مسئوله صورت کی طلاق واقع نه وی، اوپه موجوده صورت کی ښځی ته دبلوغ څخه وروسته دنکاح دفسخ اختیار نسته.

<u>چی په کم شي یی تعلیق کړیدی دهغه څخه بغیر به طلاق نه وی اوخاوند به دخپل قول څخه رجوع نه سی کولی</u>: **سوال**: (۷۰۳) زید خپلی ښځی ته وویل چی که ته زما بهات (دایو خاص قسم خواړه دي چی په هندوستان کی پخیږی) دخپل بهات سره پوخ کړی نوتاته طلاق که دزید ښځه دزید دپاره څه بل خوراك ډوډی وغیره دخپل ډوډی سره پخه کړی نوطلاق به واقع وی اوکه نه؟ اوزید ددی قول څخه رجوع کولی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی به طلاق نه وی واقع ځکه چی طلاق خوخاص په بهات پخولو معلق دی (۳)، اوزید دخپل قول څخه رجوع نه سی کولی.

<u>دنابالغی سره یی په دی نکاح وکړه چی زه یواځی یم که بل ځوک ورسره پیدا سو نوطلاق چی بله ښځه وه نو هغه طلاقه سوه</u>: **سوال**: (۷۰۴) زید دهندی نابالغی سره په دی شرط نکاح وکړه چی زه یواځی یم اوزما نور ځوك نسته که زما سره نور ځوك ثابت سوه نو نکاح دی باطله وګڼل سی دعقد دکیدو څخه وروسته که دچا وجود هم ثابت سو نوهم دا

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص۵۸۵. ط. س. ج۳ ص۲۴۲. ظفیر

(۲) ردالمحتار کتاب الطلاق تحت قوله والصبی ج۲ ص۵۸۲. ط. س. ج۳ ص۲۴۳. ظفیر

(۳) ففی البحر انت طالق بدخول الدار وبحیضتك لم تطلق حتی تدخل او تحیض (ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۷۸۷. ط. س. ج۳ ص۳۵۲) وفی ان حضت لایقع برؤیة الدم لاحتمال الاستحاضة فان استمر ثلاثا وقع (ایضا ج۲ ص۷۹۵. ط. س. ج۳ ص ۳۲۰). ظفیر

فیصله دطلاقو ده ددی شرط څخه وروسته وارثانو دهندی دزید سره دهندی نکاح وکړه دنکاح څخه وروسته په تحقیق سره معلومه سوه چی دزید لور اوښځه سته اودهندی وارثانو هنده لا رخصت کړی نه وه، ددی څخه علاوه چی کله هنده بالغه سوه نودی سمدستی خپله نکاح فسخ کړه، آیا دانکاح صحیح ده، دزید دقول مطابق پر هندی طلاق واقع سو اوکه نه؟ اودهندی په فسخ کولو نکاح فسخ سوه اوکه نه؟ هنده په رخصت کیدلو راضی نه ده آیا په جبر یی رخصت کولی سی؟

جواب: نکاح سوی وه خو موافق دشرط پرهندی طلاق واقع سو [1]، باقی دخیار بلوغ په وجه چی کم دنکاح دفسخ کولو شرطونه دی نوهغه په دی زمانه کی په وجه دقاضی نه کیدو نه سی متحقق کیدی اوچی کم ځای شرعی قاضی وی نوهلته دامسئله جاری کیدی سی خو ددی ضرورت نسته، او درخصت کولو متعلق جواب دادی چی په غیر مدخوله باندی طلاق بائن واقع کیږی نوپه دی کی رجوع اورخصت کول صحیح نه دی.

<u>دنکاح څخه مخکی اقرار نامه دطلاقو دپاره معتبرنه ده</u>: **سوال**: (۷۰۵) که یوسړی دنکاح څخه مخکی دخپلی ښځی ولی ته یو کاغذ داقرار نامی ولیکی چی که زه بی درضاء دخپلی ښځی ددی ځای څخه بل ځای ته ولاړ سم اوهلته په ماباندی یوه میاشت تیره سی یا په یوه میاشت کی دننه دنان اودنفقی دپاره را ونه رسیږم نودا اقرار نامه دی طلاقنامه وګڼل سی، نوکه داسړی دنکاح کولو څخه وروسته بی درضاء دښځی څخه بل وطن ته ولاړ سی اودیوی میاشتی څخه زیاته موده تیره سی اوپه مذکوره موده کی خرڅ وغیره دده ښځی ته را ونه رسیږی نوموافق دتحریر داقرار نامي طلاق به وسی اوکه نه؟ اوکه دا ښځه دده په کور کی اوسیدل نه غواړی نوبیا دطلاق داخیستو ضرورت سته اوکه نه؟

۲\. ښځه مهر وصولولی سی اوکه نه؟

جواب: ۱. دنکاح څخه مخکی چی کمه اقرار نامه خاوند لیکلی ده نوهغه معتبره نه ده او طلاق به واقع نه وی [2] نوکه ښځه دده څخه جلا کیدل غواړی نوطلاق یاخلع ضروری ده.

۲. که خاوندطلاق ورکړی اوښځه مدخوله وی نوټول مهر به دخاوند څخه اخیستل کیږی بغیر دطلاق اودجدایی څخه مهر موجل نه سی وصولولی [1]. فقط

---

(1) فاذا اضافه الی الشرط وقع عقیب الشرط اتفاقا (عالمگیری کشوری فصل ثالث فی تعلیق الطلاق ج۲ ص ۴۴۰. ط. س. ج۱ ص ۴۲۰). ظفیر

(2) ولایصح اضافة الطلاق الا ان یکون الحالف مالکا او یضیفه الی ملك، والاضافة الی سبب الملك کالتزوج کالاضافة الی الملك فان قال لاجنبیة ان دخلت الدار فانت طالق ثم ینکحها فدخلت الدار لم تطلق (عالمگیری کشوری فصل ثالث فی تعلیق الطلاق ج۲ ص ۴۴۰). ظفیر

په تعليق کې دشرط دموجوديدو په صورت کې طلاق بائن واقع کيږي اوکه نه؟ سوال:
(۷۰۲) په معلق طلاقو کې دشرط په پوره کيدو سره به طلاق بائن واقع کيږي اوکه نه؟
جواب: که صريح طلاق يې معلق کړي وي نو دشرط دوجود څخه وروسته طلاق رجعي به واقع کيږي اوکه بائن يې معلق کړي وي نوبائن به واقع وي حاصل داچې څنګه طلاق يې معلق کړي وي په وخت دتحقق دشرط به هم هغه طلاق واقع وي ([2]). فقط

دنکاح په وخت يې چې کم شرط کړي دي ددې څخه په خلاف ورزي کولو سره به طلاق کيږي: **سوال:** (۷۰۷) يوسړي دنکاح کولو په وخت ښځې ته دا وليکل چې زه که ستاسره په مثل دښځې اودخاوند معاشرت ونه کړم يادېوي مياشتې پورې نان اونفقه درنه کړم نوته به درې طلاقه بائن واخلې اوبله نکاح کولی سې اوس خاوند ديوې مياشتې څخه زياته نفقه نه ده ورکړې نوشرعًا څه حکم دی؟
جواب: قال في الدرالمختار في باب التعليق شرطه الملك الخ او الاضافة اليه ([3]) وفيه ايضا وتنحل اليمين بعد وجود الشرط مطلقا لكن ان وجد في الملك طلقت وعتق والا لا الخ ([4]). نوکه دا اقرار اوتعليق دخاوند يې وروسته دنکاح څخه کړې وي يايې داويلي وي چې که ستا سره دنکاح څخه وروسته داسې وکړم الخ نو وروسته دوجود دشرط څخه به پرښځې درې طلاقه مغلظ واقع سي اوکه دنکاح څخه يې مخکې دا اقرار اوتعليق کړې وي اواضافت الی النکاح هم نه وي نو داتعليق بيا خطا دی کمامر عن الدرالمختار ([5]).

عهد نامه يې وليکله، که داسې وي نو زما دطرفه څخه به طلاق وي نوڅه حکم دی؟ سوال:
(۷۰۸) يوسړي په عهد نامه کې په تحرير اوپه تقرير اقرار وکې چې زه به ستا داجازې څخه بغير دهيڅ چا سره هم نکاح نه کوم که ډېر ضرورت راپيښ سو نوټول مهر به تاته درکړم اوستا څخه به رجسټرې اجازت نامه واخلم اونکاح به وکړم، بغير ددې څخه چې

([1]) ويتاكد عند وطؤ اوخلوة صحت من الزوج اوموت احدهما الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ط. س. ج۳ ص ۱۰، ردالمحتار باب المهر ج۲ ص ۴۵۴. ط. س. ج۱ ص ۴۲۰). ظفير
([2]) واذا اضافه الى شرط وقع عقيب الشرط مثل ان يقول لامراته ان دخلت الدار فانت طالق (هدايه باب الايمان في الطلاق ج۲ ص۳۷۴) الطلاق على ضربين صريح وكناية فالصريح قوله انت طالق ومطلقة وطلقتك فهذا يقع به الطلاق الرجعي الخ اذا وصف الطلاق بضرب من الزيادة والشدة كان بائنا مثل ان يقول انت طالق بائن (هدايه باب ايقاع الطلاق ج۲ ص۳۳۸ – ۳۳۹). ظفير
([3]) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب التعليق ج۲ ص۶۸۰. ط. س. ج۳ ص۳۵۵. ظفير
([4]) ايضا ج۲ ص۶۹۰. ظفير
([5]) فلغا قوله لاجنبية ان زرت زيدا فانت طالق فنكحها فزارت الخ (ايضا ج۲ ص۶۸۱. ط. س. ج۳ ص ۳۵۵). ظ

چي كم ځاى هم نكاح وكړم نوهغه به هم دغه وخت پر همدغه زنانه وو صفا دري طلاقه وي. تعليق دطلاقو په صيغه داستقبال دى، نوځو كاله وروسته په وجه دضرورت خاوند دخپلې ښځې څخه مهر معاف كې، اوددى ځخه يې اجازه واخيسته اودبلې ښځې سره يې نكاح وكړه خو اجازت نامه يې رجسټري نه كړه، نوشرعًا په وجه دعدم ايفاء دشرط دده پردى ښځې دري طلاقه واقع سوه اوكه نه؟ بعضى وايي چي په وجه دصيغه داستقبال طلاق نه كيږي، اوبعض وايي چي طلاق واقع سو، نوكم يو فريق پر حق دى؟

جواب: په دى صورت كى دوهم فريق پرحق دى چي صيغه داستقبال په تعاليقو كى محمول پروعده نه وي بلكه دوجود دشرط څخه وروسته وقوع دجزاء پرمرتب وي: كما يظهر من الطحطاوي في شرح قوله في نحو طلبية واسمية الخ قوله: وبلن نحو وما يفعلوا من خير فلن يكفروه قوله: وبالتنفيس نحو ومن يرتد منكم عن دينه فسوف يأت الله بقوم، ومثال ما يناسب المقام على الترتيب ان دخلت الدار فاطلقي او فانت طالق او فعسى ان تطلقي او فما انت لي بزوجة ناديا الطلاق او فقد طلقتك او فلن تكوني معي على ذمتي ناديًا او فسوف اطلقك والظاهر انه في عسى وسوف لا تطلق ويحرر الخ طحطاوي باب التعليق (١)، نواستثناء دعسى اودسوف دليل دى چي كه په جزاء كى لن استقبال راسي نوجزاء به مرتب وي كما مثل به او فلن تكوني معي على ذمتي ناويا، او ترجمه ددى ښكاره ده چي داده چي كه ته كورته داخله سوى نو ته به هيڅكله زما سره نه يې اوزما پرذمه به نه يې، خوپه دى حال كي چي نيت دطلاقو يې وي چي داكنايه ده اوپه كنايه كى نيت شرط دى اودا ركم په طحطاوي باب تفويض الطلاق كى په شرح ددى قول كى دى: او انا اطلق نفسي لم يقع لانه وعد قوله لانه وعد وغير لازم الخ وفي البزازية لوقال انا احج لايلزمه شيء بخلاف ما لو قال ان شفى الله مرضى فانا احج كان نذرًا لان المواعيد باكتساب التعاليق يصير لازمة طحطاوي باب تفويض الطلاق (٢). فقط

وى ويل چي كه فلاني مي قتل نه كي نو زما ښځه طلاقه نو چي كله شرط موجود سي نو طلاق به واقع سي: **سوال**: (۷۰۹) زيد په مينځ دخبرو كى وويل چي كه ما عمر قتل نه كى نوزما ښځه په ما باندى په دري شرطونو باندى طلاقه، اوداهم معلومه نه ده چي دادري شرطونه چي ده ويلي دده نيت دڅه وو، اوس دى دعمر پرقتل قادر نه سو، نوداسي طلاق صحيح كيدى سي اوكه نه؟ كه صحيح وي نوپه لاندينى صورت كى به څه حكم وي چي منكوحه دزيد خوطلاقه سوه اوس ددى نكاح ددوهم خاوند سره لانه ده سوى چي داښځه

---

(١) طحطاوي على الدرمختار باب التعليق ج٢ ص ١٥٣ وص١٥۴. ظفير
(٢) طحطاوي على الدرالمختار باب التفويض الطلاق ج٢ ص١۴١. ظفير

مرتده سوه وروسته په دوهم وار هدایت کیدو سره ددی نکاح داول خاوند سره بی له حلالی څخه کیدی اوکه نه؟

جواب: په داسی یمین مطلقه کی په آخر دژوند کی حانث کیږی ځکه ممکنه ده چی مخکی ترمرګ یی وکړی، قال فی الدرالمختار حلف لیاتینه الخ فلو لم یاته حتٰی مات احدهما حنث فی اخر حیاته وکذا کل یمین مطلقة، قال فی الشامی قوله وکذا کل یمین مطلقة الخ ای لاخصوصیة للاتیان بل کل فعل حلف ان یفعله فی المستقبل واطلقه ولم یقیده بوقت لم یحنث حتی یقع الیأس عن البر مثل لیضربن زیداالخ (۱) اوددوهم صورت جواب دادی چی بغیر دحلالی څخه په دی صورت کی داول خاوند سره نکاح صحیح نه ده، کمافی الشامی ان الردة واللعان والسبی لم تبطل حکم الظهار واللعان کما لم تبطل حکم الطلاق الخ (۲). فقط

دنکاح څخه یی مخکی وویل چی که داسی وسوه نوزما ښځه دی طلاقه وګڼل سی، نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۷۱۰) یوسړی دنکاح څخه مخکی شرط کړی وو چی که زه خپله ښځه دمور اودپلار کره دتللو څخه منع کړم اویا نان اونفقه ورنه کړم نوطلاقه دی وګڼل سی اوس دانجلی پلار دعوٰی کړیده چی دانجلی نکاح بل ځای وکړی آیا داشرط به قبل النکاح شرعاً معتبر وی اوکه نه؟

جواب: قبل النکاح بی له اضافت الی النکاح څخه تعلیق صحیح نه دی نوددی وجه څخه دده ښځه په دی صورت کی دوجود دشرط څخه وروسته به طلاقه نه وی، کما فی الدر المختار باب التعلیق شرطه الملك الخ او الاضافة الیه کان نکحت امراة وان نکحتك فانت طالق الخ فلغا قوله لاجنبیة ان زرت زیداً فانت طالق فنکحها فزارت الخ (۳).

ښځی ته یی وویل چی که ستاپه ژوند کی واده وکړم نوداسی داسی، نوکه خاوند دیته طلاق ورکړی نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۷۱۱) زید دښځی سره داشرط وکی چی ستا په ژوند کی به بله نکاح نه کوم، اوکه یې وکړم نو تاته به پنځه سوه روپی مهر اوشپږ روپی ماهواره درکوم، اوستا په رضاء به یې ددی سره کوم کنې پر دی به یوطلاق دوه طلاقه دری طلاقه وی اوس زید بی له اداء کولو دلوړ شرط څخه بلکی مخکنی ښځی ته یی طلاق ورکی او دبلی ښځی سره یی نکاح وکړه نودابه طلاقه وی اوکه نه؟ که وی نوکم طلاق؟ اونن صبا چی کم شرطونه په عهد نامه کی لیکل کیږی په دی کی کم شرطونه معتبر دی؟

---

(۱) ردالمحتار کتاب الایمان باب الیمین فی الدخول والخروج ج۳ ص ۱۱۱. ط. س. ج۳ ص۷۵۷. ظفیر

(۲) ردالمحتار. ط. س. ج۳ ص۷۵۷. ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۲۸۰. ط. س. ج۳ ص ۳۴۴. ظفیر

جواب: په شامی ص۱۳۲ جلد ثالث باب الایمان کی دی: وعلی هذا لو قال لامراته امراة اتزوجها بغیر اذنك فطالق فطلق امراته طلاقا بائنا اوثلاثا ثم تزوج بغیر اذنها طلقت لانه لم تنتقید یمینه ببقاء النکاح الخ (۱)، نوموافق ددی جزئیه مصرحه په مسئوله صورت کی پرزوجه ثانیه به طلاق واقع وی اوشرائط دعهد نامه به هغه معتبر وی چی کم دنکاح څخه وروسته وی اوچی کم دنکاح څخه مخکی یا بی داضافت الی النکاح وی نودابه معتبر نه وی.

دا یکښی لیکل جائز دی اوکه نه که دمخکی ښځی په وجود کی واده وکړم نودیته طلاق:

سوال: (۷۱۲) په عهد نامه کی چی خومره شرطونه لیکل کیږی هغه ټول معتبر دی اوکه نه مثلا داشرط لګول چی ستا په موجودګی کی که بله نکاح وکړم نوهغه طلاقه، نو په دی صورت کی طلاق کیږی اوکه نه؟

جواب: عهد نامه چی دعقد څخه مخکی لیکل کیږی اوپه عدم ایفاء دبعض شرط باندی طلاق معلق کړی نودا به معتبر نه وی اوچی کم یی داسی ولیکی چی ستا په وجود اوپه منکوحه اوښځه کیدو کی دوهمه نکاح وکړم نودا مطلقه ده، داصحیح (۲) ده. فقط

دمهر دمعافی په شرط یی طلاق ورکی اوس دطلاقو څخه وروسته ښځه مهر نه معاف کوی، څه حکم دی؟ سوال: (۷۱۳) هنده په وساطت دخپلو وارثانو دخپل خاوند څخه شرطیه طلاق وغوښتی چی خاوند دی ماته طلاق راکړی اوزه به مهر معاف کړم نو دزید دجانبه طلاقنامه اودهندی دجانبه هغه دست برداری دمعافی دمهر کاتب ولیکل هندی پر استامپ ددست برداری دمهر ګوته ولګوله، دارکم زید پرطلاقنامه دستخط وکی، وروسته دتکمیل څخه طلاقنامه وارثانو دهندی ته اودست برداری زید ته ورکول سوه وروسته دحاصلیدلو دتحریر دطلاقنامې څخه هنده دمعافی دمهر څخه انکار وکی اوبی دپوره کیدو دعدی څخه یی نکاح ثانی وکړه اودمهر دعوٰی کوی، نوپه دی صورت کی نکاح ثانی شرعًا حلاله ده اوکه حرامه اوچی طلاق مشروط په شرط دمعافی دمهر معلق وو، واقع سو اوکه نه؟

جواب: (دبل ځای څخه) چی کله دمهر په معافی طلاق معلق وو اودمهر معافی ترطلاقو معلق ده نونه طلاق بغیر دمهر دمعافی څخه کیدی سی اونه معافی دمهر بغیر دطلاقو کیدی سی، که ښځه مهر نه معاف کوی نو دعوٰی دوقوع دطلاقو به غلطه وی اوپه داسی

---

(۱) ردالمحتار باب الایمان ج۲ ص ۲۸۰. ط. س. ج۳ ص ۳۴۴. ظفیر

(۲) شرطه الملك الخ او الاضافة الیه الخ کان نکحت امراة اوان نکحت فانت طالق (الدرالمختار علی هامش رد المحتار باب التعلیق ج۲ ص ۲۸۰ – ۲۸۱. ط. س. ج۳ ص۳۴۴). ظفیر

صورت کی به دا داول خاوند منکوحه وی، اوپه ورځو دعدی کی نکاح حرامه ده اوکه سره دعلمه څوك داجائز ښایی نو دی فاسق دی اوچی څوك ددی مرتکب دی نوکه توبه نه کاږی نو ددوی سره اسلامی تعلقات پریښوول زجراً جائز دی. فقط

جواب: (دحضرت مفتی عزیز الرحمٰن صاحب رحمه الله) چی کله خاوند مضمون دطلاقنامی واوریدی یایی ووایه اوپه دی یی دستخط وکی اوښځی دمهر په معافی دستخط او ګوته ولګوله نومعامله دخلع پوره سوه اوس نه خاوند دطلاقو څخه رجوع کولی سی اونه ښځه دمعافی دمهر څخه انکار کولی سی، نوددی وجه څخه په مسئوله صورت کی به بائن طلاق واقع وی اومهر ساقط سو، اوپه عده کی چی کمه نکاح وسوه نوهغه باطله ده، په درمختار کی دی چی، وشرطه الخ وصفته ماذکره بقوله هو یمین فی جانبه لانه تعلیق الطلاق بقبول الحال فلایصح رجوعه عنه قبل قبولها الخ وفی جانبها معاوضة بمال فصح رجوعها قبل قبوله الخ ([1])، ددی څخه معلومه سوه چی دقبول دخاوند څخه وروسته ښځه دلزوم دمال څخه رجوع اوانکار نه سی کولی لکه څنګه چی دستخط دخاوند پرطلاق نامه تسلیم دمافیها دی نوداسی دښځی ګوته لګول تسلیم دمافیها دی. په شامی کی دی چی: ولو استكتب من آخر كتاباً بطلاقها وقرأه على الزوج فاخذه الزوج وختمه الخ وقع ان اقر الزوج انه كتابه الخ ([2]).

دعهد نامې دخلاف ورزی په صورت کی څه حکم دی؟ سوال: (۷۱۴) یوسړی په عهدنامه دښځی خپله کی ولیکل چی که عهد نامه په پنځلس ورځو کی رجسټری ورنه کړم نو ښځه به په دری طلاقوطلاقه وی اوهمدارنګه تربقاء دنکاح پوری‌که بی اجازې دموصوفه ښځی څخه بله ښځه په نکاح کی راولم نو مخکنۍ ښځه به طلاقه وی په درو طلاقو، داسی نور شرطونه اوس مذکوره سړی خوعهد نامه په پنځلسو ورځوکی رجسټری کړی نه ده اونه یی سپارلی ده اودموصوفه ښځی داجازت څخه بغیر یی بله ښځه هم په نکاح کړیده نومخکنۍ ښځه په دری طلاقو طلاقه سوه اوکه نه؟ دلته دعالمانو په مینځ کی اختلاف دی بعضی وایي چی په جزاء دتعلیقاتو کی صیغه دمستقبل استعمال سویده او په صیغه داستقبال طلاق نه کیږی، اوبعض وایي چی په دی صورت کی پرمخکی ښځه طلاق واقع سو ځکه چی صیغه دمستقبل که څه هم په تنجیز کی طلاق نه ګرځی خو په صورت دتعلیق کی مستقبل هم طلاق ګرځی، نوپه دی صورت کی څه حکم دی؟

جواب: قال فی الطحطاوی ان دخلت الدار فاطلقی او فانت طالق او فعسٰی ان تطلقی الخ

([1]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۲۸ – ۷۲۹، ط. س. ج۳ ص ۴۴۱ – ۴۴۲ . ظفیر

([2]) ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۵۸۹. ط. س. ج۳ ص ۲۴۲. ظفیر

اوفلن تکونی معی علی ذمتی ناویا اوسوف اطلقك والظاهر انه فی عسی وسوف لاتطلق الخ (۱)، ج۲ ص۵۴، ددی عبارت څخه واضحه سوه چی دسوف اودعسٰی څخه ماسوا په ټولو صورتونو کی طلاق واقع کیږی اوښکاره ده چی: فلن تکونی معی الخ، داستقبال دپاره دی اوداپه تعلیق کی طلاق دی که په نیت دطلاقو دالفظ ووایي چی داکنایه ده او په کنایه کی نیت شرط دی حاصل داچی په مذکوره صورت کی وروسته دوجود دشرط څخه دری طلاقه واقع کیږی. فقط

ددی ترژونده پوری که می بل واده وکی نوپر دی طلاق مغلظ، نواوس واده کولی سی اوکه نه؟ **سوال**: (۷۱۵\۱۱) زید ولیکل چی دهندی ترژونده پوری چی ښځه یې ده که نکاح وکړم نو پرنوی ښځه طلاق مغلظ په وخت دلیکلو ددی شرط کی زید ته داعلم نه وو چی دابه څوك وی، نوپه ژوند دځپلی ښځی کی زید دوهم عقد کولی سی اوکه نه؟

دده دپاره ددریمی ښځی دنکاح کولو څه حکم دی؟ **سوال**: (۷۱۵\۱۲) په پورتنی صورت کی که زید دریمه نکاح وکړه اودیته طلاق مغلظ وسو نوزید ددریمی ښځی سره نکاح ولی نه سی کولی ددی وجه څخه چی زید شرط کړی وو چی ددی په ژوند کی به دوهمه نکاح نه کوم نه داچی دریمه اوځلورمه به نه کوم؟

جواب: ۱۱\۲ : په درمختار کی دی چی، وفیها کلها تنحل ای تبطل الیمین ببطلان التعلیق اذا وجد الشرط مرة الا فی کلما فانه تنحل بعد الثلث وفی الشامی وای کذالك حتی لو قال ای امراة اتزوجها فهی طالق لایقع الا علی امرأة واحدة (۲) کما فی المحیط وغیره، ددی عبارت څخه واضحه سوه چی که زید په ژوند دهنده کی دوهمه نکاح وکړه نودده پر دوهمه ښځه طلاق مغلظ واقع سو ددی څخه وروسته که دبلی سره نکاح وکړی نو پر هغې به طلاق نه وی.

که دفلانی داجازی څخه بغیر دزبیده ښځی دفلانی سره نکاح وکړم نوپه دی دری طلاقه زبیده ته چی کله مخکنی خاوند طلاق ورکړی نونکاح کولی سی اوکه نه؟ **سوال**: (۷۱۲) که زید ولیکل یایی وویل چی که بغیر داجازی دبکر دزبیدی سره نکاح وکړم نوپر زبیده به طلاق مغلظ وی دزید دلیکلو په وخت زبیده دبل په نکاح کی وه وروسته دجلا کیدو ددی بل سړی څخه دزبیده سره زید نکاح کولی سی اوکه نه؟ ځکه چی زید دالیکلی دی چی پر زبیده دری طلاقه مغلظ دی دزید په طلاق اچولو سره دبل پر ښځه یعنی پر زبیده طلاق نه کیږی بیا زید دزبیدی سره ولی نکاح نه سی کولی؟

---

(۱) طحطاوی علی الدرالمختار باب التعلیق ج۲ ص ۱۵۴. ظفیر

(۲) وګوری ردالمحتار مع هامشه باب التعلیق ج۲ ص ۷۸۸. ط. س. ج۳ ص ۳۵۵. ظفیر

جواب: په دی صورت کی چی اضافت الی النکاح موجود دی، نو ددی وجه څخه که بی اجازته دبکر ترزبیدی وروسته داول خاوند دجدایی څخه نکاح کوی نوپر زبیده به طلاق مغلظ واقع وی، کمافی الدرالمختار شرطه الملك اوالاضافة الیه الخ کان نکحت امراة الخ (۱). فقط

دفلانی داجازي بغیر که دفلانی سره نکاح وکړم نوپرما طلاق، نونکاح کولی سی اوکه نه؟

سوال: (۷۱۷) زید وویل اووی لیکل چی بی داجازی دعمر څخه که دزبیدی سره نکاح وکړم نوپرما طلاق دی یایی صرف دا الفاظ وویل چی بی داجازت دعمرڅخه که دزبیدی سره نکاح وکړم نوطلاق دی، په اول شکل کی زید پرخپل ځان طلاق اچولی دی اوپه دوهم شکل کی صرف لفظ دطلاقو یی استعمال کړیدی، نواوس دزبیدی سره نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: په دی لفظ سره چی پرماطلاق، طلاق به نه وی واقع، اودوهم لفظ چی که دزبیدی سره نکاح وکړم نوطلاق، نوزبیده به وروسته دنکاح څخه طلاقه وی، کما فی الشامی: انه لا یلزم الاضافة صریحة بل تکفي القرینة والعادة وعبارته کذا ویؤیده ما في البحر لو قال امرأة طالق او قال طلقت امرأة ثلاثا وقال لم اعن امرأتي یصدق اهـ ویفهم منه انه لو لم یقل ذلک تطلق امرأته لان العادة ان من له امرأة انما یحلف بطلاقها لا بطلاق غیرها (۲). فقط

دانشاء الله په متصل ویلو سره طلاق نه واقع کیږي: **سوال**: (۷۱۸) زید دالفاظو ددریم او دڅلورم سوال سره لفظ دانشاء الله هم ویلی دی نوپه دی صورت کی زید دزبیدی سره نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: دان شاء الله په ویلو سره حکم دطلاقو ساقطیږی، قال لها انت طالق ان شاء الله تعالی متصلا الخ لایقع (۳).

که ته دمامی کره ولاړی نوطلاق ددی څخه وروسته په څه طریقه سره تللی سی اوکه نه؟

سوال: (۷۱۹) زید خپلی ښځی ته وویل چی که ته دخپلی مامی کره ولاړی نوتاته طلاق، نوپه داسی حالت کی داښځه دخاوند په اجازت دخپل مامی کره تللی سی اوکه نه؟ ددی څخه علاوه بل یوصورت چی بی دوقوع دطلاقو داښځه دخپلی مامی کره ولاړه سی ستنه اوکه نه اوکه په هیڅ صورت سره هم تلل یی ممکن نه دی؟

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ص ۲۸۰. ط. س. ج۳ ص ۳۴۴. ظفیر

(۲) ردالمحتار کتاب الطلاق باب الصریح ج۲ ص ۵۹۰ – ۵۹۱، ط. س. ج۳ ص ۲۴۸. ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق مطلب مسائل الاستثناء والمشیة ج۲ ص ۷۰۰. ط. س. ج۳ ص ۳۲۲. ظفیر

جواب: په دی صورت کی تعلیق مطلق دی که داښځه دخپلی مامی کره ولاړه که څه هم په اجازه وی نوطلاق به واقع خوپه یووار واقع کیدو باندی بیا په دری واره تللو سره طلاق نه واقع کیږی که خاوند لفظ دطلاقو ویلی وو اودری طلاقه یی نه وه ویلی نودیوه طلاق څخه وروسته دی په عده کی رجوع وکړی. فقط

ده ویل چی که دفلانی سره ووینم نوزما نکاح فسخ که ورسره ووینی نوطلاق به وی اوکه نه؟

سوال: (۷۲۰) قد علق الرجل فسخ نکاحه علی ملاقات احد فقال ان لقیت بفلان فنکاحی فاسخ فیا ایها الهداة قد طلقت زوجتها اذا وجد اللقاء المذکور ام لا؟

جواب: ان نوی الطلاق بقوله فنکاحی فاسخ یقع الطلاق البائن بعد وجود الشرط ای اللقاء کما هو حکم التعلیق قال فی الدرالمختار، اذهبی الی جهنم یقع ان نوی خلاصه وکذا اذهبی عنی وافلحی وفسخت النکاح وانت علی کالمیة [1] الخ. فقط

وی ویل که ښځی ته تکلیف ورکړم نو داطلاقه اوجامی یی ورنه کړی نوڅه حکم دی؟ **سوال**:

(۷۲۱) یوسړی دنکاح څخه وروسته دا اقرار وکړی اووی ویل چی که ماخپلی ښځی ته قصداً څه تکلیف ورکی نوزما ښځه به طلاقه وی ددی څخه وروسته زید خپلی ښځی ته دا تکلیف ورکی چی دزید په عدم موجودګی کی دده مور دزید دښځی څخه دخوراك شیان واخیستل اوپه صندوق کی یی بندکړل. دی دزید څخه دجامو بدلولو دپاره جامی طلب کړی نوزید جامی ورنه کړی، اوحال دادی چی دجامو سخت ضرورت وو، آیا موافق داقرار نامی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: دزید دمور فعل به زید ته منسوب نه وی، باقی چي زید دجامو بدلولو دپاره جامی ورنکړی نوپه دی کی داتفصیل دی چی په درمختار کی دی: وتفرض لها الکسوة فی کل نصف حول مرة لتجدد الحاجة حراً وبرداً الخ ثم قال وتزاد فی الشتاء جبةً وسروالاً وما یدفع به اذی حر وبرد ولحافا وفراشا وحدها الخ قوله الی ان طلبته [2]، اوپه شامی کی دی: قوله: في كل نصف حول مرة إلا إذا تزوج وبنى بها ولم يبعث لها كسوة فتطالبه بها قبل نصف الحول والكسوة كالنفقة في أنه لا يشترط مضي المدة بحر عن الخلاصة وحاصله أنها تجب لها معجلة لا بعد تمام المدة واعلم أنه لا يجدد لها الكسوة ما لم يتخرق ما عندها أو يبلغ الوقت الذي يكسوها الخ [3]، نوچی په کم تفصیل سره جامی اغوستل دخاوند پرذمه لازم دی که په دی‌کی ده کوتاهی کړی وی نودابیشکه چی تکلیف

---

[1] الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الکنایات ص۷۵۲. ط.س. ج۳ ص ۳۱۴. ظفیر

[2] الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص ۸۹۲ – ۸۹۴. ط. س. ج۳ ص۵۸۰. ظفیر

[3] ردالمحتار باب النفقة ص ۸۹۳ – ۸۹۴. ط. س. ج۳ ص ۳۸۰. ظفیر

دی اوطلاق به واقع وی کنې نه به وی واقع. فقط

یوسړی وویل که خبری وکړم نو زما پرښځه طلاق نو په دوو ښځو کی به پرکمه طلاق واقع وی؟ **سوال**: (۷۲۲) یو سړی وویل که زه ستا سره کلام وکړم نو زما پرښځه دری طلاقه ددی څخه وروسته ده کلام وکی اوددی سړی دوی ښځی دی نوپه دواړو ښځو به دری طلاقه وی اوکه پریوه؟ نوپر کمی یوی به وی؟

جواب: پریوې ښځی به دری طلاقه اواختیار دتعین به خاوندته وی، ولوقال امرأتی طالق وله امراتان اوثلث تطلق واحدة منهن وله خیار التعین ([1]) وفی الشامی لافرق فی ذالك بین المعلق والمنجز الخ. فقط

دمعلق طلاقو په دی صورت کی طلاق واقع نه سو: **سوال**: (۷۲۳) زید خپلی ښځی ته څو شرطونه ولیکل چی په هغه کی یوشرط دادی چی کله زما خسر یابل څوك رشته دار زما دښحی دبېولو دپاره راسی نوپه وخت درخصتی کی به زه څه جګړه نه کوم اوکه یې وکړم نوهمدا لیکل دی طلاق بائن وګڼل سی چی کله دزید خسر دخپلی لور دبېولو دپاره راغی نوزید مزاحمت اودعوه وکړه، دوی دری ورځی وروسته یی رخصت کړه نوپه دی صورت کی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی طلاق واقع نه سو. فقط

دا یی وویل چی که ته فلانی کورته داخله سوی نوپه تادری طلاقه، بیاده لاندینی حیله وکړه نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۷۲۳) یوسړی خپلی ښځی ته وویل چی که ته فلانی کورته داخله سوی نوپه تادری طلاقه دی بیادی سړی داحیله وکړه چی دی ښځی ته یی طلاق بائن ورکړی په عده کی یی دننه نکاح وکړه اودنکاح څخه یی مخکی دغه کورته داخله کړه نوپه دی صورت کی داښځه په مغلظه ثلاثه طلاقو باندی طلاقه سوه اوکه نه؟

جواب: په عده کی دننه دی کور ته په ننوتلو باندی به داښځه په دری طلاقو باندی طلاقه وی ([2])، اودمطلقه ثلاثه نکاح بغیر دحلالی څخه جائز نه ده. فقط

چی نان او نفقه ورنه کړم نو دنکاح څخه وتل: **سوال**: (۷۲۵) یوسړی وویل چی که زه خپلی ښځی ته نان اونفقه ورنه کړم نودا به زما دنکاح څخه وتلی وی اوس اووه میاشتی تیری سوی چی یوه دانه یی هم نه ده ورکړی، نودده ښځه طلاقه سوه اوکه نه؟ اوددی ښځی بله نکاح جائز ده اوکه نه؟

([1]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب طلاق غیر المدخول بها ص۷۲۹. ط. س. ج۳ ص۲۹۰. ظفیر

([2]) وتنحل الیمین اذا وجد شرط مرة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۷۸۸. ط. س. ج۳ ص۳۵۵). ظفیر

جواب: په دی صورت کی پردی ښځه یو طلاق بائن واقع سو (۱)۔

په مسئوله صورت کی طلاق واقع نه سو: **سوال**: (۷۲۶) یوسړی ځریدونکی غوایي دبل دځریدوپه ځای کی وخوړی دغه وخت ځو کسان موجودوه، وروسته په وخت دمخاصمت اودمواخذې په وجه دبیری دتاوان او دمعاوضی مذکوره سړی وویل چی دا زما حیوان وو، که دازما حیوان نه وو نوپه دری شرطونو زما ښځه موجوده دی طلاقه سی، چی دری شرطونه پرځای ددرو طلاقو زمونږ په ځای اوعلاقه کی مستعمل دی، اوس نو پوښتنه دا ده چی طلاق واقع سو اوکه نه؟ اوکم طلاق واقع سو؟

جواب: په درمختار کی دی، فان غصب وغیر المغصوب فزال اعظم منافعه الی ان قال ضمنه وملکه بلا حل انتفاع قبل اداء ضمانه ای رضا مالکه باداء کذبح شاة ای شاة غیره الخ (۲)، ددی عبارت څخه واضحه سوه چی په مسئوله صورت کی دده ښځه طلاقه نه سوه ځکه چی په ذبح کولو غاصب مالك سو که څه هم بی داداء کولو دضمان څخه نفع اخیستل ورته حرام دی. فقط

وی لیکل چی که ښځه مو ژر را ونه لیږله نودا زما طلاقنامه ده، نوپه دی صورت کی یی ښځه دیوی میاشتی څخه په کمه موده کی را ولیږله نوطلاق واقع نه سو: **سوال**: (۷۲۷) یوسړی خپل اخښی (دښځی ورور) ته خط ولیکی چی په دی کی یی خسر ته ډیر رد اوبد لیکلی وه او وروسته یی داهم لیکلی وه چی وروسته مناسب ده چی دزرګونو خطونو څخه دایو خط تصور کړی اوژر مشره بیګم یعنی زما ښځه زما کور ته راروانه کړی، که په دی باندي یې هم په څه وجه راروانه نه کړی نوزما طلاقنامه ده، نودا وفرمایاست چی طلاق واقع سو اوکه نه؟ اوکه واقع سو نوکم یو؟ دخط په مضمون سره ښځه دقاضی سره دعوٰی دتفریق کولی سی اوکه نه؟

جواب: قال فی الدرالمختار الشهر وما فوقه ولو الی الموت بعید وما دونه قریب الخ ولفظ السریع کالقریب والاجل کالبعید الخ (۳) نو خاوند په مسئوله صورت کی دښځی په باره کی دالیکلی دی چی ژر ترژره یی را ولیږی اوکه یې نه رالیږی نو دا زما دطرفه څخه طلاق دی نو چی دیوی میاشتی څخه یی په کمه موده کی مشره بیګم یعنی ښځه دکاتب را ونه لیږله نوموافق دفقهاؤ دتصریح په دی طلاق معلق واقع سو، اودعدی په تیریدلو سره داښځه بله نکاح کولی سی چی کله موافق دتحریر په دی ښځه طلاق واقع

---

(۱) فاذا اضافه الی الشرط وقع عقیب الشرط اتفاقا (عالمگیری کشوری ج۲ ص ۴۴۰. ط. س. ج۲ ص ۴۲۰). ظ

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الغصب ج۵ ص ۱۲۷. ط. س. ج۳ ص ۱۹۳. ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار الشهر وما فوقه بعید ج۳ ص ۱۸۲. ظفیر

سی نو که څه هم طلاق رجعی دی خوبیا هم وروسته دعدی څخه مطلقه ښځه دخاوند دنکاح څخه وزی نو دعدی دتیریدلو څخه وروسته ښځه دعوٰی دتفریق بی فکره کولی سی اوکه دا دعوٰی وکړی اوکه یې ونه کړی هم دعدی دتیریدو څخه وروسته داښځه دخاوند دنکاح څخه وزی. فقط

دمشروطو طلاقو حکم: **سوال**: (۷۲۸) زید خپلی ښځی هندی ته په دی شرط طلاق ورکی چی که بکر (دزید زوی) دخپلی مور هندی په مخامخ کي دزید توهین وکی اوهنده بکر منعه نه کړه نوهندی ته دری طلاقه خو په پوښتنی سره معلومه سوه چی دغه هنده دبکر سره موجوده نه وه، اوهندی ته هیڅ علم هم نه وو، نو په دی صورت کی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په مسئوله صورت کی که شرط دایقاع دطلاقو نه وی موجود سوی یعنی داچی بکر دخپلی مور هندی په مخکی خپل پلار زید توهین نه وی کړی یایی کړی وی خودی بندکړی اومنع کړی وی نوطلاق واقع نه سو اوچی کله هنده په دغه وخت کی موجوده نه وه نو دطلاقو دوقوع هیڅ وجه نسته، نوپه مسئوله صورت کی هنده طلاقه نه ده. فقط

نکاح یې وکړه اودا شرط نامه یې ولیکله چی که دوهمه نکاح وکړم نوتاته دطلاقو اختیار دی نو ددی وجه څخه ددوهمی نکاح څخه وروسته به ښځی ته اختیار حاصل وی: **سوال**: (۷۲۹) یوسړی دیوی ښځی سره نکاح وکړه اوعهد نامه یی ولیکله چی که زه دوهمه نکاح وکړم یا نان اونفقه نه ورکوم نو تاته ددرو طلاقو اخیستلو اختیار دی، ددی څخه وروسته زید بله نکاح وکړه اونان اونفقه یی ورنه کړه شاهد موجود دی اوس دی ښځی عهدنامه په خپله مخه قاضی ته مخکی کړه اونکاح یی فسخ کړه اودعدی څخه وروسته یی دوهمه نکاح دعمرسره وکړه اوس دمخکنی خاوند ولی اوددوی په مینځ کی تنازع ده چی داعهد نامه دروغ ده، آیا دانکاح صحیح ده؟ یعنی دعمر سره اوپه عمر پسی لمونځ کول صحیح دی اوکه نه؟

جواب: چی کله سړی دعهد نامې شرطونه پوره نه کړل اوددی شرطونو خلاف یی وکی نو ښځی ته دطلاق داخیستو اختیار حاصل دی نو چی کله ښځی خپل ځان ته دری طلاقه ورکړل نوطلاق واقع سو اودعدی دتیریدلو څخه وروسته یعنی ددری حیضونو څخه وروسته دوهمه نکاح چی دعمر سره سویده صحیح ده اوعمر هیڅ ګنهګار نه دی او امامت دعمر بی دکراهت څخه صحیح دی. فقط

چی ډوډی اوجامه نه ورکوی نوهم داطلاق دی: **سوال**: (۷۳۰) دخاندان والا خاوند ته وویل چی ته دی ته ډوډی اوجامه به ورکوی اوکه نه یی ورکوی نودابه خپل بل واده وکړی، نو

خاوند اقرار وکی چی زه به ډوډی اوجامه ورکوم اووی ویل چی زما دا اقرار دی طلاق وګڼل سی، اوس داخاوند ددی خبر نه اخلی نو آیا داطلاقه ده اودوهمه نکاح کولی سی؟

جواب: دخاوند که دامطلب وو چی که ما ډوډی اوجامه ورنه کړه نو دا اقرار دی طلاق وګڼل سی، نوپه دی صورت کی چی کله ده ډوډی اوجامه ورنه کړه نو موافق دده داقرار دده ښځه طلاقه سوه اوعدی څخه وروسته بله نکاح کول ددی صحیح دی. فقط

یوه ته یی طلاق ورکی نوپر دوهمه ښځه یاپر مخکی ښځه دپخوانی شرط دوجه به طلاق واقع نه وی: **سوال**: (۷۳۱) که یوسړی یوی ښځی ته طلاق ورکی اووروسته یی ددی سره نکاح وکړه نودنکاح څخه وروسته به دده پخوانی طلاق پر دی وی اوکه نه؟ اوکه په یوشرط سره یی ورته طلاق ورکی اوبیا یی ددی سره نکاح وکړه اوبیا دنکاح څخه وروسته دغه شرط موجود سو نوطلاق به واقع وی اوکه نه؟

جواب: دنکاح څخه مخکی پرښځی طلاق نه واقع کیږی نه منجز اونه معلق چی دتعلیق دنکاح څخه مخکی که څه هم شرط دنکاح څخه وروسته موجود سوی وی، مثل قوله: لاجنبیة ان دخلت الدار فانت طالق ثم نکحها فدخلت الدار فلا یقع الطلاق (۱). فقط

که ستاسره وطی وکړم نو دمور اوخور سره به یی کوم په دی ویلو سره به طلاق نه وی: **سوال**: (۷۳۲) که چا خپلی ښځی ته دا وویل چی که ستا سره جماع وکړم نو دخپلی مور اوخور سره به یی کوم اوبیا ددی سره جماع وکړی نوطلاق واقع سو اوکه نه؟ اوکه دایی وویل چی ما طلاق ورکی اوحال دادی چی طلاق یی نه وو ورکړی دروغ یی ویلی وه، نو په دی صورت کی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: که چا خپلی ښځی ته داوویل چی که ستاسره جماع وکړم نودخپلی مور اوخور سره به یې کوم په دی سره طلاق واقع نه سو خو داویل ګناه ده اوبیا داسی ویل نه دی پکار، اودا چی ماطلاق ورکی، که څه هم دروغ یی ویلی دی طلاق واقع سو، لو اقر بالطلاق کاذبًا اوهازلاً وقع قضاءًا لا دیانةً، شامی (۲) ج۲ ص۵۷۹. فقط

په مذکوره صورت کی څه حکم دی؟ **سوال**: (۷۳۳) ددوو طالب العلمانو په مینځ کی بحث سو دهدایة النحو دلاندینی عبارت متعلق، الجمعیة ولزومها الخ، یووایی چی، الجمعیة غلط دی، للجمعیة کیدل په کاردی که، الجمعیة غلط نه وی نوزما ښځه ته طلاق دی نو په دی صورت کی دچا پر ښځی طلاق واقع سو؟

جواب: په مسئوله صورت کی په دواړو کی دیوه پر ښځه هم طلاق واقع نه سو او یوه هم

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۷۸۱. ط. س. ج۳ ص ۳۴۵. ظفیر

(۲) ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۵۷۹. ط. س. ج۳ ص ۲۳۸. ظفیر

طلاقه نه سوه، دهداية النحو په تمامونسخوکی د، الجمعية، لفظ موجوددی چی دسياق دکلام اودترکيب دنحو په لحاظ ډير صحيح اوپر محل دی اومجرور هم کيدی سی او مرفوع هم ددی په دواړو صورتونو کی حاصل به داوی (هغه جمع چی يوائی ددوو سببونو قائم مقام ده په هغه کی يوجمعيت دی اوبل لزوم ددی دی الخ، اوکه للجمعية، وی نومعنٰی به بياهم صحيح وی بلکی دمفاد په لحاظ به ښه مناسبه وی يعنی جمع قائم مقام ددوو سببونو ځکه ده، چی په دی کی جمعيت اولزوم دجمعيت هم دی، نوچی کله ددواړو عبارتونو حاصل په خپله خپله موقع صحيح دی نو دطلاقو دوقوع هيڅ څه وجه نسته دی دوجود دشرط څخه بغير وقوع دطلاقو متصور نه ده (۱).

متعلقه استفتاء مکرر: **جواب**: په مخکی جواب کی داخبره دنظر په وړاندی وه چی کله اول قائل داسی وويل چی که دالجمعية لفظ غلط نه وی نوزما په ښځی طلاق، نوګويا دی داسی وايي چی که داغلط نه وی اوالجمعية غلط وی نوزما پرښځی طلاق يعنی چی په کم شرط يې وقوع دطلاقو معلقه کړيده ددی دوه جزء دی دالجمعية صحيح کيدل او د: للجمعية غلط کيدل نو چی کله للجمعية غلط نه دی نوشرط پوره موجود نه سو نو ددی وجه طلاق هم واقع نه سو خو دقائل مراد دانه دی بلکی صرف دلفظ دالجمعية په صحت يی طلاق معلق کړی دی نو ددی وجه څخه داشرط موجود دی نودطلاق په وقوع کی هم څه شك نسته، په هرحال الجمعية اوللجمعية دواړه پرخپل خپل ځای صحيح دی، الجمعية ته غلط ويل جهل اودقواعدو دنحوڅخه بی خبرتيا ده، نو په موجوده صورت کی که طلاق واقع وی نوصرف داول قائل پر ښځه به طلاق وی په خلاف ددوهم.

داقرار خلاف کولو په صورت کی به طلاق کيږی: **سوال**: (۷۳۴) زما عقد په دی اقرار وسو چی زما ښځه به دخپل مور اوپلار په کورکي اوسيږی اومور به ددی جامه اوخوراك برابر ورکوو څو مياشتی وروسته مور خپل کور ته راغلو اوس مور درخصتی طلبګار يو نو دښځی پلار وايي چی زمور لور ستا په اقرار ناسته ده ستا سره به نه وي که تا داقرار خلاف کار وکی نو ستا نکاح به ماته سی آيا موافق دشريعت زمور نکاح ماته سوه اوکه قائمه ده؟

جواب: که تا په نکاح کی داشرط کړی وو چی مور به خپله ښځه ددی دپلار په کور کي ساتو اوجامه او ډوډی به ورکوو اوکه يې نه ورکوو نوپه دی طلاق دی اودا زمور دنکاح څخه بهر ده نوپه صورت دنه ورکولو دنان اونفقه پردی به طلاق واقع وی اودا به ستا

(۱) وتنحل اليمين بعد وجود الشرط مطلقا (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعليق ج۲ ص۲۹۰. ط. س. ج۳ ص۳۵۵) دلته شرط نه دی پوره سوی لهذا طلاق واقع نه سو. ظفير

دنکاح څخه ووزی اوکه دطلاق تعلیق دی نه وو کړی نو بیا به پردی طلاق نه وی واقع او نکاح به فسخ نه وی اوته خپله ښځه بیولی سی (په سوال کی دتعلیق ذکر نسته ددی وجه څخه طلاق واقع نه سو. ظفیر)

په مذکوره صورت کی به طلاق نه وی: **سوال**: (۷۳۵) یوسړی دنکاح څخه وروسته په خپل قلم سره ولیکل که زه په دی منکوحه بل واده وکړم یا ددی منکوحه اوددی دمور درضاء څخه بغیر بل ځای سکونت اختیار کړم نو دامنکوحه به زما طلاقه وی په طلاق بائن سره بیا دی سړی بغیر درضاء ددی دواړو څخه په یوکلی کی امامت وکی اوهلته اوسیدی په بعضو ورځو کی به دماخستن دلمانځه څخه وروسته کور ته راتلی اودسهار دلمانځه څخه به مخکی تلی نو دده منکوحه په طلاق بائن طلاقه سوه اوکه نه؟

جواب: اقول وبالله التوفیق ښکاره داده چی په دی صورت کی دده پرښځی طلاق بائن واقع نه دی ځکه چی غرض دحالف دبل ځای داوسیدو څخه دامراد وو چی سره داهل او عیال بل ځای سکونت اختیار کړم کما لا یخفیٰ، نو دملازمت دپاره یوځای تلل اوهلته په ضرورت دملازمت اوسیدل نو دغه ځای دائما داوسیدو ځای جوړول نه دی، قال فی الدر المختار والمساکنة بالاستقرار والدوام وذالك باهله ومتاعه الخ [۱]. ج۳ ص۷۸۰. وقال قبیله ان المساکنة لاتثبت الاباهل کل منهما ومتاعه الخ [۲]. فقط

چی داسی ښځه ونه سی نوزما پرښځی دری طلاقه نو دداسی نه کیدو په صورت کی طلاق به واقع وی: **سوال**: (۷۳۶) یوسړی په عدالت کی دمقدمی دپیشی په وخت کی دا وویل چی که زه نن په دی مقدمه کی فتح نه کم پیدا نوماته دری طلاقه شرعی دی اوپه مقدمه کی کامیابی ونه سوه نودده ښځه طلاقه سوه اوکه نه؟

جواب: فی الدرالمختار وعلی الطلاق وعلی الحرام فیقع بلانیة للعرف [۳]، تحقیقه فی ردالمحتار، نومعلومه سوه چی په دی صورت کی دشرط دتحقق دوجه څخه دده په ښځه دری طلاقه واقع سوه. فقط

په دی صورت کی چی کله شرط موجود نه سو نوطلاق واقع نه سو: **سوال**: (۷۳۷) زید دخپل پلار اودنورو وړونو سره دکان کوی داوسیدو ځای دده جدا دی یوبل ورور دزید دی دهغه غلاوسوه زید قسم واخستی چی زماغلانه ده سوه که زماغلاسوی وی نوزما ښځی ته دری طلاقه په دی صورت کی دزیدښځه طلاقه سوه اوکه نه ځکه چی مال دټولو شریك

---

(۱) ردالمحتار کتاب الایمان مطلب حلف لا یساکن فلانا ج۳ ص۱۰۷. ط. س. ج۳ ص۷۵۰. ظفیر
(۲) ایضا ج۳ ص۱۰۷. ط. س. ج۳ ص۷۵۰. ظفیر
(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الصریح ج۲ ص۵۹۴، ط. س. ج۳ ص۲۵۲. ظفیر

دی خودزید مراد داوو چی زماپه کور کی غلا نه ده سوی؟

جواب: که زید دانیت کړی وی اوتعلیق یی کړی وی چی زما په کور کی غلانه ده سوی اوکه سوی وی نو الخ نو په دی نیت سره په حلف کولو کی دده ښځه طلاقه نه سوه ځکه چی دده په کور کی غلا نه ده سوی. فقط

<u>په مسئوله صورت کی طلاق واقع نه سو</u>: **سوال**: (۷۳۸) یوسړی خپلی ښځی ته داوویل او وی لیکل چی که زه دبلی ښځی سره ماسوا ستا څخه حرام کار وکړم ددی په باره کی خبری وکړم نو دبی بی جنت خاتون سره به داسی کوم والعیاذ بالله تعالی، ددې څخه وروسته دی دیوی بلی ښځی سره په خبرو کولو ولیدل سو نو دده ښځه پرده حرامه سوه او که نه اوپه دی لفظ سره کافر سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی دده ښځه پرده حرامه نه سوه اوپر دی طلاق واقع نه سو اوکفر هم پرده عائد نه دی چی ده څه ویلي یایی لیکلی دی ددی څخه دی توبه وکاږی اوبیا دی داسی نه وایي.

<u>وعده وه چی دخوانبی په کورکي به یی ساتمه اوس که دی یی خپل کورته بوزی نوڅه حکم دي؟</u> **سوال**: (۷۳۹) ما عاجزه دیوی ښځی سره نکاح وکړه او دمنکوحی مور دنکاح څخه مخکی په ما باندی داوعده ولیکله چی زه به ددی دمرضی خلاف دامنکوحه ددی دکور څخه دباندی نه بیایم صرف همدا الفاظ وه څه قسم تعلیق وغیره نه وو، اوس منکوحه زه خپل کور ته بوتلل غواړم نو زما په نکاح کی به څه فرق راځی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی چی تعلیق نسته، نو ددی وجه څخه که داسړی خپله ښځه بی داجازت دموره خپل کورته بوزی، نو په نکاح کی هیڅ خلل نه راځی اوطلاق به واقع نه وی، خوپه وجه دوعدی دی سړی لره دوعدی خلاف بی دضرورت څخه نه دی کول په کار او خپله ښځه ببول نه دی په کار اوکه دضرورت په وجه یی بوزی نوجائز دی اوهیڅ کفاره پرده لازمه نه ده. فقط

<u>قصور ښکاره کړه کنې دری طلاقه قصور یی ښکاره نه کړی نوطلاق واقع نه سو</u>: **سوال**: (۷۴۰) دزید دښځی حمیده څخه یو قصور وسو زید سخت په غصه کی حمیدې ته وویل که تاخپل قصور ښکاره کی نوزه به ستا جرم معاف کړم کنې تاته دری واره طلاق دی دزید ددی ویلو څخه مخکی حمیدی دزید خورته خپل قصور ښکاره کړی وو چی وروسته بیا زید ته هم ښکاره سو، نوطلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی چی حمیدې خپل قصور ښکاره کی اوزید ته هم ښکاره سو نو ددی وجه څخه حمیده طلاقه نه سوه موافق ددی قاعدی چی: اذا فات الشرط فات المشروط. فقط

که بی له رضاء یی بوزم نونکاح به فسخ وی اوس یی څه حکم دی؟ سوال: (۷۴۱) خلاصه دسوال داده چی خاوند ښځی ته دا ولیکل چی وروسته دنکاح کیدو څخه دا اقرار کوم چی که منکوحه بی درضاء بل ځای ته بوزم نوزما نکاح به فسخ وی اوښځی هم دا الفاظ وویل دخاوند څخه یی اقرار نامه ولیکله نوپه دی صورت کی مذاکره دطلاقو به وی او که نه؟ اودطلاقو دوقوع به څه حکم وی؟

جواب: دفسخ دنکاح لفظ چی دصریح طلاق لفظ نه دی اوښځی هم دالفظ ویلی دی او صراحةً یی طلب دطلاقو ونه کی نومذاکره دطلاقو ونه سوه نوددی وجه څخه دخاوند نیت ته به اعتبار وی، که ښځي په صریح الفاظوکی طلب دطلاق معلق کړی وي پردی باندي خاوند دفسخ دنکاح لفظ تعلیقاً وایي، نوپه وخت کي دوجود دشرط به طلاق بائن دده پرښځی واقع کیږی، کمافی الدرالمختار: وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا الخ (۱). فقط

که نکاح ونه کړم نو زما پرښځی دری طلاقه، ددی ویلو څه حکم دی؟ سوال: (۷۴۲) دزید واده سویدی اودی قسم کوی چی که دی بله نکاح ونه کړی نوزما په منکوحه به دری طلاقه وی، نوکه زید بل واده ونه کی نودزید دمنکوحی دپاره څه حکم دی؟

جواب: زید که دوهم واده ونه کی چی هغه دهندی سره وی اوکه دبل چاسره نو دده پر منکوحه به دری طلاقه واقع وی خو اوس به په مخکی منکوحه طلاق نه وی واقع ځکه چی ده لاتر اوسه څه وخت دخپلی دوهمی نکاح مقرر نه کی نوپوره موده دژوند ددی وخت دی نوکه دژوند آخره پوری ده بله نکاح ونه کړه نودغه وخت به دده پرمخکی ښځه باندی دری طلاقه واقع سی.

دشریعت خلاف څه کار که وکړم نوتاته دطلاقو اختیار به وی اوس که قبر ته سجده وکړی نو اختیار به وی اوکه نه؟ سوال: (۷۴۳) دخاوند دطرف څخه دا اقرار نامه ولیکل سوه چی که زه دشریعت خلاف څه کار وکړم نوښځی ته به اختیاروی چی زماڅخه جلاسی اوطلاق واخلی نوچی کله ناوی دده کره ولاړه نوده قبرونو ته سجده وکړه، ناوی دپلار کره راغله او خاوند ته یی وویل چی ته پابینده دشریعت سه کنې زما مهر اداء کړه نوخاوند هیڅ ونه ویل نوپه دی بناء ښځی خپل ځان ته دری طلاقه واچول نوداطلاقونه وسول اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی داتعلیق اوتفویض چی دخاوند دطرفه خپلی ښځی ته وسو صحیح وو اودعدم ایفاء دشرط په صورت کی ښځی ته دطلاق اختیار وو خودا اختیار

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۵. ظفیر

ترهغه وخته وو چي کم وخت دخاوند څخه خلاف دشريعت امر صادر سو يعني سمدستی دصادريدو سره که ښځی خپل اختيار استعمال کړی وي نوطلاق واقع کيدی، خوچی څه موده داسی پکښی تيره سوه اودې دخپل مفروضه اختيار څخه کار وانه خيستی نوپه ښکاره دا اختيار اوس ديته نسته ځکه چی په تفويض کی هيڅ يولفظ داسی نسته چی داختيار په استمرار اوپر دوام دلالت وکړی نوددی وجه څخه دا اختيار بس دعدم ايفاء دشرط په وخت پوری محدود وو، ښځی چی ددومره مودی څخه وروسته په خپل اختيار سره طلاق اخيستی هغه واقع نه سو، په شامی کی دی چی: قوله أمرك بيدك مثله المعلق كإن دخلت الدار فأمرك بيدك فإن طلقت نفسها كما وضعت القدم فيها طلقت وإن بعد ما مشت خطوتين لم تطلق لأنها طلقت بعد ما خرج الأمر من يدها بحر عن المحيط (١). فقط

ددی ښځی په ژوند کی که بل واده وکړم نو دی بلی ته دری طلاقه، اوس چی اولنی ته طلاق ورکړی اودوهم واده وکړی، نو څه حکم دی؟ **سوال**: (٧۴۴) علی افسر نومي شخص دبيوی جان سره نکاح وکړه اودايی وليکل چی دبيوی جان په ژوند کی که دبلی ښځی سره نکاح وکړم نودابه په دری طلاقو طلاقه وی اوس علی افسر بيوی جان ته طلاق ورکړی اودبلی ښځی سره يی نکاح وکړه نوپر دی ښځه دری طلاقه واقع سوه اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی په ژوند دمخکنی ښځی بيوی جاني که علی افسر بله نکاح وکړه نودغه ښځه به طلاقه وی په دری طلاقو، لان الأيمان مبنية على الالفاظ لاعلى الاغراض، درمختار، وفی ردالمحتار وعلى هذا ولو قال لامراته كل امراة اتزوجها بغير ذالك فطالق فطلق امراته طلاقًا بائنًا او ثلاثًا ثم تزوج بغير اذنها طلقت لانه لم تتقيد يمينه ببقاء النكاح الخ (٢). فقط

طلاقنامه يی وليکله خووی ويل چی ترڅو دمهر معافی ونه ليکی نودا تحرير به درنه کړل سی نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (٧۴۵) زيد خپلی ښځی ته طلاق تحرير کړی خپل عزيز ته يی وليږی اوتاکيد يی وکی چی ترڅو زما ښځه دمهر ددين څخه دست برداره نه سی نودا تحرير هغې ته مه ورکوه، دزيد ښځی ددست برداره کيدو څخه انکار وکی نوطلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: دزيد داتحرير پرمعافی دمهر موقوف وو، لکه چی دزيد دتصريح دمابعد څخه معلوميږی نوکه دی ښځی معافی دمهرمنظوره نکړه نوطلاق به واقع نه وی حکم التعاليق

(١) ردالمحتار باب الامر باليد ج٢ ص ٢٢٢. ط. س. ج٣ ص ٣٢٧. ظفير

(٢) الدرالمختار على هامش ردالمحتار كتاب الايمان ج٣ ص ١٨٨. ط. س. ج٣ ص ٨۴٢. ظفير

والعبرة للمعانی. فقط

وی ویل چی دنن ورځی ښځه که زما بدن ته دی ګوتی وروړی نوپر تا دری طلاقه دشپی یی ګوتی ور وړی نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۷۴۲) یوسړی ښځی ته دشپی په وخت په غصه کی دا وویل چی دنن ښځه که تازما بدن ته ګوتی وروړی نوپر ما دری طلاقه، ښځه وبیرید له اودخاوند لاس یی ونیوی چی مامعاف کړه دخاوندپه کلام کی دورځی قیددی اودخاوند نیت دطلاق ورکولو نه وو نوپه دی صورت کی به دده پرښځی طلاق واقع وی اوکه نه؟

جواب: شرعی حکم دادی چی صریح لفظ دطلاقو که معلق وی اوکه منجز، په دې کی دنیت اعتبار نسته اوبغیر دنیت ښځه به هم طلاق واقع کیږی. کذافی الدرالمختار اوپه داسی موقع باندی دورځی ښځه مراد مطلق وخت وی ګواکي مطلب دادی چی ددی وخت ښځه که تا په ما پوری لاس ولګوی الخ، نوپه دی صورت کی دده پرښځی دری طلاقه واقع سوه، اوبی دحلالی داسړی ددی خپلی ښځی مطلقی سره دوباره نکاح نه سی کولی. کما قال الله تعالٰی فان طلقها فلا تحل له من بعد حتٰی تنکح زوجا (۱) غیره الاٰیة، وقال ﷺ ثلث جدهن جد وهزلهن جد الحدیث (۲)، قال فی الشامی ای لوقال یوم احکم فلانا فانت طالق فهو علی اللیل والنهار الخ (۳). فقط

دامامت اودملازمت ښځه ماسوا که تا پریږدم اوسکونت وکړم نوښځه می طلاقه ددی ښځه وروسته یی په بل کلی کی دامامت ملازمت وکی، نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۷۴۷) یوښځی یومسافر دکور زوم کی اوور ته وې وویل چی که ته په کور کی په شان دحقیقی فرزند اوسیږی نوزه به دخپلی لور نکاح ستاسره وکړم داسی نه وی چی وروسته دنکاح ښځه په بل ځای کی زما درضاء ښځه بغیر سکونت وکړی نومسافر وویل چی که زه ستا درضا ښځه بغیر تاسی دواړه پریږدم اوسکونت وکړم په بل ځای کی نوزما منکوحه داستا لور به په بائن طلاق سره طلاقه وی، او دامامت او دملازمت دمنع کولو اختیار به تاته نه وی اوپه دی دواړو سره به طلاق واقع نه وی، ددی ښځه وروسته ده په یوبل کلی کی په ذریعه دامامت بغیر دمنکوحی سکونت اختیار کی، نوپه دی صورت کی به دده پر ښځه طلاق وی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی چی کله مذکور مسافر دامامت دملازمت سکونت مستثنٰی کړی نوکه دامامت اودملازمت په وجه دی په بل ځای کی سکونت وکړی نوشرط دحنث

(۱) سورة البقرة : رکوع ۲۹. ظفیر
(۲) مشکوٰة ج۲ ص۲۸۴. ظفیر
(۳) ردالمحتار . ظفیر

به نه وی موجود اوددی وجه ځخه به دده ښځه مطلقه نه وی ځکه چی انحلال دیمین پر وجود دشرط دی نو چی کله وجود دشرط نه وی متحقق نوبحث به هم نه وی اومذکوره جزآء به پردی مرتبه نه وی، کمافی الدرالمختار وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا الخ (۱)، نوچی کله شرط متحقق نه سو نوحنث یعنی وقوع دطلاقو هم نسته خوکه دنفقی په باره کی داتعلیق وو چی مذکوره مسافر که نفقه ورنه کړی نودا به مطلقه بائنه وی، او بیا یې وعده سوی نفقه ورنه کړه نوبائن طلاق به واقع ځکه وی چی دشرط وجود متحقق دی نوحنث به په دی. فقط

<u>دنکاح ځخه شپږ کاله وروسته چی کم شرط ولیکل سو نو په دی سره به هم طلاق وی</u>: سوال:
(۷۴۸) سائل دیوی ښځی سره نکاح وکړه اودنکاح په وخت هیڅ قسمه اقرار ونه سو شپږ کاله وروسته چی کله دډولی مطالبه وسوه نو دمنکوحی پلار وویل چی موږ رسومات دواده هلته کوو چی موږ ته دالیکلی راکول سی چی ناکح به دخپلی منکوحی دمور او پلار په کور کي اوسیږی سائل مجبوره سو اودا اقرار نامه یې ولیکله چی که جبراً ده خپله منکوحه دمور اودپلار ځخه جلا کړله نونکاح به فسخ ګڼل کیږی، نوپه دی صورت کی دشرط په موجودیدو سره طلاق به واقع وی اوکه نه؟

جواب: دسائل داعذر صحیح نه دی چی په وخت دنکاح ځه شرط نه وو سوی اوشپږ کاله وروسته چی دواده په وخت کم شرط وسو نوهغه صحیح نه دی ځکه چی شرعًا دنکاح ځخه وروسته داقسم شرط تعلیق دی نوکه په نیت دطلاقو خاوند دا اقرارنامه لیکلی وی چی په جبراً بیولو باندی به نکاح فسخ ګڼل کیږی اوجبراً بیول ثابت سی په دوو شاهدانو عادلانو سره نوپر ښځی به طلاق واقع وی، کمافی الدرالمختار شرطه الملك او الاضافة الخ (۲)، وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا الخ (۳). فقط

<u>دتحریر خلاف په پټه ددغه کار په کولو سره به هم طلاق واقع وی</u>: سوال: (۷۴۹) عبدالرحمٰن یوه اقرار نامه تحریرکړه چی دهغه نقل ارسال دی، اوس عبدالرحمٰن اودده ښځه اووارثان غواړی چی شرائط داقرارنامی فسخ کړی نوداجائز دی اوکه نه؟ که عبدالرحمٰن په پټه خلاف داقرار وکړی اوشرعی شهادت نه وی نودده ښځه به طلاقه وی اوکه نه؟

جواب: عبدالرحمٰن اودده وارثان ددی شرط ځخه اوښتلی نه سی، که عبدالرحمٰن خلاف داقرار نامی وکړی، یعنی خپلی ښځی ته دنان اودنفقی تکلیف ورکړی اویا ډېره وکړی که

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۲۹۰. ط. س. ج۳ ص۳۵۵. ظفیر
(۲) ایضا ج۲ ص۲۸۰. ظفیر
(۳) ایضا ج۲ ص ۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۴۴. ظفیر

په پته وی اوکه په ښکاره دده پرښځه به دری طلاقه وی، کماقال فی الدرالمختار وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقا الخ (۱). فقط

که دامقام پریږدی اوبل ځای ولاړ سی نوشپږ میاشتی وروسته به پرښځی دری طلاقه وی اوس نوپه لاندینی صورت کی څه حکم دی؟ سوال: (۷۵۰) زید خپلی ښځی ته دا اقرار نامه ولیکله چی موږ په ګهوسی کی اوسیږو که ګهوسی پریږدو اوبلی خواته ولاړ سو نوشپږ میاشتی وروسته به زموږ ښځه نظیرن ته دری طلاقه وی داقرار نامی څخه وروسته زید دوی میاشتی په ګهوسی کی اوسیدی ددی څخه وروسته بلی خواته ولاړی، اوبیا په شپږو میاشتو کی دننه ګهوسی ته راغلی، اوخپله ښځه یی رخصت کړه اودځان سره یی بوتله اویوه شپه یی په کورکي وساتله اوبیرته یی دمور اودپلارکره راوستله اوڅه ورځی په ګهوسی کی اوسیدل، بیا بلي خواته ولاړی اوس داتلسو میاشتو راهیسی ګهوسی ته را نغی نوپر نظیرن باندی موافق داقرار نامی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی که زید داووایي چی زما مراد په مذکوره شرط سره داوو چی درخصت کولو څخه مخکی که زه ګهوسی پریږدم اوبل ځای ولاړسم نونظیرن ته دری طلاقه دي نو چی زید درخصت کولو څخه مخکی دشپږو میاشتو دپاره غائب نه سو، بلکی په شپږ میاشتی کی دننه ګهوسی ته راغی اوخپله ښځه یی رخصت کړه نودطلاقو شرط موجود نه سو نودری طلاقه واقع نه سوه اوچی کله یووار شرط منحل سو نو دوباره به په دي شرط سره طلاق واقع نه وی اوکه زید خو خپل دامراد نه بیانوی اوشرط مطلق ساتی چی څه وخت هم دګهوسی څخه دشپږو میاشتو دپاره غائب سوم نو دده په ښځی به دری طلاقه واقع وی نو په دی صورت کی دده ښځه مطلقه ثلاثه سوه، ځکه چی شرط موجود سو، قال فی الدرالمختار وتنحل الیمین بعد وجود الشرط مطلقًا الخ (۲).

دلاندینی شرط نامی خلاف کولو څه حکم دی؟ سوال: (۷۵۱) زید دخپلی لور نکاح دبکر سره په څو شرطونو وکړه چی په استامپ باندی بکر دنکاح څخه مخکی په خپله تحریر کړل، چی په هغه کی یوشرط داهم دی چی که یو سړی دخپل اخښی بی عزتی وکړی نوپه صورت دوعده خلافی کي به پرهنده باندی زما دښځی والی حق نه وی اوس بکر وعده خلافی وکړه دزید او دده داخښی یی په ناحقه بی عزتی وکړه نودهندی نکاح دبکر سره فسخه سوه اوکه نه؟

جواب: دنکاح څخه مخکی چی‌کمه اقرارنامه اوتعلیق دطلاقوخاوندکړی دی نوهغه شرعًا

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۵. ظفیر
(۲) ردالمحتار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص ۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۵. ظفیر

معتبر نه دی خودنکاح څخه وروسته که په یو شرط باندی خاوند دخپلی ښځی طلاق معلق کړی نو ددی شرط په موجودیدو سره به دده ښځه طلاقه سی په شرط ددی چی صریح لفظ دطلاقو ذکر وی یا لفظ دکنایی طلاقو په نیت دطلاقو ذکروی، اوپه دی صورت کی چی لفظ دکنایه ذکردی نوپه دی کی که نیت دطلاقو وی نو یوطلاق بائن واقع کیږی نو ددی وجه څخه بی دحلالی داول خاوند سره دوباره نکاح کیدی سی.

اووم باب

دطلاق متفرق مسائل

پرښځی باندی دجیل تیریدو څخه وروسته آیا خاوند په طلاقو باندی به مجبوره سی؟ سوال:

(۷۵۲) آیادښځی په جیل تیرولو باندی خاوندبه شرعًا په طلاقو ورکولوباندی مجبورول کیږی ؟

جواب: نه سی مجبوره کیدی ([1]). فقط

آیا جبرًا ښځه دخاوند کره لیږلی سی؟ سوال: (۷۵۳) آیا ښځه په جبر سره په دی حالاتو کی دخاوند کره نه سی لیږلی؟

جواب: ښځه به دخاوند کره په لیږلو مجبورول کیږی ([2]). فقط

قاضی طلاق ورکولی سی اوکه نه؟ سوال: (۷۵۴) آیا په داسی صورت کی بی درضا مندی دخاوند څخه دجیل په تیرولو دښځی دراخلاصیدو څخه وروسته شرعی حاکم په شان دقاضی طلاق ورکولی سی اوتفریق کولی سی اوکه نه دخاوند څخه ماسوا بل څوك طلاق نه سی ورکولی؟

جواب: صرف خاوند طلاق ورکولی سی قاضی اوحاکم تفریق نه سی کولی اوهم طلاق نه سی ورکولی ([3]).

دښځی دعوه او ددی حیثیت: **سوال**: (۷۵۵) که ښځی په خلاصیدو باندی دفارغ خطی دعویٰ وکړی اودا دعویٰ وکړی چی زما خاوند شیخ یاصدیقی نه دی نوددی وجه څخه زه تلل غواړم نوشرعًا په داسی عذر باندی طلاق عائد کیدی سی اوکه نه؟

([1]) لایجب علی الزوج تطلیق الفاجرة ولاعلیها تسریح الفاجرة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار فصل فی المحرمات ج۲ ص۴۰۲. ط. س. ج۳ ص۵۰). ظفیر

([2]) وینقلها فیما دون مدته ای السفر من المصر الی القریة وبالعکس ومن قریة الی قریة (درمختار) وقول الله تعالی اسکنوهن من حیث سکنتم، وګوری: ردالمحتار باب المهر ج۲ ص۴۹۵. ط. س. ج۳ ص۱۴۷. ظفیر

([3]) ولا یقع طلاق المولی علی امراة عبده لحدیث ابن ماجه الطلاق لمن اخذ بالساق (الدرالمختار علی هامش رد المحتار کتاب الطلاق ج۲ ص۵۸۵. ط. س. ج۳ ص۲۴۲). ظفیر

جواب: داسی عذرونه قابل دسماعت نه دی. وهذا کله من الدرالمختار [۱] وردالمحتار.

وی لیکل چی ما دفلانی ورځی شخه دخاوند دکیدو خیال دزړه شخه ایستلی دی نوطلاق واقع سو اوکه نه؟ سوال: (۷۵۶) که یوی ښځی ته ددی خاوند په خط کی دا ولیکل اووی لیږل چی مادخپل زړه شخه دخاوند کیدو خیال دتیری جنوری سنه ۱۹۴۳ شخه ایستلی دی، نوپه دی صورت کی دده پر ښځی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی دده پر ښځه طلاق واقع نه سو اونکاح قائمه ده، کذا یفهم من کتب الفقه لانه لیس بصریح ولا کنایة متعینة. فقط

جبراً طلاق اچول څنګه دی اودجبرکولو والا متعلق څه حکم دی؟ سوال: (۷۵۷) جبراً طلاق اچول شرعاً څنګه دی دمکرهین مجبرین علی الطلاق دشریکانو او دمددګارو څه حکم دی؟ او دمکرهینو شخه دبائکاټ کولو شخه وروسته په معافی غوښتلو باندی دوی ته معافی ورکول سوه، ددی شخه وروسته دوی ته دعوت کول اوبیا یې ددسترخوان شخه ولاړول او ددوی ددسترخوان شخه په ولاړولو سره دجومات دامام زوی اووراره هم پورته سول، دمسجد امام ددوی تحسین وکی نوآیا دجومات په امام پسی لمونځ کول صحیح دی اوکه نه دده معزولول اودبل امام مقررول څنګه دی؟

جواب: داحنافو په نزد دمکره طلاق واقع کیږی په دلیل دحدیث پاك: ثلاث جدهن جد وهزلهن جد الخ، [۲] باقی داچی په خاوند اکراه کول چی دی طلاق واچوی په دی کی تفصیل دی که خاوند دښځی حقوق نه اداء کوی اوښځی ته ضرر ورکوی نوکه دی طلاق ورنه کړی اونه امساك بالمعروف وکړی نو دده شخه په اکراه اوپه جبر طلاق اخیستل جائز دی بلکی ضروری دی اوکه بی وجه اوبی دعذر شرعی اکراه وسی نوګناه اوظلم [۳] دی، اوچی کله مجرمانو ته معافی ورکول سوه نوبیا دوی دیو دعوت شخه ولاړول نه وو په کار اوپه مذکوره امام پسی لمونځ صحیح دی اوپه مذکوره وجه دامام مذکور معزول کول صحیح نه دی اوتفریق بین المسلمین یوبد کار دی. فقط

په کاڼو غورځولو سره طلاق نه واقع کیږی که څه هم رواج وی: سوال: (۷۵۸) په یو ملك کی رواج دی چی دطلاق ورکولو په وخت صرف کاڼی ښځی ته ور غورزوی په ژبه څه نه وایی په دی سره طلاق واقع کیږی اوکه نه؟

---

(۱) لو زوجها برضاها ولم یعلموا بعدم الکفاءة ثم علموا لاخیار لاحد (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الکفاءة ج۲ ص۴۳۷. ط. س. ج۳ ص۸۵). ظفیر

(۲) مشکوٰة المصابیح باب الخلع والطلاق ص۲۸۲. ظفیر

(۳) ویجب (الطلاق) لوفات الامساك بالمعروف ویحرم لو بدعیا ومن محاسنه التخلص به من المکاره الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص۵۷۲. ط. س. ج۳ ص۲۲۹). ظفیر

جواب: په کاڼي غورزولو سره طلاق نه واقع کیږي، کذا فی الشامی (۱).

اقرار نامه یي ولیکله اوخپل حق دطلاقو یي روح دنبوت ته تفویض کې ددي به څه اثر وي اوکه نه؟ **سوال**: (۷۵۹) یوسړي دا اقرار نامه ولیکله چي زما دښځي فلاني بنت فلان دمهر مثل په عوض کي دخپل طلاق حق دحضرت محمد ﷺ روح ته سپارم، په دی سره به پرطلاقو څه اثر وي اوکه نه؟

جواب: دامضمون داقرار نامه شرعًا لغوه دی په دی باندی به هیڅ اثر دطلاقو وغیره مرتب نه وی. فقط

دطلاقو دثبوت دپاره شرعی شهادت ضروری دی: **سوال**: (۷۶۰) دزید انتقال وسو ددی څخه وروسته دده وارثان داوایي چي زید خپلی ښځی ته دري طلاقه ورکړي وه اودطلاق څخه وروسته یی په خپل کورکی ساتله ددی څخه دوی انجونی پیدا سوی اوښځه دزید وایي چي ماته یي طلاق نه دی راکړی بلکی بلی ښځی ته یي ورکړی وو، اوداتللی ده اوبیا دی کورته نه ده راغلی اوزه یي بیاپه کورکی وساتلم ماته یي طلاق نه دی راکړی داخلګ زما دمحرومولو په غرض داسی وایي، اویو شاهد وایي چي ماپخپله دزید طلاق ورکول اوریدلی دی، اونور خلګ دنورو څخه اوریدل بیانوی نوپه دی صورت کی به دزید ښځه طلاقه سوی ګڼل کیږي اوکه نه؟ اودترکه څخه به محرومه وی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی طلاق ثابت نه دی اوددی دلوڼو نسب دزید څخه ثابت دی اودا ښځه اوددی لوڼی وارثان دزید دی (۲). فقط

دفاسقانو په شاهدی طلاق نه ثابتیري: **سوال**: (۷۶۱) دوه څلور کسان ددی خبری ددروغو شاهدی ادا کوی چي زید خپلی ښځی ته طلاق ورکړیدی، داشاهدی بی داقرار دزید څخه معتبره ده اوکه نه؟

جواب: که زید اقرار دطلاقو نه کوی اوڅه باقاعده شرعی ثبوت دطلاقو نه وی نوصرف دفاسقانو په شاهدی سره به طلاق ثابت نه وی (۳).

قسم یي واخستی اووی ویل چي نه به یي رابولم اوشپږ میاشتي یي را ونه بلله نوپه دې سره طلاق واقع سو اوکه نه؟ **سوال**: (۷۶۲) زید اوهنده ښځه اوخاوند دی هنده دپلاره کره په

(۱) وبه ظهر ان من تشاجر مع زوجته فاعطاها ثلثة احجار ینوی الطلاق ولم یذکر لفظ لا صریحا ولا کنایة لا یقع علیه ایضا ج۲ ص۵۷۴. ط.س. ج۳ ص۲۳۰). ظفیر

(۲) دوه سړیان اویا دوی ښځي اویوسړی دشاهدی نصاب دی اودغه دلته پوره نه دی، وماسوٰی ذالك من الحقوق یقبل فیها شهادة رجلین اورجل وامراتین مثل النکاح والطلاق (هدایه ج۳ ص ۱۳۹). ظفیر

(۳) وشرائط الاداء عشرة عامة (درمختار) فهی الحریة والبصر والنطق والعدالة الخ (ردالمحتار کتاب الشهاداة ج۳ ص۵۱۳. ط. س. ج۳ ص۴۶۴). ظفیر

یوه حیله باندی ولاړه، زید یی دراوستلو دپاره ولاړی خو دا رانغله اودهندی مور اوپلار اووړونو وغیره ورسره تکرار وکی خوخبره عدالت ته ورسیده، چی په دی کی دوه کاله تیر سوه، اخر زید په ذریعه دعدالت را وغوښتل سو، نودهندی دجانبه داعذر وسو چی زید قسم کړیدی او ویلی یې دی چی زه به دانه راغواړم اوچي تر شپږو میاشتو پوری یی را ونه بولم نوطلاق بائن واقع سو، آیا داصحیح دی چی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: که بالفرض زید دا الفاظ ویلی وی چی زه به یی نه رابولم او بیایی ترشپږمی میاشتو پوری هم نه وی رابللی، نو په دې سره طلاق واقع نه سو (لانه لیس من صریح الطلاق ولا من کنایة، هکذا فی کتب الفقه). فقط

دلاندینی صلح په بناء طلاق واقع سو اوکه نه؟ **سوال**: (۷۲۳) دزید ښځه په خوشحالی سره ددرو ورځو دپاره دمور اودپلار کره ولاړه، اوبیایی دراتلو څخه انکار وکی، نوپر دی څه تکرار وسو، په عدالت کی په دی شرط مصالحت وسو چی هنده خپل دین دمهر معاف کړی (چی کنبت اوکور دی چی زید په مهر کی لیکلی وو) اوزید به دی ته طلاق ورکړی تحریر دصلح نامه دادی چی مدعا علیه نمبر (۱) مدعیه ته طلاق ورکی اوزما دمدعیه سره هیڅ واسطه نسته چی کم ځای اوسیږی خوښه یی خپله اوکه دوهمه نکاح کوی، خو زید په قسم سره وایي چی صلح نامه مانه ده لیکلی اونه ماپه چا لیکلی ده بلکی دهندی وکیلانو په خپله لیکلی ده اوپه جبر یی زما څخه دستخط اخیستی دی، اوپه دی باندي منصف صاحب مصالحت منظور کی خو ددستخط په وخت نه زما نیت دطلاق وو اونه می په ژبه سره دطلاق لفظ ویلی دی نوپه هنده طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی موافق ددی سوال طلاقه نه سوه. فقط

ښځه بدکاره وختله اوخاوند بغیر دکافی رقم اخیستو څخه طلاق نه ورکوی نوده ته به دیوث ویل کیږی اوکه نه؟ **سوال**: (۷۲۴) چی کله دچا ښځه دبل سړی سره تعلق پیدا کړی اودا سړی غواړی چی مخکنی خاوند دیته طلاق ورکی خومخکنی خاوند بغیر دکافی رقم اخیستو څخه طلاق نه ورکوی نودا خاوند دیوث دی اوکه نه؟ اوروپی اخیستل اوطلاق ورکول څنګه دی؟

جواب: داخاونددیوث نه دی اوقصور اوګناه پرښځی ده اوطلاق ورکول اوروپی اخیستل صحیح دی لکه چی په خلع کی کیږی. فقط

آیا داصحیح ده چی دکمی ښځی شل بچیان اوسی نودا دنکاح څخه ووزی؟ **سوال**: (۷۲۵) دلته پردی خبره جګړه ده چی دکمی ښځی شل بچیان وسی نودا دنکاح څخه ووزی او نکاح ثانی کیدل په کار دی؟

جواب: داخبره غلطه ده دابنځه ددستور مطابق دخپل خاوند په نکاح کی ده. فقط

چی کمه ښځه په زنا کی اخته سی نو دیته طلاق ورکول ضروری دی اوکه نه؟ سوال: (٧٢٦) یوسړی ملازم سو اوپه سفر ولاړی څلور کاله وروسته بیرته راغی دده څخه وروسته دده ښځی دده دوررور سره ناجائز تعلق وکی دزنا څخه هلك پیدا سو نو شرعًا داسی ښځی ته طلاق ورکول ضروری دی اوکه نه؟

جواب: که دابنځه توبه وکاږی نودیته طلاق ورکول اوپریښوول ضروری نه ده اونکاح قائمه ده، درمختار کی دی: وفی آخر حظر المجتبٰی لایجب علی الزوج تطلیق الفاجرة الخ (١).

استاذ دطلاق ورکولو ورته وایی اوپلار وغیره یی منع کوی نوڅه کول پکاردی؟ سوال: (٧٢٧) دزید واده دبکر دلور سره وسو خودزید استاذ نارضا دی ځکه چی زید مشهور عالم دی اوبکر جاهل دی، زید غواړی چی په څه طریقه سره استاذراضی کړم خو استاذ وایی چی ترڅو خپلی ښځی ته طلاق ورنه کړی نوزه نه راضی کیږم په دی صورت کی زید لره څه کول په کاردی اودزید پلار اواکا دطلاق څخه مانع دی؟

جواب: دزید پرذمه په دی صورت کی خپلی ښځی ته طلاق ورکول ضروری نه دی او خاصکر چی دده پلار اواکا منع کوی نوطلاق نه دی ورکول په کار او داستاذ ناراضتیا که بی دڅه شرعی وجه وی نو ددی دی هیڅ پرواه نه کوی چی څومره یی خپل کاردی هغه دی وکړی یعنی دده څخه دی معافی وغواړی اوقصور دی معاف کړی اوکه دی نه معاف کوی نوګناه پرده ده اوزید به خلاص وی. فقط

آیا یو صورت سته چی خاوند په ژبه طلاق ونه وایی اوطلاق واقع سی: **سوال**: (٧٢٨) هغه کم صورتونه دی چی خاوند په ژبه سره طلاق ورنه کړی هغه په خپله طلاقه سی؟

جواب: هغه صورت دادی چی ښځه یاخاوند معاذالله مرتد سی نو وروسته دارتداد څخه په خپله تفریق کیږی. والتفصیل فی کتب الفقه (یاکه خاوند طلاق ولیکی نوهم به طلاق واقع سی. ظفیر)

په طلاق رجعی او بائن کی څه فرق دی اوحلاله کله کیږی؟ سوال: (٧٢٩) دحلالی ضرورت کله وی ددرو طلاقِ بائن څخه اوکه دیوه طلاق څخه وروسته هم دحلالی ضرورت سته، اوپه طلاق رجعی اوپه بائن کی څه فرق دی؟

جواب: دحلالی ضرورت په درو طلاقوکی وی اوپه یوه یادوو طلاق بائن کی دحلالی ضرورت نسته اودنکاح دتازه کولو ضرورت سته اوپه طلاق بائن کی رجوع صحیح نه ده

---

(١) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار فصل فی المحرمات ج٢ ص٤٠٢. ط. س. ج٣ ص٥٠. ظفیر

که څه هم یووی اودری طلاقه رجعی نه کیږی اوتردوو طلاقو پوری رجعی وی اوکه دری سی نوبائنه مغلظه کیږی. کما فی کتب الفقه (۱).

په مهر معجل باندی نکاح وسوه اومهر ادا نه سو نو تفریق به وی اوکه نه؟ سوال: (۷۷۰) دهندی نکاح په ولایت دولی په تقرر دمهر پنځوس زره روپی معجل په حالت دنابالغی کی دزید سره وسوه اته کاله وسوه چی واده لانه دی سوی اوزید لا تراوسه دواده دپاره څه مینه نه ده ښکاره کړی که دمهر په اداء کولو کی زید څه عذر وکړی نوجبراً به تفریق وی اوکه نه؟

جواب: په درمختار کی دی چی: ولایفرق بینهما لعجزه بانواعها الثلاثة ولابعدم ایفائه لوغائبًا حقها الخ (۲)، ددی روایت څخه معلومه سوه چی که خاوند دښځی حقوق دمهر وغیره ادا نه کړی نوطلاق نه واقع کیږی اوتفریق نه سی کیدی خو چی کله مهر معجل مقرر سو، اوخاوند لاتراوسه ادائیګی نه ده کړی نوښځه خپل ځان دخاوند څخه بندولی سی، اوکه مهر موجل مقرر سوی وی نوښځه بیا داهم نسی کولی په هرحال بغیر دطلاقو دخاوند څخه دجدایی هیڅ صورت نسته. کذا فی الدرالمختار والشامی والعالمګیری.

دطلاقو څخه وروسته ښځه دبل سره نکاح کولی سی: سوال: (۷۷۱) خلاصه دسوال داده چی زید خپله ښځه هنده پرینښووله اویوځای ولاړی دزید مور اوپلار هنده ددی دمور اوپلار کره ولیږله ځوکاله وروسته زیدراغی نودزید خواښی دی پوه کړی خوده ونه منله نودزید خواښی ورته وویل چی که ته ددی خرچه نه سی ورکولی نوطلاق ورکړه، زید وویل چی زما دخوا څخه طلاق دی چی دهغه شاهد دوی ښځی موجودي دی، نوهنده دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی چی کله هندی ته یقین دی چی دیته یی طلاق ورکړی اوولاړی نو دهندی دوهمه نکاح دبل سړی سره جائز ده. کذا فی الدرالمختار (۳).

یوی پرده داری ته پردی سړی ورسی نو ددی نکاح ماتیږی اوکه نه؟ سوال: (۷۷۲) چی یوی پرده داری ښځی ته پردی سړی ورسی نو دانکاح پاته ده اوکه نه؟

جواب: ددی نکاح نه ماتیږی او دا انجلی دخپل خاوند په نکاح کی ده (خو داجنبی سړی

---

(۱) وینکح مبانته بما دون الثلاث فی العدة وبعدها بالاجماع الخ لاینکح مطلقه من نکاح صحیح نافذیها ای بالثلاث حتی یطاها غیر الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الرجعة ج۲ ص۷۳۹ - ۷۴۰، ط. س. ج۳ ص۴۰۹). ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۰۳. ط. س. ج۳ ص ۵۹۰. ظفیر

(۳) لوقالت امراته لرجل طلقنی زوجی وانقضت عدتی لاباس ان ینکحها (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۷۴۷. ط. س. ج۳ ص ۵۲۹). ظفیر

راتلل دې ته ګناه ده. ظفير) [۱]

ښځه اوسيدل نه غواړي اوخاوندطلاق نه ورکوی نوځه صورت بايد وسی؟ سوال: (۷۷۳) ښځه دخاوند څخه راضی نه ده او دطلاق طلب کوی خوخاوند انکارکوی نوددی دعوې فيصله بايد څنګه وسی؟

جواب: بې دخاوند دطلاق ورکولو يا بغير دخلع کولو څخه تفريق نه سی کيدی اوجرګی ته دطلاقو اختيار نسته خوکه خاوند اوښځه دواړه جرګی ته فيصله حواله کړی اودغه جرګه خلع وکړی نوطلاق به واقع وی.

دطلاقو پردعوٰی باندې دمهر په لګولو سره به طلاق نه واقع کيږی: سوال: (۷۷۴) يوی ښځی دخاوند سره جګړه وکړه اوډپلار کره راغله، پلار يی په عدالت کی داښکاره کړه چی زما لور ته يی طلاق ورکړيدی ددی وجه څخه ښځه دخپل مهر دعوٰی کوی، په ډګری اخيستو سره خاوند دمهر ورکولو وعده وکړه نو دمهر په اقرار کولو سره طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: دمهر ورکولو په اقرار سره طلاق نه کيږی. فقط

دښځی په څه ويلو سره طلاق نه کيږی: سوال: (۷۷۵) يوی ښځی خپل خاوند ته په حالت دغصه کی دا الفاظ وويل چی ته دنن څخه زما سکه ورور يی ته نه زما خاوند يی اونه زه ستا ښځه زما اوستا هيڅ څه واسطه نسته، نو په دی صورت کی شرعًا څه حکم دی؟

جواب: دښځی په دی ويلو سره هيڅ هم ونه سول اوپه نکاح کی هيڅ خلل رانغی اوپه دی کی څه کفاره هم نسته، اودواړه ښځه اوخاوند دی خوښځه دی بيا داسی الفاظ نه وايي.

چی پرکمه ښځه دزنا شبهه وی نو دی ته طلاق ورکول په کاردی اوکه نه؟ سوال: (۷۷۶) دزيد ګاونډيانو زيد ته وويل چی ستا په غيبوبت کی ستا ښځه دخپل ليور عمر سره په زنا کولو ليدل سويده، مخامخ يې دعمر سره هم صفا صفا دسترګو ليدلی تعلق بيان سو خوپه وخت دتيريدو دشهادت مذکوره دواړو نه اقرار وکی اونه انکار، وروسته دتلو دشاهدانو څخه دواړو داشاهدان بانيان دشر او دفساد وګرځول او دزنا څخه يی انکار وکی خوزيد ته ددواړو دطرزِ عمل اودخبرو څخه ثبوت دزنا وسو، ددی وجه څخه ده غوښتل چی ښځی ته طلاق ورکړی خوزيد موافق دمسئلی شرعی ددواړو دښکاره اقرار منتظر وو اوس داووکالو څخه وروسته په وجه دمبتلاکيدو په مهلك مرض کی اودژوند څخه دنا اميده کيدو له امله په خپله يی دخپل قول ترديد وکی او دمذکوره تعلق دثبوت اقراريی وکی خوښځه صفا دزنا اقرارنه کوی نوشرعًا دچاقول معتبر دی؟ اوداښځه شرعًا

---

(۱) لايجب على الزوج تطليق الفاجرة ولا عليها تسريح الفاجر الا ان يخافا ان لايقيما حدود الله فلاباس ان يتفرق (الدرالمختار على هامش ردالمحتار ج۲ ص۴۰۲. ط. س. ج۳ ص۵۰). ظفير

قابله دطلاقو ده اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی پرمذکوره ښځي زنا ثابته نه ده ځکه چی ښکاره ده چی کم دسترګو لیدلی شهادت دزنا دپاره په کم کیفیت سره ضروری دی هغه په دی صورت کی نه دی موجود اوښځه په خپله منکره ده او دعمر اقرار دزنا پر دی ښځی حجت نسی کیدی، او ددی څخه علاوه پرخاوند باندی دزنا کاری ښځی ته طلاق ورکول هم ضروری نه دی په درمختار کی دی چی: ولایجب علی الزوج تطلیق الفاجرة الخ (۱)، باقی که دیته زید طلاق ورکول غواړی نو ده ته اختیار دی. فقط

چی ښځه دطلاقو دعوٰی وکړی اوخاوند انکار نو دچا قول به منل کیږی؟ سوال: (۷۷۷) دزید دښځی هندی بیان دی چی ماته زما خاوند دری طلاقه راکړی دی اوزید دطلاق ورکولو څخه انکار کوی نوپه دی صورت کی دچا قول معتبر دی اودزوجیت تعلق قائم دی اوکه نه؟

جواب: خاوند که دطلاقو څخه انکار کوی اودښځی سره دوه معتبر شاهدان نسته نو دخاوند قول به معتبر وی اوطلاق به ثابت نه وی اودزوجیت تعلق دهندی دزید سره قائم دی. هکذا فی الدرالمختار (۲).

دطلاق وکیل یی جوړ کی څه حکم دی؟ سوال: (۷۷۸) زید دخپلی ډلی سره یومولوی عمر نامی ته راغی اومولوی صاحب ته متوجه سو او وی ویل چی که مافلانی کار وکی، نو مولوی صاحب زما دښځی ته دطلاقو وکیل ته یی، حال دادی چی زید دمولوی صاحب نوم وانه خیستی صرف ده ته یی سترګی ورواړولی نوپه دی ویلو سره مولوی صاحب وکیل سو اوکه نه؟ چی په دی مجلس کی دعمر څخه ماسوا بل ثوك مولوی هم نسته؟

جواب: په دی صورت کی مولوی صاحب وکیل سو (۳). فقط

صرف دطلاقو وکیل یی جوړ کړی وو خو وکیل دری طلاقه ورکړل: **سوال**: (۷۷۹) وکیل دشرط په پوره کیدو باندی دزید ښځی ته دری طلاقه ورکړل اومغلظه یی کړه اوزید صرف لفظ دطلاقو ویلی وو دیوه کال څخه وروسته زیدوویل چی مامولوی صاحب دیوه طلاق وکیل جوړ کړی وو، نوپه دی صورت کی څه حکم دی؟

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار فصل فی المحرمات ج۲ ص ۴۰۲. ط. س. ج۳ ص۵۰. ظفیر

(۲) ویسأل القاضی المدعی علیه عن الدعوی فیقول انه ادعی علیك كذا فما ذا تقول الخ فان اقر فبها او انكر فبرهن المدعی قضی علیه بلا طلب المدعی والا یبرهن خلفه الحاكم بعد طلبه (الدرالمختار علی هامش رد المحتار كتاب الدعوی ج۴ ص۵۸۵. ط. س. ج۳ ص۵۷۷). ظفیر

(۳) واذا قال الرجل طلق امراتی فله ان یطلقها فی المجلس وبعده وله ان یرجع لانه توكیل وانه استعانة فلا یلزم ولا یقتصر علی المجاس (هدایه باب تفویض الطلاق فصل فی المشیة ج۲ ص۳۲۰). ظفیر

جواب: په دی صورت کی دخاوند قول معتبر دی اوښکاره الفاظ هم دخاوند دیوه طلاق رجعی مقتضی دی (۱). فقط

خاوند وایي چی صرف دیو طلاق وکیل می جوړکړی وو نوپه دری ورکولو باندی وکیل معزول سو اوکه نه؟ **سوال**: (۷۸۰) زید وایي چی ما مولوی صاحب دیوطلاق وکیل کړی وو، او مولوی صاحب دری طلاقه ورکړل نوده زما مخالفت وکی او دموکل په مخالفت سره وکیل معزول کیږی نو داخبره صحیح ده اوکه نه؟ اودطلاقو څه حکم دی؟ آیا لغوه دی اوکه نه؟

جواب: داصحیح ده چی کله دخاوند نیت ددرو طلاقو نه وو نووکیل ته اختیار ددرو طلاقونو دورکولو نه وو، په دی کی دی معزول دی اودری طلاقه به واقع نه (۲) وی.

دخاوند حَکَم جوړول: **سوال**: (۷۸۱) دزید مولوی صاحب ته راتلل دحَکَم جوړولو حُکم لری اوکه نه؟

جواب: مولوی صاحب ده وکیل جوړکړی دی، اودحَکَم جوړولو داصورت نه دی.

دیو عبارت مطلب: **سوال**: (۷۸۲) ددرمختار ددی عبارت، الاصل فی الوکالة الخصوص، څه مطلب دی؟

جواب: مطلب ددی دادی چی موکل په توکیل کی دعوٰی دخصوصیت وکړی چی مافلانی په خاص امر کی وکیل کړی وو او وکیل دعوٰی دعموم وکړی نوقول دموکل معتبر دی ځکه چی په توکیل کی هم دا اصل دی لکه چی په درمختار کی یی دا تفریع بیان کړیده، فان باع الوکیل نسیئةً فقال امرتك بنقله وقال اطلقت صدق الآمر (۳). فقط

دعدالت په ذریعه طلاق اخیستل څنګه دی؟ **سوال**: (۷۸۳) خلاصه دسوال داده چی دهندی اوددی دخاوند په مینځ کی ناموافقت دی که په ذریعه دعدالت جبراً هندی ته ددی دخاوند څخه طلاق واخیستل سی نوجائز دی اوکه نه؟

جواب: په درمختار کی دی چی عند الحنفیة که دخاوند څخه په زبردستی باندی طلاق واخیستل سی نو طلاق واقع کیږی نوکه خاوند وبیرول سی او مجبوره سی چی طلاق

---

(۱) صریحه ویستعمل الا فیه کطلقتك الخ یقع بها الخ واحدة رجعیة وان نوی خلافها (الدرالمختار علی هامش رد المحتار باب الصریح ج۲ ص۵۹۲. ط. س. ج۳ ص۲۴۷). ظفیر

(۲) لو وکله بشراء شيء بعینه غیر الموکل لا یشتریه لنفسه عند غیبة حیث لم یکن مخالفا فلواشتراه بغیر النقود اوبخلاف ما سمی الموکل الخ ینعزل فی ضمن المخالفة عینی (ایضا باب الوکالة والشراء ج۴ ص ۵۲۰. ط. س. ج۳ ص ۵۱۷). ظفیر

(۳) ویقع طلاق کل زوج بالغ عاقل الخ ولوعبد اومکرها فان طلاقه صحیح لاقراره بالطلاق (درمختار) فان طلاقه صحیح ای طلاق المکره (ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۵۷۹. ط. س. ج۳ ص ۲۳۵). ظفیر

واچوی، یاحاکم ده ته حکم وکړی چی طلاق ورکړه اوخاوند طلاق ورکړی نوطلاق واقع کیږی (۱)، اوچی دښځی اودخاوند په مینځ کی ناموافقت دی اوخاوند ښځی ته ضرر ورکوی نوپه طلاق اخیستو کی څه ګناه نسته ځکه چی دخاوند په خپله دافرض دی چی دی دی دخپلی ښځی سره ښه سلوك وساتی نوده ته لازم دی چی طلاق ورکړی، کما قال الله تعالی فامساك بالمعروف اوتسریح باحسان (۲). فقط

دطلاق بائن څخه وروسته دوباره نکاح کیدی سی: **سوال**: (۷۸۴) یوسړی چی دهغه نوم سلطان دی یوکال وسو چی یو تحریر یی دښځی په نوم رالیږلی دی چی په هغه کی دطلاق بائن الفاظ تحریر دی، زه تا دځان سره ساتل نه غواړم نوددی وجه څخه تاته طلاق درکوم، اوتاته اختیاردی چی څه کوی هغه کوه زه به ستا مهر درکړم، اوس سلطان ددی ښځی سره نکاح کول غواړی، کولی یې سی اوکه نه؟

جواب: موافق دتحریر دسلطان پرښځی طلاق بائن واقع سو، نوددی وجه څخه وروسته نوی نکاح دسلطان او ددی کیدی سی (۳).

چی څوک په ښځی زنا کوی دده څه حکم دی؟ **سوال**: (۷۸۵) دیو سړی ښځه زناکاره ده اودا سړی دا دزنا څخه بندوی تردی چی اوس حالت دادی چی داښځه دخاوند په مخکی خپل آشنایان کورته راولی اوخاوند یی نه منع کوی اونه طلاق ورکوی، نودداسی سړی اودښځی څه حکم دی؟

جواب: په داسی حالت کی دي دی سړی ته دطلاق ورکولو وویل سی او که دی یی اوس هم نه منی نوبیا مسلمانانو لره دداسی بی حیا ښځی اوسړی سره تعلقات ختمول په کار دی، دلته دکافرانو دتسلط دوجه څخه ددی څخه پرته بله کمه سزا کیدی سی چی تمام غیرت مند مسلمانان عملا دده څخه دبی زاری اظهار وکړی اوپه حق دوقار دشریعت او دغیرت داسلام دده سره هیڅ قسمه تعلقات ونه ساتی، اوچی کمو خلګو ته علم دی او دوی بیاهم دده سره تعلقات ساتی نو دوی هم ګنهګار دی.

دشرابو په کارو بار سره ښځه نه طلاقیږی: **سوال**: (۷۸۶) یوسړی دشرابو ټیکه واخیسته څو میاشتی یې داکار وکی، او اوس یی توبه وکښله، بعض عالمان وایي چی دده ښځه طلاقه سوه او دوباره دی نکاح وکړی نو داشرعا صحیح دی اوکه نه؟

---

(۱) ایضاً. ظفیر

(۲) سورة البقرة: رکوع: ۲۸. ظفیر

(۳) وینکح مبانته بما دون الثلاث فی العدة وبعدها بالاجماع (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الرجعة ج۲ ص ۷۳۸. ط. س. ج۳ ص ۴۰۹). ظفیر

جواب: دده ښځه دنکاح څخه وتلی نه ده، او ددوباره نکاح کولو ضرورت نسته اوچی کله دی سړی دمذکوره معصیت څخه توبه وکښله نو په حکم دحدیث پاك چی: التائب من الذنب کمن لا ذنب له (۱)، دده گناه معاف سوه. فقط

حامله ښځه وايي چي ماته طلاق سويدی نوآيا دحمل څخه وروسته ددی بله نکاح جائز ده؟

سوال: (۷۸۷) امرأة بالغة یتحلف بتطلیق زوجها ولکن لیس معها شاهد وهی حاملة فنکاح الثانی بعد الوضع جائز ام لا ؟

جواب: قال فی الدرالمختار وکذا لوقالت امرأة لرجل طلقنی زوجی وانقضت عدتی لاباس ان ینکحها الخ، وفی الشامی قوله لاباس ان ینکحها فی الخانیة قالت ارتد زوجی بعد النکاح وسعه ان یعتمد علی خبرها ویتزوجها ص۶۱۲ جلد ثانی شامی (۲)، فوضح من هذه العبارة ان نکاحها الثانی بعد الوضع معتمدا علی قوله جائز فی الشرع. فقط

دوو ښځو والا يوی ته بی قصوره طلاق ورکړي اودخپل ورور سره يی نکاح کول غواړی نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۷۸۸) دیوسړی دوی ښځی دی دی غواړی چی یوی ته طلاق ورکړی اوخپل ورور ته یی په نکاح کړی اوس دا وواياست چی مهر ورکول هم پرده واجب دی او که نه په دوهم؟ اوآیابی قصوره طلاق به ورکول ثابت وی اودانکاح به صحیح وی که نه؟

جواب: قال فی الدرالمختار وایقاعه مباح عند العامة الخ (۳)، اوواقع کول دطلاقو مباح دی داکثرو په نزد اودطلاق ورکولو اودعدی تیریدلو څخه وروسته دخاوند دورور سره ددی نکاح کول صحیح دی اوکه داښځه مدخوله وی نوپوره مهر به خاوند ورته اداء کوی .(۴)

په جبر طلاق اخیستل اودطلاق څخه مخکی ښځه خپل کور ته راوستل څنګه دی؟ **سوال**: (۷۸۹) په یوسړی باندی جبر کول په ده ښځی ته طلاق اچول اودا مطلقه دطلاقو څخه مخکی په خپل کور کی بندول ، ددې سړی دپاره څه حکم دی؟

جواب: داحرام دی اوخلوة بالاجنبیة حرام دی اومرتکب ددی فاسق دی (۵). فقط

ښځه وايي چي طلاق يی راکړيدی اوخاوند انکارکوی اوشاهد موجوددی:**سوال**:(۷۹۰) دزید

---

(۱) مشکوٰۃ شریف. ظفیر

(۲) ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۴۷. ط. س. ج۳ ص ۵۲۹. ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۵۷۱. ط. س. ج۳ ص ۲۴۷. ظفیر

(۴) ومن سمی مهرًا عشر فما زاد فعلیه المسمیٰ ان دخل بها اومات عنها لانه بالدخول یتحقق تسلیم المبدل وبه یتاکد البدل (هدایه باب المهر ج۲ ص ۳۰۴). ظفیر

(۵) قال رسول الله ﷺ ایاکم والدخول علی النساء فقال رجل ارایت الحمو قال الحمو الموت، متفق علیه وقال ﷺ لایخلون رجل بامراة الا کان ثالثهما الشیطان، رواه الترمذی (مشکوة کتاب النکاح). ظفیر

نکاح دخالدی سره وسوه خو اوس مذکوره خالده اوددی مور او پلار دابیان کوی چی زید مذکوره خالدی ته طلاق ورکړیدی اوشاهد چی کم یې طلاقنامه کی لیکلی ده هغه پیش کړل چی دهغوی شاهدی سره دنښانونو درج ده اوزید اودده مور چی په دی طلاقنامه کی شاهده ده دابیان کوی، نه موږ طلاق ورکړی دی اونه موږ طلاقنامه لیکلی ده خو ددی خبری اقرار کوی چی دګوتو نښاني ددوی دی چی ددوی څخه په دهوکه لګول سویدی دطلاقنامې پرحاشیې په لیکل سوو پنځو شاهدانو کی دری شاهدان په دي وخت حاضر وه حافظ محمد شفیع صاحب پیش امام مسجد اومحمد علی خیاط او کلثوم مور دزید، دکلثوم یادونه لوړ وسوه، ددی دواړو شاهدانو بیان دی چی زید زموږ دخلګو په مخکی دډیر پوهولو سره سره خالدی ته طلاق ورکی یعنی بائن طلاق یې ورکی اودا طلاق نامه یې ولیکله اوزموږ څخه یې دستخط واخیستی اوحواله یې کړه، دادواړه شاهدان ددی ځای اکثره علماء غیر معتبر تصور کوی، ځکه چی حافظ محمد شفیع شل کاله مخکی قید سوی وو، خو اوس دده حالت ښه دی اومحمد علی په بازار کی ناست وی درزی توب کوی که څه هم متشرع سړی دی، اویوشاهد زبانی هم شاهدی ادا کوی خو په وخت دشاهدی دده ډیره دشرعی اندازې څخه کوچنی وه، دا پوښتني لرو:

۱. اول داچی داطلاق واقع سو اوکه نه؟

۲. داچی داشاهدان شرعًا معتبر دی اوکه نه؟

۳. داچی زید خالده په قبضه کی اخیستی سی اوکه نه؟

۴. داچی دزید دپاره تجدید دنکاح ضروری دی اوکه نه؟

جواب: بائن طلاق په دی صورت کی شرعًا ثابت دی، دوه سړی عادل لمونځ ګذاره په دی باره کی کافی دی (۱)، ددریم شاهد ږیره که غیر مشروع ده نو دده شاهدی معتبره نه ده خو دیوه شاهد سزا کیدل اوبیا دتوبی څخه وروسته نیك کیدل دارکم په بازار کی دکان ددرزیتوب کول دشاهدی دپاره مانع نه دی. کذا فی کتب الفقه (۲)، نوچی کله داثابته سوه چی بائن طلاق په دی صورت کی پرخالده باندی واقع سو نو دزید دعوی ددخول دزوجیت باطله ده اوکه ښځه راضي وی نونکاح تازه کولی سی. فقط

---

(۱) ونصابها لیغرها من الحقوق سواء کان الحق مالا اوغیره کنکاح وطلاق ووکالة الخ رجلان الخ اورجل وامرتان الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الشهادات ج۴ ص ۵۱۵. ط. س. ج۳ ص ۴۷۰). ظفیر

(۲) والفاسق اذاتاب لاتقبل شهادته مالم یمض علیه زمان یظهر علیه اثر التوبة (ردالمحتار باب القبول وعدمه ج۴ ص۵۲۲. ط. س. ج۳ ص۴۷۳) ان صاحب الصناعة الدینة کازبال والحائك مقبول الشهادة واذاکان عدالا فی الصحیح (ایضا ج۴ ص ۵۲۴. ج۵ ص ۴۷۵). ظفیر

خاوند كه دطلاقو اقرار وكړي نوطلاق كيږي: **سوال**: (۷۹۱) يوى ښځى بيان وكى چى زما خاوند ماته زبانى طلاق راكړيدى اودوه درى مسلمانان وايي چى دى سړى زموږ په مخكى ښځى ته دطلاق وركولو اقرار كړيدى اوښځى چى كله دخاوند څخه پوښتنه وكړه، نوده دطلاقو څخه انكار وكى نو په دى صورت كى كه ښځه ديوجومات دامام سره دعدى څخه وروسته نكاح وكړي نو په امام پسى لمونځ جائز دى اوكه نه؟

جواب: دطلاقو داقرار په كولو سره هم طلاق كيږي نوكه دوه مسلمانان لمونځ گذاره پرهيزگاره شاهدى داقرار دطلاقو كوى نوښځه شرعًا طلاقه سوه اودعدى څخه وروسته دبل سړى سره نكاح كولى سى، اوانكار دخاوند معتبر نه دى، ولوقيل له طلقت امراتك فقال نعم اوبلى بالهجاء طلقت الخ (درمختار) ([1]) وفيه ايضا ولونكحها قبل امس وقع الان لان الانشآء فى الماضى انشاء فى الحال الخ، نوچى كله طلاق واقع سو نو وروسته دعدى څخه دابنځه چى دچا سره هم نكاح وكړي صحيح ده په مذكور امام هيڅ الزام نسته اوپه ده پسى لمونځ صحيح دى.

په مسئوله صورت كى طلاق سوى دى اوكه نه؟ **سوال**: (۷۹۲) زيد خپله لور سلمه چى دشپږو اوو مياشتو وه بكر ته په نكاح كړه ددى څخه وروسته دزيد او دده دمنكوحى په مينځ كى جگړه راغله چى دهغه په بناء دزيد منكوحى خپله نابالغه لور سلمه واخيسته او دمور او دپلار كره ولاړه چى شپاړس اولس كاله هلته اوسيدله چى كله سلمه بالغه سوه نوبكر دسلمه نيكه ته دواده درخواست وكى نودوى دنكاح څخه انكار وكى نوبكر په ذريعه دعدالت كاروايي وكړه اودنكاح په ثبوت كى يى شهادتونه راوړل اوزيد هم نكاح كول ومنل چى په دى باندي مجسټريټ فيصله په حق دبكر وكړه بيا سلمه اپيل وكى په هغه كي بكر داوويل چى كه دسلمه نيكه حلفيه څه وليكى نوزه به په هغه كاربند يم دسلمه نيكه قرآنكريم لوړكى اوبيان يى وكى چى دبكر اودسلمه په مابين كى هيڅ نكاح نسته ، په دى باندى عدالت فيصله وكړه اوس به آيا دبكر په دى كار بندكيدو لفظ طلاق كنايى وى اوكه نه؟ او سلمه اوس نكاح كولى سى اوكه نه؟

جواب: دسلمه نابالغى نكاح چى كمه ددى پلار كړى وه صحيح ده، اودبكر په دى لفظ دكار بندكيدو سره طلاق نه كيږي، لانه ليس من الفاظ صريح الطلاق ولا من كناياته، قال فى الشامى واراد بما اللفظ اوما يقوم مقامه من الكناية المستبينة والاشارة المفهومة (الى ان قال) لان ركن الطلاق اللفظ اوما يقوم مقامه الخ ([2]). فقط

([1]) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الصريح ج۲ ص ۵۹۲. ط. س. ج۳ ص ۲۴۹. ظفير
([2]) ردالمحتار باب الصريح ج۲ ص۵۹۰. ط. س. ج۳ ص۲۴۷. ظفير

دطلاق معنٰی نه پیژني خو ددی لفظ دویلو شاهدی ادا کوی نوپه دی سره به طلاق ثابت وی:
سوال: (۷۹۳) آیا که یوشاهد دطلاقو تعریف نه سی بیان کولی او ووایي چی زه دانه پیژنم چی طلاق څه ته وایي خو داشاهد دزید ددی قول شاهدی ادا کړی چی زما په مخکی زید هندی ته دری واره دا وویل چی ما تاته طلاق درکی نو دوقوع دطلاقو دپاره داسی شاهدی به کافی وی او که نه؟ بیانات دشاهدانو هریوه لکه قیدارخان او تولاخان چی قریبان دي دښځی، استفتاء کوونکی دی؟
جواب: داسی شاهدی دثبوت دطلاقو دپاره کافی ده اوطلاق به واقع وی. فقط

دکوروالي څخه دنا امیدی په وخت طلاق نه ورکول څنګه دی؟ **سوال**: (۷۹۴) دښځی او خاوند په مینځ کی خفګان دزړه دی دکوروالي امید ختم سویدی، ښځه طلاق غواړی خاوند طلاق نه ورکوی نودده ګناه کیږی او که نه؟
جواب: په داسی صورت کی خاوند په طلاق نه ورکولو سره ګنهګاریږی (۱). فقط

دیوازي والی طلاق واقع کیږی: **سوال**: (۷۹۵) زید خپلی ښځی ته په کوټه کی یوازي طلاق ورکی اووی ویل زما سره دی څه تعلق پاته نه سو بیا وروسته دخلګو په مخکی یی ددی ذکر وکی نوطلاق کله واقع سو اوعده به دکله څخه شمار وی؟
جواب: طلاق هم هغه وخت واقع سو چی کم وخت زید په یوازي والی کی طلاق ورکی اوعده به هم ددغه وخت څخه شمار وی. فقط

دنابالغ خاوند ښځه بل واده نه سی کولی: **سوال**: (۷۹۶) دزید واده دده اکا په کوچنی والی کی کړی وو دزید منکوحه دیوکال راهیسی بالغه ده دزید دبالغ کیدو اوس هم تر دوه دری کاله پوری څه امید نسته دزید اکا یی نه ازادوی بالغه منکوحه بغیر دخاوند اودده داکا دازادولو اوطلاق څخه دوهمه نکاح کولی سی او که نه؟
جواب: که دزید اکا دزید دطرفه طلاق ورکړی هم، نو دا معتبرنه دی طلاق به واقع نه وی اونه دزید نابالغه طلاق واقع کیدی سی نو په دی صورت کی بالغه منکوحه نکاح ثاني نه سی کولی کما ورد فی الحدیث: الطلاق لمن اخذ الساق (۲). فقط

نکاح وسوه لیکن خاوند نه ډوډی اوخرچه ورکړه او نه یی حقوق دخاوند والی ادا کړل نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۷۹۷) دیوی انجلی نکاح یی دیو سړی سره وکړه لیکن اوس انجلی دمور اودپلار پرکور ده، خاوند هغې ته نه نان او نفقه ورکوی اونه صحبت سویدی نودنه

(۱) ویجب لو فات الامساك بالمعروف (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۸۷۲. ط. س. ج۳ ص ۲۲۹). ظفیر
(۲) ابن ماجه کتاب الطلاق. ظفیر

خلوت اوصحبت سره نکاح ماته سوه اوکه نه؟ اودوهمه نکاح دهغې انجلی صحیح ده اوکه نه؟

جواب: مخکی نکاح دهغې انجلی صحیح سوه، او دخلوت یا صحبت په نه کیدلو سره نکاح نه ماتیږی ترکمه پوری چی داولنی خاوند ځخه طلاق وانه خلی اوعده تیره نه سي نو دوهمه نکاح صحیح نه ده. فقط

داقسم خوړل که دوهمه نکاح وکړم نوهغه حرامه ده: **سوال**: (۷۹۸) زید قسم واخستی چی که چیري ما دهندی ځخه ماسوا بله نکاح وکړه نوهغه بی بی پرما حرامه ده اوس که چیري زید دوهمه نکاح وکړی نوڅه حکم دی؟

جواب: پردوهمه منکوحه به طلاق واقع سی (۱).

دا ویل چی ددنیا تمامی ښځی زما مېندی دی: **سوال**: (۷۹۹) زید وویل چی ددنیا ټولی ښځی زما میندی (مورانی) دی نو اوس زید دیوې ښځی سره نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: داقول خطا دی دکمی ښځی سره چی وغواړی نونکاح کولی سی. فقط

دمطلقی سره جماع: **سوال**: (۸۰۰) زید دطلاقی سوی ښځی سره جماع کوی اوزید دجومات امام دی نو په ده پسي لمونځ کول درست دی اوکه نه؟

جواب: داسی سړی امام جوړول حرام دی اوپه ده پسی لمونځ کول مکروه تحریمی دی (۲).

په حلاله کی دجماع شرط والی: **سوال**: (۸۰۱) بغیر ددوهم خاوند دجماع ځخه، مطلقه داول خاوند دپاره حلالیدلی سی اوکه نه؟

جواب: بغیرددوهم خاوند دجماع ځخه مطلقه ثلاثه داول خاونددپاره نسی حلالیدلی. (۳)

دا ویل چی که فلانی کار وکړم نو زما پربی بی باندی طلاق: **سوال**: (۸۰۲) زید قسم واخستی چی که فلانی کار وکړم نو زما پربی بی باندی دری طلاقه دی اوس زید هغه کار وکی نو دده پر بی بی باندی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی دری طلاقه دده پرښځی باندی واقع سوه (۴).

دخاوندځخه دا اقرار نامه لیکل چی بغیراجازته به بله نکاح نه کومه: **سوال**: (۸۰۳) په بنگال

---

(۱) وتنحل اليمين بعد وجود الشرط مطلقا الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب التعليق ج۲ ص ۲۹۰. ط. س. ج۳ ص ۳۵۵). ظفير

(۲) ويكره امامة عبد واعرابي وفاسق مختصر (درمختار باب الامامة ج۱ ص۵۵۹). ظفير

(۳) وان كان الطلاق ثلاثا في الحرة او ثنتين في الامة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها الخ هدايه ج۲ ص۳۷۸). ظفير

(۴) وتنحل اليمين اذا وجد الشرط مرة (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب التعليق ج۲ ص ۲۸۸. ط. س. ج۳ ص ۳۵۲). ظفير

کی دستور دی چی دواده هلك ماسوا دمهر څخه یوکاغذ په نوم دعهد نامه رجسټر سوی اخلی چی په دی کی څلور شرطونه وی چی یوشرط دادی چی بغیر داجازته څخه به دوهم واده نه کومه اوکه یې وکړم نوطلاق به وی اودا شرط د، فانکحوا ماطاب لکم من النسآء مثنٰی وثلث وربٰع، مخالف دی اوکه نه؟ اوبعض وخت داعهد نامه مخکی دعقد څخه هم رجسټر کیږی ددې څه حکم دی؟

جواب: مسئلۀ مستفسره داده چی په، فانکحوا ماطاب لکم من النساء مثنٰی وثلث وربع (۱)، کی امر دوجوب لپاره نه دی بالاتفاق امر داباحت دی، چی که چیري وکړی نو جائز ده، نوکه چیري دانجلی اولیاء ددی وجه څخه چی ددوهمي نکاح کولو په صورت کی به خاوند عدل ونه کړی اوزموږ انجلی ته به تکلیف ورسیږی، داسی شرط وکړی نوڅه حرج نه معلومیږی، خو داقاعده مقررول ښه نه دی یعنی واقع به سی اوقبل ازعقد چی ترڅو پوری تحقق دشرط اووقوع دجزاء ضروری دی یعنی طلاق به واقع سی، مخکی دعقد څخه ترڅو پوری چی اضافت الی العقد پیدانه سی نواقرار هریو معتبریدی نه سی لیکن کم صورت چی په سوال کی درج دی، چی ددوهمی ښځی طلاق یې دبی بی اولنی دنکاح څخه په وروسته باندی معلق کړیدی نو په دی کی قبل العقد اوبعد العقد برابر دی، که چیري وروسته دنکاح دبی بی اولنی هغه سړی ددوهمی ښځی سره نکاح وکړی نوپر دوهمی ښځی باندی طلاق واقع کیږی (۲).

دګونګی طلاق څنګه واقع کیږی؟ سوال: (۸۰۴) زید ګونګی، ړوند اوکوڼ دی دده پلار په وخت دبلوغ دده کی دده عقد دیوی ښځی سره کړی وو ایجاب اوقبول دزید دطرف څخه دده پلار کړی وو، تریوی زمانی پوری په اشاره وغیره باندی پوهیدی، اوس د (۵) (۲) کالو څخه راپه دی خوا په اشاره بالکل نه پوهیږی، دده ښځه جلا والی غواړی، دجلاوالی څه صورت دی؟

جواب: دګونګی طلاق په اشاره سره واقع کیږی یعنی کمه اشاره چی دطلاق اوجلا کیدو لپاره معهوده او معلومه وي که چیری دی دا اشاره وکړي نو طلاق واقع کیږی اوکه چیري ګونګی لیکل پیژنی نوپه لیکلو سره طلاق واقع کیږی په دی صورت کی په بلی اشاری سره طلاق نه واقع کیږی کذا فی الدرالمختار والشامی (۳) اوکه چیري نه څه

---

(۱) سورة النساء رکوع (۱). ظفیر

(۲) وتنحل الیمین اذا وجد الشرط مرة (الدرالمختارعلی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۷۸۸. ج۳ ص۳۵۲). ظ

(۳) ویقع طلاق کل زوج بالغ عاقل الخ اواخرس باشارته المعهودة فانها تکون کعبارة الناطق استحسانا (در مختار) وفی التتارخانیة من الینابیع ویقع طلاق الاخرس بالاشارة یرید به الخ فان کان الاخرس لایکتب وکان =

اشاره دطلاقو هغه کولی سی اونه څه لیکلی سی نو بیا دطلاق دواقع کیدلو څه صورت نسته اونکاح ثانی کول دده دبی بی بغیر دطلاق څخه صحیح نه دی. فقط

ښځه دطلاقو دعوٰی کوی اوخاوند انکار کوی نوڅه به کوی؟ سوال: (۸۰۵) که چیري ښځه مدعیه ددرو طلاقو وی اوخاوند دطلاقو څخه انکار کوی نودطلاقو دثبوت څه صورت کیدلی سی؟ آیا دشاهدانوپه شاهدی سره طلاق ثابتیږی اوکه نه؟ اودشاهدانوپه شاهدی سره دطلاقو ثبوت به څنګه وی؟ اودطلاقودثبوت دپاره تحریری طلاق کیدل خو ضروری نه دی؟ که چیري زبانی طلاق ورکړی نو دشریعت مطهره حکم څه دی؟ اوښځه دنان او نفقه دعوٰی کوی دا دعوٰی دطلاقو ددعوٰی سره منافی ده اوکه نه؟ بینوا وتؤجروا !

جواب: په کم صورت کی چی ښځه دعوٰی دطلاقو وکړی اوخاوند منکروی دطلاقو څخه نو دوه شاهدان عادلان مسلمانان یعنی لمونځ ګذار پرهیزګار دفسق اودفجور څخه دځان ژغورونکو په شاهدی سره طلاق ثابتیږی او داهم ضروری ده چی دواړه شاهدان به په خپل مینځ کی متفق اللفظ والمعنٰی شاهدی ادا کوی، دشاهدانو اختلاف دلته هم موجب درد دشهادت دی په درمختار کی دی: ولزم فی الکل الخ لفظ اشهد بقولها والعدالة لوجوبه الخ وایضا فی الدر المختار وکذا تجب مطابقة الشهادتین لفظا ومعنًی الخ (۱)، نوپه صورت مسئوله کی اوپه واقعه مذکوره کی که چیري دوه شاهدان مسلمانان عادلان بغیر داختلاف دبیان څخه دطلاقو شاهدی ادا کړی نوشرعًا طلاق ثابت دی اوپه صورت دثبوت ددری طلاقه، علاقه دنکاح، مابین الزوجین منقطع ده او واضحه دی وی چی دطلاقو دوقوع دپاره شرعًا دلیکلو ضرورت نسته خاوند که چیري زبانی طلاق ورکړی او په تحریر کی یی رانه ولی بیاهم طلاق واقع سو، اودښځی دنان اونفقه دعوٰی طلاقو ته مضر نه ده. فقط

دخاوند دشریعت دپابند نه کیدلو په وجه سره نکاح نه سی فسخه کیدلی: **سوال**: (۸۰۶) دیوی انجلی نکاح یی دیو سړی سره کړی وه مګر خاوند اودده کور والا بد ینه دی، یعنی دلمانځه روژی پابند نه دی اوداودس ماتی دپاره زنانه دځنګل طرف ته ځی نوپه داسی صورت کی ددی انجلی نکاح فسخه کیدی سی اوکه نه؟ اوانجلی دمهر پیداکولو مستحقه ده اوکه نه؟ اوکه چیري دمهر په عوض کی طلاق وغواړی نوجائز ده اوکه نه؟

جواب: نکاح وسوه اوس بغیر دطلاق ورکولو دخاوند څخــه نکاح نه سی فسخ کیدی که

= له اشارة تعرف فی طلاقه ونکاحه وشرائه وبیعه فهو جائز الخ (ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۵۸۴. ط. س. ج۳ ص ۲۳۵). ظفیر

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الشهادات ج۴ ص ۵۳۸، ۵۱۲. ط. س. ج۳ ص۴۲۲. ظفیر

چیري انجلی دخاوند او دده دکور والاوو دبی دینی په وجه هلته تلل نه غواړی نوځنگه چی کیدی سی دخاوند څخه دی طلاق واخلی نوکه چیري دمهر په عوض کی هغه طلاق ورکړی نوداسی دی وکړی اوکه چیري صحبت سوی وی نومهر پوره واجب دی (۱). فقط

دمعلق طلاق څخه دځان خلاصولو تدبیر: **سوال**: (۸۰۷) زید په حالت دغصه کی خپل پلار ته چی ضعیف العمردی دا وویل چی که چیري ماستا خدمت په خپلو لاسونو سره وکی نو زما ښځی ته دری طلاقه، لیکن زید دخپل دی قول څخه زیات پښیمانه دی اودپلار خدمت کول غواړی دزید څخه ماسوا دده دپلار څوك دخدمت کولو نسته خو دخدمت کولو سره ددرو طلاقو خطره ده، نوکه چیري په خدمت کولو سره دده پربی بی باندی دری طلاقه نه واقع کیږی، نوزید خدمت کولو ته تیار دی.

جواب: دپلار خدمت کول واجب اوضروری دی، اوداهم ضروری ده چی په خدمت کولو سره دده پرښځی دری طلاقه واقع کیږی نو ددری طلاقه څخه دبچ کیدو تدبیر داکیدی سی چی دې ښځی ته دی یوطلاق رجعی ورکول سی اوعده یعنی دری حیض دی پوره کړی نوتردی پوری چی په عده پوره کیدو باندی هغه ښځه دخاوند دنکاح څخه خارجه اوجلا کیږی نوپه دی وخت کی دی دپلار خدمت وکړی قسم به پوره سی اودری طلاقه به واقع نه سی ځکه چی دغه ښځه په دی وخت کی محل دطلاقو نه ده، بیا دی نکاح ددی ښځی سره ددوو شاهدانو په مخکی په لږ څه مهرسره مثلا لس درهمه یعنی دوی نیمی دری روپو سره وکړی په دی تدبیر سره دحلالی ضرورت نسته اوبیا دی دهمیشه دپاره دپلار خدمت کوی طلاق نه واقع کیږی ځکه چی هغه تعلیق اوقسم په یووار کی ختمیږی هکذا فی الدرالمختار وغیره (۲).

بغیر دعذر څخه په شاهدی کی تاخیر: **سوال**: (۸۰۸) زید هندی ته طلاق ورکی ددی سره بی کوروالی کوی، دوه هلکان هم پیدا سوه، اوس دوه کسان شاهدی ورکوی چی زید هندی ته طلاق مغلظ ورکړیدی په دی صورت کی څه حکم دی؟

جواب: دطلاقو شاهد که چیري بلاعذره په شاهدی ورکولو کی تاخیر وکړی نوفاسق کیږی او ددوی په شاهدی سره طلاق نه ثابتیږی (۳). فقط

* * *

(۱) ومن سمی مهرا عشرة فما زاد فعلیه المسمٰی ان دخل بها اومات عنها (هدایه ج۲ ص ۳۰۴). ظفیر

(۲) وتنحل اذا وجدالشرط مرة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب التعلیق ج۲ ص۷۸۸. ط. س. ج۳ ص۳۵۲). ظ

(۳) ومتی اخر شاهد الحسبة شهادته بلا عذر فسق فترد الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ج۴ ص۵۱۴. ط. س. ج۳ ص ۴۲۳). ظفیر

اتم باب

دطلاق رجعي سره متعلق احكام اومسائل

ددوو طلاقو څخه وروسته په عده کی په هم بستری سره رجوع کیږي: سوال: (۸۰۲) یوسړی خپلی ښځی ته دوه واری طلاق ورکی، اوبیا هغه دواړه ښځه او خاوند په یوځای کی اوسیږی بیا څو ورځی بیرته رانغی جماع یی وکړی اوکښېنستی، اوس دا وفرمایاست چی هغه وطی کول رجعت سو اوکه تجدید دنکاح ضرورت دی؟

جواب: دوه طلاق هم رجعی دی یعنی وروسته ددوو طلاقو رجعی څخه په عده کی رجعت صحیح دی نوپه دی صورت کی رجوع صحیح سوه اوهم بستری کول دخاوند په عده کی دارجوع ده اوس ددوباره رجوع کولو اویا دنکاح کولو ضرورت پاته نه سو، هغه ښځه په دستور سره په نکاح کی ده او دده ښځه (۱) ده. فقط

ددوو صریحو طلاقو څخه وروسته بی بی: سوال: (۸۱۰) یوسړی خپلی ښځی ته دوه صریح طلاقه ورکړه اوس هغه دا راګرځولی سی اوکه نه؟

جواب: ددوو صریحو طلاقوڅخه وروسته دعدی دننه بغیر دنکاح څخه دا راګرځولی سی او دعدی څخه وروسته دنکاح دتجدید ضرورت دی (۲) اودطلاقو عده دری حیضه (۳) دی هکذا فی کتب الفقه قال الله تعالی الطلاق مرتان ای التطلیق الذی یراجع بعده مرتان ای اثنان فامساك ای فعلیکم امساکهن بعده بان ترجعوهن الخ، جلالین (۴).

په غصه کی یی دوه واره وویل طلاق می ورکی، طلاق می ورکی څه حکم دی؟ سوال: (۸۱۱) که چیري بکر په غصه کی خپلی بی بی هندی ته وویل چی ماطلاق درکی ما طلاق درکی آیا هنده طلاقه سوه اوکه نه؟ اوکه چیري طلاق واقع سو نوکم؟ اودنکاح دتجدید ضرورت سته اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی دبکر پر زوجه مسماة هنده باندی دوه طلاق رجعی واقع سوه اوپه عده کی دننه رجوع صحیح ده اوبعد العدت دوباره نکاح کولی سی (۵) ہكذا فی کتب الفقہ.

---

(۱) اذا طلق الرجل امراته تطلیقة رجعیة او تطلیقتین فله ان یراجعها فی عدتها رضیت بذالك اولم ترض الخ والرجعة ان یقول راجعتك الخ اویطاها اویقبلها ویلمیسها بشهوة الخ (هدایه باب الرجعة ج۲ ص ۳۷۳). ظفیر

(۲) واذا طلق الرجل امراته تطلیقة رجعیة اوتطلیقتین فله ان یراجعها فی عدتها رضیت بذالك اولم ترض کذافی الهدایة (عالمگیری مصری باب الرجعة ج۱ ص۴۲۸) واذاکان الطلاق بائنا دون الثلاث فله ان یتزوجها فی العدة وبعد انقضائها (ایضا ج۱ ص ۴۳۱). ظفیر

(۳) وهی فی حق حرة الخ تحیض لطلاق الخ بعد الدخول حقیقة اوحکما الخ ثلاث حیض کوامل (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۲۵. ط. س. ج۳ ص۵۰۴). ظفیر

(۴) تفسیر جلالین سورة البقره ص : ۱۲۰. ظفیر =

په نکاح کې اوسيږه ياطلاق واخله، ددې په جواب کې ښځې وويل طلاق اخلم نوڅه حکم دی؟ سوال: (۸۱۲) عمر خپلې منکوحې ته وويل که ته غواړې نوزما په نکاح کې اوسيږه اوکه غواړې نوطلاق واخله تاته اختيار دی، منکوحې وويل چې طلاق اخلم، نوپه دې صورت کې طلاق بائن واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دې صورت کې هم طلاق رجعي واقع سو، كما فى الدرالمختار امرك بيدك فى تطليقة اواختياری تطليقة فاختارت نفسها طلقت رجعية الخ (۱).

پرچه ليکل په طلاق ورکولو سره کم طلاق واقع کيږي؟ سوال: (۸۱۳) يوسړی خپلې ښځې ته يوکاغذ وليکې او ورېې کې چې په هغه کې دامضمون وو چې ماخپلې ښځې ته طلاق ورکی نوپه دې صورت کې کم قسم طلاق واقع کيږي؟ اوڅه حکم دی؟

جواب: په ليکلو سره هم طلاق واقع کيږي، په کاغذ کې چې کم مضمون خاوند ليکلی دی نو په دې سره يوطلاق رجعي دده پرښځې باندې واقع سو، دعدې دننه رجوع په دې کې صحيح ده يعنې بغير دنکاح دخاوند څخه دا راګرزولې سي او بندولې سي ، قال فى الدر المختار يقع بها اى بهذه الالفاظ ومابمعناها من الصريح الخ واحدة رجعية الخ (۲).

مورِ ديته طلاق ورکوو، په دې ويلو سره طلاق رجعي واقع سو: سوال: (۸۱۴) زيد په لاندې ډول فقرې ليکلې دي: صباته دې جرګې ته معلومه وې چې مورِ ددې انجلۍ څخه تنګ سوي يو، تاسو زمورِ کالي وغيره چې څه ددې سره دي ددې څخه واخلئ اوزمورِ مور او پلار ته يې وليږئ مورِ دانه ساتو، ددې مور اوپلار وايي که زمورِ انجلۍ ته جواب ورکئ نو اوس مورِ پخپله طلاق ورکوو، نو په دې صورت کې کم قسم طلاق واقع سو؟

جواب: په دې صورت کې يوطلاق رجعي دده پرښځه واقع سوی دی ځکه چې طلاق صرف په دې لفظ سره واقع سوی دی اوس مورِ پخپله طلاق ورکوو نورڅه لفظ دطلاقو په دې مضمون کې نسته، لهذا په دې لفظ سره يوطلاق رجعي واقع سو (۳).

دنن څخه داطلاقه وګڼې نو داکم قسم طلاق سو: سوال: (۸۱۵) زيد دخپلې ښځې څخه خفه سو او ديوې محلې ښځه ته مخاطب سو اودخپلې ښځې په نسبت يې وويل چې دنن څخه هغه طلاقه وګڼه، دوهمه داچې دنن څخه که چيري مورِ ددې سره دښځه والي تعلق

---

(۵) اذا طلق الرجل امراته تطليقة رجعية اوتطليقتين فله ان يراجعها فى عدتها (هدايه باب الرجعة ج۲ ص۳۷۳).

(۱) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب تفويض الطلاق ج۲ ص ۷۲۱، ط. س. ج۳ ص ۳۲۳. ظفير

(۲) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الصريح ج۲ ص ۵۹۰. ط. س. ج۳ ص ۲۴۸. ظفير

(۳) صريحه ما لم يستعمل الافيه الخ كطلقتك وانت طالق الخ يقع بها اى بهذه الالفاظ ومابمعنا ها من الصريح الخ واحدة رجعية (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الصريح ج۲ ص۵۹۰ – ۵۹۲. ط. س. ج۳ ص۲۴۷).

وساتی نودخپلی لورسره به زناکوم، په دی صورت کی کم قسم طلاق واقع سو؟ او دوباره نکاح کیدی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی دزید پرښځی یو طلاق رجعی واقع سو اودوهمه جمله چی: دنن څخه که چیري موږ ددی سره دښځوالی تعلق وساتی الخ، داخطا دی نوپه عده کی رجوع صحیح ده اوبعد العدت نکاح جدید کیدلی سی، اوڅه کفاره په دی کی نسته (۱). فقط

یوطلاق یی ورکی اومتعددو خلکو ته یی وویل چی طلاق می ورکی نوڅو طلاقه واقع سوه؟

سوال: (۸۱۶) زید په خپلی خسرګنۍ کی داکا دښځی او وریندار په مخکی وویل چی ښځی ته ووایه چی موږ طلاق درکی بیایی داخښی مخ ته وویل چی موږ ستاسو خورته طلاق ورکی اوبیا یی دباندي په خلګو کی وویل چی موږ طلاق ورکی اوڅلورم سړی ته یی هم دا وویل خو دادری واره چی داول وار څخه وروسته دطلاقو تکرار یی وکی دا محض په غرض داطلاع اواخبار یی ویلی وو اوددی سره تجدد اوتعدد دطلاقو مراد نه وو اوس چی څه حکم وی ویې فرمایاست!

جواب: که چیري دزید نیت په دوباره اوسه باره وغیره سره خبر ورکول وو دطلاق اول نو دده پرښځی صرف یو طلاق رجعی واقع سو (۲) اوحکم ددی دادی چی دعدی دننه رجوع بلا نکاح صحیح ده او وروسته دعدی څخه نکاح جدید بلا حلاله کیدی سی. فقط

شراب یی وچښل اودوه طلاق یی ورکړل نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۸۱۷) یوسړی شراب وچښل اوپه حالت دنشه اوغصه کی یی خپلی ښځی ته دوه طلاق ورکړل نوطلاق بائن واقع سو اوکه نه؟

جواب: په یویا دوه طلاق صریح سره طلاق رجعی واقع کیږی بائنه کیږی (۳) نه، اودشرابو په نشه کی طلاق واقع کیږی. (وفی التتارخانیة طلاق السکران واقع اذا سکر من الخمر او النبیذ، ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص۵۸۴، ظفیر). فقط

دوه طلاقه یی ورکړل اورجوع یی وکړه اوس څلور کاله وروسته یی بیا طلاق ورکی نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۸۱۸) دیوی ښځي داخیال دی چی دری څلور کاله موده وسوه چی دیته

---

(۱) اذا طلق الرجل امراته تطلیقة رجعیة اوتطلیقتین فله ان یراجعها فی عدتها رضیت بذالك اولم ترض الخ واذا کان الطلاق بائنا دون الثلاث فله ان یتزوجها فی العدة وبعد انقضائها (هدایه باب الرجعة ج۲ ص۳۷۳ – ۳۷۸).

(۲) واذا قال انت طالق ثم قیل له ما قلت فقال قد طلقتها اوقلت هی طالق فهی طالق واحدة لانه جواب (رد المحتار باب الصریح ج۲ ص۷۳۲. ط. س. ج۳ ص۲۹۳). ظفیر

(۳) صریحه ما لم یستعمل الا فیه الخ کطلقتك وانت طالق الخ ویقع بها الخ واحدة رجعیة وان نوی خلافها من البائن الخ اولم ینوی شیئا (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الصریح ج۲ ص ۵۹۱. ط. س. ج۳ ص ۲۴۷). ظفیر

ددی خاوند دوه طلاق ورکړیدی اودعدی په مینځ کی یی رجوع کړی وه اوس دری څلور کاله وروسته یی یوطلاق بل ورکی، نو دا وروسته ورکول سوی طلاق دنورو طلاقو سره پیوست کیدلی سی اوکه نه؟

جواب: دمطلقی دعدی څخه وروسته که چیري بیایی دیته طلاق ورکی نوهغه دمخکی طلاق سره نه سی پیوست کیدی، ځکه چی دطلاق دلاحق کیدلو په شرطونو کی داده چی په عده کی دننه مکرر طلاق ورکړی په درمختار کی دی، الصریح یلحق الصریح ویلحق البائن بشرط العدة قوله بشرط العدة هذا الشرط لابد منه فی جمیع صور اللحاق الخ شامی (۱)

ددروغو زوم جوړسو چاچی طلاق ورکړیدی دده پرخپله ښځه طلاق واقع کیږی: **سوال**: (۸۱۹) عمر دزید زوم دی زید دعمر څخه دڅه دښمنی په وجه بکر خپل جعلی زوم جوړ کی بغیر ددی څخه چی په واقع کی زید دخپلی لور نکاح دبکر سره کړی وی، په عدالت کی دحاکم په مخکی داخبره ښکاره کړه چی دابکر زما زوم دی حالانکی واقعه ددی خلاف ده، نوجعلی زوم دحاکم په مخکی وویل چی زه خپلی ښځی ته طلاق ورکوم، او دجعلی زوم په نکاح کی اصلاً یوه ښځه ده نو داطلاق او طلاقنامه یی چی دحاکم په مخکی ولیکله نو دده دنفس الامر بی بی په حق کی معتبردی اوکه نه؟ او دبکر حقیقی بی بی به مطلقه وی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی دبکر پرواقعی بی بی باندی طلاق واقع کیږی، قال فی الدر المختار باب الصریح صریحه مالم یستعمل الافیه فطلقتك الخ ویقع بها واحدة رجعیة وان نوی خلافها (۲) الخ وقال علیه السلام ثلث جدهن جد وهزلهن جد وعد ﷺ منهن الطلاق (۳).

موږ دیته برابر طلاق ورکوو، دایې ولیکل نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۸۲۰) یوسړی خپل خسر ته داولیکل چی ستاسو لور زموږ دمور او پلار سره برابر تکرار کوی، موږ دیته برابر طلاق ورکوو، په دی صورت کی دده په ښځی طلاق واقع کیږی اوکه نه؟ بل څه صورت دده په زوجیت کی دپاته کیدلو سته اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی ددی سړی پر ښځی په الفاظ مذکوره فی السوال سره چی (موږ دیته برابر طلاق ورکوو) یوطلاق واقع سو اوداطلاق رجعی دی اوددی حکم دادی چی په عده کی دننه خاوند دیتی رجوع کولی سی او وروسته دعدی څخه جدیده نکاح بغیر

---

(۱) ایضا باب الکنایات ج۲ ص۷۴۵. ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الصریح ج۲ ص۵۹۰. ط.س. ج۳ ص ۲۴۷. ظفیر

(۳) مشکوٰة باب الطلاق. ظفیر

دحلالی څخه صحیح ده، قال الله تعالی الطلاق مرتان فامساك بمعروف اوتسریح باحسان [۱]، یعنی طلاق رجعی دوه طلاقه دی اوبیا خاوند ته اختیار دی چی دا وساتی په خیر سره اویا یی پرېږدی په خیر سره یعنی چی ضرر رسول یی مقصود نه وی. فقط

دیوه طلاق څخه وروسته دوباره نکاح به څنګه وی؟ سوال: (۸۲۱) یوسړی خپلی ښځی ته یووار طلاق ورکوی که طلاق واقع سی نو دوباره نکاح څنګه کیدی سی؟

جواب: دده پرښځی یوطلاق رجعی واقع سو که چیري عده پوره نه سوه نوخاوند دیته بغیر دنکاح څخه بیا رجوع کولی سی اوکه چیري عده پوره سوی وی نو دوباره نکاح کولی سی [۲].

په طلاق رجعی کی په مچولو سره رجوع کیږی: سوال: (۸۲۲) که چیري په صورت مسئوله کی پرځای دقول مذکور زید داویلی وی، چی کله دډیری مودی څخه زموږ اوستاسی په مینځ کی خاص تعلق نه وی نو دطلاقو څو موده سوی وه بیا طلاق څه غواړی نوپه دی صورت کی څه حکم دی؟ آیا طلاق واقع سو اوکه نه؟ نوکه طلاق رجعی وی نوکه چیري زید دهندی په شهوت سره بوسه (مچه) واخلی نو رجوع به صحیح وی اوکه نه؟

جواب: کله چی معلومه سوه چی داصورت یعنی په دوهم صورت کی طلاق رجعی واقع سو نو په عده کی په شهوت سره په مچولو سره رجوع صحیح سوه په درمختار کی دی، وبکل ما یوجب حرمة المصاهرة الخ وفی الشامی قال فی البحر ودخل الوطی وتقبیل [۳] بشهوة الخ.

ماطلاق ورکی، په دې ویلو سره طلاق رجعی واقع سو په عده کی رجوع کیږی: سوال: (۸۲۳) زید خپلی ښځی ته یووار دا وویل چی ما تاته طلاق درکی نوپه دی صورت کی څنګه طلاق واقع سو اوددی درجوع څه صورت دی؟

جواب: که چیري منکوحه دده مدخوله ده نوداطلاق رجعی سو په عده کی رجوع بلا نکاح صحیح ده. فقط

په عده کی رجوع صحیح ده: سوال: (۸۲۴) یوسړی یووار خپلی ښځی ته طلاق ورکی اوس عده لس دولس ورځی وقفه ده نورجوع صحیح ده اوکه نه؟ لفظ دادی، طلاق قطعی می ورکی.

---

[۱] سورة البقره رکوع : ۲۹. ظفیر

[۲] اذا طلق الرجل امراته تطلیقة رجعیة الخ فله ان یراجعها فی عدتها الخ واذا کان الطلاق بائنا دون الثلاث فله ان یتزوجها فی العدة وبعد انقضائها (عالمگیری مصری باب الرجعة ص۴۳۱. ط. س. ج۳ ص۴۷۲). ظفیر

[۳] ردالمحتار باب الرجعة ج۲ ص۷۲۹. ط. س. ج۳ ص ۳۹۹. ظفیر

جواب: په دی صورت کی که چیري خاوند صرف یوطلاق ورکړی دی نوپه عده کی رجوع کول صحیح دی یعنی بلا نکاح یی گرزولی سی (۱) خاوند دا وویل چی ماخپلی بی بی ته رجوع وکړه (۲) اودقطعی لفظ دیقینی په معنٰی کی دی په دی سره طلاق بائن نه کیږی.

په طلاق بائن کی رجوع نسته: **سوال**: (۸۲۵) په طلاق بائن کی رجوع کول صحیح دی او که نه؟

جواب: په طلاق بائن کی رجوع کول بغیر دنکاح څخه صحیح نه دی البته که طلاق بائن یو یادوه وه او دری نه وه نودعدی دننه او وروسته دعدی څخه نکاح جدید بغیر دحلالی څخه صحیح ده اوکه دری طلاقه بائن یی ورکړی وی نوبغیر دحلالی څخه نکاح صحیح نه ده. (۳) فقط

ماطلاق ورکړیدی په دي ویلو سره طلاق رجعی واقع کیږی: **سوال**: (۸۲۶) زید خپل خسر بکر ته یو خط ولیکی چي زبیدی خپلی دوهمی کونډی لور ته اطلاع ورکړه چه هندی ته ما یعنی زید طلاق ورکړیدی زبیدی دزید سره نکاح وکړه زبیدی انکار وکی حالانکی زید هندی ته څه خبر نه دی لیږلی لیکن هندی ته په اوریدو را اوریدو سره ددی خبری علم وسو اوپه دری میاشتو کی دننه زبیده زید ته راغله اواوس دزید سره اوسیږی، زید دهندی سره دوباره نکاح ونه کړه نو په دی صورت کی هندی ته طلاق واقع سو اوکه نه؟ که طلاق واقع سو نو درخصت څه صورت دی؟

جواب: په دی صورت کی پرهندی باندی یوطلاق رجعی واقع سو، نوپه عده کی دننه دننه زید بلا نکاح هندی ته رجوع کولی سی اورجوع داده چی دعدی دننه ووایي چی ماخپلی بی بی ته رجوع وکړه (۴) اودمطلقی عدی دری حیضه ده. فقط

دیو دوه صریحی طلاق څخه وروسته رجوع صحیح ده او دنکاح جدید ضرورت نسته: **سوال**: (۸۲۷) زید دهندی سره نکاح وکړه تریوه کاله پوری دهندی اودزید کور اباد وو، بیا زید ناجوړه سو اودزندگی هیڅکله امید نه وو، دزید ورونو په حالت دناجوړی دزید څخه

---

(۱) اذا طلق الرجل امراته تطليقة رجعية اوتطليقتين فله ان يراجعها فی عدتها رضيت بذالك اولم ترض (الی قوله) والرجعة ان راجعتك اوراجعت امراتی الخ (هدايه باب الرجعة ج۲ ص ۳۷۳). ظفير

(۲) ايضا ج۲ ص ۳۷۳. ظفير

(۳) واذا كان الطلاق بائنا دون الثلث فله ان يتزوجها في العدة وبعد انقضائها (الی قوله) وان كان الطلاق ثلاثا الخ لم تحل له حتی تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها (هدايه ج۲ ص۳۷۸).

(۴) اذا طلق الرجعی امرأته تطليقة رجعية او تطليقة فله ان يراجعها فی عدتها رضيته بذالك اولم ترض الخ والرجعية ان يقول راجعتك اوراجعت امراتی الخ اويطأها اويثبتها لا ويلمسها بشهوة (هدايه باب الرجعة ج۲ ص ۳۷۳). ظفير

جبراً طلاق واخیستی قبل دمعیاد (عده تیریدلو څخه) زید هندی ته بیا رجوع وکړه آیا رجوع صحیح ده اوکه نه دنکاح دتجدیدولو ضرورت سته؟

جواب: که طلاق یودوه صریحي زید اخیستی وی بیا خو دعدی دننه چې زید رجوع وکړه نوهغه صحیح سوه او هنده بدستور دده ښځه ده دنکاح جدید ضرورت نه سته ([1]) اوکه دزید څخه یې دری طلاقه اخیستی وی نوبیا رجوع کول صحیح نه دی اوبغیر دحلالی دهندې سره دزید نکاح نه سی کیدی. فقط

که پټه خوله نه سوی، په دې ویلو سره کم طلاق واقع کیږی؟ سوال: (۸۲۸) دښځی او خاوند پخپل مینځ کی جګړه وه سړی دیوی ښځی طرف ته مخاطب سو اووی ویل چې که چیري پټه خولهه نه سوی نو تاته طلاق دی نوپه دی وار هم پټه خوله نه سوه، بیا په دریم وار سړی وویل چې که چیري پټه خوله نه سوی نوتاته طلاق دی نوپه دی دریم وار کی ښځه بالکل پټه خوله سوه ، په دی صورت کی طلاق واقع سو، او خاوند دطلاقو مالك سو، اوخاوند ته اختیار دبیرته لیري کولو سته اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی طلاق رجعی وسو، ځکه چې تر دوه طلاق صریح پوری رجعی وی، کما قال الله تعالیٰ الطلاق مرتان ([2]). ای الطلاق الرجعی اثنان، نوپه عده کی دننه خاوند دامطلقه بیرته په نکاح کولی سی او وروسته بې له نکاح جدید دا دوباره کول صحیح نه دی البته په نکاح جدید سره یې واپس کولی سی، هکذا فی الدرالمختار ([3])، او خاوند په دی صورت کی دیوبل طلاق مالك پاته سو، نوکه چیري مخکی دانقضاء دعدی څخه یوطلاق بل ورکړی نودری طلاقه به واقع سی بیابه بغیر دحلالی څخه ددی سره نکاح صحیح نه وی کما بین في کتب الفقه. فقط

په: یوطلاق په دوو طلاقو کی، ویلو سره دوه طلاق واقع کیږی: سوال: (۸۲۹) یوسړی خپلی ښځی ته وویل تاته یوطلاق دوه طلاقه ته کور ته ولاړه سه، یوسړی طالق ته وویل چې یو طلاق دی ولی باقی وساتی، نوهغه جواب ورکی چې هغه یو طلاق ترزندګی پوری به نه ورکوم بعضی عالمان وایي چې پرښځه باندی دری طلاقه واقع دی ځکه چې یوطلاق دوه طلاقه جمله دری طلاقه سوه اوبعض وایي چې دوه طلاقه رجعی واقع سوه ځکه چې دعطف مفقود اودسکوت معدوم دواړو په مینځ کی انفصال نسته نوپه دی صورت کی شرعًا څه حکم دی؟

([1]) ایضا. ظفیر

([2]) سورة البقره. ظفیر

([3]) حواله یې وار وار تیره سویده. ظفیر

جواب: کله چې نيت دخاوند ديو او ددوو دجمع کولو نه وی نوپه دی صورت کی دده پر ښځی باندی دوه طلاق رجعی واقع سوه لکه چی څنګه دخاوند دجواب څخه هم معلوميږی (۱).

طلاق مې ورکی ورکی ورکی په دې ويلو سره يوطلاق واقع سو: **سوال**: (۸۳۰) دخالد دژبی څخه دغصی په حالت کی دخپلی خوابښي په دروازه کی دا الفاظ ووتل دزيد لور جمال النساء ته مې طلاق ورکی ورکی ورکی ليکن دښځی نوم جمال جهان دی ليکن ولديت صحيح دی آيا په غلط نوم دښځی سره طلاق واقع سو اوکه نه؟ ورکړی، ورکړی، ورکړی تکرار دپاره دلفظ دطلاقِ اول دپاره دی اوکه دطلاق ثلاثه ؤ دپاره؟

جواب: په داسی غلطی سره طلاق دده پر ښځی واقع کيږی، او ورکړی، ورکړی، ورکړی، تکرار دتاکيد دطلاق سابق دی لهذا په دی صورت کی يوطلاق رجعی به وی (۲). فقط

يو طلاق يې ورکی کله چې يې راوسته نو رجوع وسوه، دبل سره ددی نکاح صحيح نه ده:

سوال: (۸۳۱) عمر په دهوکی سره په زيد شراب وچښل اودخو سړيانو په مدد سره يې په زور سره دزيد دخولې څخه دطلاقو الفاظ وايستل ليکن زيد وايي چې ماهندی ته صرف يووار طلاق ورکړيدی، دحالت صحيح کيدلو څخه وروسته څه موده په دواړو کی تعلق دزوجيت قائم سو، زيد دکسبِ معاش دپاره بابر ته ولاړی، اوعمر جبرًا دده دښځی سره نکاح وکړه اوهغه يې دخپل ځان سره وساتله نو په دی صورت کی شرعًا څه حکم دی؟

جواب: هغه ښځه دزيد منکوحه ده ځکه چې زيد هندی ته يوطلاق ورکړی وو اوبيا کله چې هغه يې په مثل دمنکوحی وساتله نورجوع صحيح سوه اونکاح قائمه پاته سوه نود عمر نکاح ددی سره صحيح نه سوه. فقط

طلاق نامه يې وليکله اوه ورځی وروسته يې بچې پيداسو نواوس رجوع نه سې کيدې: **سوال**:

(۸۳۲) زيد خپلی حاملی ښځی ته ددی په وينا طلاقنامه وليکله مګر دری طلاقه يې ونه ليکل اونه هغه دری واره په ژبی سره طلاق ورکی، دطلاق ورکولو څخه پنځلس ورځی وروسته دزيد او دده دښځی دوباره ميلان وسو، زيد دی ته نان اونفقه ورکول شروع کړل وروسته دطلاق نامی څخه په اووه اته ورځوکی انجلی پيداسوه، آيا زيد مسلمان مذکوره

(۱) وبواحدة فی ثنتين واحدة الخ وان نوی واحدة وثنتين فثلاث وفی غير الموطوئة واحدة کواحدة وثنتين وان نوی مع الثنتين فثلاث مطلقا (درمختار) فان الواو للجمع الخ فصح ان يراد به معنی الواو (ردالمحتار باب الصريح ج۲ ص۲۰۳. ط. س. ج۳ ص۲۲۱). ظفير

(۲) اذا طلق الرجل امراته تطليقة رجعية اوتطليقتين فله ان يراجعها فی عدتها الخ والرجعة ان يقول راجعتك الخ او يطأها او يقبلتها اويلمسها بشهوة (هدايه باب الرجعة ج۲ ص۳۷۳). ظفير

ښځه په يو ډول په خپل کورکی ساتلی سی اوکه نه؟

جواب: که چيري دری واره طلاق ونه ليکی اونه زبانی دری طلاقه ورکی نوپه دی صورت کی دعدی دننه رجوع بلا نکاح صحيح سوه، مگر کله چی په وخت دطلاق هغه ښځه حامله وه، نوعده ددی وضع دحمل وو، اوکله چی بچی پيداسو نوعده ددی ختمه سوه، (۱) نوکه خاوند دبچی دپيدا کيدو څخه مخکی ديته رجوع نه وه کړی نواوس بلانکاح رجوع نه سی کولی خو البته نکاح جديده بلا حلالی کولی سی کذا فی کتب الفقہ. (۲) فقط

دعدی دننه په رجوع نه کولو سره بائنه سوه دنکاح تجديد کول به وی: **سوال**: (۸۳۳) زيد خپلی ښځی ته طلاق رجعی ورکی بيايی رجوع کول وغوښتل خوښځه راضی نه سوه تر دی پوری چی څلور پنځه مياشتی تيری سوی اوعده پوره سوه، اوس زيد ښځی ته رجوع کولی سی اوکه نه؟

جواب: په طلاق رجعی کی دخاوند رجوع په عده کی دننه صحيح ده خپلی ښځی ته اوپه دی کی دښځی درضامندی ضرورت نسته بدون درضاء اواجازت دښځی څخه هم خاوند ديته دعدی دننه رجوع کولی سی خو که چيري خاوند دعدی دننه خپلی ښځی ته رجوع ونه کړه خو په دی پوه سو چی رجوع يی ونه کړه چی بلا رضاء مندی دښځی رجوع کول صحيح نه دی نو دعدی څخه وروسته هغه ښځه بائنه سوه اوس بغير دنکاح جديد څخه دهغه بيرته کول صحيح نه دی اونکاح جديد دښځی په رضا مندی سره کيدی سی (۳).

په طلاق رجعی کی دعدی دننه په جماع سره رجوع کول کيدی سی: **سوال**: (۸۳۴) زيد په سلسله دتکرار خپلی ښځی هندی ته دوه واره وويل چی ماتاته طلاق درکی ددی څخه وروسته په قريب زمانه کی چی تعداد دورځو ورته ياد نه وو، دجگړی په ختميدو سره زيد دخپلی ښځی سره هم بستری وکړه، نوپه داسی حالت کی الفاظ دطلاق باطل سوه، اوښځه به په دستورسره منکوحه متصوروی، اوفعل دهمبستری به حلال وی اوکه حرام؟

جواب: په دی صورت کی طلاق رجعی وسو، لهذا که په عده کی زيد ددی سره وطی وکړی نو دا رجوع صحيح سوه اوهغه په دستور سره دزيد ښځه سوه، ليکن شرط دادی چی زيد دعدی دننه يعنی تر طلاق وروسته ددری حيضه پوره کولو څخه مخکی صحبت

---

(۱) وفی حق الحامل الخ وضع جميع حملها (درمختار) ای بلاتقدير بمدة سواء ولدت بعد الطلاق اوالموت بيوم او اقل الخ (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۳۱. ط. س. ج۳ ص ۵۱۱). ظفير

(۲) و(۳) اذا طلق الرجل امراته تطليقة رجعية اوتطليقتين فله ان يراجعها فی عدتها الخ رضيت بذالك اولم ترض (هدايه باب الرجعة ج۲ ص۳۷۳) واذا كان الطلاق بائنا دون الثلاث فله ان يتزوجها فی العدة ويعد انقضا ئها (عالمگيری مصری باب الرجعة ج۱ ص ۴۳۱، ط. ماجدية ج۱ ص۴۴۲). ظفير

کړی وی (۱). فقط

یوطلاق یی ورکړی بیایی دخبر ورکولو په طور دیته څو واره تکرار کړی نوڅومره طلاق واقع سول: **سوال**: (۸۳۵) یوسړی په غصه کی وویل چی زه خپلي ښځی ته طلاق ورکوم ددی څخه وروسته هغه دخپل کور طرف ته ولاړی، خلګو منعه کړی هغه وویل چی ماولی منع کوی ماخو طلاق ورکړی دی، ددی څخه وروسته دی خپل کور ته ولاړی او خپلی ښځی ته یی وویل چی ته ولاړه سه، دیوې پردی ښځی په پوښتنی ښځی وویل: چی ولی ولاړه سم، هغه خاوند وویل چی ما دډیرو سړیانو په مخکی طلاق ورکړیدی هغه سړی وایي چی وروسته الفاظ ما دخبر ورکولو اوښوولو دپاره ویلی دی نه ددوباره طلاق ورکولو دپاره، نوپه دی جملو سره طلاق رجعی وسو اوکه طلاق مغلظ؟

جواب: په دی صورت کی کله چی سړی مذکور دوهم اودریم وار دطلاق لفظ داول طلاق دخبر ورکولو په غرض سره ویلی وی، اوجدید طلاق ورکولو په نیت سره یی نه دی ویلی نو پردی ښځی یوطلاق رجعی واقع سو په دی کی دعدی دننه رجوع بلانکاح جدید صحیح ده او وروسته ترعدی په نکاح جدید سره رجوع کولی سی. *کذا فی الدر المختار* (۲).

دوو طلاقو څخه وروسته یی رجوع وکړه بیا کله چی یی دریم طلاق ورکی نو اوس هغه مغلظه سوه: **سوال**: (۸۳۶) زید هندی ته یوطلاق رجعی ورکی رجعت یی وکی دعدی دننه بیا څو میاشتی وروسته یوبل طلاق رجعی یی ورکی ددی څخه یی هم رجعت وکی بیاڅو میاشتی وروسته یی یوبل طلاق رجعی ورکی په دی صورت کی دری طلاقه دزید پر ښځی هنده باندی واقع سوه اوکه رجعی؟

جواب: په دی صورت کی دده ښځه مطلقه ثلثه سوه، یعنی په درو طلاقوسره بائنه مغلظه سوه اوس بدون حلاله اولنی خاوند ددی سره نکاح نه سی کولی (۳).

که چیري نن شپه رانغله نوطلاق بیا رانغله نو رجعی طلاق به واقع سی: **سوال**: (۷۳۷) (۱) که چیري یوه ښځه بغیر دخپل خاوند درضامندی اواجازت څخه دخپل مور کورته ولاړه سي، او دهغې زوج یوځل دا ووایي چي که چیري نن شپه کورته رانغله نو دې ته طلاق دی او سره له رابللو ښځه رانغله نوپه دې سره پرښځي باندي کم قسم طلاق واقع سو؟

---

(۱) والرجعة ان یقول راجعتك الخ اویطاها اویقبلها اویلمسها بشهوة (هدایه باب الرجعة ج۲ ص۲۷۳). ظفیر
(۲) حواله تیره سویده. ظفیر
(۳) الطلاق مرتان فامساك بمعروف اوتسریح باحسان الخ فان طلقها فلا تحل له حتی تنکح زوجا غیره (سورة البقرة رکوع: ۲۸) لاینکح مطلقة من نکاح صحیح نافذ بها ای بالثلاث الخ حتی یطاها غیره الخ بنکاح نافذ الخ وتمضی عدة الثانی (الدرالمختارعلی هامش ردالمحتارباب الرجعة ج۲ ص۷۳۹. ط. س. ج۳ ص۴۰۹). ظفیر

(۲) که طلاق رجعي ثابت سي نوپه رجوع کولوکي دښځي اووديږ دمور اوپلار څه اختيار دی؟

(۳) که سړی رجوع کول غواړي او ښځه یا ددې مور او پلار رضا نه وي نوڅه حکم دی؟ په رجوع کولو کي دښځي موجوديدل ضروري دي اوکه نه؟ وروسته تر رجوع ددواړو يو ځای کيدل ضروري دي اوکه نه؟

(۴) چي کله دښځي له لوري دطلاق دشرط دنه پوره کولو له امله طلاق واقع سي نو دطلاق ذمه واري پر ښځي ده اوکه پر زوج؟ او دمهر حکم څه دی؟

جواب: (۱- ۳) په دې صورت کي يوازي يو طلاقِ رجعي پر ښځي واقع سو، ددې حکم دا دی چي په عده کي دننه زوج بې له رضامندي دښځي او بې له رضامندي ددې دمور او پلار څخه رجوع کولی سي يعني چي په ژبه دا ووايي چي ما دې ته رجوع وکړه او ددستور موافق مي هغه خپله ښځه جوړه کړه دښځي دخوښی ضرورت نسته اونه هم ديو ځای والی او کوروالي ضرورت سته، يوازي په ژبه باندي په ويلو سره چي ما خپلي ښځي ته رجوع وکړه، رجوع صحيح کيږي اونکاح باقي پاته کيږي، په درمختار کي دي: وتصح بنحو راجعتك الخ وان ابت الخ. ([1])

(۴) په دې صورت کي ښځي هغه کار وکي چي له امله يې طلاق واقع سو.

دنشې په حالت کي يې طلاق ورکړی په هوښ باندي دراتلو څخه وروسته يې رجوع وکړه، نو څه حکم دی؟ **سوال**: (۸۳۸) يو سړی دنشې په حالت کي ديو دوو خلګو په تير ايستلو سره خپلي زوجې ته طلاق ورکی، په هوښ باندي دراتلو څخه وروسته هغه په دوهمه ورځ رجوع وکړه، په دې صورت کي طلاق واقع سو اوکه نه؟ او رجوع کول يې صحيح سوه اوکه نه؟

جواب: دنشې په حالت کي شرعاً طلاق واقع کيږي، درمختار، ليکن که چيري هغه يو يا دوه طلاقه صريح ورکړي وي او درې طلاقه يې نه وي ورکړي نو وروسته تر هوښيار کيدلو او وروسته تر نشه تللو دزوج رجوع کول صحيح دي، او وروسته تر رجوع کولو هم هغه ښځه ددستور موافق دده ښځه ده او نکاح يې قائمه ده: قال الله تعالی: الطلاق مرتان ای الطلاق الرجعي اثنان وقال في الدرالمختار وتصح بنحو راجعتك الخ ای لم يطلق بائناً الخ وفي الشامي قلت هو ای شروط الرجعة ان يکون الطلاق ثلاثا الخ ([2]).

يوطلاق دوه طلاق مې ورکړه، په دې ويلو سره څوطلاقه کيږي چي کله يې نيت درجوع وي؟

([1]) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الرجعة ج۲ ص۷۲۸ – ۷۳۰. ط. س. ج۳ ص ۳۹۸ – ۴۰۰. ظفير

([2]) ردالمحتار باب الرجعة ج۲ ص۷۳۰. ط. س. ج۳ ص ۲۹۸ – ۴۰۰. ظفير

سوال: (۸۳۹) یوسړی په حالت دغصه کی خپلی ښځی ته وویل یوطلاق دوه طلاقه می ورکړه اونیت یی درجوع وو، خو داچی ښځی ته زجر وسی نوپه دی سره دوه طلاقه واقع سوه اوکه دری؟ اورجوع کیدی سی اوکه نه؟ اوکه مثلا ښځی ته په لفظ دخطاب سره ووایي چی تاته می طلاق درکی یایی په صیغه دغائب سره وویل نو په خطاب اوپه عدم خطاب سره څه فرق سته اوکه نه؟

جواب: په اصل کی په دی لفظ سره چي یوطلاق دوه طلاقه می درکړه دری طلاقه دده پر ښځی واقع سو، کما یفهم من قول صاحب الدرالمختار وان نوی واحدة وثنتین فثلث لو مدخولة بها وفی غیر الموطوئة واحدة وثنتین لانه لم یبق للثنتین محل الخ (۱)، یعنی په غیر مدخوله کی په یوطلاق ویلو سره بائنه کیږی او ددوو دپاره ښځه محل پاته نه سوه ددی سره پیوست کیږی که چیري مدخوله وه نودری طلاقه واقع کیږی لیکن که چیري خاوند نیت داضراب اوداعراض وی یعني داچی یونه بلکی دوه طلاقه می ورکړه یعنی یو اول اویو بل طلاق می ورکړی نو دیانةً دده دانیت به معتبر سی اودوه طلاقه به واقع سی اورجوع په عده کی صحیح کیږی او ددواړو صورتونو حکم یودی.

دطلاق څخه وروسته رجوع جائز ده او وروسته دعدی څخه نکاح: **سوال**: (۸۴۰) دمسمٰی عظیم الله ښځه مسماة وحیدن یوه ورځ بلا اجازته دخاوند څخه دیوی علاقایی ښځی نکاح ته چی ددی دکوچنی والی ملګری وه اوددی هم قومه وه تللی وه اویوه شپه ددی سره پاته سوه اوبیا سهار کله چی خپل ځای ته راغله نودکورنۍ خلګو چی ددی ښځی او ددی دخاوند مخالف اوددی برخلاف وه هغوی مسماة وحیدن ددی دملګری مسماة رسوان دخاوند سره تهمتی کړه چی دهغه څخه وروسته نهمه میاشتی دوحیدن هلك پیدا سو، لیکن ددی تهمت څخه وروسته مسماة وحیدن خپل ځای ته رانغله نوحیض یی راغی لکه څنګه چی دکور اودمحلی ښځو ته اوپخپله دعظیم الله څخه معلومه سوه، همدارنګه عظیم الله دهغه دتهمتونو څه اثر قبول نه کړی اودښځی سره یی تعلق ددستور موافق وساتی ددی څخه وروسته عظیم الله کلکته ته ولاړی، کله چی دکورنۍ خلګو دده پلار اوکور والا زیات تنګ کړه نوهغوی عظیم الله ته خط ولیکی چی دهغه په جواب کی هغه دکلکته څخه دا الفاظ ولیکل اووی لیږل چی موږ خپلی ښځی مسماة وحیدن ته طلاق ورکړی، لیکن ددی باوجود مسماة وحیدن دده په نکاح کی ده او دفریقینو زړه صفا دی، ددی څخه وروسته ددی یوه بله انجلی هم پیدا سوه، مګر دکورنۍ خلګو تر

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الصریح ج۲ ص ۲۰۳. ط.س. ج۳ ص۲۲۱. ظفیر

اوسه پوری دده پلار وغیره دخاندان څخه خارج کړیدی چی طلاقه سوی ښځه عظیم الله ولی په خپل کور کی ساتلی ده، په دې اړه څه حکم دی؟

جواب: عظیم الله که چیري خپلی ښځی وحیدن ته صرف یوطلاق ورکړی وی لکه څنګه چی یی په خپل خط کی لیکلی دی نوپه دی صورت کی دعدی دننه رجوع کول بدون دنکاح څخه صحیح دی، او وروسته دعدی څخه نکاح جدید بلا حلاله کیدی سی نو که چیري عظیم الله په عده کی دننه خپلی ښځی ته رجوع وکړه نودده نکاح قائمه ده (١) او دخاندان دخلګو داظلم دی چی بی وجه عظیم الله اودده پلار تنګوی اودخاندان څخه یی باسی اهل خاندان ته داسی معامله هیڅکله شرعًا جائز نه ده اواول هم تهمت لګول پر مسماة وحیدن شرعا معصیت اوګناه وه، اوددی څخه توبه کنبل په کاردی.

داستفتاء مخکی جواب راغی چی طلاق نه دی یوځای ورسره اوسیده څو میاشتی وروسته جواب ورکول سو چی طاق اوسو دمینځینی مودی څه حکم دی؟ سوال: (۸۴۱) زید یو استفتاء په باره دطلاقو کی ددوو علماء دین په خدمت کی ولیږله، په مخکی جواب کی دا وه چی طلاق واقع نه سو چنانچی زید فوراً خپلی ښځی ته رجوع وکړه ددی څخه وروسته دوهم جواب ورکول سو چی زید ته اونه ښوول سو په دی دوران کی دزید بی بی حامله سوه اوهلك پیداسو نو په دی صورت کی څه حکم دی؟

جواب: دمخکی فتوٰی څخه وروسته چی کمه رجوع یی وکړه اووطی وسوه اوحمل یی ونیوی اوهلك پیداسو، داټول دمستفتی په حق کی جائز سوه اوهلك ثابت النسب سو ځکه چی دمسائلو په حق کی فتوٰی دمفتی حجت وی، ددی څخه وروسته چی کله دا تحقیق وسو نو چی مخکی فتوٰی غلطه وه اودوهمه فتوٰی ددی خلاف معلومه سوه نوکم فعل مخکنی چی وسو نوهغه حلال پاته سو اوهلك هم ثابت النسب پاته سو لکه څنګه چی دموطوئة بالشبهه حکم دی (٢)، اوپه آئنده کی به دده څخه جلاوی اوکم حکم چی دطلاقو ثلثه وو دی هغه به جاری وی یعنی بدون دحلالی څخه به هغه سړی ددی مطلقی ثلاثه سره نکاح نه کوی اودابه حلاله نه ګنی. فقط

دطلاقو څخه وروسته ښځه منع کولی سی اوکه نه؟ سوال: (۲۴۲) یو سړی خپلی ښځی ته طلاق ورکړی اودعدی څخه وروسته دا مطلقه بیا اخیستل غواړی نو آیا هغه سړی ددی مطلقی سره نکاح کولی سی؟

---

(١) والرجعة ان يقول راجعتك الخ اويطاها اويقبلها اويلمسها بشهوة (هدايه باب الرجعة ج٢ ص٢٧٣). ظفير

(٢) وعدة المنكوحة نكاحا فاسداً فلا عدة فى باطل وكذا موقوف قبل الاجازة لكن الصواب ثبوت العدة والنسب والموطوئة بشبهة الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج٢ ص٨٣٥. ط. س. ج٣ ص٥١٢). ظفير

جواب: که چیري یویا دوه طلاق یې ورکړی وی نو ددی سره دوباره نکاح کولی سی. فقط

دعدي څخه وروسته بلا نکاح ساتل څنګه دي؟ سوال: (۸۴۳) که چیري دغه سړی همدغه ډول ښځه خپل کورته بوزی نووددی دنس څخه پیدا سوی اولاد ته ولد الحرام ویلی سی؟ او ددی دجائیداد وارث به وی اوکه نه؟

جواب: که چیري بلانکاح ددی څخه اولادوی نوهغه به ولد الزناء وی اووارث دده دترکه به نه وی. فقط

ددوو طلاقو رجعی څخه وروسته چی رجوع وکړی نو اوس ددریم طلاق څخه وروسته رجوع نسی کولی: سوال: (۸۴۴) زیدخپلی ښځی ته طلاق رجعی ورکړی اورجوع یی ښکاره کړه بیا په دوهم وار یی طلاق رجعی ورکړی اورجوع یی وکړه ددی څخه وروسته یی په دریم وار هم طلاق رجعی ورکړی نو وروسته ددریم طلاق مذکوره څخه رجوع جائز ده اوکه نه حلالی ته محتاج دی اوهغه نور مخکنی طلاقونه په سبب درجوع حکم دعدم لری اوکه حکم دوجود؟ چی په وجه دهغه مغلظه ثلثه ثابت سویدی حلالی ته محتاج سو، په تقدیر دهغه چی ټول سابقه طلاق په سبب درجوع به ساقط سی، نو داعبارت دمتونو څه معنٰی لری چی: یحرم الزوج الثانی ما دون الثلث.

جواب: مسئله همدا ده چی دوهم خاوند مخکنی طلاق ختموی اوبغیر دزوج ثانی څخه ټول طلاق سابقه نه ختمیږی نو په صورت (۱) مسئوله کی سړی دطلاقو ثلثه ؤ ته بغیر دحلاله ښځه دده پرده باندی نه حلالیږی، کما قال الله تعالٰی الطلاق مرتان (الی قوله) فان طلقها فلا تحل له من بعد حتٰی تنکح زوجًا غیره (۲)، الآیة. فقط

خاوند وویل چی ما طلاق ورکی هغه زما مور ده، نوکم ډول طلاق واقع سو: سوال: (۸۴۵) بکر خپلی ښځی ته دا وویل چی ماطلاق درکی دنن څخه هغه زما مورده نوپه دی صورت کی پرهندی باندی کم طلاق واقع سو؟

جواب: په دی صورت کی دبکر پرښځی باندی یوطلاق واقع سو اوپه عده کی رجوع بدون دنکاح څخه صحیح ده او وروسته دعدی څخه نکاح جدید کولی سی اودحلالی ضرورت نسته، کما قال الله تعالٰی الطلاق مرتان فامساك بمعروف اوتسریح (۳) باحسان الایه، او دمور په ویلو سره بلا حرف التشبیه طلاق یا ظهار نه کیږی، وان لا ینو او حذف

---

(۱) والزوج الثانی یهدم بالدخول فلولم یدخل لم یهدم اتفاقا ما دون الثلاث ایضا ای کما یهدم اجماعا لانه اذا هدم الثلاث فمادونها اولی (الدرالمختارعلی هامش ردالمحتار باب الرجعة ج۲ ص۷۴۲. ط.س. ج۳ ص۴۱۸).

(۲) سورة البقره رکوع : ۲۹. ظفیر

(۳) سورة البقره رکوع : ۲۹. ظفیر

الکاف لغا، (۱) درمختار.

ښځې ته يې وليکل چې تاته مې طلاق شرعي درکړې نورجوع کول صحيح دي اوکه نه؟

سوال: (۸۳۲) يوسړي خپلې ښځې ته طلاق نامه وليکله چې ماتاته طلاق شرعي درکړې دی نو په دې صورت کې رجوع صحيح ده اوکه نه؟

جواب: په دې صورت کې يوطلاق دده پرښځې واقع سو اوپه عده کې دننه ديته رجوع کولی سي (۲). فقط

دطلاق څخه وروسته چې ښځه خاوند بوزي نو اوسيدلی سي اوکه نه؟ سوال: (۷۴۷) زيد خپلې ښځې هندې ته طلاق ورکی، وروسته دواړه غواړي چې بيا ميلان وکړي، نو په دې صورت کې دزيد نکاح بيا دهندې سره کيدی سی اوکه نه؟ اوکه چيري نکاح نه سی کيدی نو داهم شرعًا ناجائزده چې دواړه دې په يوکور کې اوسيږي، اوخپل وخت تيرول دخپل بالغ بچي سره کولی سی اوکه نه؟ چې کم معاملات دښځې اودخاوند په مينځ کې کيږي نو ددې سره يې څه تعلق نسته.

جواب: که چيري زيد يادوه طلاقه صريحې ورکړې وی نو ددې حکم دادی چې دعدې دننه بلا نکاح رجوع صحيح ده او وروسته دعدې څخه نکاح کولی سي، اوکه چيري درې طلاقه يې ورکړې وی نو دحلالې څخه بغير زيد ددې سره نکاح نه سی کولی (۳) اوپه حالت دعدم نکاح دواړه يوځای پاته کيدل که چيري دپردې سره وی او اولاد موجود وی نوپه ضرورت کې څه حرج نسته، کذا فی الدر المختار عن شیخ الاسلام رحمۃ اللہ علیہ وغیرہ (۴). فقط

ښځې ته يې وويل چې يو طلاق دوه طلاقه مې درکړه نو څو طلاقه واقع سوه؟ سوال: (۸۴۸) يوسړي دتبې په حالت کې دڅوسړيو اودښځو په مخکې خپلې ښځې ته وويل چې اخښې ته مي يوطلاق دوه طلاق ورکړل، لکه چې هغه خلګ داشاهدی ادا کوی اودوهم يوشاهد

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ج۲ ص۷۹۴ باب الظهار. ط. س. ج۳ ص۴۷۰. ظفير

(۲) ومحله المنکوحة الخ طلقة رجعية فقط فی طهر لاوطی فيه وترکها حتٰی تمضی عدتها الخ فعلم ان الاول سنی (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص۵۷۴، ط. س. ج۳ ص۲۳۰ – ۲۳۱). ظفير

(۳) اذا طلق الرجل امراته تطليقة رجعية اوتطليقتين فله ان يراجعها فی عدتها رضيت بذالك اولم ترض لقوله تعالٰی فامسکوهن بمعروف من غير فصل الخ واذا کان الطلاق بائن دون الثلث فله ان يتزوجها فی العدة وبعد انقضاء ها الخ وان کان الطلاق ثلثا فی الحرة اوثنتين فی الامة لم تحل له حتی تنکح زوجا غيره نکاحا صحيح ويدخل بها ثم يطلقها اويموت عنها (هدايه باب الرجعة ج۲ ص ۳۷۳ وج۲ ص ۳۷۸). ظفير

(۴) وسئل شيخ الاسلام عن زوجين افترقا ولکل منهما ستون سنة وبينهما اولاد تتعذر عليهما مفارقتهم فيسکنان في بيتهم ولا يجتمعان في فراش ولا يلتقيان التقاء الازواج هل لهما ذلك قال نعم واقره المصنف (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۵۵، ط.س. ج۳ ص۵۳۸). ظفير

وايي چې ددوو طلاقو څخه وروسته يې دبائن لفظ هم ووايه په دې صورت کې څه حکم دی؟ په دې يومفتي صاحب ددوو طلاقو رجعي فتوٰی ورکړيده چې دهغه نقل هم سته يوصاحب دجواب مذکور تغليط کړی اوطلاق بائن يې ثابت کړيدی نو ددې متعلق څه حکم دی؟

جواب: کله چې دې سړي خپلې ښځې ته ښکنځل وکړه اوطلاق يې ورکړيدی نودده په ښځې باندې طلاق واقع سويدی اودشاهدانو دبيان موافق دده پر ښځې دوه طلاق رجعي واقع سوه دعدې دننه په دې کې رجوع صحيح ده اوديو شاهد طلاق بائن ويل معتبر نه دی، نو جواب دمجيب صحيح دی او دتغليط کولو والا تغليط غلط دی. فقط

<u>**په لاندينی صورت کی څه حکم دی؟**</u> **سوال**: (۸۴۹) زيد دخپلې کړې رايي په وجه سره په خپلې ښځې هنده باندې ناراضه دې دهندې پلار زيد ته وايي چې ياخو زما دلور سره په ښه سلوك اوسيږه اويا هغې ته طلاق ورکړه نو دزيد اودهندې دپلار په مينځ کې جګړه جوړيږي اوهنده دپلار کور ته راځي، زيد دطلاقنامه اخيستلو دپاره منډه کړه اووايي چې طلاق نامه واخله زه يې درکوم، خلګ هغه نيسي، دوهمه ورځ زيد دکالو او زيوراتو مطالبه کوي، هنده ددرې څلورو مياشتو راهيسي بيله ده، آياپه دې صورت کې پرهندې باندې طلاق رجعي واقع سو اوعده سويده نوڅه به کوي، په دې صورت کې که چيري هنده خلع کول غواړي نوڅه واجب راځي؟

ب: دچاچې ددرو مياشتودحمل په صورت کې اسقاط يااجواتې وينه ضربه وغيره دکرنك په شکل کې په رحم کې موجوده وي نوپه مسائل عده کې څه حکم لري؟

جواب: دغصې په حالت کې خالد قسم واخيستی چې که چيري دانر غوابي په دولس (۱۲) روپۍ خرخ کړم نوزما ښځه دې طلاقه وی دوهمه ورځ يې داغوابي په اتلس ۱۸ روپۍ خرخ کړی، دخالد منکوحه غير مدخوله نابالغه په دې صورت کې څه حکم لری؟

جواب: په دې صورت کې به يوطلاق رجعي واقع سی اودعدې څخه وروسته رجوع صحيح نه ده البته نکاح جديد بغير دحلالې څخه کولی سی ([1]) اوخلع په طلاق رجعي کې دعدې دننه کولی سی او وروسته دعدې څخه خلع نه سی کولی. فقط

ب: اوپه حمل کې چې ترڅو پورې چې بعض اعضاء ښکاره نه وی نو ترهغه وخته پورې ددې په سقوط سره عده پوره کيدی نسی اواحکام دولديت نه سی ورکول کيدی ([2])، په

([1]) وان کانت الطلاق بائنا دون الثلاث فله ان يتزوجها فی العدة وبعد انقضائها (هدايه باب الرجعة ج۲ ص ۳۷۳).

([2]) وفی حق الحامل الخ وضع جميع حملها لان الحمل اسم لجميع مافی البطن وفی البحر خروج اکثر الولد کالکل الخ (درمختار) قوله لان الحمل علة لتقدير لفظ الجميع فلو ولدت وفی بطنها آخر تنقضی العدة بالاخر =

درمختار کی یې ویلی دی چې ظهور دخلقت داعضاؤ وروسته د (۱۲۰) ورځو څخه وي چې څلور میاشتی وی‌دا وتحقیق ددی په کتابونو دفقه کی دی (۱). فقط

ج: په دی صورت کی دخالد ښځه مطلقه نه سوه لعدم وجود الشرط. فقط

کله چې دریم طلاق یاد نه وو نورجوع صحیح ده: **سوال**: (۸۵۰) دزید دوی بیبیانی دی په وجه دتکرار په حالت دغصه کی زید په یوه جلسه کی دواړو ته طلاق ورکړی او زید ته دوه واره طلاق ورکول ښه یاد وه، لیکن دریم وار طلاق ورکول ورته یاد نه دی لیکن دواړی بیبیانی یې وایي چې زید دباندی ولاړی په دریم وار یې طلاق ورکړی اومونږ واوریدی په دی صورت کی رجوع صحیح ده اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی که چیري زید ته ددوو طلاقو اقرار دی نوطلاق بلا شبهه واقع دی، او ددریم که چیري زید اقرار کوی نو دریم طلاق هم واقع سو اوپه دی حالت کی رجوع کول جائز نه دی اوبغیر دحلالی څخه زید ددی سره نکاح هم نه سی کولی اوکه چیري زید ته ددریم طلاق اقرار نسته نوصرف ددواړو ښځو په ویلو سره دریم طلاق نه ثابتیږی اوپه شبه سره هم طلاق نه ثابتیږی په دی حالت کی رجوع کول دعدی دننه بغیر دنکاح جدید څخه صحیح دی لقوله تعالی الطلاق مرتان (۲)، یعنی طلاق رجعی دوه طلاقه دی.

چې کله دریم طلاق ورکول خاوند ته یاد نه وی: **سوال**: (۸۵۱) یوسړی خپلی ښځی ته طلاق ورکړی اوپړې یې ښوده، څه موده دری یاڅلور کاله وروسته یې بیا ددی سره نکاح وکړه اوکورته یې راوسته نوبعضو اهل علمو اعتراض وکی چې که چیري دری طلاقه یې ورکړی وی نو دانکاح صحیح نه ده چې دهغه په جواب کی هغه سړی وایي چې چونکی زیاته موده تیره سویده ددی دپاره ماته یاد نه دی راغلی چې دوه طلاقه می ورکړی دی اوکه دری، نوددی متعلق څه حکم دی؟

جواب: اقول وبالله التوفیق په دی صورت کی ددی سړی پرښځی طلاق رجعی واقع سو او دعدی دننه بدون حلالی نکاح جدید دخاوند اولنی سره صحیح ده او وروسته دعدی څخه نکاح جدید بغیردحلالی څخه صحیح ده اوعده دطلاقودری حیضه دی اوپه صورت

= واذا اسقطت سقطا ان استبان بعض خلقة انقضت به العدة لانه ولد والا فلا (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۳۱. ط. س. ج۳ ص ۵۱۱). ردالمحتار

(۱) وقالوا یباح اسقاط الولد قبل اربعة اشهر (درمختار) هل یباح الاسقاط بعد الحمل نعم یباح ما لم تتعلق منه شی ولن یکون ذالك الا بعد مائة وعشرین یوما (ردالمحتار باب نکاح الرقیق مطلب فی حکم اسقاط الحمل ج۲ ص ۵۲۲. ط. س. ج۳ ص ۱۷۶). ظفیر

(۲) سورة البقرة رکوع : ۲۹. ظفیر

مسئوله کی چونکی عده تیره سویدی لهذا خاوند اول ددی سره دوباره نکاح کولی سی په درمختارکی دی: ولوشك اطلق واحدة اواكثر بنى (۱) على الاقل الخ، لیکن دشامی درایی رجحان دې طرف ته دی چې په صورتِ مسئوله کې احتیاطاً ددرو طلاقو حکم ورکول کیږي (۲)، اوبغیر دحلالی څخه داول خاوند سره نکاح کول صحیح کول نه دی په کار. فقط

نهم باب

دخلع متعلق احکام اومسائل

فارغ خطی دخلع معنیٰ ده او ددی سره طلاق بائن واقع کیږی: سوال: (۸۵۲) که چیري چا خپلی ښځی ته ته دا وویل چی ما تاته فارغ خطی درکړه نو په دی سره شرعًا طلاق رجعی کیږی اوکه نه بائن؟

جواب: لفظ دفارغ خطی دمباراة ترجمه یا ددی هم معنٰی دی اودا الفاظ دخلع نه دی چی قبول والی یې پر ښځی باندی موقوف دی اوپه دی کی طلاق بائن واقع کیږی لکه چی څنګه په درمختار باب الخلع کی دی: هو ازالة ملك النكاح المتوقفه على قبولها بلفظ الخلع اوما فى معناه ليدخل لفظ المباراة فانه مسقط (۳) الخ وحكمه ان الواقع به الخ طلاق بائن قوله ان الواقع به اى بالخلع ولو بلفظ البيع والمباراة بحر شامى (۴)، اوكه چیري لفظ دفارغ خطی استعمال صرف په طلاقو کی وي نو بیا هم په دی لفظ سره طلاق بائن واقع کیږی ځکه چی دا لفظ په جداوالی اوقطع تعلق باندی دلالت کوی چی په طلاق بائن کی وی. فقط

دخاوند سره دنه جوړیدو په صورت کی خلع کول ښه دی: سوال: (۸۵۳) دیوی ښځی خاوند نه نان او نفقه ورکوی اونه مهر ورکوی اودمهر ډګری هم عدالت کړی وه مګر په وجه دمفلسی وصول نه سوه، اوس هغه ښځه مجبوره سوه داغواړی چی عدالت ته چاره جویی ددې خبری وکړی چی دمهر معجل په عوض کی خلع وکړي او دخاوند سره څه تعلق پاته نه سی.

جواب:په صورت دناموافقت زوجینوته دا ښه ده چی خلع وسی لیکن په خلع کی رضامندی

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الصریح ج۲ ص ۲۲۳. ط. س. ج۳ ص ۲۸۳. ظفیر

(۲) وعن الامام الثانی اذا كان لا يدرى اثلاث ام اقل يتجرى وان استويا عمل باشد ذالك عليه الخ ولعله لانه يعمل باحتياط خصوصا فى باب الفروج (ردالمحتار باب ج۲ ص۲۲۴. ط. س. ج۳ ص ۲۸۳). ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۲۲ – ۷۲۷. ط. س. ج۳ ص ۴۳۹ – ۴۴۱. ظفیر

(۴) وګوری: ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۰. ظفیر

دزوجینو ضروری ده ښځه په خپله غواړي اوپه خلع راضی ده سړی هم راضی کول په کار دی که چیري هغه په عوض دمهر خلع وکړي نو خلع به وسی اوښځه به دده دقید دنکاح څخه به ووزی، نو خاوند پوه کول په کار دی یاپه ذریعه دحاکمانو دی مجبوره سی چی هغه خلع وکړی (۱). فقط

په ذریعه دخلع طلاق حاصلول جائز دي: **سوال:** (۸۵۴) یوسړی خپله ښځه ډیره مجبوره کړیده اوبد معاش سړی دی اونه نان اونفقه ورکوی نه خبر ګیری کوی نوداسی ښځی ته طلاق اخیستل په طور دخلع پکاردی اوکه نه؟ که هغه په دی هم طلاق ورنه کړی نو حاکم وقت ته دا ووایي او جبراً طلاق اخیستلی سی اوکه نه؟

جواب: دحنفی مذهب موافق په دی صورت کی بغیر دطلاق ورکولو دخاوند جلاوالی نه سی کیدلی البته خلع کیدلی سی، دخلع صورت دادی چی ښځه مثلاً مهر معاف کړی او خاوند طلاق ورکړی، اوحاکم وقت که جبراً دخاوند څخه طلاق واخلی نو داصورت هم کیدلی سی طلاق به واقع سی، ځکه چی داحنافو په نزد په اکراه سره به هم طلاق واقع سی کما صرح به الفقهآء کذا فی الدرالمختار (۲). فقط

دطلاق بائن څخه وروسته خلع صحیح نه ده: **سوال:** (۸۵۵) دطلاق بائن څخه وروسته که چیري یی خلع وکړه نوصحیح به وی اوکه نه؟ اودا خلع به دریم طلاق وی اوکه نه؟

جواب: په کتب دفقه کی تصریح ده چی، لا یلحق البائن البائن (۳). نو فلهذا دطلاق بائن څخه وروسته به خلع صحیح نه وی اوددی سره به طلاق نه واقع کیږی، وفی الدرالمختار خرج به الخلع فی النکاح الفاسد وبعد البینونة، والردة فانه لغو کذا فی الشامی (۴).

دخلع څخه وروسته تیره سوی نان اونفقه باقی نه پاته کیږي: **سوال:** (۸۵۶) یوی ښځی منکوحي دخپل خاوند څخه په عوض دمهرشرعی بالمقطع تریو سر ګامیښی کم مالیت واخیستی اوپه خپلی رضامندی سره یی خلع وکړه اوګامیښه یی واخیسته اودخپل دخور دخاوند سره ولاړه اوس ښځه مذکوره په ملاتړ دمخالفینو پرخاوندباندی په عدالت

(۱) واذا تشاق الزوجان وخافا ان لایقیما حدود الله فلاباس بان تفتدی نفسها منه بمال یخلعها به الخ فاذا فعل ذالك وقع بالخلع تطلیقة بانت ولزمها المال الخ (هدایه باب الخلع ج۲ ص۳۸۳)، وتجب الطلاق لو فات الامساك بالمعروف (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب ج۲ ص۵۷۲، ط.س. ج۳ ص۲۲۹). ظفیر

(۲) ویقع طلاق کل زوج بالغ عاقل الخ ولوعبدا اومکرها فان طلاقه صحیح (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۵۷۹. ط. س. ج۳ ص ۲۳۵)، واذا تشاق الزوجان وخافا ان لا یقیما حدود الله فلاباس ان تفتدی نفسها منه بمال یخلعها به (هدایه باب الخلع ج۲ ص ۳۸۳). ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الکنایات ج۲ ص ۶۴۲. ط. س. ج۳ ص ۳۰۸. ظفیر

(۴) ایضا باب الخلع ج۲ ص ۷۶۲. ظفیر

کی دنان اودنفقی دعویداره ده اوخاوند په وجه دخلع کیدلو دنان اونفقه ورکولو څخه قطعی انکاری دی نوپه دی صورت کی شرعًا څه حکم دی؟

جواب: په درمختار کی دی، ویسقط الخلع الخ والمباراة کل حق ثابت وقتها لکل منهما علی الاخر مما یتعلق بذالك النکاح الخ الا نفقة العدة وسکناها فلا یسقطان الا اذا نص علیها الخ (۱)، ددی عبارت څخه واضحه سوه چی دښځی دعوٰی دگذشته زمانی دنفقې صحیح نه ده ځکه چی په خلع سره تیره سوی نفقه ساقطیږی اوپه صورت مسئوله کی خلع صحیح ده لهذا نفقه هم ساقطه ده، البته دعدی نفقه بې له تصریح کولو نه ساقطیږی نوپه صورت مسئوله کی ښځه دعدی دنفقی دعوه کولی سی او دتیری سوی زمانی دنکاح دحالت دنفقی دعوه نه سی کولی. فقط

دخاوند درضاء څخه خلاف خلع نسته: **سوال**: (۸۵۷) یوسړی خپلی ښځی ته قسم قسم تکلیفونه ورکوی اوداسی ناجائز خواهش لری چی په هغه سره غریبه ښځه په هرحال انکاری ده، حتٰی چی په حالت دحیض کی مقاربت غواړی چی په هغه سره هغه انکار کوی نو په دی وجه باندی هغه سخته وهی اوټکوی، نو ددغو وجوهاتو دوجه څخه ښځه دخاوند کورته تلل نه غواړی اوخاوند طلاق هم نه ورکوی اوس ددی انکار کول دخاوند دکور تللو څخه بې ځایه دی اوکه نه پرخپل ځای؟ نوکه چیري خاوند طلاق نه ورکوی نو په حاکمِ وقت سره خلع کولی سی اوکه نه؟ که چیري خلع کولی سی نودمهر ددین دعوٰی کولی سی اوکه نه؟

جواب: دښځی دخپل خاوند کورته نه تلل په وجه دبی ځایه تکلیف وررسولو اوناجائزو حرکتونو جائز اوبا موقع دی، لیکن خلع بغیر درضامندی دخاوند څخه نسی کیدی او دخلعٍ څخه وروسته مهر وغیره ساقطیږی. فقط

جبرًا په خلع سره هم طلاق بائن واقع کیږی: **سوال**: (۸۵۸) دعمر دنابالغی لور هنده دزید سره نکاح وسوه لږ ورځی وروسته عمر دخپلی نابالغی لور دزوجِ زید سره خلع کول وغوښتل، خوزید انکار وکی لیکن عمر اوڅو کسانو په زید جبرًا خلع وکړه اودایی ولیکل چی ما دهنده نابالغه منکوحه لور دعمرسره خلع وکړه اوماته یی دمهر دین معاف کړی نو په دی صورت کی خلع وسوه اوکه نه؟

جواب: قال فی الدرالمختار خلع الاب صغیرة بمالها اومهرها طلقت فی الاصح ولم یلزم المال الخ ای لا علیها ولا علی الاب الخ (۲)، شامی ج۲ ص۵۲۸، حاصل ددی دا دی چی

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص۷۷۷ – ۷۷۸، ط.س. ج۳ ص۴۵۲. ظفیر

(۲) واذا تشاق الزوجا وخافا ان لایقیما حدود الله فلاباس بان تفتدی نفسها بمال یخلعها به الخ فاذا فعل ذالك =

که پلار دصغیری دطرف څخه په عوض ددی دمال یا ددی دمهر کی یې خلع وکړه نو په دی باندی به طلاق بائن واقع سی او مال به پرهیڅچا لازم رانه سی اومهر نه ساقطیږی، نو داجواب ددی مسئلی دی. فقط

دښځی څخه په زبردستی سره دزرو روپو په اقرار سرې خلع وکړه، نوڅه حکم دی؟ سوال: (**۸۵۹**) زید دخپلی منکوحه هنده سره په مبلغ دزرو روپو باندی خلع وکړه هرڅومره چی هنده په ښکاره طور باندی دروپو دورکولو څخه انکار وکی خو زید هندی ته دتحذیر او تخویف سره اقرار دروپو وکی نوپه موجب دشریعت نکاح باطله ده اوپه تقدیر دانفکاك دنکاح سره روپی پرهنده باندی واجب الاداء دی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی خلع صحیح ده اوپر ښځی یوطلاق بائن واقع سو اودښځی پر ذمه باندی زر روپی لازمی نه دی په درمختار کی دی: اکرهها الزوج علیه تطلق بلامال لان الرضا شرط للزوم المال وسقوطه ([1])، اوپه ردالمحتار کی دی، قوله علیه ای علی الخلع منح ای علی ان تقول له خالعنی وفی البحر علی القبول ای اذا کان هو المبتدی بقوله خالعتك فافهم قوله تطلق ای بائنا ان کان بلفظ الخلع ورجعي ان کان بلفظ الطلاق علی مال کما مر ویاتی، قوله شرط للزوم المال ای علیها وهو البدل المذکور فی الخلع قوله وسقوطه ای عن الزوج وهو المهر الذی علیه ([2])، او دښځی مهر چي دخاوند پرذمه دی ساقط به سی، په درمختار کی دی، ویسقط الخلع الخ والمباراة الخ کل حق الخ لکل منهما علی الآخر مما یتعلق بذالك النکاح ([3]). فقط

فارغ خطی دکمو اسبابو پربنیاد حاصلول صحیح دی: سوال: (**۸۶۰**) ښځه دخپل خاوند څخه په کمو کمو وجوهو سره شرعًا فارغ خطی حاصلولی سی؟

جواب: کله چی موافقت نه وی اودیو بل حقوق اداء نه سی نوجائز ده چی دخاوند څخه طلاق واخلی که هغه بلا معاوضی داخیستلو څخه طلاق نه ورکوی نوڅه معاوضه دی ورکړی اوطلاق دی واخلی یادی خلع وکړی اودده څخه دی خپل ځان خلاص کړی بغیر دخلع اویا دطلاق ښځه دده دنکاح څخه وتلی نه سی اوقصور که چیري دسړی وی نوسړی ته څه معاوضه اخیستل مکروه دی ([4]).

= وقع بالخلع تطلیقة بائنة الخ والمباراة کالخلع کلاهما یسقطان کل حق لکل واحد من الزوجین علی الاخر مما یتعلق بالنکاح عند ابی حنیفة (هدایه باب الخلع ج۲ ص۳۸۳ – ۳۸۷). ظفیر

([1]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۸۲. ط. س. ج۳ ص ۴۴۲. ظفیر

([2]) ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۲. ط. س. ج۳ ص ۴۴۲. ظفیر

([3]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۸. ط. س. ج۳ ص ۴۵۲. ظفیر

([4]) ولاباس به عند الحاجة للشقاق بعدم الوفاق بما یصلح للمهر الخ وکره تحریما اخذ شيء الخ ان نشز وان نشزت =

دخلع کاغذ دفریقینو په مرضي سره ولیکل سو نو خلع وسوه، اوددي په ځېرولو سره خلع نه ختمیږي: **سوال**: (۸۲۱) دزوجینوپه خپل مینځ کی دناچاقی له امله په دواړوکی داګفتګو وسوه چي اوس په موږ کی څه صورت دګذاری اواتفاق په خپل مینځ کی نسته، خاوند وویل چي طلاق نامه لیکو اوښځی وویل چي زه دمهر دمعافی کاغذ لیکم چنانچي دواړو دا کاغذات ولیکل، ددی دلیکلو څخه وروسته دخاوند مشر ورور راغی ده ته دواړو واقعه بیان کړه چي په موږ دواړو کی داتفاق اودګذران صورت نه وو، نوددی وجه موږ په خپل مینځ کی خلاصون کړیدی، دخاوند مشر ورور دی دواړو ته بد رد وویل او ددواړو څخه یی کاغذ څیري کی نوآیا په دی صورت کی خلع وسوه اوکه نه؟ اوطلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: دښځی او دخاوند په خپل مینځ کی خلع وسوه اوخلع طلاق بائن وی اوکله چي تحریر دخلع دطرفینو څخه وسو اوخاوند دطلاقو کاغذ ولیکی اوښځی دمهر دمعافی کاغذ ولیکی اودمشر ورور دخاوند مخ ته یی داتقریر وکی چي زموږ خاوند اوښځی په مابین کی دګذاری څه صورت نه وو نولهذا موږ خلاصون وکی نوخلع پوره سوه اوطلاق بائن پرښځی باندی واقع سو اومهر ساقط سو (۱) بیا دمشر ورور دخاوند په بد رد ویلو سره که هغه ددواړو کاغذ څیری کړی نو ددی څه اثر دخلع پرجائز کیدو باندی نه پریوزی اوخلع نه باطلیږی حاصل داچي مذکوره ښځه دخاوند دنکاح څخه خارجه سوه اوطلاقه سویده دعدی په تیریدو سره هغه دوهمه نکاح کولی سی هکذا فی کتب الفقه. فقط

خلع دخاوند درضامندی څخه بغیر نسی کیدي: **سوال**: (۸۲۲) دزید زوجه یعنی منکوحه که دزید څخه په وجه دتکلیف دنان اونفقه یاپه وهلو اوټکولو څخه بلا ضرورت یاطبعًا ناراضه اومتنفره وی اوپه هیڅ شان سره دزید په نکاح کی پاته کیدل نه غواړی چي خپل مهر معاف کړی طلاق غواړی اوخاوند ددی سره دضد دوجه څخه طلاق نه ورکوی او ایذاء رسانی په عمل کی راولی، نو په داسی صورت کی دغه منکوحه ښځه شرعًا دنکاح دقید څخه ازادی حاصلولی سی اوکه نه؟ اودښځی اولاد چي دصاحب دزید څخه په عمر

= لا (درمختار) قوله للشقاق ای لوجود الشقاق وهو الاختلاف والتخاصم وفی القهستانی عن الشرح الطحاوی السنة اذا وقع بین الزوجین اختلاف ان یجتمع اهلهما لیصلحوا بینهما فان لم یصلحا جاز الطلاق والخلع اهـ (ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۲. ط. س. ج۳ ص ۴۴۱). ظفیر

(۱) کتب الطلاق ان مستبینا علی نحو لوح وقع ان نوی وقیل مطلقا (درمختار) المراد به فی الموضعین نوی اولم ینو الخ ولو قال للکاتب اکتب طلاق امراتی کان اقرارا بالطلاق وان لم یکتب (ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۵۸۹. ط.س. ج۳ ص ۲۴۲) وحکمه ان الواقع به الخ وبالطلاق الصریح علی مال طلاق بائن (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۰. ط. س. ج۳ ص۴۴۲). ظفیر

دیو نیم کال وو هغه به زید ته حواله کول کیږی اوکه نه ښځی ته؟

جواب: داصورت دخلع دی چی ښځه خپل مهر معاف کړی اوخاوند طلاق ورکړی، په داسی حالت کی چی په خپل مینځ کی په ښځه او خاوند کی نفرت دی داضروری ده چی خلع وسی خوکه خلع وی اوکه طلاق دخاوند درضامندی څخه بغیر څه نسی کیدی او شرعًا داسی څه صورت نسته چی بغیر دطلاق ورکولو څخه خاوند یابغیر دخلع کولو سره ښځه دده دنکاح څخه ووزی نوچی په هره طریقه سره وی خاوند به مجبوره کړی چی خلع وکړی اویا طلاق ورکړی اوکه خاوند دا نه منی نوپه ذریعه دحاکم دي داسی وکړی یعنی حاکم دی خاوند مجبوره کړی چی یا خو هغه نان اونفقه ورکړی اودښځی خبر گیری دی وکړی اوکه نه وی نوخلع دی وکړی اویادی طلاق ورکړی هکذا فی کتبه الفقه (۱).

دخاوند دقبلولو څخه وروسته خلع کیږی: **سوال**: (۸۲۳) یوه ښځه دخپل خاوند دسختیا په وجه دخاوند څخه تقریبًا دیوولسو کالو څخه جلاده، خاوند ته ددی دنان اودنفقی هیڅ څه فائده نسته اوښځه دخپل مور اودپلار په کور کی اوسیږی هغې خپل خاوند راوبولی په مخ کي ددوو شاهدانو یی دا الفاظ وویل چی زه په عوض د، اتو سوو ۸۰۰ روپو دخپل مهر دین چی ستا پرذمه واجب الاداء دی ستا سره خلع کوم دنن تاریخ څخه زما ستا سره څه تعلق نسته اودعدی دایامو ستا سره څه تعلق نسته اودعدی دایامو څخه وروسته ماته اختیار دی چی خپله نکاح ددوهم سړی سره وکړم، خاوند دا الفاظ په پوره طور باندی واوریدل اوپه غور یی دیته وکتل، بار بار یې ددوی څخه پوښتنه وکړه چی اوس تاته خو به زما څخه څه دعوٰی نه وی نوښځی جواب ورکی چی نه اوس زماڅه تعلق ستاسره سته اونه څه دعوی به وی خاوند چی دا واوریدل نوخپل ځای ته چی تقریبًا دولس قوسه دی ولاړی، نو آیا داخلع وسوه اوکه نه؟ اودعدی دایامو څخه وروسته ښځه دبل چاسره نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: دخاوند قبلول دخلع په سوال کی ذکر نه دی اوصرف داویل دخاوند چی اوس به تاته څه دعوٰی خو به زما څخه نه وی نوداتمهید وو دقبلولو نوکه چیري ددی څخه وروسته خاوند په دی مجلس کی داویلی وی چی ماقبوله کړه یاماته منظوره ده نوخلع به پوره سوی وی، نو صرف په دومره بیان سره چی په سوال کی ذکردی خلع ونه سوه او ښځی ته دوهمه نکاح کول صحیح نه دی، کمافی الدرالمختار قوله فصح رجوعها قبل قبوله ای اذا کان الابتداء منها بان قالت اختلعت نفسی منك بکذا فلها ان ترجع عنه قبل

(۱) ویجب ای الطلاق لوفات الامساك بالمعروف (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۵۷۲. ط. س. ج۳ ص ۲۲۹). ظفیر

قبول الزوج ویبطل بقیامها عن المجلس وبقیامه ایضا ولایتوقف علی ما ورآء المجلس بان کان الزوج غائبا حتی لوبلغه وقبل لم یصح (١) الخ. فقط

بغیر دطلاق اودخلع ښځه دوهمه نکاح جائز نه ده: **سوال:** (۸۲۴) زید خپلی ښځی هنده ته ددولسو کالو څخه راپه دی خوا نان نفقه اوجامه نه ورکوی، اونه په خلع باندی رضا مندی ظاهروی نه طلاق ورکوی هنده دمال او نفقه دعوه په عدالت کی وکړه هغه خارج سوه، هنده غواړی چی خلع وسی اوکه نه وی نوطلاق دی ورکول سی ددی دپاره چی دوهمه نکاح وکړی؟

جواب: دزید ښځه دي یاطلاق واخلی یادی خلع وکړی، بدون ددی هنده دده دنکاح څخه نسی خارجیدی اودوهمه نکاح دهندی به صحیح نه وی (٢).

خلع بغیر دخاوند درضامندی نسی کیدی: **سوال:** (۸۲۵) خالد چی دهندی خاوند دی دخاوند والی دنه کیدو په وجه سره دهندی سره په بی رحمی طریقی سره دزندگی په میدان کی مخ ته راځی اوددنیوی شرم په وجه سره طلاق هم نه ورکوی نوکه په داسی حالت کی که هنده دعوٰی دخلع وکړی نوددوهم خاوند سره نکاح کولی سی اوکه نه؟ او دمهر دپیدا کولو مستحقه ده اوکه نه؟

جواب: طلاق اوخلع بغیر درضاء دخاوند ښځه نسی کیدی (٣) نوکه چیري خاوند طلاق ورکړی یاخلع وکړی نو په هرو دواړو صورتونو کی وروسته دانقضاء دعدی ښځه هنده دبل سړی سره عقد ثانی کولی سی اوکه چیري خاوند وطی کړی وی نوپوره مهر لازمیږی (٤) لیکن په خلع کی مهر ساقطیږی (٥).

نابالغه دولی په ذریعه خلع کولی سي: **سوال:** (۸۲۶) هنده نابالغه په ولایت دخپل پلار عمر دخپل خاوند سره چی بالغ دی په معافی دمهر سره خلع کول غواړی داصورت دخلع جائز دی اوکه نه؟ اودخاوند دذمي څخه مهر ساقطیږی اوکه نه؟

---

(١) ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۹. ط. س. ج۳ ص ۴۴۲. ظفیر

(٢) واما نکاح منکوحة الغیر ومعتدته الی قوله لم یقل احد بجوازه فلم ینعقد اصلا (ایضا باب العدة ج۲ ص ۸۳۵. ط. س. ج۳ ص ۵۱۶). ظفیر

(٣) الحدیث ابن ماجه الطلاق لمن اخذ بالساق (درمختار) کنایة عن ملك المتعة (ردالمحتار کتاب الطلاق جواب: ۲ ص ۵۸۵). ظفیر

(٤) ویتاکد المهر عند وطی اوخلوة صحت من الزوج (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المهر ج۲ ص ۴۵۴. ط. س. ج۳ ص ۱۱۸) . ظفیر

(٥) وسقط الخلع الخ کل حق لکل منهما علی الاخر مما یتعلق بذالك النکاح (درمختار) قوله کل حق شمل المهر والنفقة المفروضة الخ (ردالمحتار باب الخلع ج۲ص ۷۷۷. ط. س. ج۳ ص ۵۴۲). ظفیر

جواب: مذکوره خلع شرعا جائز ده اودخاوند دذمه څخه مهر ساقطیږی، ویسقط الخلع والمباراة الخ کل حق لکل منهما علی الآخر مما یتعلق بذالك النکاح الخ درمختار ملخصًا (۱). فقط

دنابالغ خاوند سره دخلع څه صورت نسته: **سوال**: (۷۲۷) دهندی نابالغی عقد دبکر نابالغه سره وسو خو هنده اوس بالغه سوه اوبکر نابالغ دی نوهنده دده سره خلع کولی سی اوکه نه؟ اوبکر طلاق ورکولی سی اوکه نه؟ که چیري نه سی نو دده ولی طلاق ورکولی سی اوکه نه؟ اوخلع کولی سی اوکه نه؟

جواب: دنابالغ طلاق اوخلع دواړه باطل دی نه هغه طلاق ورکولی سی اونه هغه خلع کولی سی اونه دده ولی دده دطرف څخه طلاق ورکولی سی اونه خلع کولی سی نوکه چیري بعد البلوغ بکر وغواړی نو خلع دی وکړی اویا دی طلاق ورکړی، قبل دبلوغ څخه دبکر هیڅ هم نه سی کیدی (۲). فقط

دولی داجازی څخه بغیر خلع: **سوال**: (۸۲۸) وفی ردالمحتار باب الخلع قوله وکذا الکبیرة الخ ای اذا خلعها ابوها بلا اذنها فانه لایلزمها المال بالاولی لانه کالاجنبی فی حقها وفی الفصولین اذا ضمنه الاب اوالاجنبی وقع الخلع ثم اجازت نفذ علیها وبریٔ الزوج من المهر والا ترجع به علی الزوج والزوج علی المخالع وان لم یضمن توقف الخلع علی اجازتها فان اجازت جاز وبریٔ الزوج عن المهر والا لم یجز، قال فی الذخیرة ولا تطلق وقال غیره ینبغی ان تطلق لانه معلق بالقبول وقد وجد الخ ای یقول المخالع، وفی البزازیة وان لم یضمن توقف علی قبولها فی حق المال قال هذا دلیل علی ان الطلاق واقع وقیل لایقع الا باجازتها الخ انتهٰی (۳)، یعنی که چیري بغیر داجازت څخه پلار دبالغی په عوض دمهر دکبیری دخاوند سره خلع وکړی نوطلاق واقع کیږی اوکه نه؟ په ذخیره اوپه نورو کتابونو دفقه کی دی چی طلاق نه واقع کیږی اوپه بزازیه کی واقع کیدل دطلاقو ذکر دی نو فتوىٰ به په کم قول ورکول سی یعنی په وقوع د طلاق او که په

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص۷۷۷، خلع الاب صغیرته بمالها اومهرها طلقت فی الاصح کما لو قبلت هی وهی ممیزة ولم یلزم المال لانه تبرع (درمختار) قوله لم یلزم المال ای لاعلیها (لاعلی الاب علی قول ابن سلمه وعنه یلزمه وان لم یضمن، جامع الفصولین اما اذاضمنه فلا کلام فی لزومه علیه (ایضا باب الخلع ج۲ ص ۷۸۲. ط. س. ج۳ ص ۴۵۷). ظفیر

(۲) لایقع طلاق المولی علی امراة عبده الخ والصبی ولومراهقا اواجازه بعد البلوغ (الدرالمختار علی هامش رد المحتار کتاب الطلاق ج۲ ص۵۸۲. ط. س. ج۳ ص۲۴۲) وشرطه ای الخلع کالطلاق (درمختار) وهواهلیة الزوج (ایضا باب الخلع ج۲ ص ۷۶۸. ط. س. ج۳ ص۴۴۱). ظفیر

(۳) وګوری ردالمحتار باب الخلع مطلب فی خلع الصغیرة ج۲ ص ۷۸۲. ط. س. ج۳ ص ۴۵۷. ظفیر

عدم دوقوع دطلاق؟

جواب: واقع کیدل دطلاقو په دی صورت کی ښه دی، کما قال فی موضع آخر حاصله انه فی الصغیرة لایلزم المال مع وقوع الطلاق (١) شامی قوله طلقت فی الاصح وقیل لاتطلق لانه معلق بلزوم المال وقد عدم ووجه الاصح انه معلق بقبول الاب وقد وجد بزازیه (٢)، ردالمحتار ج٢ ص٥٢٨. فقط

پلار خلع وکړه اوخاوند طلاق ورکی مګر ښځی قبول نه کی، نوڅه حکم دی؟ سوال: (٨٦٩) که چیري دښځی پلار خپل زوم ته ووایي چی زه تا لره هغه هغه کالی اوزیورات چی تا ورکړیدی تاته هغه بیرته درکړم بلکی یونیم سل روپی به نوری هم تاته درکړم ته زما لور ته طلاق ورکړه نوپلار دښځی مذکوره زیورات اویونیم سل روپی زوم ته حواله کړی، زوم وویل چی زه دفلانی لور ته دری طلاقه ورکوم نو په دی صورت کی طلاق بلاقبول دښځی واقع کیږی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی طلاق واقع سو اودا طلاق په مال سره دی اوبائن دی اوقبول دښځی شرط دپاره دوقوع دطلاق نه دی، کما مر فی المسئلة الاولی فان خلعها الاب علی مال ضامنا له ای ملتزما لا کفیلا لعدم وجوب المال علیها صح والمال علیه کالخلع من الاجنبی فالاب اولی (درمختار) قوله کالخلع من الاجنبي ای الفضولي وحاصل الأمر فیه أنه إذا خاطب الزوج فإن أضاف البدل إلی نفسه علی وجه یفید ضمانه له أو ملکه إیاه کاخلعها بألف علي أو علی أني ضامن أو علی ألفي هذه أو علئ عبدي هذا ففعل صح والبدل علیه شامی (٣).

دمهر په عوض کی خلع سویده نو خاوند ورکول سوی مهر بیرته اخیستی سی؟ سوال: (٨٧٠) که چیري ښځه قبول دخلع په بدل دمهر کی وکړی نو ددغه باقی مهر به پردی قرض وی اوکه نه؟ اوخاوند دخلع څخه مخکی چی بعض مهر ورکړی دی خپلی ښځی ته نو رجوع کولی سی اوکه نه؟ اوددی لاندینی عبارت څه مراد دی: قال الشامی ناقلا عن البحر قال وقد ظهر لی ان محل البرأة ما اذا خالعها بعد دفع المعجل فانها براء عن المعجل ویبرء هو عن المؤجل ولذا قال فی المحیط الصحیح انه یسقط المهر وماقبضت المراة فهو لها وما بقی فی ذمته یسقط (٤) الخ قال فی الفتاوىٰ الخیریة لایرجع به ای بالمقبوض علی الصحیح.

(١) ردالمحتار باب الخلع ج٢ ص ٧٨٣. ط. س. ج٣ ص ٤٥٧. ظفیر
(٢) ردالمحتار باب الخلع مطلب فی خلع الصغیرة ج٢ ص ٧٨٢. ط. س. ج٣ ص ٤٥٧. ظفیر
(٣) ایضا مطلب فی خلع الفضولی ج٢ ص ٧٨٢. ط. س. ج٣ ص ٤٥٨. ظفیر
(٤) ردالمحتار باب الخلع ج٢ ص ٧٨٤. ط. س. ج٣ ص ٤٥٩. ظفیر

جواب: هغه عبارت چې شامي دبحر څخه نقل کړيدی نوهمدغه رکم صحيح دی اوهغه دمهر څه حصه چې دخلع څخه يې مخکې ښځې ته ورکړيده نورد کول به نه کوی اوهغه حصه دمهر چې پرذمه دخاوند باقي ده هغه ساقطه سوه، نومعلومه سوه چې دخلع څخه وروسته پرذمه دخاوند هيڅ شی باقي نه دی پاته، که چيري وغواړی نوهغه به هبه شمارل کيږي اوکه چيري يې موانع درجوع نه کړه پيدا نورجوع کولی سی (۱). فقط

په خلع کې يې چې طلاق ورکې نو په دې سره کم يو طلاق واقع سو؟ سوال: (۸۷۱) عطاء محمد دخپلې ښځې مسماة په جمې سره په عوض دپنځوسو روپو زرو په مهر سره خلع وکړه اومذکوری مسماة ته يې طلاق ورکې، نو په دې صورت کې کم قسم طلاق واقع سو؟

جواب: په دی صورت کې طلاق بائن پرمسماة جمې چې دعطاء محمد ښځه ده. واقع سوی دی (۲).

پريږدم دې هرچيري چې زړه دې غواړی ولاړه سه، په دې ويلو سره طلاق بائن واقع کيږي:

سوال: (۸۷۲) يوسړی دخپلې ښځې څخه مال واخيستی اوفارغ خطی يې وليکله چې په هغه کې دا الفاظ درج دی چې زه مسماة فلانی پريږدم اوچې کم ځای ددی زړه غواړی ولاړه دی سی، نوطلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: که چيري خاوند په نيت دطلاقو دا الفاظ ويلی وی نو طلاق بائن واقع سو، او چونکې خاوندی په دې فارغ خطی باندی مال اخيستی نو ددی دپاره وقوع دطلاق اغلب ده نوکه چيري خاوند دامنعه کړی نو دوباره دی نکاح وکړی (۳).

که چيري ښځه جلا والی غواړی نوڅه کول په کاردي؟ سوال: (۸۷۳) يو سړی پرخپله ښځه باندی ظلم اوزياتی وکی ښځه ملك (خان) ته راغله اوفرياد يې وکې چې زموږ په مينځ

---

(۱) قال الزوج خالعتك فقبلت المرأة ولم يذكرا مالا طلقت لوجود الايجاب والقبول وبرى عن المهر الموجل لوكان عليه والا لم يكن شيئا ردت عليه ما ساق اليها من المهر المعجل لما مر انه معاضة (درمختار) قال في البحر وظاهر اول العبارة ان المهر اذا كان مقبوضا فلا رجوع له وصريح آخرها الرجوع وبه صرح في الخانية فحينئذ لم يبرا كل منهما عن صاحبه وقد ظهر لى ان محل البراءة ما اذا خالعها بعد دفع المعجل فانها تبرا عن المعجل ويبرأها عن الموجل ولذا قال في المحيط الصحيح انه يسقط المهر ما قبضت المراة فهو لها وما بقى في ذمته يسقط اه (ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۸۴. ط. س. ج۳ ص ۴۵۹). ظفير

(۲) وقع طلاق بائن في الخلع رجعى في غيره (درمختار) قوله بائن في الخلع لانه من الكنايات الدالة على قطع الوصلة فكان الواقع به بائنا (ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۲. ط.س. ج۳ ص ۴۴۲). ظفير

(۳) فاذا فعل ذالك وقع بالخلع تطليقة بائنة ولزمها المال لقوله ﷺ الخلع تطليقة بائنة ولانه يحتمل الطلاق حتى صار من الكنايات والواقع بالكنايات بائن (هدايه باب الخلع ج۲ ص ....). ظفير

کی جلاوالی اوقطع تعلق وکړه نوپه دی صورت کی څه حکم دی؟ ددی قسم فیصلی په شان یوه فیصله دخوږ نبی کریم ﷺ په زمانه کی هم سویده اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی په رضا مندی دخاوند اودښځی خلع کیدی سی اوخلع درسول الله ﷺ په زمانه کی هم سویده اودخلع څخه ماسوا بل څه صورت دفیصلی نسته (۱).

دچا څخه چی روپی واخلی اودخاوند څخه یی خلع حاصل کړه ددی سره نکاح جائز ده:

سوال: (۸۷۴) هندی ته زید ددی دپاره روپی ورکړی چی هغه دخپل خاوند سره خلع وکړی پردی بناء باندی هندی دزید څخه روپی واخیستی او خلع یی وکړه او عده یی تیره کړه دزید سره یی نکاح وکړه، نونکاح وسوه اوکه نه؟

جواب: نکاح وسوه شرطونه دصحت دنکاح پیدا سوه، فان خالعها الاب علی مال ضامنا له ای ملتزما فلا لعدم وجوب المال علیها صح والمال علیه کالخلع مع انه اذا خاطب الزوج فان اضاف البدل الی نفسه علی وجه یفید ضمانه له اوملکه ایاه کان خلعها بالف علی الخ ففعل صح (۲). نوکله چی پردی سړی دخپل طرف څخه مال ورکی دخاوند سره خلع کولی سی بلا امر اوقبول دزوجې نوکله چی ښځه په خپله داسی وکړی چی دبل سړی څخه مال واخلی دخپل خاوند سره خلع وکړی په درجه اولی سره صحیح ده اوکله چی خلع صحیح سوه اوخلع طلاق دی نو بعد انقضاء العده نکاح صحیح سوه.

خاوند ته په عوض دخلع کی څومره رقم اخیستل جائزدی: **سوال**: (۸۷۵) ښځه دزید غوښتونکی دخلع ده خاوند ته څومره اندازه رقم اخیستل جائز دي؟

جواب: فقهاؤ په دی باره کی داتفصیل کړیدی که چیري قصور دخاوند دی او نافرمانی دده دطرفه څخه ده نوپه خلع کی ده ته دښځی څخه مال اخیستل حرام دی اوکه چیري نافرمانی دښځی له طرفه ده نوصحیح ده، بیا دا اختلاف دی چی دورکول سوی څخه زیات اخیستل صحیح دی اوکه نه؟ صحیح داده چی جائز دي مگر خلاف اولی ده، وکره تحریما اخذ شيء ان نشز وان نشزت لا ولو منه نشوز ایضا ولو باکثر مما اعطاها علی الاوجه فتح وصحح الشمنی کراهة الزیادة تعبیر الملتقی لاباس به یفید انها تنزیهیة وبه یحصل التوفیق (۳).

---

(۱) عن ابن عباس ان امراة ثابت بن قیس اتت النبی ﷺ فقالت یارسول الله ثابت بن قیس ما اعتب علیه فی خلق ولادین ولکن اکره الکفر فی الاسلام فقال رسول الله ﷺ اتردین علیه حدیقة قال نعم قال رسول الله ﷺ اقبل الحدیقة فطلقها تطلیقة رواه البخاری، وعن نافع عن مولاة لصیفة بنت ابی عبید انها اختلعت من زوجها بکل شیئ لها رواه مالك (مشکوٰة باب الخلع والطلاق ص ۲۸۴). ظفیر

(۲) وګوری ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۸۳. ط. س. ج۳ ص ۴۴۵. ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۱. ط. س. ج۳ ص ۴۴۵. ظفیر

دخاوند دمنظور ولو څخه بغير قاضي خلع نه سي کولی: **سوال**: (۸۷۶) عمر ته په څه جرم کی دیارلس میاشتی قید وسو قاضی دده ښځه را وبلله دخلع حکم یی وکی بغیر دعلم او اجازت دخاوند څخه خلع کیدی سی اوکه نه؟

جواب: نه سی کیدی (۱).

دطلاقو کاغذ چی کله دخاوند په مرضي وليکی نو طلاق واقع کيږی اوس ددی دواپسی څه فائده نسته: **سوال**: (۸۷۷) دهندی پلار دهندی واده دزیدسره وکی دوه دری کاله وروسته دهندی اودزید په مینځ کی نا اتفاقی پیداسوه اوهنده دخپل پلار کره راغله چی دهغه څوارلس کاله وسوه چی په دی موده کی زید دهندی دنان او دنفقې څه خبر نه دی اخیستی، اوڅلور میاشتی موده وسوه چی هندی کوشش وکی چی یاماته طلاق راکړه اویاما وساته خوزید دساتلو څخه انکار وکی اووی ویل چی که چیری هنده مهر معاف کړی نوزه به ورته طلاق ورکړم، چنانچی هندې پرکاغذ باندی ولیکله چی که زما خاوند طلاق راکړی نوزه مهر معاف کوم اودمهر څخه دست برداره کیږم، اوزیدهم طلاق ولیکی اودهندی کاغذ یی واخیستی، اوس چی کم خلګ په مینځ کی وه نو ددوی په خپل مینځ کی جګړه وسوه هغوی دزید کاغذ زید ته بیرته ورکی، اودهندی کاغذ یی دزید څخه واخیستی اوهندې ته یی بیرته ورکی نوپه دی صورت کی پرهندی باندی طلاق واقع سو اوهغه دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی پرهنده باندی طلاق واقع سو اومهر معاف سو ځکه چی دا دخلع صورت دی اودکاغذ په واپس کولو سره طلاق نه سی واپس کیدی. قال ﷺ ثلث جدهن جدوهزلهن جد الحدیث (۲).

دښځی درضاء څخه بغير خلع نه کيږی: **سوال**: (۸۷۸) دزبیدی خاوند دادکور څخه وایسته چی دهغه څلور کاله وسوه، په دی مینځ کی دزبیدی دخاوند کورته دلیږلو خبری اتری کیدلی مګر دزبیدی میریزی ورور دزبیدی داجازته بغیر ددی دخاوند څخه دری طلاقه واخیستل اودمهر څخه یی دمنع دعوٰی ولیکله نو آیا طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په غیر درضاء دښځی څخه خلع نه سی کیدی یعنی نه مهر ساقطیږی اونه طلاق واقع کیږی نودمذکوری ښځی ورور چی بلا اجازته دمسماة څخه ددی دمهر دمنع دعوٰی ورکړه نوهغه صحیح نه سوه دخاوند دطرف څخه دری طلاقه چی دمهر پر معافی موقوف

---

(۱) هو ازالة ملك النكاح الخ المتوقفة علی قبولها الخ وشرط كالطلاق (الدرالمختارعلی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۲. ط. س. ج۳ ص ۴۳۹ – ۴۴۰). ظفیر

(۲) مشكوٰة باب الخلع والطلاق ص۲۸۴. ظفیر

وه نو هغه هم واقع نه سوه [1]. فقط

دخلع صورت او په دې سره دمهر معافي: **سوال**: (۸۷۹) خاوند که چیرې ښځې ته طلاق ورکړي یاخلع وکړي نومهر ساقطیږي اوکه نه اوکه به یې ورکوي؟ دخلع څه صورت دی؟

جواب: که چیرې خلع وکړي خاوند اوښځه نومهر ساقطیږي اوکه خلع یې ونه کړه اوداسې طلاق یې ورکې نو بیامهر نه ساقطیږي اودخلع صورت دادی چې ښځه مهر معاف کړي او خاوند طلاق ورکړي اویا سړی دا ووایې چې ماستا سره خلع وکړه په عوض دمهر یا صرف دا ووایې چې ما ستاسره خلع وکړه اوښځه یې قبول کړي [2] په درمختار کې دی، ویسقط الخلع والمباراة کل حق لکل منهما علی الاخر [3] الخ.

صرف په اراده ښکاره کولو سره نه خلع کیږي اونه طلاق واقع کیږي: **سوال**: (۸۸۰) بالا نومې سړی په یوه خبره باندې خپله ښځه ووهله ښځه دبیرې دوجه څخه پټه سوه نوخاوند خلګ راجمع کړل، دښځې سره یې خلع په عوض دمبلغ ددوو سوو روپو مقرر کړه اویو ستامپ یې واخیستی مګر بله ورځ یې په وجه دزیات چلبازي کاغذ ونه لیکی، نو په دې صورت کې دده پر ښځې طلاق واقع سو اوکه نه؟ اوکه بالا سړی پر خپلې ښځې دزنا تهمت هم ولګوي نو څه حکم دی؟

جواب: په دې صورت کې دمسمّٰی بالا پرښځې طلاق نه واقع کیږي ځکه چې دخلع اراده یې ده اوددې تکمیل ونه سو اومخکې یې چې ویلي وه نو هغه صریح لفظ نه دی [4] او دنیت نه کیدل دارادې دخلع څخه ښکاره دی اوپه تهمت لګولو سره نکاح نه ماتیږي.

چې روپۍ یې واخیستې اووې ویل چې زما دفلانې سره هیڅ تعلق نسته نوخلع وسوه: **سوال**: (۸۸۱) یوسړی دبل دمنکوحې سره نکاح وکړه نوناکح دعوی وکړه اوپیش حاکم په دې طریقه سره صلح وکړه چې مدعی دوه نیم سوه روپۍ واخیستې اووې ویل چې اوس زما دمسماة غلام فاطمة سره څه تعلق نسته نوداصورت دخلع دی؟ اوطلاق واقع سواوکه نه؟

جواب: داصورت دخلع دی اودده پرښځې طلاق بائن واقع سو، قال فی الدرالمختار باب

---

(۱) الخلع هو ازالة ملك النكاح المتوقفة على قبولها (درمختار) قوله على قبولها ای المراة قال فی البحر ولابد من القبول منها حیث كان على مال اوكان بلفظ خالعتك اواختلعی اهـ (ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۲. ط. س. ج۳ ص ۴۳۹ – ۴۴۰). ظفیر

(۲) والخلع یكون بلفظ البیع والشراء والطلاق والمباراة كبعت نفسك اوطلاقك اوطلقتك على كذا او بارأتك ای فارقتك وقبلت المراة (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص۷۷۰. ط. س. ج۳ ص۴۴۳). ظفیر

(۳) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷. ط. س. ج۳ ص ۴۵۲. ظفیر

(۴) الخلع هو ازالة ملك النكاح المتوقفة على قبولها بلفظ الخلع اومافی معناه (الدرالمختار على هامش رد المحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۲۷. ط. س. ج۳ ص ۴۳۹ – ۴۴۱). ظفیر

الخلع هو ازالة ملك النكاح بلفظ الخلع اوما فی معناه الخ ليدخل لفظ المباراة فانه مسقط وسيجيئ الخ ملخصا (۱). فقط

__په خلع ليکلو سره خلع کيږي__: **سوال**: (۸۸۲) دښځی اودخاوند په مينځ کی دابتداء څخه مخالفت وو په غرض دتصفيی سره يوڅو کسان جمع سوه اودا فيصله يی مقرره کړه ددی خاوند وويل چی کم مکان دمسماة په نوم دی نو ددغه څخه دی دست برداری وکړی او ددی په عوض کی دی مبلغ دوه سوه روپی واخلی اوزما ددوهمی ښځی په نوم دی هغه مکان وليکی نوزه به دیته طلاقنامه ياضابطه وليکم نودښځی اودخاوند په مينځ کی دا معامله فيصله سوه اودواړو سټامپ وليکی، ښځی دمکان څخه دست برداری وليکله او خاوند طلاقنامه وليکله صرف رجسټری باقی پاته سويده او رجسټری يی ونه کړله، نوپه دی صورت کی ښځه دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: کله چی خاوند طلاقنامه وليکله اوښځی دمکان څخه دست برداری وليکله نو دا خلع شرعًا مکمله سوه که څه هم په وجه ددهوکی دخاوند رجسټری ونه سوه. رجسټری کيدل شرعًا ضروری نه دی نو په دی صورت کی هغه ښځه طلاقه سوه اودعدی څخه وروسته دوهمه نکاح شرعا صحيح ده (۲). فقط

__روپی يی واخيستی اوطلاق يی ورکی نوطلاق بائن واقع سو__: **سوال**: (۸۸۳) يوه واده سوی ښځه يوسړی دهوکه کړه او بويی تلله، نوخاوندپه دی باندی دعوه وکړه، نوخلکو دخاوند دپاره دده دبيونکو څخه څلور سوه روپی واخيستی اوراضی نامه يی وليکله نو داکار جائزدی اوکه نه؟

جواب: ددی سړی چی دچا ښځه وه که چيري يی څلور سوه روپی واخيستی اوطلاق يی ورکی نودا طلاق علی المال دی اودا شرعًا جائزدی گويا خاوند روپی واخيستی اوطلاق يی ورکی نو دا طلاق علی المال دی لکه څنګه چی په خلع کی کيږی نو هغه سړی چی چا روپی اولنی خاوند ته ورکړی اوطلاق يی ورڅخه واخيستی ده ته په کاردی چی دعدی څخه وروسته نکاح وکړی (۳).

__بلا رضامندی دخاوند څخه جبرًا خلع جائز نه ده__: **سوال**: (۸۸۴) کله چی خاوند دښځی خبر

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۶۷. ط. س. ج۳ ص ۴۳۹ ، ۴۴۱. ظفير

(۲) الخلع هو ازالة ملك النكاح المتوقفة علی قبولها بلفظ الخلع اوما فی معناه الخ وقوله لها انت طالق بالف او علی الف وقبلت فی مجلسها لزم ان تكن مكرهة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص۷۶۷ وج۲ ص۷۷۵. ط.س. ج۳ ص۴۳۹) وقع الطلاق بائن فی الخلع (ايضا ج۲ ص۷۷۲. ط. س. ج۳ ص۴۴۴). ظفير

(۳) وحكمه ان الواقع به ولو بلامال وبالطلاق علی مال طلاق بائن (ايضا ج۲ ص۷۷۰. ط. س. ج۳ ص۴۴۴). ظ

ګیری په حسب دحیثیت سره کوی اوپه خلع کولو باندی راضی نه وی نو ښځه په ذریعه دعدالت جبراً خلع کولی سی اوکه نه؟

جواب: په خلع کی دښځی اودخاوند درضا او داجازی ضرورت دی بلا رضا دخاوند څخه خلع نه سی کیدی اوښځی ته داجائز نه دی چی دخاوند دنان اونفقه ورکولو په صورت کی په هغه جبراً خلع وکړی (۱).

دفیصلی څخه مخکی صلح ښه ده: **سوال**: (۸۸۵) په دعوه دخلع کولو باندی مخکی دفیصلی څخه په ښځه اوخاوند کی مصالحت کول څنګه دی؟

جواب: داښه دی ځکه چی باری تعالیٰ فرمایی: والصلح خیر (۲)، یعنی صلح کول ښه دی.

چی چل وکړی اوښځه بوزی نو څنګه دی؟ **سوال**: (۸۸۶) که خاوند ښځی ته دا ووایي چی زما مور وفات سوه اوبویی ځی اوپه حقیقت کی مور نه وی وفات سوی نو داجائز دی اوکه نه؟ اوخلع کولو ته داعذر دښځی کافی کیدی سی اوکه نه؟

جواب: خاوند ته دخپلی ښځی دبیولو حق حاصل دی لیکن دروغ ویلو ته دبیولو لپاره ضرورت نسته او ددی ددروغو ګناه به په خاوند باندی وی اوددی څخه دي توبه او استغفار وکړی او دعذر دپاره دښځی دخلع کولو نسی کیدی.

دخاوند درضا څخه ماسوا دخلع په ډګری سره خلع نه کیږی: **سوال**: (۸۸۷) کله چی دښځي دطرف څخه درخواست دطلاقو پرتیریدلو باندی خاوند نان اونفقه ورکول اوحقوق دزوجیت ادا کول قبلوی نو په داسی صورت کی هم ښځه دخلع کولو مستحق کیدی او دعدالت په ډګری خلع کولی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی ښځه خلع نه سی کولی او دعدالت څخه ډګری دخلع بی درضا د خاوند څخه نسی کیدی اوکه چیري وسی نوهغه به شرعاً صحیح نه وی (۳).

په خلع باندی ښځه خاوند نسی مجبورولی: **سوال**: (۸۸۸) هنده دخپل خاوند کورته تلل نه خوښوی یعنی دده څخه خوشحاله نه ده نوزید په خلع اویا په طلاق مجبورولی سی اوکه نه؟

جواب: نه یې سی مجبورولی که چیري هغه غواړی نوطلاق اوخلع کولی سی ځکه چی دطلاقو اختیار شریعت خاوند ته ورکړیدی، قال ﷺ الطلاق لمن اخذ بالساق (۱).

---

(۱) واذا تشاق الزوجان الخ فلاباس بان تفتدی نفسها منه بمال یخلعها به فاذا فعل ذالك وقع بالخلع تطلیقة بائنتة ولزمها المال (هدایه باب الخلع ج۲ ص۳۸۰) دخلع او دطلاق حق صرف خاوند ته ورکول سویدی. ظفیر

(۲) سورة النساء رکوع : ۱۹. ظفیر

(۳) ددی وجه چی داحق دخاوند دی بل سړی دا نه سی استعمالولی. ظفیر

دمقدمی په دوران کی خلع کیدی سی: **سوال**: (٨٨٩) یوه ښځه دخپل خاوند دظلمونو کولو اودنان اودنفقی دنه ورکولو څخه تنګه سوه نو دخپل خاوند په اجازه دخپل پلار کره ولاړه، خاوند په مقابله دښځی په عدالت دیوانی کی دښځی دطلب فریاد وکی، ښځی داجواب ورکی چی خاوند می ظالم دی نان اونفقه نه راکوی نو ددی وجه دي خلع وکړی مدعی داعذر وکی چی دښځي دطلب په فریاد کی خلع نه سی کیدی نو ښځی ته دخلع جلا فریاد کول په کاردی؟

جواب: خلع په شریعت کی دیته وایي چی ښځه خپل حق مهر وغیره معاف کړی اوخاوند طلاق ورکړی یادا ووایي چی ماپه عوض دمهر کی خلع وکړه نو داپه هر وخت اوپه هر حالت کی صحیح ده چی دزوجي دطلبی مقدمی په دوران کی هم کیدی سی داوینا دخاوند غلطه ده چی دزوجي دطلبي په فریاد کی خلع نه سی کیدی اوپه خلع سره طلاق بائن واقع کیږی پر ښځی باندی. کذافی الدرالمختار ([٢]).

دری واره په فارغ خطی سره هم یوطلاق بائن واقع کیږی: **سوال**: (٨٩٠) که چیري یو سړی خپلی ښځی ته په عوض دمعافی دمهر کی فارغ خطی ورکړه اودری واره یی وویل چی مافارغ خطی ورکړه نو په دی صورت کی طلاق واقع سو اوکه نه؟ که چیري واقع سوی وی نوڅومره طلاق واقع سو؟

جواب: دښځی دطرف څخه دمهر معافی په عوض کی دخاوند فارغ خطی ورکول په شان دمبارات اودخلع دی مګر دومره فرق دی چی خلع په وجه دعرف په طلاق کی صریح سو او دفارغ خطی لفظ داسی نه دی، ددی وجه په لفظ دخلع کی صرف دخلع دلفظ په استعمالولو سره طلاق بائن واقع کیږی برابره خبره ده چی دطلاقو نیت وکړی اوکه ویې نه کړی اودخلع دلفظ څخه په علاوه کی که نیت یی دطلاقو کړی وی نوطلاق بائن به واقع سی اوکه چیري نیت یی نه وی کړی نو نه واقع کیږی مګر چیري چی لفظ دفارغ خطی په طلاقو کی عرف وی نو داهم په شان دخلع به صریح سی. په هرحال په صورت دعدمِ عرف لفظ دفارغ خطی که چیري په نیت دطلاقو یی ویلی وی نوپه دی صورت کی یوطلاق بائن واقع کیږی اودفارغ خطی په دری واره ویلو سره دری طلاقه نه واقع کیږی ځکه چی په یو وار ویلو سره هغه بائنه سوه اودطلاق بائن څخه وروسته دوهم طلاق بائن نه واقع کیږی، قال فی الدرالمختار (باب الخلع) الا ان المشائخ قالوا لا تشترط النية

([١]) وګوری الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج٢ ص ٥٨٥. ط. س. ج٣ ص ٤٤٢. ظفیر

([٢]) الخلع ازالة ملك النكاح المتوقفة على قبولها بلفظ الخلع اوما فی معناه فانه مسقط ولاباس به عند الحاجة بما يصلح للمهر الخ (ایضا باب الخلع ج٢ ص٧٦٢ – ٧٦٧. ط. س. ج٣ ص ٤٣٩ ، ٤٤١). ظفیر

ههنا الخ درمختار ([1])، قال الشامی قوله هٰهنا ای فی لفظ الخلع وفی البحر عن البزازية فلو كانت المباراة ايضا كذالك ای غلب استعمالها فی الطلاق لن تحتاج الی النية وان كانت من الكنايات والا تبقی النية مشروطة فيها وفی سائر الكنايات علی الاصل ([2]).

دخلع څخه وروسته هم عده ضروري ده: **سوال**: (٨٩١) كه چيري دخلع والا ښځه بی دعدی څخه ددوهم سړی سره نكاح وكړی نو دانكاح په نزد دشرع جائز ده اوكه نه؟

جواب: په نيمه عده كی نكاح نه كيږی دطلاقو په عده كی نكاح باطله ده اودده قول چی په دی كی عده نسته غلط دی ([3]).

دخلع او دعدی سره متعلق احاديث مباركه: **سوال**: (٨٩٢) په نسايي وغيره كی چی په باب الخلع وعدة المختلعة كی كم حديث واحد وارد دی يا لكه په ترمذی شريف ابوداود شريف كی: بحيضة، لفظ وارد دی نو داحديث په ښكاره دامام صاحب دمسئلی خلاف معلوميږی نوهغه حديث چی په هغه كی صراحةً، ثلث حيض، راغلی دی نوتطبيق ددواړو رواياتو وليكی، زما ديوغير مقلد سره په دی باره كی خبری سوی وی نو ددی لپاره معلومات حاصلول غواړو!

جواب: دثابت بن قيس بی بی چی كله دخپل خاوند سره خلع كول وغوښتل اوپه دی ارادی سره دنبی كريم ﷺ په خدمت كی حاضره سوه نو بيا نبی كريم ﷺ ثابت بن قيس ته وفرمايل، اقبل الحديقة وطلقها تطليقة، رواه البخاری. ([4]) په دی باندی علامه قاری ليكلی دی چی فرمايی: وفيه دليل علی ان الخلع طلاق لافسخ الخ ([5]) نوچی ددی حديث دبخاری څخه چی دخلع طلاق كيدل ثابت سوه نو دعدی فيصله دنص قطعی څخه پخپله سويده چی، قال الله تعالی والمطلقٰت يتربصن بانفسهن ثلثة قروء، الآية ([6]). فقط

چی مهر معاف كړی نوخلع كول صحيح دی: **سوال**: (٨٩٣) زيد خپلی ښځی هندی ته خرڅ او خوراك هم نه وركوی اوطلاق هم نه وركوی نوكه چيري زيد ته ډير رقم لالچ وركړی او خلع وكړی اوددی دارقم په قرض دمهر كی مجراء كړی نو دابه جائز وی اوكه نه؟

([1]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج٢ ص ٧٧١. ط. س. ج٣ ص ٤٤٥. ظفير
([2]) ردالمحتار باب الخلع ج٢ ص ٧٧١. ط. س. ج٣ ص ٤٤٥. ظفير
([3]) العدة هی تربص يلزم المراة عند زوال النكاح وركنها حرمات ثابته بها لحرمة تزوج وخروج وهی فی حق حرة تحيض لطلاق ولو رجعيا اوفسخ بجميع اسبابه بعد الدخول حقيقة اوحكما ثلاث حيض كوامل (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج٢ ص ٨٢٣. ط. س. ج٣ ص٥٠٣). ظفير
([4]) مشكوٰة باب الخلع والطلاق ص ٣٨٢. ظفير
([5]) عمدة القاری شرح البخاری. ظفير
([6]) سورة البقرة ركوع : ٢٨. ظفير

جواب: دخلع متعلق چی کم صورت په سوال کی ذکر دی نو داجائز دی، پر یو رقم مقرره باندی دخلع کولو ځخه وروسته دمهر په دین کی دامجرا کیدلی سی، بیا دوهم صورت دجلاوالی دادی چی ښځه دی قاضی ته دنه ادائیگی دنفقی درخواست ورکړی داقاضی دی شافعی المذهب نه وی چی دهغه په مذهب کی دنه اداء کولو دنفقی په وجه سره تفریق کیدی سی جداوالی وکړی، داقضاء دحنفی په حق کی جائز ده اوهم نافذه ده دا صورت که چیري اسلامی ریاست ته ولاړسی نو په اسانتیا سره کیدی سی: ولا یفرق بینهما بعجزه عنها الخ وجوزه الشافعی الخ ولوقضٰی به حنفی لم ینفذ نعم لو امر شافعا فقضٰی به نفذ الخ درمختار باب النفقة (۱).

روپی یی واخیستی اوطلاق یی ورکی نو په طلاق بائن سره ښځه دده ځخه جلاسوه: **سوال**: (۸۹۴) زید دخپلی ښځی سره هیڅ کله همبسترنه سو نودخو معززو مسلمانانو په مخکی یی وویل چی زه دا ښځه نه ساتم اودا پرما طلاقه ده اوحرامه ده عمر زید ته وویل چی یو نیم سل روپی زه تاته درکوم په طور دخلع نوزید وویل چی زه یی قبلوم اودا ښځه پر ما طلاقه ده اوحرامه ده، نو په دی صورت کی هنده مطلقه ثلثه سوه اوکه نه؟ اوبکر ته خلع ورکول لازمی دی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی دده په ښځی طلاق بائن واقع سو اوبکر ته مذکوره روپی ورکول لازمی دی په درمختار کی دی، فان قالها الاب علی مال ضامنا له الخ صح والمال علیه کالخلع من الاجنبی الخ وفی الشامی قوله کالخلع من الاجنبی ای الفضولی وحاصل الامر فیه انه اذا خاطب الزوج فان اضاف البدل الی نفسه علی وجه یفید ضمانه له اوملکه ایاه کان خلعها بالف علی اوعلی انی ضامن او علی الفی هذه اوعبدی هذا ففعل صح والبدل (۲) علیه الخ شامی.

دجرگی په ذریعه خلع صحیح ده: **سوال**: (۸۹۵) خلاصه دسوال داده چی امیر حسن دخپلی ښځی خبر گیری نه کوله، اخر جرگی دامیر حسن اودده دښځی یی اقرار نامه ددی امر ولیکله چی ځه فیصله جرگی وکړه نوهغه به فریقینو ته منظور وی، ددې ځخه وروسته جرگې دا فیصله وکړه چي موږ دمریم نومي ښځي مهر دوه سوه روپی او په وجه داقرار نامه لس روپی ماهانه ټول رقم امیر حسن ته معاف کی اوامیر حسن ښځه مریم ازاده کړه، نوشرعا مسماة مریم ازاده سوه اوکه نه؟ اودا ازادی په طریقه دخلع ده یاپه طریقه دطلاق؟

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص ۹۰۳. ط. س. ج۳ ص ۵۹۰. ظفیر

(۲) ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۸۲. ط. س. ج۳ ص ۴۵۸. ظفیر

جواب: په دی صورت کی مسماة مریم ازاده سوه اوطلاق بائن پردې واقع سو اودا ازادی په طریقه دخلع اوپه طریقه دطلاقو علی المال سوه اوخلع هم عند الحنفیة طلاق دی لکه څنګه چی په درمختار باب الخلع کی دی چی: وحکمه ان الواقع به ولو بلامال وبالطلاق الصریح علی مال طلاق بائن الخ (۱). فقط

لسم باب

باب الایلاء

قسم اخیستل چی تر څلورو میاشتو پوری به ښځی ته نه نژدی کیږمه

قسم یی واخستی چی ترڅلورو میاشتو پوری به تاته نه نژدی کیږمه، نوڅه حکم دی؟ سوال:
(۸۹۶) که څیري خاوند داقسم واخستی چی زه به تاته نه نژدی کیږمه څلور میاشتی نوپه دی قسم سره کم قسم طلاق واقع کیږي؟

جواب: دامسئله دایلاء ده چی په هدایه وغیره کی درج ده، ددی صورت دادی چی خاوند داقسم واخلی چی ترڅلورو میاشتو پوری به تاته نه نژدی کیږه نو ددې عربی الفاظ دا دی چی: والله لا اقربك اربعة اشهر فهو مول لقوله تعالی للذین یؤلون من نسآء هم تربص اربعة اشهر فان فآءوا فان الله غفور رحیم وان عزموا الطلاق فان الله سمیع علیم (۲). نو که څیري خاوند داقسم کړی وی چی والله زه به تاته نه نژدی کیږم ترڅلورو میاشتو پوری اوبیا تر څلورو میاشتو پوری نژدی نه سو نو بی شکه دده پرښځی باندی طلاق بائن واقع کیږی (۳)، نودادی په خپله پردی باندی غور وکی چی آیا خاوند واقعی داسی قسم کړیدی په ژبه باندی اوکه نه؟

یوولسم باب

دلعان متعلق احکام اومسائل

بغیر دشرطونو دپیدا کولو څخه لعان نه کیږي: **سوال**: (۸۹۷) مسماة نور زوجه دکمال نجار دا ښکاره کړه چی پرما باندی زما خاوند تهمت دزنا لګوی چی ته دفلانی سړی سره زنا کوی اوماته په دی وخت کی حمل دخپل خاوند څخه نه دی اوخاوند می وایي چی دا حمل زما څخه نه دی، دی ناحقه تهمت ددروغو پرمادباندی لګوی، تردی پوری چی دخپل ورور مسمٰی فتاح نجار سره تهمت لګوی، لیکن نجار داښکاره کړه چی مانه پر خپله

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص ۷۷۰. ط. س. ج۳ ص ۴۴۴. ظفیر
(۲) هدایه باب الایلاء ج۲ ص ۲۷۲. ظفیر
(۳) فان وطئها فی الاربعة الاشهر حنث فی یمینه ولزمه الکفارة ویسقط الایلاء وان لم یقربها مضت اربعة اشهر بانت منه بتطلیقة (هدایه باب الایلاء ج۲ ص۳۷۷). ظفیر

منکوحه مسماة نور باندی دزنا تهمت لګولی دی اونه ما دحمل څخه انکار کړیدی، دا دخپل پلار په وینا ځی، البته چی په چا شك دی نوزه خپلی منکوحی ته وایم چی ددوی سره کنبښنستل ولاړیدل پریږده مګر هغه دانه منی، داشك دی نو په دی صورت کی لعان ثابت دی اوکه نه؟ یومولوی صاحب په دی باندی حکم دلعان فرمایلی دی، نو آیا دافتوٰی صحیح اونافذه سوه اوکه نه؟

جواب: حکم دلعان په دی صورت کی پرحالت موجوده بی دتحقیق دشرائطو دلعان څخه کول صحیح نه دی اوحکم دجداوالی نافذ نه دی، اوکه چافتوٰی ورکړیده نوهغه صحیح نه ده اوپه هغه عمل کول نه دی په کار کما بین فی کتب الفقه ([1]).

خاوند پرښځی تهمت ولګوی اوس ښځه جداوالی غواړی نوڅه حکم دی؟ سوال: (۸۹۸) زید پرخپله ښځه هنده دزنا تهمت ولګوی اوس هنده جلاوالی غواړی نو په دی صورت کی مسلمان حاکم لعان کولی سی اوکه نه؟

جواب: دلته دلعان حکم نه دی اونه جداوالی کیدی سی لکه څرنګه چی په درمختار کی دی : فمن قذف بصریح الزناء فی دار الاسلام زوجته ([2]) الخ. فقط

نکاح خوان چی کم لعان وکی اوجلا والی یی وکی نوهغه صحیح نه دی: **سوال**: (۸۹۹) زید دخپلی ښځی دعمر سره تهمت ولګوی اودواړو قسمونه وکړل اولعان یی وکی اوقاضی نکاح خوان په دواړو کی جداوالی وکی نو په دی صورت کی لعان صحیح سو اوکه نه؟ او جداوالی اوسو اوکه نه؟

جواب: په درمختارکی دی، فمن قذف بصریح الزنا فی دارالاسلام زوجته الخ فی الشامی قوله فی دار الاسلام اخرج دار الحرب لانقطاع الولایة ([3])، نوددی روایت څخه معلومه سوه چی په مسئوله صورت کی لعان صحیح نه سو اوجداوالی ونه سو.

دخاوند په قسم کولو اوتهمت لګولو سره اودښځی په لعنت کولو سره طلاق اولعان ونه سو:

سوال: (۹۰۰) زید پرخپله ښځی دځلور وارو څخه زیات دزنا تهمت ولګوی اودځلورو یا ددی څخه دزیاتو سرپانو په مخکی یی ددی اعاده وکړه اوقسم یی وکړی اووی ویل او ددی دیوکال څخه زیات وخت تیر سو او ددی څخه مخکی هم هنده او ددی بچیان چی

([1]) وسببه قذف الرجل زوجته قذفا یوجب الحد فی الاجنبیة الخ فمن قذف بصریح الزنا فی دار الاسلام زوجة الحیة بنکاح صحیح (درمختار) قوله فی دار الاسلام اخرج دار الحرب لانقطاع الولایة (ردالمحتار باب اللعان ج۲ ص ۸۰۵ – ۸۰۲. ط. س. ج۳ ص۴۸۳). ظفیر

([2]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب اللعان ج۲ ص ۸۰۲. قوله فی دار الاسلام اخرج دار الحرب لانقطاع الولایة (ردالمحتار باب اللعان ج۲ ص ۸۰۲. ط. س. ج۳ ص ۴۸۴). ظفیر

([3]) ردالمحتار باب اللعان ص۸۰۲. ط. س. ج۳ ص۴۸۴. ظفیر

دزید صلبی اولاد دی تردیری کمی مودی پوری زید ددوی دخوراك اودچنباك ذمه دار پاته سو، حالانکی دواده شپاړس کاله موده تیره سوه چی دهندی اوددی دبچیانو ذمه دار دهندی مور اوپلار دی نو په داسی حالت کی لعان واقع سو اوکه نه؟ حالانکی زید پر هنده باندی اوهندی په زید باندی دیوځو کسانو په مخکی لعنت وکی!

جواب: په دی صورت کی لعان اوطلاق نه ثابتیږی ځکه چی دلعان شرائط په دی وخت کی نسته، اوکله چی لعان په دی زمانه کی اوپه دی ملك کی ثابت نه دی، په وجه دمفقود والی ددی دشرائطو، نوکه چیري په خپله ښځی اوخاوند لعان وکی نوپه دی سره جداوالی نه کیږی اوطلاق نه واقع کیږی اوپر خاوند به ددی دتهمت لګولو مؤاخذه وی، اوپه دنیا کی په دی وخت کی په دی باندی څه حکم مرتب نه دی، په شامی باب اللعان کی دی، ویشترط ایضا کون القذف بصریح الزنا کونه فی دار الاسلام الخ وفیه (۱) ایضا قوله فی دار الاسلام اخرج دار الحرب الخ وفیه ایضا وهو انه لاتقع الفرقة بنفس اللعان قبل تفریق الحاکم الخ (۲)، نو هنده په دی صورت کی په دستور سره دزید ښځه ده نو ده ته دی دا وویل سی چی یا طلاق ورکړه اویا حقوق دزوجیت نان او نفقه اداء کړه ځکه چی، قال الله تعالی فامساك بمعروف اوتسریح باحسان (۳). فقط

په هندوستان کی لعان اوددی دوجه څخه دجلاوالی څه صورت نسته: **سوال**: (۹۰۱) زید پر خپله ښځی دزنا تهمت ولګوی، نوکه چیري سړی په خپله ښځه دزنا تهمت ولګوی او ښځی انکار وکی اوسړی شاهد پیش نه کی چی دهغه دتحقیق دپاره ثالثی وکړی، په ثالثی کی دزنا تهمت ثابت سو، نو په دی کی دلعان حکم دی او که نه؟ نو چی قاضی نسته نو دجداوالی به څه صورت وی؟

جواب: دلعان دپاره چونکی دار الاسلام کیدل هم شرط دی کما صرح به فی کتب الفقه، نو ددی وجه څخه په دی ملك کي دلعان څه صورت نسته نو چی کله لعان نسته نو جدا والی به هم نه وی (۴).

صرف دیو سړی اودیوی ښځی په کتلو سره زنا نه ثابتیږی اودلته لعان هم نسته: **سوال**: (۹۰۲) دزید دوی ښځی دی هنده اوخالده زید اوخالده دواړو هنده په حالت دزنا کی په زیر اوپه زبر په خپلو سترګو ولیدله نو زنا ثابته ده اوکه نه؟ اودطلاق ورکولو څخه وروسته

(۱) ردالمحتار باب اللعان ج۲ ص ۸۰۲. ط. س. ج۳ ص ۴۸۴. ظفیر
(۲) ایضا ج۲ ص۸۱۰. ط. س. ج۳ ص۴۸۴. ظفیر
(۳) سورة البقرة رکوع : ۲۹. ظفیر
(۴) قوله فی دار الاسلام اخرج دار الحرب (ردالمحتار باب اللعان ج۲ ص۸۰۲. ط.س. ج۳ ص۴۸۴). ظفیر

دمهر دین حق ورکول لازم دی اوکه نه اوزید ددی سره لعان وکړی اوکه نه بلالعان دی طلاق ورکړی؟

جواب: زید اودده دښځی خالده په بیان سره پرهندی به دزنا ثبوت نه وی او په وجه ددار الاسلام نه کیدو لعان به هم نه راځی اومهر به وروسته ترطلاقو واجب الاداء وی.

دووو شاهدانو په شاهدی سره دخاوند تهمت لګول ثابتیږی: **سوال**: (۹۰۳) هنده په خپل خاوند زید باندی دعوده دلعان وکړه سره ددی ځخه چی هغه پاکه اوبا عصمته ده زید انکار وکی، هندی دوه شاهدان پیش کړه چی پاییند دروژی اودلمانځه دی نو داشاهدان به عادلان منل کیږی اوکه نه؟

جواب: دلعان دپاره دار الاسلام کیدل شرط دی، په شامی کی دی، ویشترط ایضا کون القذف بصریح الزنا وکونه فی دار الاسلام الخ ([1])، فلهذا په دی ملك خو لعان نسته، البته که چیري په دار الاسلام کی که چیري خاوند خپلی ښځی ته ښکاره تهمت دزنا وغیره ولګوی نو لعان واجبیږی، فمن قذف بصریح الزنا فی دار الاسلام زوجته الخ لاعن الخ ([2])، اوکله چی په دوو عادلو شاهدان سره دخاوند تهمت ثابت سی نو دخاوند انکار به معتبرنه وی اوپه دی صورت کی به دواړه شاهدان دمذکوره ښځی عادلان منل کیږی.

دتهمت لګولو سزا: **سوال**: (۹۰۴) که چیري یوسړی ددروغو قسم واخستی پر خپلي منکوحه ښځي باندي یې کمه چي نهاته پاك لمني او باعصمته ده، شرارةً دبې عصمتی تهمت ولګوی، نو نکاح به باقي وي اوکه فسخ سوه؟

جواب: پرخپلي منکوحي باندي دزنا په تهمت لګولو سره نکاح نه ماتیږي، لیکن خاوند به حد قذف یعنی اتیا (۸۰) دوری به وهل کیږی که چیري حکومت اسلامی وی نودده شهادت به مردود وی په درمختار کی دی چی: ویعد الحر اوالعبد الخ قاذف المسلم الحر البالغ العاقل العفیف من فعل الزنا الخ بصریح الزنا (درمختار) ولا القاذف فی دار الحرب. شامی ([3]).

په هندوستان کی دلعان په ذریعه فسخ دنکاح نسته: **سوال**: (۹۰۵) زید پرخپلي ښځی هنده باندی تهمت ولګوی چی زما دښځی هندی دعمر سره ناجائز تعلق دی اوعمر څو واره دهندی دبطن ځخه حمل ساقط کړیدی هندی چی داخبره واوریده نو دجج صاحب سره یی دعوه‌وکړه چی لعان وکړی اوزمانکاح فسخ کړی زیدديوث دی، نوپه دی صورت کی لعان

([1]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب اللعان ج۲ ص ۸۰۵. ط.س. ج۳ ص۴۸۴. ظفیر

([2]) ایضا ج۲ ص ۸۰۲. ط. س. ج۳ ص ۴۸۴. ظفیر

([3]) وګوری ردالمحتار باب حد القذف ج۳ ص ۲۳۱. ط. س. ج۳ ص ۴۵. ظفیر

وسو اوکه نه؟

جواب: شرعا په حالت موجوده کی دلعان حکم نسته اونکاح فسخ نه سوه اوهنده دوهمه نکاح نه سی کولی (۱). فقط

دولسم باب

دظهار متعلق احکام او مسائل

په نیت دطلاقو دا ویل چی ته زما دخور په شان یی نوپه دی سره طلاق بائن واقع سویدی:

سوال: (۹۰۲) زید خپلی ښځی ته په حالت دغصه کی په نیت دطلاقو وویل چی ته په شان زما دلور اوپه شان دخور یی نو په دی صورت کی دده پر ښځی کم طلاق واقع سو، نوکه چیري بائن طلاق واقع سوی وی نو مخکی دوضع دحمل څخه داولنی خاوند سره نکاح کول یی صحیح دی اوکه نه؟

جواب: که چیري په دی الفاظو کی دزید نیت دطلاقو وو لکه ځنګه چی دسوال څخه ښکاره ده نویو طلاق بائن دده پرښځی واقع سو، اونکاح په عده کی یعنی مخکی دوضع دحمل څخه ددی دخاوند زید سره صحیح ده (۲)، وان نوی بانت علی مثل امی اوکامی الخ براً اوظهاراً اوطلاقا صحت نیته ووقع ما نواه لانه کناية (۳). درمختار. فقط

ما تحت ویل یی غوښتل مګر دژبی څخه یې ووتل ته زما مور یی څه حکم دی؟ سوال: (۹۰۷) یوسړی خپلی ښځه ته داویل غوښتل چی ته زما ماتحت یی، نو په وجه دغلطی دده دژبی څخه ووتل چی ته زما مور یی نو په دی صورت کی څه حکم دی؟

جواب: په دی صورت کی نه طلاق سته اونه ظهار، او ددوی نکاح باقی ده مګر داسی ویل مکروه دی اوبیا دی داسی لفظ نه وایي، په درمختار کی دی چی: والا ینو شیئًا او حذف الکاف لغا (درمختار) قوله اوحذف الکاف بان قال انت امی شامی (۴) ج۲ ص ۵۷۷، ویکره قوله انت (الی) یا بنتی یا اختی ونحوه، درمختار (۵) صفحه مذکوره شامی ج۲). فقط

په غصه کی یی په نیت دطلاقو وویل چی ته په شان زمادلوریی نوپه دی سره طلاق بائن واقع

---

(۱) فمن قذف بصريح الزناء فی دار الاسلام زوجته نكاح صحيح العفيفة عن الزناء الخ لاعن (درمختار) قوله فی دار الاسلام اخرج دار الحرب لانقطاع الولاية (ردالمحتار باب اللعان ج۲ ص۸۰۲. ط. س. ج۳ ص۴۸۴). ظفير

(۲) وينكح مبانته بما دون الثلاث فی العدة وبعدها بالاجماع (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الرجعة ج۲ ص۷۳۸. ط. س. ج۳ ص۴۰۹). ظفير

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص۷۹۴. ط. س. ج۳ ص ۴۷۰. ظفير

(۴) وګوری ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۷۹۴. ط.س. ج۳ ص۴۷۰. ظفير

(۵) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۷۹۴. ط. س. ج۳ ص۴۷۱. ظفير

کیږي: **سوال**: (۹۰۸) زید خپلې ښځې ته په حالت دغصه کې په نیت دطلاقو وایي چې ته په شان زما دلور یې اوته په شان زما دخور یې نو په دې صورت کې کم طلاق واقع سو اودزید ښځه حامله هم ده، نوبغیر دوضع دحمل څخه دزید نکاح ددغه ښځې سره جائز ده اوکه نه؟ اوزید دطلاق ورکولو څخه درې څلور ورځې وروسته نکاح وکړه نودا نکاح صحیح ده اوکه نه؟

جواب: که چیري په نیت دطلاقو زید خپلې ښځې ته دا الفاظ ویلې وي چې ته په شان زما دلور یې اوپه شان زما دخور یې نویو طلاق بائن دده پر ښځې باندې واقع سو اوپر ښځې باندې عده واجب ده، عده ددې وضع دحمل ده، اودزید نکاح ددې سره په عده کې دننه یعنې دوضع دحمل څخه مخکې هم صحیح ده، او وروسته نکاح چې زید درې څلور ورځې دطلاقو څخه وروسته کړیده صحیح سوه (۱) په درمختار کې دي چې: وان نوی بانت علی مثل امی او کامی وکذا لو حذف علی برا اوظهار اوطلاقا صحت نیته ووقع ما نواه لانه کنایة الخ (۲). فقط

که چیري ستاسره همبستر سوم نو دمور سره به یم په دې ویلو سره طلاق واقع نه سو: **سوال**: (۹۰۹) زید په غصه کې راغی خپلې ښځې ته یې وویل که چیري دنن څخه ما ستاسره هم بستري وکړه نو دخپلې مور سره به مې فلانکې کار کړی وي مګر دده نیت نه دپرېښوولو وو اونه دطلاق ورکولو، نو آیا نکاح قائمه پاته سوه اوکه نه؟ اوددې سړي دپاره څه حکم دی؟

جواب: په دې صورت کې نکاح باقي ده اوطلاق اوظهار اوایلاء هیڅ هم ونه سوه: وان نوی بانت علی مثل امی او کامی وکذا لو حذف علی براً اوظهاراً اوطلاقًا صحت نیته ووقع مانواه لانه کنایة اولاینو شیئا اوحذف الکاف لغا الخ (۳)، وفی کتاب الایمان منه وان فعله فعلیه غضبه الخ اوهو زان اوسارق الخ لایکون قسما (۴) الخ ، درمختار.

که چیري ستاسره خبرې وکړم نو دخپلې خور سره به خبرې کوم په دې وینا سره طلاق نه واقع کیږي: **سوال**: (۹۱۰) زید خپلې ښځې هندې ته وویل چې ته ماته مهر معاف کړه هندې انکار وکې، نوزید په غصې سره وویل چې که دنن څخه ما ستاسره خبرې وکړې نو

---

(۱) وینکح مبانته بمادون الثلاث فی العدة وبعدها بالاجماع (الدرالمختار علی هامش ردالمحتارباب الرجعة ج۲ ص ۷۳۸. ط. س. ج۳ ص ۵۰۹). ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۷۹۴. ط. س. ج۳ ص ۴۷۰. ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۷۹۴. ط. س. ج۳ ص ۴۷۰. ظفیر

(۴) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الایمان ج۳ ص ۷۸. ط. س. ج۳ ص ۷۲۱. ظفیر

دخپلی خور سره به خبري کوم، چی دافقره زید په خپلی ژبی سره اداء کړه، نو ایا دنکاح پرقائم پاته کیدو یانه پاته کیدو باندی خو کم اثر نه لری؟ اودزید دهندی سره کوروالی صحیح دی اوکه نه؟

جواب: په دی لفظ سره طلاق نه واقع کیږی اوپه نکاح کی څه فرق هم نه راځی اونژدیکت اوجماع کول صحیح (۱) دی. فقط

که ستاسره می جماع وکړه نو دمور سره به یی کوم ددی جملی دویلو څه حکم دی؟ سوال: (۹۱۱) زید خپلی ښځی ته وویل چی که چیری زه ستاسره کوروالی وکړم نو دخپلی مور سره به یی وکړم، نو په دی صورت کی څه کفاره ده؟

جواب: دا لفظ چی خاوند وویلی نو دا دظهار لفظ نه دی په دی کی څه کفاره نسته لکه څنګه چی په عالمګیری کی دی چی: وان وطئتك وطئت امی لا شيء عليه الخ کذا فی غاية السراجي عالمګيری (۲).

ښځی ته یی وویل که ستا سره صحبت وکړم نو دمور سره به یې وکړم نوطلاق واقع سو اوکه نه؟ سوال: (۹۱۲) زید خپلی منکوحی ته دغصی په حالت کی داسی وویل چی که چیري ستاسره صحبت وکړم نو دخپلی مور سره به یی وکړم اوبیایی وروسته وویل چی ستاسره پریوتل اوخبری کول هم حرام دی نو په دی صورت کی څه حکم دی؟

جواب: خپلی منکوحی ته په دا الفاظ ویلو سره چی که چیري ستا سره صحبت وکړم نو دخپلی مور سره به یی وکړم په دی سره طلاق واقع نه سو، لیکن لفظ دحرام چی کله خاوند وروسته وویلی نوکه چیري په دی کی یی نیت دطلاقو وی نو یوطلاق بائن په دی سره واقع سو (۳) نوی نکاح په عده کی او وروسته دعدی څخه کولی سی.

ښځی ته یی خور وویل نو څه حکم دی؟ سوال: (۹۱۳) زید خپلی ښځی ته وویل چی ته زما خور یی دده ښځی منکوحه وویل چی زه خو ستا بی بی منکوحه یم ته ماته خور ولی وایي، زید جواب ورکی چی تابه خور جوړه کړم او اوسیږی به، اوس دواړو دطلاقو دخطرې دوجهی څخه جدایی ساتلی ده، اوهم بستری یی ونه کړله، نو په دی صورت کی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په در مختار کی دي چی داسی ویل خپلی منکوحی ته مکروه دی خو په دي سره

---

(۱) وان لم ينو شيئا اوحذف الکاف لغا (ايضا باب الظهار ج۲ ص ۷۳۸). ظفير

(۲) عالمګيری کشوری ج۲ ص ۵۲۲ باب الظهار، ط. س. ج۳ ص ۵۰۷. ظفير

(۳) وان کان الحرام فی الاصل کناية يقع بها البائن الخ ولا شيء من الکناية يقع به الطلاق بلا نية او دلالة الحال کما صرح به البدائع (ردالمحتار باب الکنايات ج۲ ص ۲۳۸. ط. س. ج۳ ص ۲۹۹). ظفير

طلاق نه واقع کیږی اوپه نکاح کی څه فرق هم نه راځی اوخاوند ته په کار دی چی داخپله منکوحه وګڼی اودبیا دپاره دی داسی الفاظ نه وایي چی عبارت ددرمختار دادی: اولا ینوی شیئا اوحذف الکاف (بان قال انت امی لغا وتعین الادنی ای البر یعنی الکرامة ویکره قوله انت امی ویا بنتی ویا اختی، درمختار (۱). فقط

که ستا سره تعلق وساتم نو دمور خور سره به یی ساتم ددی ویلو څه حکم دی؟ سوال: (۹۱۴)

یوسړی په غصه کی خپلی ښځی ته دا کلمات وویل چی که زه ستا سره څه تعلق وساتم نو دخپلی مور اوخور سره به یی ساتم، اودا ویل چی ته زما دمور اودخور برابر یی ، بیا ددی څخه وروسته یی وویل چی تاته طلاق دی تاته طلاق دی، چی داټول الفاظ یی په یوځای کی وویل، نو یو صورت ددوی دمیلان کیدی سی اوکه نه؟

جواب: په لفظ دمثل راوړلو اودنه راوړلو کی فقهاؤ فرق کړیدی نوبناء پردغه باندی اوله جمله یعنی داکه چیري ستا سره تعلق وساتم نو دخپلی مور او خور سره به یی ساتم لغوه دی، اودوهمه جمله چی ته زما دمور خور برابره یی نو په دی کی دنیت اعتبار دی نوکه دظهار نیت یی وی نو ظهار دی اوکه دطلاق نیت یی وی نو طلاق دی اوکه چیري په احترام اوپه بزرګی کی یی تشبیه مرادوی نونه ظهار دی اونه طلاق خو په دی چی دالفظ کنایه دی اوپه کنایاتو کی په دلالت حالی کی بلانیت هم دوقوع دطلاقو حکم کیږی ددی وجه دا موقعه چی چونکی دطلاقو ده نو ددی وجه یوطلاق بائن په دی الفاظو سره واقع سو، اوبیاپه دوباره لفظ دطلاق سره دوه طلاق واقع سول، نو دده پر ښځی په دی صورت کی دری طلاقه واقع سوه اوبغیر دحلالی څخه ددی سره نکاح کول جائز نه دی، قال فی الدرالمختار وإن نوی بأنت علي مثل أمي أو كأمي وكذا لو حذف علی، خانية، برا أو ظهارا أو طلاقا صحت نيته ووقع ما نواه لأنه كناية وإلا ينو شيئا أو حذف الكاف لغا وتعين الأدنی أي البر يعني الكرامة الخ وفی الشامی قوله لانه کنایة ای من کنایات الظهار والطلاق ای ان قال الخ وینبغی ان لا یصدق قضاءً فی ارادة البر اذا کان فی حال المشاجرة وذکر الطلاق الخ (۲). فقط

په دی ویلو سره چی که ستا خواته راغی نو دمور خواته به راسی طلاق نه کیږی: سوال:

(۹۱۵) یوسړی دغصی په حالت کی خپلی ښځی ته وویل چی که زه ستا خواته راغلم نو دخپلی مور خواته به ځم ددی قسم کولو څخه یوڅو ساعته وروسته ښځه اوخاوند یو ځای سول، نو ددی قسم څه حکم دی، همدارنګه دده ښځه حائضه وه خو چی دکمی شپی

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۷۹۴. ط. س. ج۳ ص ۴۷۰. ظفیر

(۲) وګوری ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۷۹۴. ط. س. ج۳ ص۴۷۰. ظفیر

چې داواقعه وه نو ددې ښځه مخکې تريوه ورځ پوره وينه نه وه راغلې اوموده دحيض هم ختمه سوې وه ليکن ښځې غسل نه وو کړی اودغسل ښځه مخکې دواړه هم بستر سوه؟
جواب: په عالمګيرې کې دې چې: ولو قال ان وطئتك وطئت امى فلا شيء عليه الخ ([1])، يعنې که چيري يو سړی خپلې ښځې ته دا ووايي چې که چيري زه ستاسره صحبت وکړم نو دخپلې مور سره به صحبت کوم نوپه دې سره هيڅ نه کيږې يعنې ظهار اوطلاق هيڅ هم نه کيږې نو معلومه سوه چې په دې صورت کې ددې پرښځې طلاق واقع نه سو، او دحيض دمودې دختميدلو ښځه وروسته دوطې په جواز اوعدم جواز کې داتفصيل دی چې که چيري زياته موده دحيض لس ورځې پوره سوې وه نو دغسل ښځه مخکې وطې جائز اوصحيح ده اوکه چيري دعادت سابقه موافق مثلا په شپږ يا اوه ورځو کې حيض منقطع سو نو په دې کې دجواز دوطې دپاره داشرط دی چې وروسته دانقطاع دحيض ښځه دومره موده تيره سي چې په دې کې غسل اودجامو اغوستل اوتکبير تحريمه دلمانځه وسې، نو چې کله يوه ورځ دانقطاع دحيض ښځه وروسته تيره سوه نو وطې صحيح دي ([2]). فقط

<u>دظهار دکفارې داداء کولو ښځه بغير دښځې سره همبستری کول</u>: سوال: (۹۱۶) دظهار ښځه وروسته دکفارې داداء کولو ښځه بغير صحبت وکړی نو ددې نسبت څه حکم دی؟
جواب: په درمختار کې دی: فان وطی قبله تاب واستغفر وکفر للظهار فقط الخ ([3]). يعنې که چيري مظاهر دکفارې ورکولو ښځه مخکې وطې وکړی نو هغه دي توبه اواستغفار وکړی اوصرف کفاره دظهار دی ادا کړی. فقط

<u>دښځې سره يې ظهار وکې او بيايې درې طلاقه ورکړل بيايې حلاله وکړه، نو ددې ښځه وروسته هم کفاره لازمه ده</u>: سوال: (۹۱۷) يوسړې خپلې ښځې ته وويل چې ته زما دمور او دخور برابر يې ، بيا لس منټه وروسته يې درې طلاقه مذکوره ښځې ته ورکړل، نو اوس دوباره داسړی نکاح ددې ښځې سره کولې سی، آيا داصورت دنکاح دصحت دپاره کيدی سی چې دخاوند دکشر ورور سره دښځې نکاح وکړی اوهغه وروسته ددخول ښځه طلاق ورکړی او وروسته دعدې دتيرولو ښځه اولنې خاوند ددې سره نکاح وکړی، نوکه

([1]) عالمګيرې کشورې ج۲ ص ۵۲۲ باب الظهار. ط. س. ج۲ ص۵۰۷. ظفير
([2]) واذا انقطع دم الحيض لاقل من عشرة ايام لم تحل وطئها حتى تغتسل الخ ولولم تغتسل ومضى عليها ادنى وقت الصلوة بقدر ان تقدر على الاغتسال والتحريمة حل وطيها لان الصلوة صارت دينا فى ذمتها فطهرت حكما (هدايه باب الحيض ج۱ ص ۳۹). ظفير
([3]) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۷۹۳. ط. س. ج۳ ص ۴۲۹. ظفير

چیري داصورت صحیح وی نو ددوباره نکاح کولو څخه وروسته حکم دظهار باقی دی اوکه نه؟

جواب: که چیري دالفظ خاوند په نیت دظهار ویلی وو چی ته زما دمور اودخور برابر یی نو وروسته دحلالی دطلقات ثلثهٔ ؤ څخه چی مخکی خاوند ددی سره نکاح وکړی نوحکم دظهار به باقی وی یعنی دظهار دکفاری اداء کولو څخه بغیر ددی سره صحبت نه سی کولی ځکه چی په درمختار کی دی، فیحرم وطؤها علیه ودواعیه الخ حتی یکفر وان عادت الیه بملك یمین اوبعد زوج اخر الخ، په شامی کی دی چی، قوله وان عادت الیه الخ قال فی النهر افاد بالغایه ای بقوله حتی یکفر انه لو طلقها ثلاثا ثم عادت الیه تعود بالظهار الخ ([1]) ص۵۷۲ جلد ثانی شامی وفی، الدرالمختار ایضا وان نوی بانت علی مثل امی الخ برًا اوظهارًا اوطلاقًا صحت نیته الخ ([2])، او دمطلقه ثلثه سره ددوباره دنکاح دجواز صورت چی په سوال کی لیکلی دی هغه صحیح دی مگر دا ضرور ده چی داولنی خاوند دورور سره دنکاح څخه وروسته دعدی تیریدلو څخه دی وکړی. فقط

ښځی ته په مور، خور، لور ویلو سره طلاق نه کیږی: **سوال**: (۹۱۸) خاوند ټوله شپه ښځی ته لور، خور، مور وایه اوښځی خاوند ته پلار، ورور، اکا وایه، نو په دی صورت کی پر دغه ښځی طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی طلاق واقع نه سو، کمافی الدرالمختار لو حذف الکاف لغا ([3])، مگر داسی ویل مکروه دی اوائنده دی داسی نه وایي. فقط

ماته دمور برابر حرام وګڼلی په دې ویلو سره طلاق واقع کیږی اوکه ظهار؟ **سوال**: (۹۱۹) یوسړی خپلی ښځی ته دا وویل چی ماته دمور برابر حرام وګڼلی، نو په دی صورت کی طلاق واقع سو اوکه ظهار؟

جواب: دخاوند دالفظ چی ماته دمور برابر حرام وګڼلی، ددی الفاظو څخه دی چی په هغه کی دظهار اودطلاق نیت ددواړو صحیح دی، اوکه چیري دهیڅ هم نیت نه وی نو کم از کم ظهار ضرور ثابتیږی په عام طورسره خلګ دظهار څخه ناخبره وی هغه چی کله داسی الفاظ استعمالوی په یقین سره دطلاق او همیشه جداوالی او دپریښولو نیت یی وی نو په صورت مسئوله کی چی کله دخاوند دنیت حال معلوم نه دی نو دظاهری عرف په لحاظ سره داحکم کیدی سی چی دده ښځه مطلقه بائنه سوه اودعدی تیرولو څخه

([1]) وګوری ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۸۹۲ – ۸۹۳. ط. س. ج۳ ص ۴۷۰. ظفیر

([2]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۷۹۴. ط. س. ج۳ ص ۷۲۸. ظفیر

([3]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۷۹۴. ط. س. ج۳ ص ۴۷۰. ظفیر

وروسته هغه دوهمه نکاح کولی سی، په درمختار کی دی چی: وبانت علی حرام کامی صح ما نواه من ظهار اوطلاق الخ وان لم ینو ثبت الادنٰی وهو الظهار الخ فقط والله تعالٰی اعلم (۱).

ښځی ته دخور برابر ویلو څه اثر دی؟ سوال: (۹۲۰) یوسړی خپلی ښځی ته دخور برابر وویل خو په دی ویلو سره یی څه نیت نه وو، نو شرعي حکم څه دی؟

جواب: کله چی دویلو والا څه نیت نه وو نوکلام دده خطا دی طلاق وغیره به هیڅ واقع نه سی، کما فی الدرالمختار اولا ینو شیئا اوحذف الکاف لغا الخ (۲). فقط

دواده مخکی ښځی ته دخور په برابر ویلو سره څه ګناه نسته: سوال: (۹۲۱) یوسړی چی دهغه ښځه نسته خپلی ښځی ته دخوربرابر وویل نواوس ده ته په نکاح کولوکی یادنکاح څخه وروسته خوبه څه ګناه نه وی؟

جواب: داکلام دده خطا دی او دنکاح څخه وروسته طلاق وغیره هیڅ نه کیږی. فقط

ښځی ته وواېي چی انا بیرته راسه نوپه دی سره خوبه طلاق نه کیږی؟ سوال: (۹۲۲) دهندې دچا سره جنګ وو، ددی خاوند زید په غصه کی وویل چی انا بیرته راسه چپ سه، نو پر هنده باندی خو په دغه الفاظو ویلو طلاق واقع نه سو؟

جواب: په درمختار اوشامی کی دی چی په داسی لفظ بلاحرف تشبیه ویلو سره طلاق وغیره هیڅ نسته اوهغه لفظ خطا کیږی، عبارت ددرمختار دادی چی: والا ینو شیئا او حذف الکاف لغا (۳). فقط

ښځی ته یی وویل چی که چیری ماستا سره واده وکی نو دخپلی لور سره به می کړی وی نو څه حکم دی؟ سوال: (۹۲۳) یوسړی خپلی ښځی په وجه دبدچلنی په غصه کی راغی او وی ویل چی که چیري ماستا سره واده وکی نو زه به دخپلی لور سره یا دمور سره واده کوم، نو په دی صورت کی نکاح باقی ده اوکه نه؟

جواب: په دی الفاظو سره طلاق نه واقع کیږی اونکاح باقی ده کذا فی العالمگیریه (۴).

تابه دخور برابر ګڼمه په دې ویلو سره طلاق واقع سو اوکه نه؟ سوال: (۹۲۴) بکر خپلی ښځی ته وویل چی ما اوریدلی دی چی ستاخه ناجائز تعلق دعمر سره دی نو ترهغه وخته

---

(۱) ایضا. ط. س. ج۳ ص ۴۷۰. ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص ۷۹۴. ط. س. ج۳ ص ۳۷۰. ظفیر

(۳) ایضا. ظفیر

(۴) وان قال لم اتزوجك ونوی به الطلاق لایقع الطلاق بالاجماع کذافی البدائع (عالمگیری کشوری کنایات ج۲ ص۳۹۳) وان قال ان وطئتك وطئت امی فلا شيء علیه (عالمگیری کشوری الظهار ج۲ ص۵۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۷). ظفیر

پوری چې زه ددې تحقیق ونه کړمه نو تابه دخور برابر ګڼمه نو په دې صورت کې دبکر پرښځې طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دې صورت کې دبکر ښځې پربکر حرامه نه سوه اوپه دې باندې طلاق واقع نه سو کذا یظهر من الکتب ([1]).

خاوند ته یې وویل چې ته زما دوورور غوندې یې نوطلاق واقع سو اوکه نه؟ سوال: (۹۲۵)

دزید ښځې دخپل خاوند تمثیل دخپل حقیقي ورور سره وکې یعنې دایې وویل چې ته زما دحقیقي ورور غوندې یې نوپه دې صورت کې ښځه دنکاح څخه خارجیږي اوکه نه؟

جواب: په دې صورت کې نکاح قائمه ده اودښځې په دې ویلو سره هیڅ واقع نه سوه خو په شامي کې یې لیکلي دي چې که چیري خاوند ښځې ته مور خور بلا حرف التشبیه ووایي نودا مکروه دي، لیکن طلاق یاظهار په دې صورت کې هم نه کیږي ([2]) نو ددې په بناء دښځې مذکوره الفاظ ویل هم ښه نه دي. فقط

په غصه کې یې ښځې ته وویل چې ته زما مور یې په پوښتنې یې وویل چې زما دهیڅ څه نیت نه وو: **سوال**: (۹۲۶) زید خپلې ښځې ته په حالت دغیظ اوغضب کې دا وویل چې ته زما موریې ، دزید څخه یې معلومات وکې چې ستا ددې لفظ څخه څه نیت وو نو ده داجواب ورکې چې په غصه کې مې ویلي وه اوهیڅ نیت مې هم نه وو په دې صورت طلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: په دې صورت کې طلاق واقع نه سو اونه ظهار وسو مګر دبیا دپاره دې داویل نه کوي ځکه مکروه دي په درمختار کې دي، والا ینو شیئا اوحذف الکاف لغا (درمختار) ویکره قوله انت امی الخ ([3]).

ښځې ته یې وویل که چیرې ستاسره جماع وکړم نو دمور اوخو رسره به یې وکړم په دې صورت کې څه حکم دي؟ سوال: (۹۲۷) زید خپلې منکوحې ته په حالت دجنګ کې او دغصه کې وویل چې که چیري ماستا سره جماع وکړه نو ګواکي دخپلې مور خور سره به یې کومه نو په داسې صورت کې طلاق واقع کیږي اوکه ظهار ؟

جواب: په عالمګیریه کې دي، ولو قال ان وطئتك وطئت امی فلاشيء علیه ([1])، نو ددې عبارت څخه معلومه سوه چې په صورت مسئوله کې طلاق اویا ظهار هیڅ څه ونه سوه.

([1]) ویکره قوله انت امی ویا ابنتی ویا اختی ونحوه (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ج۲ ص۷۹۴ باب الظهار ط. س. ج۳ ص ۴۷۰). ظفیر

([2]) ایضا. ط. س. ج۳ ص۴۷۰. ظفیر

([3]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ج۲ ص ۷۹۴ باب الظهار. ط. س. ج۳ ص۴۷۰. ظفیر

بغیر دنیت دطلاقو څخه ښځی ته خور ووایي نو څه حکم دی؟ سوال: (۹۲۸) که چیري یو سړی خپلی ښځی ته خور ووایي نو طلاق واقع سو اوکه نه؟ اوکه چیري یی نیت دطلاقو نه وو نوطلاق واقع سو اوکه نه؟

جواب: که چیري یوسړی خپلی ښځی ته خور یامور ووایي نو پرښځی دده طلاق نه واقع کیږی او همدارنګه ظهار هم نه کیږی نو دغه رکم ویل یعنی ښځی ته مور یا خور ویل مکروه دی، قال فی الدرالمختار والا ینوی شیئا اوحذف الکاف لغا الخ ویکره قوله انت امی ویا بنتی ویا اختی ونحوه وقال فی الشامی فقد صرحوا بان قوله لزوجته یا اخیة مکروه وفیه حدیث رواه ابوداود ان رسول الله ﷺ سمع رجلا یقول لامراته یا اخیة فکره ذالك ونهی عنه ([2])، نو ددی روایت اوحدیث څخه ښکاره ده چی په صورت مذکوره کی په سوال کی نه طلاق کیږی اونه ظهار ، خو داقول مکروه دی لکه څه رکم چی مخکی تیر سوه. فقط

که ستاکورته داخل سوم نو دخپلی مور سره به بدفعلی کوم داویل لغوه دی: **سوال**: (۹۲۹) که چیري یوسړی خپلی ښځی ته ووایي چی دازما خور ده نوپه دی ظهار کیږی اوکه نه؟ اویا داووایي چی که چیري ستا کور ته داخل سومه نو دخپلی مور سره به بدفعلی کوم نو ددی څه حکم دی؟

جواب: که چیري څوك خپلی ښځی ته ووایي چی دازما خور ده بغیر دحرف دتشبیه څخه نو دا لغوه دی اونه ظهار دی اونه طلاق، کذا فی الدرالمختار، اوکه چیري دایی وویل خپلی ښځی ته چی که چیري زه ستا کورته داخل سوم نو دخپلی مور سره به بدفعلی کوم نوداهم لغوه دی نه ظهاردی اونه طلاق، کما هو ظاهر من تعریف الظهار والا ینو شیئا او حذف الکاف لغا قال الشامی فی تحت قوله اوحذف الکاف بان قال انت امی الخ وقال الشامي والذی فی الفتح وفی انت امی لایکون مظاهراً (الی ان قال) فعلم انه لابد فی کونه ظهاراً من التصریح باداة التشبیه شرعًا اهـ شامي وقال فی الدرالمختار فی تعریفه وشرعا تشبیه المسلم زوجة الی قوله بمحرم علیه تابیداً الخ ([3]).

دیارلسم باب

دنامرد، مجنون، متعنت اودنورو عیبونو والا په وجه سره دنکاح دتفریق اودفسخ احکام اومسائل

دنامرده سره هم نکاح کیږی او بغیر دطلاقو څخه دوهمه نکاح جائز نه ده: **سوال**: (۹۳۰) دیو

([1]) عالمګیری کشوری الباب التاسع فی الظهار ج۲ ص۵۲۲، ط. ماجدیة ج۱ ص۵۰۷. ظفیر
([2]) وګوری ردالمحتار باب الظهار ج۲ ص۷۹۴. ط. س. ج۳ ص۴۷۰. ظفیر
([3]) ایضاً . ظفیر

سړی نکاح په حالت دبلوغ کی دیوی انجلی سره وویل سوه، ددی څخه وروسته معلومه سوه چی هلك نامرد دی اوحق دزوجیت نه سی اداء کولی، نو اوس دواده یو نیم کال سوی دی چی تراوسه پوری دمرد والی څه علامات ظاهر نه سوه، نوسوال دادی چی دا نکاح جائزده اوکه نه؟ اوهلك طلاق هم نه ورکوی، نواوس شریعت څه حکم ورکوی؟

جواب: خاوند که چیري نامرد دی نونکاح منعقده سویده نوچونکی په دی زمانه کی شرائط دفسخ متحقق نه دی نو چی ترکمه پوری خاوند طلاق ورنه کړی نو جداوالی به نه کیږی اوښځی ته به دوهمه نکاح کول جائز نه وی [1] (اوس علماؤ په اتفاق سره دفسخ صورت را ایستلی دی، په شرعی جرګه کی دی دعوه دائره سی او یا په دار القضآء کی. ظفیر). فقط

دنامرد دښځی دوهمه نکاح بغیر دطلاقو څخه نسی کیدی: **سوال**: (۹۳۱) دیوی نابالغی انجلی عقد ددی مور اوپلار وکی، وروسته دبلوغ څخه انجلی خپل خاوند نامرد پیدا کړی، هرڅومره چی یی علاج اومعالجه وکړه نو ډاکټرانو جواب ورکی چی داتندرست کیدی نسی، تردری څلورو کالو پوری یی علاج وکی خو څه فائده ونه سوه نو په ذکر سوی صورت کی ددغه ښځی دوهمه نکاح بغیر دطلاقو څخه کیدی سی اوکه نه؟

جواب: قال فی الدرالمختار والا بانت بالتفریق من القاضی ان ابی طلاقها بطلبها الخ [2] وفیه ایضا ولاعبرة بتاجیل غیر قاضی البلد الخ [3]، نوددی څخه واضحه سوه چی په صورت مسئوله کی چونکی تاجیل اوتفریق دقاضی شرعی په ذریعه ونسو نو ددی وجه څخه نکاح ختمه نه سوه اوبلا طلاقه داولنی خاوند اوبدون انقضاء العدت څخه دی ښځی ته دوهمه نکاح کول جائز نه دی. فقط

دنامرد ښځه به دوهمه نکاح څنګه کوی؟ سوال: (۹۳۲) وجدت زوجها عنینا فصبرت معه مدة کثیرة وهو یعالج مرضه فلم یبرأ من مرضه وهی لاتستطیع الصبر وتطلب منه الفرقة فما ذا یفعل فی هذا الملک (الدولة) لعدم القاضي وان قال الزوج المذکور لامرأته والله لا اقربها یعني الزوجة حتی اشفی من مرض العنة فهل یکون هذا ایلاء ام لا؟

جواب: قال فی الدرالمختار فان وطی مرة فبها والابانت بالتفریق من القاضی [4] وقال قبیله ولاعبرة بتاجیل

---

(1) اذا وجدت المراة زوجها مجبوبا الخ فرق الحاکم بطلبها الخ بینهما (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۳ ص ۸۱۲. ط. س. ج۳ ص ۴۹۴) په دی زمانه کی دتفریق څه صورت دی نو ددی دپاره وګوری الحیلة الناجزة للتهانوی، اوکتاب الفسخ والتفریق للرحمانی. ظفیر

(2) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۳ ص ۸۱۹. ط. س. ج۳ ص۴۹۸. ظفیر

(3) ایضا ج۳ ص ۸۱۸. ط. س. ج۳ ص ۴۹۸. ظفیر　=

غير القاضی الخ ([1]) فعلم انه لا يتصور التفريق في صورة عدم القاضي وانما يحصل التفريق بالطلاق من الزوج او الخلع، وبقوله لا اقربها حتى اشفى من العنة لا يكون مولياً لانه يمكن ان يشفى قبل مدة الايلاء ويطأها كما قال في الدرالمختار او قال وهو بالبصرة والله لا ادخل مكة وهي بها لا يكون مولياً لانه يمكنه ان يخرجها منها فيطأها (درمختار) ای فی المدة من غير شيء يلزمه الخ شامی ([2])، جلد ثانی ص ۵۵۰. فقط

په نابالغ والي کي ديو نامرد سره نکاح وسوه نو اوس څه وکړي؟ سوال: (۴۳۳) دزيد نکاح ديوى نابالغه سره وسوه په دى وخت کى انجلى راضى وه اوديته داعلم نه وو چى زيد نامرد دى دزيد مور اوپلار ډير علاجونه وکړه خو څه فائده ونه سوه دنکاح دوه کاله سوي دى اوس انجلى ډيره پښيمانه ده اوازادى غواړى، نو دزيد څخه دازادى اخيستلو ضرورت دى اوکه نه؟ اوکه چيري زيد ازادى ورنه کړى نو څه وکړى ؟

جواب: دزيد سره يى نکاح سويده خو په دى شرط چى دانجلى نکاح ددى ولى کړى وى، اوس که چيري طلاق ورکړى نو دمطلقى نکاح به صحيح سى اوبغير دطلاق ورکولو څخه دوهمه نکاح صحيح نه ده دزيد څخه به طلاق واخلى نوکه چيري هغه طلاق ورکړى نو طلاق به واقع سى ([3]). فقط

دنامرد سره نکاح جائز ده اودجدا والى دپاره قاضى ته درخواست کول په کاردي: **سوال**: (۹۳۴) که چيري ديوى انجلى نکاح ديو نامرد هلك سره وسى اوهلك پيداسى نامردوى اويا وروسته دوطى څخه نامرد سوى وى نوپه دواړو صورتونو کى نکاح صحيح ده اوکه نه؟ نوکه چيري صحيح سوه نو اوس کله چى بالکل نامرد اولا علاج ثابت سو نو دده دښځى دپاره شرعا څه حکم دى؟ چى کله خاوند په رضاء سره طلاق نه ورکوى؟

جواب: که چيري خاوند داول څخه نامرد وو يا وروسته دنکاح څخه نامرد سو نو په دواړو صورتونوکى نکاح صحيح سوه ليکن په دوهم صورت کى چى کله خاوند وروسته دنکاح څخه نامرد سويدى اوجماع يى کړيده نوښځى ته هيڅ اختيار دفسخ دنکاح نسته او په مخکنى صورت کى کله چى خاوند اول نامرد دى اووطى يى بالکل ونه کړى نو ښځى ته دادعوٰى رسيدى سى چى خاوند فرياد وکړى اودعوٰى وکړى اوقاضى دى په دى دعوٰى باندى خاوند ته يوکال مهلت په غرض دعلاج ورکړى نوکه چيري روغ سو اوپر وطى قادر سو نو ډيره ښه ده، کنې که ښځه جداوالى غواړى نوقاضى دى جداوالى وکړى

([4]) وګورى حواله سابقه ج۳ ص ۸۱۹. ط. س. ج۳ ص۴۹۸. ظفير

([1])الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب العنين وغيره ج۳ ص ۸۱۸. ط. س. ج۳ ص ۴۹۷. ظفير

([2]). وګورى ردالمحتار للشامى باب الايلاء ج۲ ص ۷۵۷. ط. س. ج۳ ص ۴۲۹. ظفير

([3]) ويقع طلاق کل زوج اذا کان عاقلا بالغا (هدايه کتاب الطلاق ج۲ ص۳۳۷ ط. س. ج۳ ص۲۳۵. ظفير

او بغیر دتاجیل اوجدا والی دقاضی څخه به وروستوالی اوجدا والی نه کیږی کذافی الدر المختار (۱)، مګر په دی زمانه کی قاضی نسته نو خاوند ته به دطلاقو ووایي نوکه چیري هغه طلاق ورکړی نو جداوالی به وسی اوښځی ته به دوهمه نکاح کول جائز سی اوکه چیري خاوند طلاق ورنه کړی نو دجداوالی څه صورت نسته (۲). فقط

دعنین ښځه که چیري په خپله فسخ وکړی نو هغه ته به دیوکال دمودی مهلت ورکوی اوکه نه؟

سوال: (۹۳۵) دیونابالغ هلك نکاح په ولایت دده داکا دیوی انجلی سره سویده دبلوغ څخه وروسته هغه هلك فاتر العقل اوعنین ثابت سو اوپخپله هغه دخپل عنین کیدو اقرار کوونکی دی اوحکیمانو اوډاکټرانو هم دی لاعلاج ثابت کړیدی هرڅومره کلونه چی هغوی یی دوايي وکړه خو هغه ته څه فائده ونه سوه نو انجلی چونکی عاقله اوبالغه ده اویو نیم کال په خپل کورکی ناسته ده نو هغه جداوالی غواړی دخاوند دعنین کیدو څخه علاوه ددماغ ګډوډ والی هم ورته سته اودښځی دنان اودنفقی برداشت هم نسی کولی، مګر سره دمطالبی دجداوالی خاوند محض دضد او سرکښی دوجه څخه دطلاقو څخه انکار کوی، حالانکی دده اکا هم په جداوالی راضی دی خاوند داښځه ډیره په تنګوالی اوپه سختیوکی اچولی ده نو ددغه وجه څخه که دصاحبینو په قول چی (ظاهر الروایة اومفتٰی به دی) عمل وکړی اوخپله نکاح فسخ کړی نوشرعًا جائزدی اوکه نه؟ قال فی مجمع الانهر ج اول ص۴۲۲ وعنهما انها کما اختارت نفسها تقع الفرقة باختیارها وظاهر الروایة کما فی المضمرات، وفی ردالمحتار جلد ثانی ص ۲۴۷ وقیل یکفی اختیارها نفسها ولایحتاج الی القضآء کخیار العتق قیل وهو الاصح کذا فی غایة البیان وجعل فی المجمع الاول قول الامام والثانی قولهما نهر وفی البدائع عن شرح مختصر الطحاوی ان الثانی ظاهر الروایة ثم قال وذکر فی بعض المواضع ان ما ذکر فی ظاهر الروایة قولهما الخ، نوکه دصاحبینو په قول عمل وکړی اوښځی ته فسخ کول دنکاح صحیح وی نو آیا په صورت موجوده کی به دتاخیر دمیعاد دیوکال ضرورت به وی اوکه نه؟ ترڅو کالو پوری خاوند دواء کړیده او دده عنین والی معلوم سوی دی اوپه خپله هم اقرار کوونکی دی، نو دنکاح دفسخ دپاره هغه اوږدوالی دزمانی اوعلاج کول، اویقینی

---

(۱) ولو وجدته عنینا هو من لا یصل النساء لمرض الخ اجل سنة لاشتمالها علی الفصول الاربعة قمریة بالاهلة فان وطی مرة فبها والا بانت بالتفریق من القاضی ان ابی طلاقها یطلبها الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۳ ص ۸۱۸. ط. س. ج۳ ص ۴۹۲ - ۴۹۸). ظفیر

(۲) وروسته علماؤ دمسلمانانو جرګه دقاضی قائم مقام منله ده اوهغه جرګه به دقاضی فرائض سرته رسوی دتفصیل دپاره وګوری الحیلة الناجزه للتهانوی، اودلته په بهار او اړیسه کی ترامارت اسلامی لاندی قاضی مقرر دی.

والی دمرض به کافي وی اوکه نه دنوی تاخیر ضرورت به وی؟ که چیري ضرورت وی نو حسب روایات فقهیه بدون قاضی تاخیر نسی کیدی، قال فی الوقایه اجله الحاکم وفی مجمع الانهٰر ولاعبرة لتاجیل غیر الحاکم کائنا من کان آھ وفی درر المنتقی ولاعبرة بتاجیل غیره آھ وفی الدرالمختار ولاعبرة بتاجیل غیر قاضی البلدة آھ وکذا فی رد المحتار وغیره، اوقاضی شرعی دلته مفقود دی نو دصاحبینو په قول که عمل وکړی نو دفسخ کولو کم صورت کیدی سی؟

۲\. په فتاوٰی خیریه جلد ثانی ص۱۲ کی دی، سئل فی العنین اذا جعل بینه وبین زوجته محکمین فاجلوه سنة مضت هل لهم ان یفرقوا بینهما اذا طلبت ام لا؟ اجاب: نعم، یصح التحکیم في مسئلة العنین لانه لیس بحد ولا قود ولا دیة علی العاقلة ولهم ان یفرقوا بطلب الزوجة، والله اعلم، ددی فتوٰی څخه معلومیږی چی دحَکَم په ذریعه سره تاجیل او تفریق اسان اوممکن دی که چیري دخاوند عنین کیدل ثابت سی اوزید په خپله اقرار کوونکی دی اوحکیم ډاکټر هم وایي اودوا یې هم ډیر کلونه کړیده نوکه چیري حَکَم بغیر دتاجیل جدید څخه نکاح کړیده نو دافسخ به کافي وی اوکه نه؟ آیا بغیر دتاجیل جدید څخه فسخ جائز نه ده؟

۳\. که چیري دعنین خاوند څخه ددی مضمون وکالت نامه ولیکل سی چی زما ښځه مسماة فلانکۍ چی دفلانکی لور ده چی زما په نکاح کی ده زما دمرض دوجه څخه جدا والی غواړی نو ددی دپاره په دی معامله کی ددی جګړی په فیصله کولو کی زه فلانی سړی وکیل مقرر کومه اودنن څخه یوکال دپاره فلانی سړی ته ټول اختیار ورکوم نو چی زما دمذکوره ښځی په هکله چی څنګه فیصله کوی ماته منظوره ده اودکال دننه ماته دوکیل دلیری کولو اختیار نسته بلکی چی کله یی زه معزول کړم نوزما وکیل دی وروسته ددی تحریر څخه که چیري وکیل دعنین ښځه په دی مجلس کی یا وروسته تر مجلس مخکی دعزل څخه طلاق بائن یو یا دوه یادری ورکړی نو طلاق به واقع سی اوکه نه؟ په فتاوٰی قاضی خان جلد ثانی ص۵۲۳ کی دی چی: ولو قال وکلتک في جمیع أمور التي یجوز بها التوکیل کانت الوکالة عامة تتناول البیاعات والاجارات والأنکحة وکل شيء وعن محمد لو قال هو وکیلي في کل شيء جائز ضعته کان وکیلا في البیاعات والهبات والاجارات وعن ابي حنیفة رحمه الله انه یکون وکیلا في المعاوضات دون الهبة والعتاق وقال مولانا رضی الله عنه وهذا کله اذا لم یکن في حال مذاکرة الطلاق فان کان في حال مذاکرة الطلاق یکون وکیلا بالطلاق اھ وفی الدرالمختار جلد ثانی ص۵۲۸ واذا قال لرجل ذالک ای قال له طلقه امرأتی اوقال لها طلقی ضرتک لم یتقید بالمجلس

لانه توکیل فله الرجوع الا اذا زاد کلما عزلتک فانت وکیل الخ.

جواب: ۱- ۲. دعامو کتابونو او دقواعدو دفقه څخه جداوالی دقاضی کیدل په دی کی ضروری دی اوهمدغه معلومیږی، په درمختار کی دی: وشرط للکل القضاء الا ثمانیه (۱)، بیایې تفریق په وجه دعنین کیدو په دی کي شمارکړی چی په هغه کی قضاء دقاضی شرط ده، اوهم دارکم په درمختار باب العنین کی دی چی: والا بانت بالتفریق من القاضی لانها فرقة قبل الدخول الخ (۲). قوله من القاضی ان ابی طلاقها ای ان ابی الزوج لانه وجب علیه التسریح بالاحسان حین عجز عن الامساك بالمعروف فاذا امتنع کان ظالما فناب عنه واضیف فعله الخ (۳) ددی څخه وروسته یی په قیل سره یی عدم احتیاج دقضاء بیان کی، اوکه چیري دتفریق لپاره یی قضاء شرط نه سی نو بیا هم دتاجیل دپاره قضاء ضروری ده اودا تاجیل به جدید وی اول معالجه اودوایي کول دی اوپه تاجیل کی به شمار نه (۴) وی اوکه چیري حکم قائم مقام دقاضی په دی موقع کی وسی لکه څه رکم چی دبعضو کتابونو څخه ښکاره ده اوبعضو فقهاؤ ددی انکار کړیدی، نو دحکم تفریق فی الحال کول صحیح نه دی بلکی وروسته دتاجیل جدید څخه هغه تفریق کولی سی.

۳. په ښکاره ددی تحریر غرض دادی چی داوکیل حکم جوړول منظور دی چی هغه په تفریق اوپه تاجیل کی چی څه حکم کوی نوهغه ماته منظور دی نوچی دکمو خلګو په نزد دتاجیل حکم معتبردی نو ددوی دقول مطابق حکم به دا کول کیږی چی که خاوند لره یی که چیري دیوکال مهلت ورکی اوهغه ښه نه سو نو په طلب دښځی دی تفریق وکړی لیکن حکم هلته چی ښځه هم دغه رکم دوی ته اختیار ورکړی (۵) اوپه ښکاره داوکالت نه دی لکه څنګه چی دسیاق اودسباق دروایت څخه معلومیږی. فقط

<u>کله چی نامرد خاوند ښځی ته طلاق ورنه کړی نو ښځه به څه کوی؟</u> سوال: (۹۳۲) دیوی شپاړس کلنی انجلی نکاح دزید پنځه ویشت کلن سره وسوه وروسته دخلوت څخه معلومه سوه چی خاوند نامرددی اوپه طلاق ورکولو نه راضی کیږی نو په دی صورت کی ښځی ته جداوالی دنامرد خاوند څخه څه رکم کیدی سی؟

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الخ . ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین ج۲ ص ۸۱۹ – ۸۲۰. ظفیر

(۳) ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص ۸۲۰. ظفیر

(۴) ولو وجدته عنینا الخ اجل سنة الخ فان وطی مرة فبها والا بانت بالتفریق (الدرالمختارعلی هامش ردالمحتار باب العنین ج۲ ص ۸۱۸). ظفیر

(۵) ولا عبرة بتاجیل غیر قاضی البلدة (درمختار) فلا یعتبر تاجیل المراة ولا تاجیل غیرها ولایعتبر تاجیل غیر الحاکم کائنا من کان وظاهره ولو محکما تامل (ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص ۸۱۸). ظفیر

جواب: کله چې قاضي شرعي موجود نه وي لکه څه رکم چې په دې زمانه کې ده نو ماسوا ددې څخه چې خاوند طلاق ورکړي نوري څه لارې دجدایي په دې زمانه کې نسته ځکه چې تاجیل اوتفریق چې کم دقاضي شرط دی هغه مفقود دی (اوس په دې زمانه کې دعلماؤ په اتفاق سره جماعت المسلمین اودار القضاء قائمي سویدی نو ددې په ذریعه دې کار روایي وکړي نو تفریق حاصلیدلی سي ([1]). ظفیر)

ښځه پرزنا مجبوره کولو باندې چې خاوند یې نامرد دی ښځه څه وکړي: **سوال**: (۹۳۷) زید عنین دی اودده ښځه طلاق غواړي اودی طلاق نه ورکوي اوښځه پر زنا باندې مجبوروي اوحواله ورته یې کوي اوهغوی دې ته خوراك هم ورکوي نو په داسې حالت کې دده ښځه بغیر دطلاقو څخه دوهمه نکاح کولی سي اوکه نه اوهغه مسلمان دی اوکه نه؟

جواب: هغه سړی چې داسې دبې حیایي کار کوي نودغه فاسق اودیوث دی مګر منکوحه دده بغیر دطلاقو دده دنکاح څخه نه خارجیږي او دوهمه نکاح ددې به صحیح نه وي او هغه په دې کار کافر نه سو (په ذریعه ددار القضاء اودشرعي جرګې سره دې داسې نکاح فسخ کړي اوددې خاوند څخه دې نجات حاصل کړي په هندوستان کې ځای پرځای دار القضاء اوشرعي جرګې قائمي سویدی ([2]). ظفیر)

نامرد چې کله دعلاج څخه وروسته قادرسي نوڅه حکم دی؟ **سوال**: (۹۳۸) زماښځه وروسته دواده څخه ترڅه موده پورې زما سره وه، په دې موده کې مې روزانه دکوروالي کوشش کوی لیکن په وجه دکمزورۍ دقوت باه پر ښځې باندې قادر نه سوم نو دښځې په استغاثه سره یومولوی صاحب ماته یوکال مهلت راکړي په دې شرط چې که چیرې په کال کې هم وروسته دعلاج څخه زه روغ سومه نو ښځه به زما په زوجیت کې وي کنې نو طلاق به واقع سي، لیکن دیوکال څخه وروسته مولوی صاحب ماته نوټس راکړي چې ښځه ستا دزوجیت څخه وتلې ده اوزه په دې وخت کې پر کوروالي باندې قادر سوی یم لیکن ښځه زما سره نه لیږي اودا وایي چې پردې باندې طلاق واقع سو.

جواب: حکم شرعي دادی چې خاوند ته وروسته دمهلت ورکولوڅخه به یوکال کتل کیږي چې هغه پرکوروالي قادردی اوکه نه؟ نوکه چیرې قادروی نوتفریق به نه کوی اوکه چیرې بیایي هم قدرت نه وو اوښځه تفریق غواړي نو بیا قاضي یاحکم تفریق کولی سی نو چې کمه فیصله ددې مولوی صاحب ده هغه غلطه ده اوحکم شرعي دانه دی او دده په وینا سره تفریق نه کیږي اوښځه ددستورموافق دخاوند په نکاح کې ده، ولو وجدته عنینا فان

([1]) و([2]) دتفصیل دپاره وګوری کتاب الفسخ والتفریق، او، الحلیة الناجزة. ظفیر

وطی مرة فبها والا بانت بالتفریق من القاضی الخ بطلبها الخ ([1]). فقط

دجذامی سره دده ښځه نه اوسیږي، نو تفریق کیدی سی اوکه نه؟ سوال: (۹۳۹) زید جذامی سویدی دده ښځه هنده وتښتیده اوعمر ته تللی ده اودزید سره تلل نه خوښوی اوزید دطلاق ورکولو څخه منکردی نوکه دامام شافعي په مسلك عمل وکړی نو په دواړو کی تفریق کیدی سی اوکه نه؟

جواب: په درمختار کی یی لیکلی دی چی داحنافو په علماؤ کی دامام محمد هم دا مذهب دی چی په دی صورت کی حکم دتفریق کولی سی، وخالف الائمة الثلاثه فی الخمسة مطلقا ومحمد فی الثلاثه الاول بالزوج ولوقضی بالرد صح ([2]). فقط

دنان او دنفقی نه ورکولو په صورت کی جدا والی نسی کیدی: سوال: (۹۴۰) یوسړی خپله ښځه داوو اتو کاله څخه خپل ځای ته نه بیایی اونه ورته طلاق ورکوی اونه دنفقی څه انتظام کوی، نو انجلی دوهمه نکاح کول غواړی شرعًا یی کولی سی اوکه نه؟

جواب: په درمختار کی دی چی، ولایفرق بینهما بعجزه عنها بانواعها الثلاثة الخ، اوپه شامی کی دی، قوله بانواعها الخ وهی مأکول وملبوس ومسکن، ددی روایت څخه معلومه سوه چی که چیري خاوند ښځی ته نان اونفقه ورکړی اوحقوق دزوجیت نه اداء کوی نوپه دی سره په ښځی اوخاوندکی جداوالی نسی کیدی، البته خاوند به مجبورولی سی چی یاطلاق ورکړی اویاحقوق دزوجیت اداء کړی، بغیر دطلاق ورکولو دخاوند څخه ددی انجلی دوهمه نکاح جائز اوصحیح نه ده البته دبعضو ائمه وو مذهب په دی صورت کی په وجه دضرورت دتفریق کولو دی، نوکه چیري قاضی حنفی خپل نائب داسی سړی جوړ کړی چی دهغه مذهب دجداوالی دی اوهغه تفریق وکړی نو بیا قاضی حنفی دانافذه کولی سی، قال فی غرر الا ذکار ثم اعلم ان مشائخنا استحسنوا ان ینصب القاضي الحنفي نائبًا ممن مذهبه التفریق بینهما اذا کان الزوج حاضراً وابی عن الطلاق لان رفع الحاجة الدائمة لا یتیسر بالاستدانة اذ الظاهر انها لا تجد من یقرضها وغنی الزوج مالاً امر متوهم فالتفریق ضروري اذا طلبته الخ ([3])، (اوس علماء احنافو هم ددار القضاء او دجماعت المسلمین په ذریعه دتفریق اجازه ورکړیده، وګوری الحیلة الناجزة للتهانوی. ظفیر). فقط

([1]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص ۸۱۸. ط. س. ج۳ ص ۴۹۲. ظفیر

([2]) ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص ۸۲۲. ط. س. ج۳ ص ۵۰۱. ظفیر

([3]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة مطلب فی فسخ النکاح بالعجز عن النفقة ج۲ ص ۹۰۳. ط. س. ج۳ ص۵۹۰. ظفیر

دمتعنت خاوند سره دامام شافعي په مسلک تفريق کيدلي سي: **سوال**: (۹۴۱) دهندی نکاح دزيد سره سويده شپاړس کاله وسوه چي تراوسه پوری دخپل پلار اودمور په کورکی ده نو تراوسه پوری زيد داخپل کور ته را ونه بلله اونه يی نان او نفقه ورکړه اونه طلاق ورکوی، هنده ناجوړه ده اودطبيبانو رايه داده چي بغير دنکاح څخه ختميدل دمرض اسان نه دی نوکه چيري واده ونه سو نو دهلاکت خطره ده نو دوهمه نکاح دهندی جائزده اوکه نه؟

جواب: اصل مذهب داحنافو په دی باره کی دادی چي بغير دخاوند دطلاقوڅخه جداوالی نه سی کيدی لکه چي څنګه په درمختار کی دی: ولا يفرق بينها بعجزه عنها بانواعها الثلاثة ولا بعدم ايفائه لوغائبا حقها وجوزه الشافعی باعسار الزوج وبتضررها بغيبة ولو قضی به حنفی لم ينفذ نعم لو امر شافعيا فقضٰی به نفذ اذا لم يرتش الآمر والمامور ([1])، او په هدايه کی دی چي، ومن اعسر بنفقة زوجة لم يفرق بينهما ويقال لها استدينی عليه وقال الشافعی يفرق لانه عجز عن الامساك بالمعروف فينوب القاضی نيابه فی التفريق الخ ([2])، ددی څخه معلومه سوه چي حنفی مذهب په دی صورت کی دتفريق نه دی ليکن دضرورت په وجه که چيري دامام شافعی دمذهب موافق فتوٰی ورکول سی اودقاضی شافعی څخه تفريق وسی نو صحيح ده، کذافی الشامی.

دليوني ښځه څه وکړي؟ **سوال**: (۹۴۲) زيد په کوچنی انجلی په ولايت ددی دپلار نکاح وکړه اودپلار په کور کی پاته سوه مخکی ددی څخه چي منکوحه بلوغ ته ورسيږی زيد ليونی سو اوس چي منکوحه بلوغ ته رسيدلی ده نوزيد هغې ته هيڅکله متوجه نه دی او دمجامعت دکار څخه معطل دی نو تفريق دزيد اودښځی په مينځ کی اودوهمه نکاح کول جائز دی اوکه نه؟

جواب: قال فی الدرالمختار ولا يتخير احد الزوجين بعيب فی الاخر ولو فاحشا کجنون وجذام وبرص الخ ([3]) وقال الشامی قوله ولا يتخير الخ ای ليس لواحد من الزوجين خيار فسخ النکاح بعيب الآخر عند ابی حنيفة وابی يوسف الخ ([4])، نومعلومه سوه چي مذهب دامام ابوحنيفة رحمه الله عدم تفريق دی په صورت مذکوره کی اوعدمِ جواز دی په نکاح ثانی کی. فقط

([1]) ايضا. ظفير

([2]) هدايه باب النفقة ج۲ ص ۴۱۲. ظفير

([3]) الدرالمختار باب العنين وغيره ج۱ ص۲۵۴. ظفير

([4]) ردالمحتار باب العنين وغيره ج۲ ص ۸۲۲. ط. س. ج۳ ص ۵۰۱. ظفير

دلیونی دښځې دپاره جداوالی دی اوکه نه؟ ددې په دوهم مذهب عمل کول په دې سلسله کې څنګه دې؟ سوال: (۹۴۳) دهغه ښځې چې خاوند یې لیونی سویدی نو بغیر دتفرقه دقاضی شرعی اوپه شرط دنه کیدلو دقاضی شرعی بې حکم دحاکم دوقت څخه فسخ دنکاح کیږی اوکه نه؟ په دې بلادو کې چې قاضی شرعی عدیم الوجود دی نوحکم دانګریزی حاکم قائم مقام دقاضی شرعی کیدی سی اوکه نه؟ اوحنفی لره عمل په بل مذهب روا دی اوکه نه؟

جواب: قال فی الدرالمختار ولایتخیر احد الزوجین بعیب فی الاخر ولو فاحشًا کجنون وجذام وبرص الخ (۱)، نوتفریق په مینځ دمجنون اودده په ښځې کی عند الحنفیة علی المذهب الصحیح الراجح صحیح نه دی اوکه چیري قاضی حنفی وی هغه لره هم نه روا کیږی چې تفریق ددوی په مینځ کی وکړی، نو په صورت دنه کیدلو دقاضی په هیڅ وجه جداوالی صحیح نه دی اوحاکمان دوخت په حکم کی دقاضی شرعی نه دی، البته حَکَم مسلمان دفریقینو به په حکم دقاضی کی وی لیکن دطرفه دمجنون داهم متصوره نه ده البته که چیري قاضی شافعی المذهب وی دمثال په طور اوهغه حکم دفسخ وکړی نو صحیح ده اوحنفیانو لره په دی صورت کی په بل مذهب باندی عمل کول صحیح (۲) نه دی (دحالاتو څخه دمجبورتیا په اساس علماؤ احنافو هم دجداوالی صورت را ایستلی دی او ددی اجازه یې ورکړیده ددی دپاره وګوری کتاب الفسخ والتفریق لمولانا الرحمانی، اویا الحیلة الناجزة للتهانوی. ظفیر). فقط

خاوند چې کله خبر وانه اخلی نو ښځه دجداوالی دپاره څه وکړی؟ سوال: (۹۴۴) دیوی ښځې نکاح دعبد الحی سره وسوه وروسته دنکاح څخه معلومه سوه چې ددې خاوند سخت لوفر اوعیش پرست دی نو څو ورځې وروسته هغه خپلی منکوحې ته تکلیف رسوی تردې پوری چی نان او نفقه یې بنده کړه اودکور څخه یې وایسته دځلورو کالو څخه دمور اودپلار په کور کی ده اودګذاری یې څه صورت نسته نو په دی صورت کی دښځې اودخاوند په مینځ کی تفریق کیدی سی اوکه نه؟

جواب: په داسې صورت کی خاوند حقوق دزوجیت نه اداء کوی، اونفقه نه ورکوی نو ده ته لازمه ده چې ښځې ته طلاق ورکړی نو دی دی مجبوره کړل سی اوزور دی باندی وسی

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص۸۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱. ظفیر
(۲) اوس علماؤ یوه بله لاره را ایستلی ده ددی دپاره وګوری الحیلة الناجزه للتهانوی، ظفیر

چې په يوډول سره هغې ته طلاق ورکړی [1]، بغير دطلاقو ښځه عند الاحناف وغيره دنه ورکولو په وجه سره دښځې اودخاوند په مينځ کی جداوالی نسی کيدی کذافی الدر المختار [2] (وروسته علماؤ دتفريق صورت راايستلی دی چې دقاضيِ شريعت يادشرعی جرګې په ذريعه کيدی سی، دتفصيل دپاره وګوری الحيلة الناجزة للتهانوی، بحث زوجۀ متعنت. ظفير). فقط

چې خاوند دبدو طريقو والا وی اودښځې حقوق نه اداء کوی نو ښځه جلا کيدی سی اوکه نه؟

سوال: (۹۴۵) زيد ډمی ګډوی اوشراب چښی اوحقوق دزوجيت نه اداء کوی اونان اونفقه نه ورکوی اوبله ښځه غير منکوحه ساتی نو په داسی حالت کی دزيد ښځه دزيد ښځه جلا کيدی سی اوکه نه؟

جواب: قال فی الدرالمختار ولايفرق بينهما بعجزه عنها بانواعها الثلاثة ولابعدم ايفائه لو غائبا حقها الخ [3]، نو ددی روايت ښځه معلومه سوه چې دنان اونفقې دنه ورکولو په صورت کی دښځې اودخاوند په مينځ کی تفريق نسی کيدی، دغه رکم په نورو امورو کی هم عند الحنفية دتفريق حکم نسته البته په داسی حالت کی په ناموافقت اوپه خوف او خطری کی ضروری ده چې څنګه هم کيدی سی دخاوند ښځه دی طلاق واخلی نو وروسته دطلاقو اودعدی تيريدلو ښځه به دوهمه نکاح ددی صحيح وی بغير دطلاقو ښځه دخاوند اول ښځه دوهمه نکاح درسته نه ده [4] (اوس علماؤ دمتعنت ښځه دجدا والی شکل را ايستلی دی ددی دپاره وګوری الحيلة الناجزة للتهانوی. ظفير)

دنان او نفقې نه ورکولو والا خاوند سره نکاح به فسخ وی اوکه نه؟ **سوال**: (۹۴۶) يوسړی خپلی ښځې ته نان او نفقه نه ورکوی اونه ددی مهر ادا کوی چې معجل وو نو په داسی

---

(1) ويجب ای الطلاق لو فات الامساك بمعروف (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۵۷۲. ط. س. ج۳ ص ۲۲۹). ظفير

(2) ولا يفرق بينهما بعجزه عنها بانواعها الثلاثة ولابعدم ايفائه لوغائبًا حقها ولوموسرا وجوزه الشافعی باعسار الزوج بتضررها بغيبته ولو قضی به حنفی لم ينفذ نعم لو امر شافعيا فقضی به نفذ (درمختار) قوله بانواعها الثلاثة وهی ماکول وملبوس ومسکن (ردالمحتار باب النفقة مطلب فی فسخ النکاح بالعجز عن النفقة اوبالغيبة ج۲ ص۹۰۳. ط. س. ج۳ ص۵۹۰) ليکن که چيري ددی په ګناه کی دمبتلا کيدو خطره وی يا دنفقی څه صورت نه وي نوپه دی صورت کی دزوجي ترمتعنت لاندی دفسخ دنکاح څه صورت راوتلی سی، وروسته علماؤ دا صورت را ايستلی دی، وګورئ الحيلة الناجزة للتهانوی. ظفير

(3) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة مطلب فی فسخ النکاح بالعجز عن النفقة اوبالغيبة ج۲ ص ۹۰۳. ط. س. ج۳ ص ۵۹۰). ظفير

(4) اما نکاح منکوحة الغير الخ فلم يقل احد بجوازه ولم ينعقد اصلا (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵. ط. س. ج۳ ص ۵۱۲). ظفير

صورت کی حاکم نکاح فسخ کولی سی اوکه نه؟ په شرح الوقایه کی یی لیکلی دی چی په صورت مرقومه کی په حکم دحاکم نکاح فسخ کیدی سی.

جواب: په شامی کی چی معتبر کتاب دفقه دی په دی کی یی لیکلی دی چی: وقوله ولو قضی بالرد صح ای لوقضٰی به حاکم یراه الخ صح (۱)، اوپه درمختار کی دی، ولوقضٰی به حنفی لم ینفذ الخ (۲)، ددی مجموعه روایاتو څخه معلومه سوه چی دحاکم څخه مراد هغه حاکم دی چی دهغه مذهب دفسخ دنکاح په حالت مذکوره کی وی حنفی حاکم مراد نه دی حاصل دادی چی دحنفیه ؤ په نزد په دی صورت کی نکاح نسی کیدی، وفی الدر المختار ولا یفرق بینهما لعجزه عنها ولابعدم ایفائه لوغائبًا حقها الخ (۳). فقط

تنبیه: نن صبا په ضرورت شدیده سره په دې مسئله کی دمالکیه ؤ پرمذهب فتوٰی ورکړیده چی دهغه تفصیل په الحیلة الناجزه کی مذکوره دی هغه وګورئ. (مرتب)

کم خاوند چی دوطی په ځای لواطت وکړی نو دښځی نکاح فسخ کیدی سی اوکه نه؟ سوال: (۹۴۷) یوسړی دخپلی ښځی سره په ځای دوطی لواطت کوی اوددی څخه نه منع کیږی نو په داسی صورت کی ددی انجلی نکاح فسخ کیدی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت خاوند ډیر سخت اوګنهګار اوفاسق دی اوپه حدیث پاك کی پر داسی سړی باندی لعنت وارد سویدی، لیکن ددی وجه حاکم په دوی کی تفریق نه سی کولی البته خاوندته به تنبیه ورکړی چی ددی څخه توبه وکاږی اوکه نه نودی دی مجبوره سی چی طلاق ورکړی اویاخلع وکړی اوښځی ته په دی حالت مذکوره کی خاوندته قریب تلل نه دی په کار بلکی یادی خاوند توبه وکاږی اوددی فعل څخه دی منع سی اویادی طلاق ورکړی اویا دی خلع وکړی (فقهاؤ داسی خاوند ته چی پر وطی باندی قادر نه وی او دلواطت عادي وی نو دعنین په حکم کی یی حساب کړیدی اوکم صورت چی دعنین څخه دغاړي دخلاصون دی نو دده څخه هم کیدی سی. (ددی دپاره وګوری کتاب الفقه علی المذاهب الاربعة. ظفیر)

خاوند چی ترشلو کالو پوری قید سی نو ښځه نکاح فسخ کولی سی اوکه نه؟ سوال: (۹۴۸) زید ته په یوه مقدمه کی شل کاله قید وسو نو دده ښځه بغیر دطلاقو څخه دوهم عقد کولی سی اوکه نه؟

---

(۱) ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص ۹۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱). ظفیر

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة مطلب فی فسخ النکاح بالعجز عن النفقة ج۲ ص ۹۰۳. ط. س. ج۳ ص ۵۹۰). ظفیر

(۳) ایضا. ظفیر

جواب: دخاوند په شل کاله قید یا زیات اوکم سره نکاح نه سی فسخ کیدی لهذا په دی صورت کی ترکمی پوری چی خاوند طلاق ورنه کړی اوددی عده تیره نه سی نو تردی وخته پوری دی ښځی ته ددوهم سړی سره نکاح کول جائز نه دی.

چي خاوند ددیرشو کلونو پوری قید سو اوښځه صبر نسی کولی نو نکاح فسخ کیدی سی؟

سوال: (۹۴۹) زید ته په څه جرم کی دیرش کاله قید ورکول سو چی دری کاله تیرسوه او اوه ویشت کاله باقی دی دده ښځه وایي چی زه دومره اوږده موده بلاخاونده صبر نه سم کولی اوزما نکاح فسخ کړی لکه چی مقدمه په عدالت کی دائره ده زید وایي چی زما دوه بچیان دی یوهلك پنځه کلن اوانجلی دری کلنه موجوددی ددی پرورش به څوك کوی نان اونفقه ښځی ته اوددی بچیانو ته به څوك ورکوی لهذا طلاق ورکول او جدا کول زه نه غوارم دزید دښځی پلار وایي چی دزید څوك حقیقی ورور نسته، لیری خپلوان دي، نه دزید سره څه سرای مملوك سته چی په هغه کی یوازي پاته سی، اودیو قریب دار په کورکی چی پاته کیدل اوساتل غواړی نو پرده اطمنان نسته اودبی عزتی گمان غالب دی په حالت موجوده کی حکم شرعی څه دی، چی جبراً نکاح فسخ کیدی سی اوکه نه؟

جواب: اصل مذهب داحنافو په دی صورت کی دادی چی نکاح فسخ کیدی نه سی اوبغیر دطلاق ورکولو دخاوند څخه دوهمه نکاح ددی ښځی صحیح نه ده، کمافی الدر المختار ولایفرق بینهما بعجزه عنها ولابعدم ایفائه لوغائبا حقها الخ (۱)، (درمختار) لیکن بعض نور علماء په داسی صورت کی فسخ دنکاح جائز وایي اوحنفی ته په وخت دضرورت کی په دی باندی عمل کول صحیح دی، اوښه هم داده چی دامذهب دتفریق اودفسخ دنکاح باندی عمل وسي اوپه دی سره دی فسخ وکړی، قال فی الدرالمختار وجوزه للشافعی باعسار الزوج وبتضررها بغیبته ولو قضی به حنفی لم ینفذ حکمه نعم لو امر شافعیا فقضٰی به نفذ اذا لم یرتش الآمر والمامور بحر درمختار (۲)، اوپه شامی کی دی چی: والحاصل أن عند الشافعي إذا أعسر الزوج بالنفقة فلها الفسخ وكذا إذا غاب وتعذر تحصيلها منه على ما اختاره كثيرون منهم لكن الأصح المعتمد عندهم أن لا فسخ ما دام موسرا الخ شامی (۳) ج۲ ص۶۵۶. وفيه بعد اسطر: قال في غرر الأذكار : ثم اعلم أن مشايخنا استحسنوا أن ينصب القاضي الحنفي نائبا ممن مذهبه التفريق بينهما إذا كان الزوج حاضرا وأبى عن الطلاق لأن رفع الحاجة الدائمة لا يتيسر

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص ۹۰۳. ط. س. ج۳ ص ۵۹۰. ظفیر
(۲) ایضا ج۲ ص ۹۰۳ - ۹۰۴. ط. س. ج۳ ص ۵۹۰. ظفیر
(۳) ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص ۹۰۳. ط. س. ج۳ ص ۵۹۰. ظفیر

بالاستدانة إذ الظاهر أنها لا تجد من يقرضها وغنى الزوج مآلا أمر متوهم فالتفريق ضروري إذا طلبته وإن كان غائبا لا يفرق لأن عجزه غير معلوم حال غيبته الخ ونقل في البحر اختلاف المشايخ وأن الصحيح كما في الذخيرة عدم النفاذ لظهور مجازفة الشهود الخ والحاصل أن التفريق بالعجز عن النفقة جائز عند الشافعي حال حضرة الزوج وكذا حال غيبته مطلقا أو ما لم تشهد بينة بإعساره الآن كما علمت مما نقلناه عن التحفة والحالة الأولى جعلها مشايخنا حكما مجتهدا فيه فينفذ فيه القضاء دون الثانية الخ الى ان قال: نعم يصح الثاني لمذهب أحمد كما ذكر في كتب مذهبه وعليه يحمل ما في فتاوى قارئ الهداية حيث سأل عمن غاب زوجها ولم يترك لها نفقة فأجاب: إذا أقامت بينة على ذلك وطلبت فسخ النكاح من قاض يراه ففسخ نفذ وهو قضاء على الغائب وفي نفاذ القضاء على الغائب روايتان عندنا فعلى القول بنفاذه يسوغ للحنفي أن يزوجها من الغير بعد العدة بعد العدة (١) الخ شامي ج٢ ص ٦٥٦، نو ښکاره سوه چی روایات په دی باره کی نهایت مختلف اوګډوډ دی لیکن دضرورت په موقع حنفی ته ګنجائش دی چی تفریق وکړی اودعدی ښځه وروسته ددوهمی نکاح دجواز فتوٰی ورکړی. فقط

چی خاوند همیشه مریض وی نو دښځی نکاح فسخ کیدی سی اوکه نه؟ سوال: (٩٥٠) یوه ښځه دنکاح څخه وروسته دخاوند سره څه موده وه وروسته ددی څخه په خاوند کی ناسور وسو ددوه دری کالو څخه هغه زخم ښه کیږی اوپه یوه میاشت کی بیا تازه سی وینه اوزوی (نوونه) ورڅخه جاری کیږی، اوخاوند نامردنه دی لیکن دطاقت دکموالی په وجه همبستری نسی کولی او که کوی یې نو په ډیر تکلیف سره یې کوی، اوخاوند جامه ځای، نان نفقه، خوراك وغیره ټول ورکولو ته تیاردی، مګر ښځه په خپله خوشحالی سره دنکاح فسخ کول غواړی اودمهر عوض هم ددی په قبضه کی دی اوهغه دورکولو څخه انکار کوی، نو دښځی په خوشحالی سره نکاح فسخ کیدی سی اوکه نه؟

جواب: په درمختار کی دی، ویسقط حقها بمرة ویجب دیانة احیانًا الخ (٢)، نو دیووار وطی څخه وروسته دښځی حق ساقطیږی په دی معنٰی سره چی هغه دفسخ دنکاح دعوٰی دخاوند دعنین کیدلو په وجه نه سی کولی نو چی په صورت مسئوله کی کله چی خاوند عنین نه دی اووطی سویدی ولو مرة نو ښځی ته حق نسته چی نکاح فسخ کړی لیکن که چیري خاوند وغواړی طلاق دی ورکړی اویا دی دښځی څخه مال واخلی په عوض دمهر

(١) ردالمحتار باب النفقة ج٢ ص ٩٠٣ - ٩٠٤. ط. س. ج٣ ص ٥٩٠. ظفیر
(٢) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب القسم ج٢ ص ...... ط. س. ج٣ ص ٢٠٢. ظفیر

کی دی خلع وکړی (علماؤ دښځی دوجه دخشیت دوقوع في الزنا ګنجائش پیدا کړیدی چی دتفصیل دپاره وګوری الحلیة الناجزة اوکتاب الفسخ والتفریق. ظفیر)

دمتعنت ښځه دانګریزی عدالت په ذریعه فسخ کولی سی اوکه نه؟ سوال: (۹۵۱) دمسماة ساحره بالغی خاوند دی ته نان او نفقه نه ورکوی اونه طلاق ورکوی او نه یی په کور کی ساتی په داسی حالت کی ښځه مذکوره دحاکم انګریزی مجازی څخه خلع یافسخ دنکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: بغیر دطلاقو ورکولو دخاوند څخه څه صورت دفسخ دنکاح اول اوددوهمی نکاح دجائز والی نسته، البته که چیري حاکم یاڅوك دوهم سړی په زبردستی سره دخاوند څخه طلاق واخلی یاخلع وکړی نو طلاق به واقع سی.

دبد چلنه خاوند ښځه څه وکړی؟ سوال: (۹۵۲) دیوی انجلی خاوند بد چلند دی اودی انجلی خپل کور ته نه رابولی اونه طلاق ورکوی نو دانجلی نکاح په بل ځای کیدی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی چی ترکمه پوری چی ددی انجلی خاوند طلاق ورنه کړی اوعده تیره نسی نو تردی وخته پوری ددی انجلی بل ځای نکاح کول شرعًا صحیح نه دی (دار القضاء اوشرعی جرګی ددی ډول مصائبو څخه ښځه خلاصولی سی، ([1]) ظفیر). فقط

دمجذوم بی بی فسخ کولی سی اوکه نه؟ سوال: (۹۵۳) زید ته دجذام مرض سویدی دده ښځه هنده دده څخه سخته کرکه کوی اودزید کور ته تلل نه غواړی اوانکار کوی نو شرعا په زید اوپه هنده کی جداوالی کیدی سی اوکه نه؟

جواب: په کتابونو دفقه کی دی چی دامام ابو حنیفه ﷺ په مذهب کی که چیري خاوند ته جذام یابل کم مرض لګیدلی وی نو دده ښځه دده دنکاح څخه نسی جلا کیدی اوښځی ته اختیار دنکاح دفسخ کولو نسته، نو په داسی حالت کی چی ښځه هلته تلل نه غواړی نو ددی خاوند ته دی دا وویل سی چی هغه طلاق ورکړی نو وروسته دطلاق اودعدی تیریدلو څخه دده ښځه دوهمه نکاح کولی سی، بغیر دطلاقو څخه دجدایی څه صورت نسته، قال فی الدرالمختار ولا یتخیر احد الزوجین بعیب فی الاخر ولو فاحشا کجنون وجذام الخ ([2]) (لیکن امام محمد ﷬ اجازه ورکړیده ([3]) اوپردی یی فتوٰی ورکړیده ([4])، ظفیر). فقط

([1]) وګوری الحیلة الناجزة للتهانوی اوکتاب الفسخ والتفریق للرحمانی. ظفیر

([2]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص ۸۲۲. ج ۳ ص ۵۰۱. ظفیر

([3]) وخالف الائمة الثلاثة فی الخمسة مطلقا ومحمد فی الثلاثة الاول لو بالزوج کما یفهم من البحر وغیره (رد =

دښځې کابل ته په هجرت کولو سره نکاح نه فسخ کیږي: سوال: (۹۵۴) ښځه منکوحه چې اراده دهجرت په طرف دکابل لري مګر خاوند دهغه اجازه نه ورکوي، نوددې هجرت جائز دی اوکه نه؟ اوپه حالت دهجرت کې نکاح دهغې فسخ کیدي سی اوکه نه؟

جواب: هجرت دهغه ښځې روا دی اونکاح نه فسخ کیږي.

په نه پیژندګلوي دجذامي سره نکاح وسوه نو دفسخ دپاره څه وکړي؟ سوال: (۹۵۵) دیوی انجلی نابالغی نکاح دجذامی سړی سره چي په نه پیژندګلوي سره په دهوکه کی راغلل ددی مور اوپلار وکړه، اورخصت تراوسه پوری نه دی سوی وروسته دنکاح کیدلو څخه ددی سړی دمرضه څخه خبر سو، په داسی صورت کی نکاح جائز ده اوکه نه؟ که جائز ده نو دباقاعده جداوالی څه صورت دی؟

جواب: په درمختار کی دی چی، ولایتخیر احد الزوجین بعیب فی الاخر لوفاحشا کجنون وجذام وبرص الخ وفی الشامی قوله ولایتخیر الخ ای لیس لواحد من الزوجین خیار فسخ النکاح بعیب فی الاخر عند ابی حنیفة وابی یوسف الخ (۱)، نو معلومه سوه چی په دی صورت کی نکاح صحیح سوه اوموافق دقول دشیخینو چی صحیح دی ښځی ته اختیار دفسخ دنکاح نسته البته که چیري خاوند طلاق ورکړي نو جداوالی کیدی سی، نوکه چیري جداوالی کوی نو دخاوند څخه طلاق اخیستل په کاردی. (امام محمد رحمه الله په دي صورت کی په قول دفسخ قائل ددی دپاره وګوری کتاب الفسخ والتفریق للرحمانی، ظفیر). فقط

نان او نفقه چي کله خاوند نه ورکوي نوښځه څه وکړي؟ سوال: (۹۵۶) یوسړی خپلی ښځی ته نان او نفقه نه ورکوی نو ښځه دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: ترڅو پوری چی خاوند طلاق ورنه کړی نو ښځه دده دنکاح څخه نه سی وتلی او دوهمه نکاح به صحیح نه وی نو چی په هره طریقه وی نو دخاوند څخه دی طلاق واخلی (او یا دي په دار القضاء کی مقدمه دائره کړی اونکاح دی فسخ کړی. ظفیر).

دچا خاوند ته چي دقید سزا وسوه نو هغه به څه کوي؟ سوال: (۹۵۷) زید ته په خُمار کولو سره پنځه کاله قید وسو نو دده دښځی دپاره دنفقی څه صورت نسته نوهغه دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی چی هرڅنګه وی دزید څخه دی طلاق واخلی اوکه نه نو بیا دی

= المحتار باب العنین وغیره ص ۸۲۲. ط. س. ج۳ ص ۵۰۱). ظفیر

(۴) تفصیل دپاره وګورئ: الحیلة الناجزة للتهانوی اوکتاب الفسخ والتفریق للرحمانی. ظفیر

(۱) ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص ۸۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱. ظفیر

اسلامی ریاست ته ولاړسی اوښځه دی دقاضی سره دجدا والی درخواست وکړی قاضی که شافعی وی اوکه مالکی المذهب ددې قاضی په ذریعه تفریق کولی سی، ځکه چی دامام ابو حنیفه ﷺ په نزد دعدم ادائیگی دنفقه په صورت کی تفریق نسته، لیکن په کتبو دفقه کی داتصریح ده چی که چیري حنفی قاضی شافعی قاضی ته حکم وکی نو ددی قضاء به دښځی په حق کی نافذه سی، نعم لو امر شافعیا نفذ قضائه الخ، درمختار (۱). فقط

خاوند چی کله په سوزاک اواتشک کی اخته وي نو ښځه نکاح فسخ کولی سی اوکه نه؟

سوال: (۹۵۸) دزید اودهندی واده ددواړو دنابالغی په حالت کی سوی وو، بیا وروسته دبلوغ څخه هنده عبادت گذاره اوپابنده دروژی اودلمانځه سوه اوزید شرابی اوزنا کار اوسخت لوپر جوړسو نو په وجه دلوپروالی یوه پیسه یی نه گټله، اوپه اتشگی اوپه سوزاك مرض کی اخته دی، اوزید نه طلاق ورکوی اونه خلع کوی نو داخبره خو په اهل علم باندی ښکاره ده چی علی مافی عامة کتب الفقه زموږ دامام محمد ﷺ په نزد دخاوند لیونتوب، ابرص والی، جذام، جنون، طبق په شان دمقطوع الذکر فرمایلی دی وبه ناخذ، نوپه درو عیوبو کی په یوعیب کی دښځی دپاره ددې په اختیارولو باندی فتوٰی سویده اوپه درمختار کی دی، ولوقضی بالرد صح یعنی که چیري په پنځو عیبونو کی په څه وجه سره مالکی یاشافعی یاحنبلی قاضی نکاح فسخ کړی نو دده حکم به صحیح وی نو که چیري هنده دسخت ناچاری او دمجبوری په حالت کی زوج مفقود دمسئلی په شان دعالم مالکی څخه اوکه چیري داحنافو دعلماؤ څخه ماسوا دبل مذهب والا عالم نه وی نو که هلته دیوحنفی عالم په ذریعه خپله نکاح فسخ کړی نو جائزده اوکه نه؟

جواب: اقول وبالله التوفیق علامه شامی اول دفتح القدیر څخه دانقل کړیدی، وقدتکفل فی الفتح برد ما استدل به الائمة الثلاثة ومحمد بما لامزید علیه، چی په هغه سره ضعیف والی دقول دامام محمد ﷺ ثابت سو، اوپر عبارت ددرمختار چی، ولوقضی بالرد صح، باندی یې دالیکلی دی چی (ای لو قضی به حاکم یراه) نو معلومه سوه چی مراد حاکم شافعی یامالکی یاحنبلی دی، حنفی حاکم اوقاضی ته حکم دفسخ کولو صحیح نه دی نوپه هغه ځای کی چی عالم حنفی چی هغه قاضی هم نه دی هلته خو بیخي حکم دفسخ نسته. (په موجوده حالاتوکی علماؤ دجماعة المسلمین، شرعی جرگي اوددار

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص ۳۰۹. ط. س. ج۳ ص ۵۹۰. ظفیر

القضاء په ذریعه دفسخ پرصورت باندی فتوٰی ورکړیده په دی سلسله کی دحضرت تهانوی کتاب الحیلة الناجزه، اودمولانا عبد الصمد رحمانی کتاب الفسخ والتفریق وګوری. ظفیر). فقط

تر لسو کالو پوری چی دهغه خاوند خبر نه دی اخیستی نو دده ښځه به څه وکړی؟ سوال: (۹۵۹) یوسړی دلسو کالو څخه دخپلی منکوحی خبر نه دی اخیستی او لیری تللی دی اونفقه یی ورنه کړه په دی صورت کی دطلاق دنه ورکولو په صورت کي ددوهمی نکاح څه صورت سته دښځی دپاره اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی دښځی دخلاصون دپاره صورت دادی چی ددی دخاوند څخه دی طلاق واخلی وروسته دطلاقو اودعدی تیرولو څخه ښځه دوهمه نکاح کولی سی بغیر ددی څخه څه صورت دجدایی نسی کیدی (داخاوند تنګوونکی دی، اودخلاصی صورت یی دادی چی په شرعی جرګه کی یاچیري چی قاضی دشریعت دی نو هلته دی درخواست ورکړی اوخلاصون دی حاصل کړی دتفصیل دپاره وګوری الحیلة الناجزة للتهانوی اویا کتاب الفسخ والتفریق از مولانا رحمانی. ظفیر). فقط

نان او نفقه چی خاوند نه ورکوی نو ښځه دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟ سوال: (۹۶۰) یو سړی دخپلی ښځی قطعا خبرګیری دنان نفقی اودجامی وغیره نه کوی اونه حقوق دزوجیت اداء کوی تردی پوری چی دخطونو جواب هم نه ورکوی ښځی یی دپاره دخرچی غوښتلو ډیر جوابونه ولیږل اودنورو اشیآؤ دغوښتلو دا یی هم ولیږل خو دیته یی مطلق توجه نسته نوپه داسی حالت کی ښځی ته دوهمه نکاح کول حلال دی اوکه نه؟

جواب: په درمختار کی دی چی ولایفرق بینهما بعجزه عنها الخ ولابعدم ایفائه حقها الخ الی ان قال ولو قضی به حنفی لم ینفذ الخ نعم لو امر شافعیا فقضی به نفذ الخ وفی رد المحتار نائبا ممن مذهبه التفریق بینهما اذا کان الزوج حاضرا اوابی عن الطلاق (۱) الخ ج۲ ص۷۵۹ شامی، نو ددی روایاتو څخه واضحه سوه چی که داحنافو مذهب په دی صورت کی دتفریق نه دی البته دبل امام په نزد چی تفریق وی نو په دی صورت کی صحیح دی نو ددی مذهب حاکم یاقاضی تفریق کولی سی، که چیري خاوند دطلاق ورکولو څخه انکار وکړی اوداحنافو مذهب دادی چی په هره طریقه وی خاوند ته دی دا ووایي چی دی ښځی ته دی طلاق ورکړی یا ددی خبر ګیری دنان اودنفقی کوه، اوکه نه وي نو قاضی حنفی نه بلکی ددوهم مذهب والا قاضـی چی دهغه مذهب دتفریق دی خپل

(۱) ردالمحتار باب النفقة مطلب فی فسخ النکاح بالعجز عن النفقة اوبالغیبة ج۲ ص۹۰۳. ط.س. ج۳ ص۵۹۰.

نائب دی جوړ کړی هغه دي دتفريق حکم وکړی (۱). فقط

دخاوند دزياتي په صورت کي ښځه دفسخ دنکاح دپاره څه وکړي؟ سوال: (۹۲۱) دهندې سره ددی خاوند زيد اونور قريبان دخاوند په بد سلوکی سره مخ کيږی او وخت په وخت وهل اوټکول کوی، اوزيد او دده خپلوان يعنی مور اوپلار هنده دخپل ځای څخه جبراً په بی عزتی سره بی پردی کړه او ويې ايستله نو آيا هندی ته په ذريعه دعدالت دنکاح دفسخ کولو اختيار سته اوکه نه؟ اوپه صورت ددعوه کی اعاده دحقوقو دښځی او دخاوند دهندی دعذر مذکور په وجه مدعی ته دتللو څخه انکار کولی سی؟

جواب: دنکاح دفسخ کولو اختيار ښځی ته نسته، خو په ذريعه دعدالت وغيره خاوند په دی مجبوريدی سي چی ياخو دا په ښه ډول سره وساتی اوحقوق يی ادا کړی اويا طلاق ورکړی، غرض داچی بغير دطلاق ورکولو دخاوند څخه په دی صورت کی څه تفرق نسی کيدلی اوکه چيري دخاوند دطرفه څخه دا دعوه وی چی دهندی لخوا څخه ترکمه وخته پوری دده کور اباد وی نو دخاوند دطرفه څخه ددی اطمينان نه وی چی هغه په آئنده کي هندی ته دضرر رسولو او بې عزتي کولو څخه ډډه وکړي، نوپه دی صورت کی دخاوند پرذمه واجب ده چي هندې ته دوالدينو په کورکی په پاته کيدلو سره نفقه ورکړی، ځکه چی په دی صورت کی هنده پخپله دخاوند دکور څخه نافرمانه سوی او وتلي نه ده بلکه هغه په بی عزتی سره جبراً ايستل سويده په درمختار کی دی: دکمو ښځو نفقه چی ساقطيږی ددوی په بيان کی يی ذکر کړيدی چی: وخارجة من بيته بغير حق وهی الناشزة حتی تعود ولو بعد سفره خلافا للشافعی والقول لها فی عدم النشوز بينهما الخ (۲)، نو واضحه سوه چی په صورت مذکوره کی هنده پخپله دخاوند دکور څخه نافرمانه سوی نه ده وتل سوی بلکی هغه ايستل سويده، نوځه وجه دسقوط دنفقی نسته.

ښځه وايي چی زما خاوند نرښځی دی ددی دبل سره نکاح کول څنګه دی؟ سوال: (۹۲۲) ديوسړی نکاح ديوی ښځی سره په حالت دنابالغی کی سوی وه وروسته دبلوغ څخه ښځی دعوٰی وکړه چی سړی نرښځی دی، نومعلومه سوه چی دسړی اندام مخصوصه دوه نيم انچه به وی نودا ښځه ددوهم سړی سره نکاح کولی سي اوکه نه دطلاقو ضرورت به وی؟

جواب: په درمختار کی دی چی: ولوقصيراً لايمکنه ادخاله داخل الفرج فليس لها الفرقة بحر وفيه نظر الخ وفی الشامی قوله وفيه نظر اشار الی ما قاله الشرنبلالی فی شرحه

(۱) ددی دپاره وګوری الحيلة الناجزه للتهانوی بحث زوجۀ متعنت. ظفير
(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۸۹۰. ط. س. ج۳ ص۵۷۶. ظفير

على الوهبانية الخ قتل لكن لم ينفرد به صاحب القنية بل نقله فى الفتح والبحر عن المحيط الخ (۱)، حاصل دادی چې موافق دسوال دصورت نکاح منعقده سوه اوددی وجه څخه په دوی کی تفریق نسی کیدی، البته که چیري خاوند طلاق ورکړی یادی دده څخه په څه طریقه سره طلاق واخلی نو بیا دوهمه نکاح ددغه ښځی دبل سړی سره جائز ده.

شافعي المذهب ښځه دنان او دنفقی دنه ورکولو په وجه سره تفریق کولی سی: سوال: (۹۲۳) زید اوهنده شافعی دی او دعقد ۹ نهه کاله وسوه چی زید نان اونفقه ورنه کړه نو آیا هنده دزید څخه په مذهب دامام شافعی خلاص والی حاصلولی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی هنده موافق دمذهب دامام شافعی تفریق کولی سی کما فی الهدایه وقال الشافعي يفرق لانه عجز عن الامساك بالمعروف فينوب القاضى منابه فى التفريق الخ (۲). فقط

دنان او نفقی دنه رسیدلو په وجه تفریق: سوال: (۹۲۴) خلاصه دسوال داده چی دهندی واده دزید سره وسو چی دهغه اتلس کاله موده وسوه، زید په دغه موده کی هندی ته نه یوه پیسه دنان اونفقی ورکړه اونه یی خپل ځان ته راوبلله اونه یی حقوق دزوجیت اداکړه اونه هغه هندی ته طلاق ورکوی نو دیومذهب په وجه سره داسی ښځه بغیر دطلاقو څخه دخاوند دوهم عقد کولی سی اوکه نه؟

جواب: په داسی حالت کی په کتابونو دفقه کی یی لیکلی دی چی دشافعی المذهب قاضی څخه دی تفریق وکړی په درمختار کی دی: نعم لو امر شافعيا فقضى به نفذ الخ (۳). فقط

دنان او دنفقی دنه ورکولو په صورت کی تفریق کولی سی اوکه نه؟ سوال: (۹۲۵) دهندی نکاح دخالد سره سویده ډیره موده وسوه، لیکن تردی وخته پوری خالد هندی ته نفقه نه ورکوی اوتکلیف رسانی یی وکړه، نوڅه موده وسوه چی خالد په سرکاری خزانه کی غلا وکړه او ولاړی پټ سو نو اوس هنده ددوهم سړی سره نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: ولا يفرق بينهما بعجزه بانواعها الثلاثة ولا بعدم ايفائه لوغائبا حقها ولو موسراً وجوزه الشافعي باعسار الزوج وبتضررها بغيبة ولو قضى به حنفى لم ينفذ الخ (۴)، ددی روایت څخه معلومه سوه چی داحنافو په مذهب کی دخاوند دنفقی په نه ورکولو سره او زوجیت دحقوقو په نه اداء سره اودخاوند په غائیبدلو سره دښځی اودخاوند په مینځ کی

(۱) وګوری ردالمحتار باب العنين وغيره ج۲ ص۸۱۲. ط. س. ج۳ ص۴۹۴. ظفير
(۲) وګوری هدايه باب النفقة ج۲ ص۴۱۲. ظفير
(۳) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۰۳. ظفير
(۴) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۰۳. ط.س. ج۳ ص۵۹۰. ظفير

تفريق نسی کيدی اوښځی ته دوهمه نکاح کول جائزنه دی اوامام شافعي دخاوند دغريب کيدلو په وجه سره اودخاوند دغائبيدلو په صورت کی تفريق جائز فرمايلی دی نو له دې امله ته دقاضی يا حاکم شافعي المذهب په وسيله باندې له تفريق کولو څخه وروسته نکاح کولی سي، (١) او قاضي يا حاکم حنفی المذهب تفريق نه سی کولی. فقط

خاوند که ړوند سی نوښځه نه سی جدا کيدی: **سوال**: (٩٦٦) ديوسړی په حالت دنابالغی کی نکاح وسوه بيا هلك ړوند سو مخکی بنا اوکتونکی اونظر يی روغ وو، نو اوس دده ناوی غواړی چی خاوند پريږدم، څه حکم دی؟

جواب: په درمختار کی دی چی: ولا يتخير احد الزوجين بعيب فی الاخر ولوفاحشًا کجنون وجذام الخ، اوپه شامی کی دی چی، قوله ولايتخير الخ ای ليس لواحد من الزوجين خيار فسخ النکاح بعيب فی الآخر عند ابی حنيفة الخ بناءً (٢)، نو په صورت مسئوله کی ناوی ته دخاوند دړوند کيدلو په وجه سره دا اختيار نسته چی هغه دانکاح فسخ کړی اودا ړوند خاوند پريږدی اودوهم خاوند وکړی.

دنامرد ښځه څه وکړی؟ **سوال**: (٩٦٧) ديوی باکره انجلی نکاح وسوه اوخو واره دا انجلی خاوند ته ولاړه راغله او اوس هغه بالغه ده او وايي چی داسړی دښځی دکار نه دی يعنی نامرد دی لکه څنګه چی دښځی اودخاوند په مينځ کی همبستری کيږی نو دده څخه کله هم ونه سوه اوهغه سړی طلاق هم نه ورکوی نوچی څه دشريعت حکم وی هغه تحرير کړی اودلته څه قاضی هم نسته؟

جواب: دخاوند په نامرد والی سره نکاح نه باطليږی بغير دخاوند دطلاق ورکولو څخه صورت دجدايی په دی وخت کی نسته (٣).

دنامرد ښځی نان او نفقه اومهر: **سوال**: (٩٦٨) يو هلك اوانجلی نابالغ دی اودعقد يی شپږ کاله وسوه انجلی اوس بالغه ده خو دهلك متعلق مشهوره ده چی هغه نامرد او معذور دی، په دی موده کی انجلی دخپلی خسرګنۍ کره هم وه، نوکه چيري سړی طلاق ورکړی نو مهر به اداء کول ضروري وی اوکه نه؟ اودشپږو کالو نفقه به ادا کوی اوکه نه؟

جواب: بغير دطلاقو څخه ښځه دده دنکاح څخه جلا کيدی نه سی ، او که خاوند دخلوت

(١) نعم لو امر شافعيا فقضی به نفذ (ايضا). ط. س. ج٣ ص ٥٩٠. ظفير

(٢) وګوری ردالمحتار باب العنين وغيره ج٢ ص ٨٢. ط. س. ج٣ ص ٥٠١. ظفير

(٣) په ذريعه دمسلمان حاکم ياپه بهار کی په ذريعه دقاضی دامارت شرعيه اوپه نورو ځايونوکی دمسلمان حاکم نه کيدلو په صورت کی په ذريعه دمسلمانانو دجرګی دنامرد خاوند څخه نجات حاصليدی سی دتفصيل دپاره وګوری الحيلة الناجزة للتهانوی. ظفير

کیدلو څخه وروسته طلاق ورکړی نو مهر به پوره لازم سي، والخلوة الخ کالوطی فیما یحیی ولوکان الزوج مجبوبا اوعنینا اوخصیا (١) الخ درمختار، اودتیری زمانی نفقه به ساقطه سی، والنفقة لا تصیر دینا الا بالقضاء اوالرضاء الخ درمختار (٢). فقط

جواب: (بیاهم دمخکني سوال نمبر ٩٢٨ تکراراً) ستاسو دمسئلی جواب هم هغه دی چی مخکی ولیکل سو داقید دنکاح داسی دروند قید دی چی دخاوند په قبضه کی ددی خلاصوالی اینبوولی سویدی نو دخاوند څخه په زور سره وی اوکه په خوشحالی سره وی طلاق دي واخلی وروسته دطلاق اودعدی دتیریدلو څخه چی دری حیضه دی دوهمه نکاح به یی جائزه سی اوطلاق که چیري دخاوند څخه په زور سره هم واخلی نو واقع کیږی نو خاوند دی مجبوره کړی چی څنګه هم کیدی سی طلاق دي ورکړی (٣). فقط

دمعذور او دګډوډو حواسو والا ښځه څه وکړی؟ **سوال**: (٩٢٩) زما دخور واده په کم عمری کی سوی وو، ددی خاوند ګډوډ حواسو والا دی اودواړی پښی یی بیکاره سوی دی، او اوس انجلی بالغه ده اوخاوند ددی قابل نه دی اونه خاوند دخپل ګډوډ حواسی په وجه طلاق ورکولی سی، دانجلی دوهمه نکاح جائز ده اوکه نه؟

جواب: په کتابونو دفقه کی لیکلی دی چی خاوند که چیري دګډووډو حواسو والاوو او معذور اومریض وو نو دده ښځه دده دنکاح څخه نسی جلا کیدی لیکن که چیري دده بد حواسی حد دلیونتوب ته نه وه رسیدلی، صرف سفیه یعنی کم عقل وو نودده طلاق واقع کیږی اوکه چیري مجنون یامعتوه یعنی دیوانه وی نو بیا دده طلاق هم نه واقع کیږی په داسی حالت کی مجبوری ده، په درمختارکی دی: ویقع طلاق کل زوج بالغ عاقل ولو عبداً اومکرها الخ اوهازلا اوسفیها خفیف العقل اوسکران الخ ای لایقع طلاق المولی علی امرأة عبده والمجنون والصبی والمعتوه من العته وهو اختلال فی العقل الخ (٤).

دنامرد ښځه دیو کال مهلت څخه وروسته تفریق کولی سی: **سوال**: (٩٧٠) یوسړی دخپلی نابالغی لور نکاح دیوه هلك سره کړی وه اوڅلور سوه روپی یی واخیستی اوهلك نامرد ووتی نو ښځی دده دنامردی اعلان وکی، دعلاج مهلت ورکول سو خو دعلاج سره څه فائده ونه سوه نو ښځه مجبوره سوه دوهمه نکاح کول غواړی نودا نکاح چی کمی روپی

---

(١) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المهر ج٢ ص٤٢٧ – ٤٢٨. ط. س. ج٣ ص ١١٤. ظفیر

(٢) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج٢ ص ٩٠٢. ط. س. ج٣ ص ٥٩٤. ظفیر

(٣) که چیري په هیڅ ډول سره طلاق ورنه کړی نو دقاضی یامسلمان حاکم، یا مسلماني جرګی مخ ته دی مقدمه پیش کړی نودشرعی قوانینومطابق آزادی حاصلولی سی دتفصیل دپاره وګورئ: الحیلة الناجزة للتهانوی. ظفیر

(٤) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج٢ ص٥٧٩. ط. س. ج٣ ص ٢٣٥. ظفیر

یی اخیستی دی وسوه اوکه نه؟ که چیري نکاح صحیح سوه نو دنامرد ښځه بغیر دطلاقه جدا کیدی سی، اودوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی نکاح صحیح سوه مګر چی کمی روپیی یی اخیستی دی که چیري په طریقه دمهر معجل وی نو دښځی مملوك دی اوکه چیري پلار دخپل ځان دپاره اخیستی دی نو روپیی اخیستل دلور نکاح کول ناجائز اورشوت دی بیرته ورکول یې په کار دی (۱) بغیر دطلاقو دخاوند څه صورت دجدایی په دې زمانه کی نسته ځکه چی دقاضی شرعی څخه ماسوا نه څوك مهلت ورکولی سی اونه تفریق کولی سی اوقاضی شرعی په دی زمانه کی نسته (۲) نو بغیر دخاوند دطلاقو اوبغیر دعدی تیریدلو څخه ښځه دوهمه نکاح نسی کولی په درمختار کی دی: ولا عبرة بتاجیل غیر قاضی البلدة الخ (۳)،

کم خاوند چی تر ډیری مودی پوری دښځی خبر ګیری نه کوی هغه ښځه څه وکړی؟ سوال:

(۹۷۱) یوسړی ددولسو کالو څخه خپله منکوحه پریښووله اوافریقی ته ولاړی اوهیڅ قسم خبرګیری یی نه کوله اونه ښځه خپل ځان ته رابولی اونه پخپله راځی نو په دی صورت کی ښځی ته اختیار ددوهمی نکاح کولو سته اوکه نه؟ اوښځه نکاح فسخ کولی سی اوکه نه؟

جواب: اقول وبالله التوفیق مذهب داحنافو په دی باره کی دادی چی خاوند دعدم خبر ګیری په وجه سره اودنفقی دنه ورکولو په وجه سره اودنورو حقوقو دزوجیت دنه اداء کولو په وجه سره ښځی ته دااختیار نسته چی خپله نکاح فسخ کړی اودوهمه نکاح وکړی دنکاح فسخ کول اوطلاق ورکول ددواړو اختیار خاوند ته ورکول سوی دی نه ښځو ته، وفی الحدیث، الطلاق لمن اخذ الساق (۴)، داصحیح ده چی سړی ته داسی کول حرام دی چی نه خبر ګیری کوی اونه طلاق ورکوی، لقوله تعالٰی فامسکوهن بمعروف او سرحوهن بمعروف ولاتمسکوهن ضرار لتعتدوا (۵)، لیکن ددی آیت مطلب دانه دی چی که چیري خاوند داسی وکړی نو ښځه دی خپله نکاح فسخ کړی اوطلاق دی واخلی البته

---

(۱) اخذ اهل المرأة شیئا عند التسلیم فللزوج ان یسترده لانه رشوة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المهر ج۲ ص۵۰۳ ط. س. ج۳ ص۱۵۶). ظفیر

(۲) ددیوبند اودسهارنپور علماء دحالاتو څخه مجبوره سوه نو لاره یې پیدا کړیده ددی دتفصیل دپاره ملاحظه کړی، الحیلة الناجزة للتهانوی، اوپه بهار کی په ذریعه دامارت شرعیه اوپه نورو صوبوکی دمسلمان حاکم نه کیدلو په صورت کی په ذریعه دمسلمانانو دجرګی شرعی کار روایی په عمل کی راوستلی سی. ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص ۸۱۸. ط. س. ج۳ ص ۴۹۷. ظفیر

(۴) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص ۵۸۵. ط. س. ج۳ ص ۲۴۲. ظفیر

(۵) سورة البقره رکوع : ۲۹. ظفیر

که چیري دداسی حاکم اوقاضی مخ ته دامعامله وړاندی کړی چی دهغه مذهب دتفریق وی نوهغه تفریق کولی سی په درمختار کی دی چی: ولایفرق بینهما بعجزه عنها بانواعها الثلاثة ولا بعدم ایفائه حقها لوغائبا الخ (۱)، وفی الشامی وعلیه یحمل وعلیه یحمل ما في فتاوی قارئ الهدایة حیث سأل عمن غاب زوجها ولم یترك لها نفقة فأجاب إذا أقامت بینة علی ذلك وطلبت فسخ النكاح من قاض یراه ففسخ نفذ وهو قضاء علی الغائب وفي نفاذ القضاء علی الغائب روایتان عندنا فعلی القول بنفاذه یسوغ للحنفي أن یزوجها من الغیر بعد العدة الخ (۲). فقط

دنامرد دښځی جداوالی په ذریعه دحکم: **سوال**: (۹۷۲) دنامرد سره چی په لاعلمی کی یی دکمی ښځی نکاح وکړه او وروسته دنکاح څخه په معلومولو باندی سړی په طلاق ورکولو باندی مجبوره سی اوهغه سړی په طلاق ورکولو باندی رضامند نه وی نو ددی ښځی نکاح ددوهم سړی سره جائز کیدی سی اوکه نه؟

جواب: نکاح وسوه، نو اول به خاوند ته وویل سی چی طلاق ورکړه، اوکه نه نوپه دی زمانه کی بیا دتفریق صورت دادی چی یوحَکَم مقرر کړی اودا دی دعوٰی وکړی چی زه ددی نامرد په نکاح کی پاته کیدل نه غواړم نو په دی باندی به خاوند ته یوکال مهلت دعلاج دپاره ورکول سی که هغه ښه نه سو اوقابل دجماع نه سو نو دښځی په وینا به هغه حَکَم ددواړو تفریق وکړی اونکاح به فسخ کړی وروسته دفسخ څخه ښځه به عده دطلاقو پوره کړی دوهمه نکاح کولی سی کما فی الدرالمختار ولو وجدته عنینا الخ اجل سنة الخ (۳)، اوپه شامی کی یی په باره کی دحکم دجواز جوړولو تأمّل هم کړیدی (۴) ښه داده چی په هر ډول وی دخاوند څخه دي طلاق واخلی. فقط

کله چی دنامرد خاوند هیڅکله وطی نه وی کړی نو دده دښځی حکم: **سوال**: (۹۷۳) دیوی ښځی خاوند نامرد دی اویووار یی هم دجماع څه نوبت نه دی راغلی اونه ښځی ته نان او نفقه ورکوی اونه طلاق ورکوی، نو په دی صورت کی په مذهب حنفی کی دنامرد خاوند دزوجیت اودده دجال څخه دخلاصیدو څه صورت دی؟

جواب: په دی صورت کی داحنافو دمذهب موافق دتفریق صورت دادی چی قاضی یا حاکم شرعی دښځی په طلب کولوخاوندته یوکال مهلت دعلاج دپاره ورکړی نوکه په دغه

---

(۱) ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص ۹۰۳. ط. س. ج۳ ص ۵۹۰. ظفیر
(۲) ایضا ج۲ ص ۹۰۳ – ۹۰۴. ط. س. ج۳ ص ۵۹۰. ظفیر
(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص۸۱۸. ط. س. ج۳ ص ۴۹۲. ظفیر
(۴) ولا یعتبر تاجیل غیر الحاکم کائنا من کان فتح وظاهره ولو محکما تامل (ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص۸۱۸. ط. س. ج۳ ص۴۹۷). ظفیر

موده کی ده ته څه نفع ونه سوه نو دښځی په طلب به حاکم شرعی تفریق وکړی ([1]) اوس په دی وخت کی دا خو نه سی کیدی، لهذا ماسوا دخاوند دطلاقو بل کم صورت دجدایی نسته کذا فی کتب الفقه ([2]). فقط

دچا خاوند چی فضول خرچه وی اوحقوق دزوجیت نه ادا کوی نو ددی حکم: سوال: (۹۷۴) زید دخپلی ښځی هنده ټول کالی وغیره په فضول خرچی خرڅ کړل، زید شرابی، دهوکه باز خُمار بازدی اوخپلی ښځی ته دلس یوولس کالو څخه نان نفقه نه ورکوی اونه حقوق دزوجیت ادا کوی، نوپه دی صورت کی شرعًا دنکاح دفسخ کولو حکم سته اوکه نه؟

جواب: داحنافو په نزد بغیر دطلاقو ورکولو دخاوند څخه څه صورت دهندی دجدایی نسته اوبغیر دطلاقو دخاوندڅخه په دی صورت کی دښځی اودخاوندپه مینځ کی تفریق نه سی کیدی اونکاح نه سی فسخ کیدی، کمافی الدرالمختار لا یفرق بینهما بعجزه بانواعها الثلاثة ولا بعدم ایفائه حقها الخ ([3]). فقط

کم خاوند چی داحکامو شرعیه وو مخالف وی نو دهغه څخه دنجات (خلاصون) صورت: سوال: (۹۷۵) دهندی خاوند زید دشپږو کالو څخه لوفر دی اودیوی بازاری ښځی سره پروت دی داحکامو شرعیه وو اودپردی سخت مخالف دی نه دهندی خواته راځی اونه دیته خرچه ورکوی، اودطلاق ورکولو څخه انکار کوی، هنده دده کورته تلل نه غواړی او دوهمه نکاح کول غواړی نو په دی صورت کی دهندی دوهمه نکاح صحیح ده اوکه نه؟

جواب: هرکم چی وی نو دخاوند څخه دی طلاق واخلی ځکه چی په موجوده حالت کی دهندی ورلیږل هم مناسب نه دی اوبغیر دطلاقو اوبغیر دعدی تیریدلو هندی ته دوهمه نکاح کول هم شرعا صحیح نه دی ([4]).

په رضامندی کی دمسلمانانو سره دمقرر قاضی فیصله جائز ده: سوال: (۹۷۶) دلته په قومی عدالت کی یودرخواست تیر سوی دی چی په هغه کی دمدعیه بیان دی چی ددی خاوند

([1]) ولو وجدته عنینا الخ اجل سنة الخ فان وطی مرة فبها والا بانت بالتفریق من القاضی ان ابی طلاقها (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص ۸۱۸. ط. س. ج۳ ص۴۹۶). ظفیر

([2]) چیری چی قاضي یا شرعي حاکم دحکومت دطرفه څخه نه وي، هلته دمسلمانانو شرعي جرګه ددوی قائم مقام او ځای ناستي جوړیدی سي او دهغي جرګي فیصله به بیا نافذه وي. وګورئ: الحیلة الناجزة، همدا ډول دار القضا هم تفریق کولای سي. وګورئ: کتاب الفسخ والتفریق. ظفیر

([3]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۰۳ ، حضرت تهانوی رحمه الله په الحلیة الناجزة کی دعلماؤ په اتفاق سره دداسی خاوندانو څخه دخلاصون صورت په ذریعه دشرعی جرګي یاقاضی لیکلی دی دغه ډول حضرت مولانا عبدالصمد رحمانی په کتاب الفسخ والتفریق کی دتفریق جواز ثابت کریدی. ظفیر

([4]) داسی سړی تنګونکی دی اوپه ذریعه دقاضی یا په کوشش دجرګی سره نکاح فسخ کیدی سی ددی دپاره وګوری الحیلة الناجزة او کتاب الفسخ والتفریق. ظفیر

داتو کالو څخه داپرینبی ده اودنان نفقي مطلق فکر نه کوی، نه ددی خبری امیددی چی په ویلو اوریدو سره راضی سی خپله ښځه دخپل ځان سره وساتی یا دی په جدایی کی ددی دخوراك او دکپړو ذمه وار سی، نو په دی صورت کی دعدالت دطرف څخه څه فیصله وکړی؟ مدعا علیه په طلاق ورکولو باندی تیار نه دی اومدعیه دموجوده طرزِ زندگی څخه په تنگ راغله په یوډول سره دبی تعلقی حاصلولو خواهشمنده ده، دمدعی متعلق دلته دمدعیه دراتلوڅخه ډیری ورځی مخکی مدعاعلیه دلمونځ کولو اودجومات ته دراتللو څخه یې انکار کوی اوپر لمونځ کوونکو یې لعنت کوی، په دې جرم کی دده سره جماعت قطع تعلق کړیدی.

جواب: دعبارت دتاتارخانیه وغیره څخه چی علامه شامی نقل کړیدی، دامعلومیږی چی په رضامندگی دمسلمانانو سره چی کم قاضی مقرر کیږی دی په فصل خصومات کی په حکم دقاضی شرعی کي دی ([1]) البته صاحب دفتح القدیر په دی کی تحقیق کړیدی چی اول والی مسلمان مقرر کړی بیا هغه والی به قاضی مقرر کړی ([2]) په دی کی شك نسته چی دا دپوره اطمینان دنفس خبره ده کما قال صاحب النهر، ددی څخه وروسته دادی چی عند الحنفیة قاضی حنفی په صورت مسئوله کی تفریق نه سی کولی لیکن دبعضو ائمه ؤ مذهب دتفریق دی لهذا مسئله مجتهد فیها سوه نو په داسی حالت کی که چیري قاضی مجتهد وی نو عند البعض دده حکم دخپل مذهب خلاف نافذ کیدلی سی لیکن اصح اوښه داده چی نه نافذ کیږی اوکه چیري قاضی مجتهد نه وی لکه څنگه چی اوس که چیري قاضی وی نو هغه به هم داسی وی نو دده حکم په خلاف دخپل مذهب به په هیڅ حال کی نه سی نافذ کیدی: کما فی الشامی فاما المقلد فانما ولاه لیحکم بمذهب ابی حنیفة فلا یملك المخالفة الخ ج۴ ص**۳۳۵**، کتاب القضاء، داحقر په خیال کی داده چی کله قاضی مجتهدنه دی نوپه مسائل مجتهد فیهاکی هم دده قضاء په خلاف دمذهب نافذه به نه وی. ([3]) فقط

دظالم خاوند څخه دخلاصون صورت: **سوال**: (۹۷۷) زید خپلی ښځی ته نان نفقه نه ورکوی اونه طلاق ورکوی نو اوس هنده څه وکړی؟

([1]) و([2]) و([3]) ددې دپاره وگورئ: الحیلة الناجزة للتهانوي چي په هغه کي یې دبل مسلك دمجتهد دمسئلو مطابق علماؤ دهند دتفریق کولو اجازت ورکړیدی. ظفیر

سوال: عند الحنفية دي زيد مجبوره سی چی یا هغې ته نفقه ورکړي اوکه نه نو طلاق دی ورکړي بغير دزيد دطلاقو څخه تفريق نه سی کيدی، کذا فی الدرالمختار ([1]).

چې کم خاوند دښځې ځانی دښمن وي نو دده سره اوسيدل مناسب نه دي: **سوال**: (۹۷۸) زما خاوند زما څخه ديوې مودی څخه سخت ناراض اوروح غوښتونکی دی، دوې حملی يې پرماکړي دی يوه حمله دټوپك اودوهمه حمله دچاقو دپوزې راپريکولو نيت يې وکی، نو چونکی ماته دخپل ځان خطره ده، ددی وجه زه دده دنکاح څخه جلاکيدل غواړم؟

جواب: دداسی خاوند سره ليږل دښځې نه دی پکار ترهغه وخته پوري چې دا دهغه دطرفه څخه مطمئنه نه وي ليکن دده دنکاح څخه بغير دطلاقه جلاکيدی نسی، ليکن که چيري عدالت جبراً دخاوند څخه طلاق واخلی بيابه طلاق واقع سی ([2]). فقط

دديوث خاوند سره دښځې اوسيدل مناسب نه دي: **سوال**: (۹۷۹) يوه ښځه هنده په اسلام مشرفه سوه، اويو سړي نوی مسلمان ددی سره يې نکاح وکړه ليکن هغه ښځه په بدفعلی اوکسب کولو باندی مجبوره کوی، په داسی حالت کی ښځې ته څه کول په کاردی که چيري خاوند ضداً طلاق نه ورکوی نوښځه دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟ او دخاوند څخه جدااوالی کيدی سی اوکه نه؟

جواب: کله چې هغه سړی داسی شرير النفس اوظالم اوبدکار دی چې په سوال کی مذکور دی اوسائله پرمعصيت مجبوره کوی نوپه حالت مذکوره کي دده سره نه دی اوسيدل په کار اوشريعت يې نه مجبوره کوی دداسی ظالم اوفاسق سره پر اوسيدلو باندي، البته بدون دده طلاق ورکولو نکاح ماتول اودبلی نکاح دجواز څه صورت نسته نو چې هر رکم وی په ذريعه دحاکمانو وغيره دي پر ده باندی زور واچوی اوجبر دي وکړی دده څخه دي طلاق واخلی نودطلاق اوعدی تيريدو څخه وروسته يې دوهمه نکاح صحيح ده ([3]).

دچا خاوند چې بد اخلاقه وي نو دده سره ښځه نه ليږل درست دي: **سوال**: (۹۸۰) ديوی مسماة بيان دی چې زما خاوند ظالم دی اوجابردی اوهغه زماسره داکوی چې په يوه شپه کی دری څلور واره همبستری وکړه چې دهغه په وجه ماته نهايت درجه تکليف وی اوپه

([1]) ولا يفرق بينهما بعجزه عنها بانواعها الثلاثة ولابعدم ايفائه حقها ولو موسرا وجوزه الشافعی باعسار الزوج وبتضررها بغيبة ولوقضی به حنفی لم ينفذ نعم لوامر شافعيا فقضی به نفذ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۰۳. ط. س. ج۳ ص۵۹۰) اوس زمونږ علماؤ دجواز فتویٰ ورکړيده ددی دپاره وګوری الحيلة الناجزة للتهانوی. ظفير

([2]) دار القضاء اوس دهندوستان په ډيرو ښارونو کی قائمه سويده ددی په ذريعه تفريق کيدی سی، وګوری الحيلة الناجزه اوکتاب الفسخ والتفريق. ظفير

([3]) ايضا. ظفير

ایام حیض کی هم نه منع کیږی، اوپه انکار کولو باندی چاړه را وباسی اووهی می اوزما سره لواطت هم کوی، څو واره هغه خپل ذکر زما په خوله کی داخل کړی اوانزال یی وکی په داسی حالت کی که چیري دښځی مذکوره مور اوپلار ښځه دخاوند سره نه لیږی نو ګنهګار خو به نه وی؟

جواب: په داسی حالت کی دانجلی مور اوپلار دی خپله لور دخاوند کور ته نه لیږی اوپه نه لیږلو سره هغوی ګنهګار نه دی بلکی څنګه چی کیدی سی نو دخاوند څخه دی طلاق واخلی.

دظالم خاوند څخه دخلاصون صورت وښیاست: **سوال**: (۹۸۱) دلته دامرض عام خپور سوی دی چی خاوند دنکاح څخه څه موده وروسته بی له وجه شرعی څخه خپله ښځه وهی مور او پلار ته یی رسوی او خبرګیری یی نه کوی انجلی چی ځوانه سی نو خامخا بل ځای تعلق پیدا کوی چی ډیره دشرم اودبی حیایی خبره ده تاسی برای مهربانی په دی باره کی څه لاره دشریعت وښایاست، تردی چی کله انجلی والاته نوبت ورسیږی نوهغوی به دوهم عقد دانجلی په بل ځای کی وکړی اوهغه به حلاله طیبه سی؟

جواب: په شریعت غراء کی یې دخلاصون صورت په داسی حالت کی دا ښوولی دی چی که چیري خاوند په څه ډول خبر ګیری دخپلی ښځی نه کوی اونفقه نه ورکوی او ددی حقوق دزوجیت نه اداء کوی نو خاوند ته به وویل سی چی هغه خپلی منکوحی ته طلاق ورکړی بلکی دی به مجبوره سی چی یاهغه حسن معاشرت اختیار کړی کنې نو طلاق دی ورکړی، کما قال الله تعالی فامساك بمعروف اوتسریح باحسان الایه (۱)، چی خاوند ته لازم دی چی یایی په ښه شان سره وساتی اویایی په ښه طریقه سره پریږدی اوکه چیري خاوند غائب سی چی دده هیڅ درك نه لګیږی اوهغه بالکل مفقود الخبر سي نودده ښځی لره یی داصورت دخلاصون ایښی دی چی څلور کاله به انتظار کوی اوبیابه عده دوفات ۱۰ لس ورځی اوڅلور میاشتی پوره کړی نوبیا به دوهمه نکاح وکړی دا دامام مالك رحمه الله مذهب دی اواحنافو هم په دی باندی فتوی ورکړیده کذافی الشامی (۲).

چی جذام والا خپل مرض پټ کړی اونکاح وکړی بیا وروسته ښکاره سی نونکاح فسخ کیدی سی: **سوال**: (۹۸۲) زید په مرض قبیحه متوارث دجذام اودبرص اسود وغیره امراضو کی اخته وو، اوده په یو قسم قبیح اومکر سره په نیت ددوکه ورکولو باندی پټ وساتی

---

(۱) سورة البقره رکوع: ۲۹. ظفیر

(۲) قوله خلافا لمالك فان عنده تعتد زوجته المفقود عدة الوفاة بعدمضی اربع سنین الخ قال فی البزازیة الفتوی فی زماننا علی قول مالك (ردالمحتار للشامی کتاب المفقود ج۳ ص۴۵۲. ط. س. ج۳ ص۲۹۵). ظفیر

اودهوکه یی ورکړه اوخپله نکاح یی دهندی سره وکړه مګر اوس هنده په خپل کور کي ده اوخلوت صحیحه هم نه وو سوی چی دزید مذکور ټول فریب ښکاره سو نو په دی سبب هنده اوددی ولی نکاح فسخ کړه نو په دی صورت کی هنده دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: که چیري زید خپل مرض مذکور پټ وساتی، اوهنده او ددی ولی دزید دمرض مذکور څخه بی خبره وه اونکاح یی وکړه نو په دی صورت کی نکاح دهندی دزید سره صحیح سوه خو هنده اوددی ولی ته اختیار دفسخ په قول مفتٰی به نسته، ولا یتخیر احد الزوجین بعیب فی الاخر ولوفاحشا کجنون وجذام وبرص الخ ([1])، اوپه دی کی دامام محمد خلاف دی مګر مفتی به قول دشیخینو دی اوکه چیری زید دهوکه ورکړه اودایی وویل چی په ماکی څه مرض قبیح لکه جذام برص وغیره نسته اوهنده اوددی ولی یی مطمئن کړه اودهندی ولی په دی بناء باندی یعنی په زید کی یی مرض مذکور نه وو پیژندلی اونکاح یی وکړه اوبیا ددی خلاف ښکاره سوه نو په دی صورت کی هندی او ددی ولی ته اختیار دفسخ دنکاح نسته، نوکله چی دهندی ولی ددی نکاح فسخ کړه نو هغه نکاح فسخ سوه اوهنده ته په بل ځای کی دنکاح کولو اختیار دی، کما فی الدر المختار لو تزوجته علی انه حر اوسنی اوقادر علی المهر والنفقة فبان بخلافه اوعلی انه فلان بن فلان فاذا هو لقیط اوابن زنا کان لها الخیار الخ ([2]) ج۲ ص۵۹۷ شامی. فقط

<u>**کم سړی چی خپلی ښځی ته تکلیف رسوی نو هغه څه وکړی؟**</u> **سوال**: (۹۸۳) خلاصه دسوال داده چی یوسړی خپلی ښځی ته ډیر تکلیف رسوی ، اونان نفقه نه ورکوی بلکی دنان او دنفقی په غوښتلو کی یی دا الفاظ وویل زموږ څه مطلب نسته چی څه ددی زړه غواړی نو هغه دی وکړی، نو په دی صورت کی انجلی څه طرز عمل اختیار کړی اوانجلی دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی چی څنګه هم کیدی سی دخاوند څخه دی طلاق واخلی او په خاوند باندی فرض ده چی فوراً طلاق ورکړی چی کله هغه امساك بالمعروف نسی کولی نوتسریح باحسان لازمی ده، قال الله تعالی فامساك بمعروف اوتسریح باحسان ([3])، اوس که چیري هغه ددی څخه وروسته هم طلاق ورکولو ته تیار نه سو نو بیادی مسلم ریاست ته ولاړه سی دښځی دطرف څخه دی قاضی ته درخواست ورکول سی اوهغه قاضی یو

([1]) ایضا باب العنین وغیره ج۲ ص۸۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱. ظفیر
([2]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین ج۲ ص۸۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱. ظفیر
([3]) سورة البقره رکوع: ۲۹. ظفیر

شافعی المذهب قاضی پکار دی چی دنان اودنفقی دنه ادا کولو په صورت کی تفریق کولی سی تفریق به وکړی اودا قضاء به دښځی په حق کی نافذه سی (۱) او ددی ځخه وروسته بیا دیته دنکاح ثانی اختیاردی اوکه چیري دا الفاظ چی زموږ څه مطلب اوڅه کار نسته خاوند په نیت دطلاقو ویلی وی اویایی په مذاکره دطلاقو کی ویلی وی نو په دی الفاظو سره طلاق بائن دده پرښځی واقع سو نو دعدی ځخه وروسته ددوهم سړی سره ددی نکاح جائز ده. فقط

دلیونی ښځه څه وکړی؟ سوال: (۹۸۴) دیوی لس کلنی انجلی نکاح دانجلی ولی دیو شپاړسو اوولسو کالو ځوان سره وکړه دنکاح ځخه دوه کاله وروسته ځوان ناجوړه سو او لیونی سو دځوان وارثانو پوره ځلور کاله یونانی اوډاکتری معالجه دخپل حیثیت مطابق وکړه لیکن ځوان ته څه ارام ونه سو نو مجبوره سول اودی یی دلیونو شفاخانی ته ولیږی ددوه دوه نیم کالو ځخه په پاګل خانی کی داخل دی او تراوسه پوری حالت خراب دی اوس دانجلی څه وارث اوخبر اخیستونکی نسته نو اوس انجلی په خپله خپله نکاح دچا سره کولی سی اوکه نه؟

جواب: داحنافو دمذهب موافق ددی انجلی دنکاح ثانی دجواز دپاره کم صورت نسته (۲) ځکه چی دلیونی ښځه دده دنکاح ځخه نه حاکم جلا کولی سی اونه پخپله دلیونی طلاق معتبر دی البته وروسته دمرګ ددیوانه ځخه چي عده دوفات پوره کړی بیا دده ښځه نکاح ثانی کولی سی قال فی الدرالمختار ولایتخیر احد الزوجین بعیب فی الاخر ولو فاحشا کجنون وجذام وبرص الخ (۳). فقط

دلیونی دطرف ځخه ولی یا قاضی طلاق ورکولی سی اوکه نه؟ سوال: (۹۸۵) ولی جائز یا قاضی محتسب دمهجور په شان دمجنون اودفاتر العقل زوجۀ شرعی ته طلاق ورکولی سی اوکه نه؟ خصوصا چی کله خلوت صحیحه هم نه وی سوی؟

جواب: دمجنون طلاق نه واقع کیږی اودده ولی یاقاضی هم دده دطرف ځخه طلاق نه سی ورکولی لحدیث ابن ماجه الطلاق لمن اخذ الساق درمختار (۴).

---

(۱) وجوزه الشافعی باعسار الزوج ویتضررها بغیبة ولو قضی به حنفی لم ینفذ نعم لوامر شافعیا فقضی به نفذ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۰۳. ط. س. ج۳ ص۵۹۰). ظفیر

(۲) په دی زمانه کی دډیری مجبوری په وجه په دی مسئله کی دامام مالك اودامام محمد ﷬ دمذهب موافق حکم دجواز دفسخ یي ورکړیدی چی ددی تفصیل په الحیلة الناجزة کی ذکر سویدی، وخالف الائمة الثلاثة فی الخمسة مطلقا ومحمد فی الثلاثة الاول والجنون والجذام والبرص لوبالزوج کما یفهم من البحر وغیره (رد المحتار باب العنین ج۲ ص۸۲۲). ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص۸۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱. ظفیر =

دمجنون ښځه جداوالي اختيارولي سي اوکه نه؟ سوال: (۹۸۶) دمجنون ښځه دده څخه جلا کیدی سی؟ اوپه دوی کی په خپل مینځ کی تفریق کیدی سی اوکه نه؟ البته دامام ابو حنیفه رحم الله علیه دمذهب موافق !

جواب: دامام ابوحنیفه رضی الله عنه دمذهب موافق چی مفتٰی به دی دمجنون ښځه دده څخه نسی جداکیدی، فی الدرالمختار ولایتخیر احد الزوجین بعین فی الاخر ولوفاحشا کجنون وجذام وبرص (۱)، اوپه شامی کی دامام محمد ﷫ اودائمه ثلاثه ؤ خلاف نقل کړیدی، وقدتکفل فی الفتح برد ما استدل به الائمة الثلاثة ومحمد بما لامزید علیه (۲).

دمجنون ښځه چي هغي ته دزنا خطره ده او دنان او نفقي سامان هم نسته دوهم واده کولی سي اوکه نه؟ سوال: (۹۸۷) یوسړی مجنون سو اودده ښځه ځوانه ده او دزنا بیره کوی او ددی دګذاری څه صورت نسته نو آیا هغه نکاح فسخ سوه اوکه نه؟ اودجنون څه موده معلومه ده اوکه نه؟ اوکه په دوهم مذهب باندی عمل وکړی نونکاح فسخ کولی سی اوکه نه؟ اوکه چیري فسخه کولی یې سی نو دچاپه مذهب؟ او ددی څه دلیل دی؟

جواب: په دی صورت کی داحنافو په نزد دمجنون دښځی نکاح فسخ نه سوه، او دوهمه نکاح ددی صحیح نه ده، دامام محمد اوائمه ثلاثه ؤ په دی کی خلاف دی، لیکن فقهاؤ په دی باره کی حنفی ته اجازه نه ده ورکړی دنورو ائمه ؤ او دامام محمد ﷫ په مذهب باندي دعمل کولو. کذا فی الشامی (۳). فقط

کم مجنون چي په پاګل خانه کی دی نو دده ښځه څه وکړي؟ سوال: (۹۸۸) یوسړی مجنون سو اوپه حالت دجنون کی یې یوسړی مړکی، حاکم دی دار المجانین ته لیږلی دی چی دهغه کلونه سویدی لیکن اوس هم دهغه مجنونانه حالت دی نو دده دښځی دپاره دخلاصون څه صورت دی ځکه چی دېته دنان او نفقی حاصلول ډیر تکلیف دی نو دی ته دنکاح دفسخ کولو اختیار سته اوکه نه؟

جواب: دامام صاحب مفتٰی به مذهب موافق دمجنون ښځی ته دنکاح دفسخ کولو اختیار

---

(۴) الدرالمختارعلی هامش ردالمحتارکتاب الطلاق ج۲ ص۵۸۵. ط.س. ج۳ ص۲۴۲) په اوسنی دورکی دډیري مجبوری په وجه سره دامام مالك اودامام محمد ﷭ دمذهب پربناء دفسخ حکم ورکول سویدی دتفصیل دپاره وګوری الحیلة الناجزة للتهانوی. ظفیر

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص۸۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱. ظفیر

(۲) ردالمحتار باب العنین وغیره ج۲ ص۸۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱. ظفیر

(۳) حضرت تهانوی رحمه الله په خپله زمانه کی دتمام علماء هند په اتفاق سره دائمۀ ثلاثه اودامام محمد ﷭ پرقول چی فسخ دنکاح ده فتوٰی ورکړیده دتفصیل دپاره وګوری الحیلة الناجزه. وخالف محمد فی الثلاثة الاول لو بالزوج کما یفهم من البحر وغیره (ردالمحتار باب العنین ج۲ ص۸۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱). ظفیر

نسته دامام محمد امام شافعی رحمهما الله وغیره په نزد دفسخ دنکاح اختیار سته، کذا فی الدرالمختار نوکه چیري څوك شافعی المذهب ته رجوع وکړی اونکاح فسخ کړی نو صحیح (۱) ده شامی.

<u>دمجنون اودده دولی طلاق نه سی واقع کیدی</u>: سوال: (۹۸۹) دمجنون طلاق واقع کیدی سی اوکه نه؟ که چیري نه سی کیدی نو دده ولی طلاق ورکولی سی اوکه نه؟

جواب: په مشکوٰة شریف کی په باب الخلع والطلاق کی داحدیث دی، وعن علی قال قال رسول الله ﷺ رفع القلم عن ثلثة عن النائم حتی یستیقظ وعن الصبی حتی یبلغ وعن المعتوه حتی یعقل رواه الترمذی (۲)، ددی حدیث څخه معلومه سوه چی دنابالغ او دمجنون طلاق نه واقع کیږی نو دولی طلاق هم نه واقع کیږی، لحدیث ابن ماجه الطلاق لمن اخذ الساق (۳). فقط

<u>هغه مجنون چی کله ورته هوش راځی نو دده ښځه څه وکړی؟</u> سوال: (۹۹۰) سړی مجنون دی اوښځه یی ځوانه ده دمجنون مور او وروڼه دمجنون دښځی کفایت نه کوی چی پر هوش وو نو دده یو بچی هم پیداسو، خومجنون دپنځو کالو دمودی څخه په خراب حالت کی دی مګر کله ناکله دیوڅو منټو دپاره په هوش کی راځی مګر دښځی کفایت بالکل نه سی کولی، نوپه داسی صورت کی چی مور، وروڼه چی ددی ښځی دپرورش څخه انکار کوی نواوس دښځی دپاره څه حکم دی؟

جواب: دمجنون سړی دښځی په باره کی په درمختار کی دی چی دامام ابوحنیفه اوامام ابی یوسف رحمهما الله په نزد دده ښځی ته اختیار دفسخ دنکاح نسته اوامام محمد اختیار ورکړیدی لیکن علامه شامی ویلی دی چی په فتح القدیر کی یی دامام محمد قول رد کړیدی، نو ښه قول دشیخینو دی چی تفریق نه سی کیدی، ولایتخیر احد الزوجین بعیب فی الاخر ولو فاحشا کجنون وجذام وبرص ورتق وقرن وخالف الائمة الثلاثة فی الخمسة مطلقا ومحمد فی الثلاثة الاول لو بالزوج الخ، په شامی کی دی، قوله الخ وفیه ایضا وقد تکفل فی الفتح برد ما استدل به الائمة الثلاثة ومحمد بما لامزید علیه (۴). فقط

---

(۱) ولا یفرق بینهما بعجزه عنها بانواعها الثلاثة ولا بعدم ایفائه حقها وجوزه الشافعی باعسار الزوج وبتضررها بغیبة ولوقضی به حنفی لم ینفذ نعم لو امر شافعیا فقضی به نفذ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۰۳، ط. س. ج۳ ص۵۹۰). ظفیر

(۲) مشکوٰة باب الخلع والطلاق ص۲۸۴. ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص۵۸۵. ط. س. ج۳ ص۲۴۲، لا یقع طلاق المولی علی امرأة عبده لحدیث ابن ماجه الطلاق لمن اخذ الساق والصبی ولو مراهقا واجازه بعد البلوغ (ایضا. ط. س. ج۳ ص۲۴۲). ظفیر

=

چي مجنوني ښځې ته يې طلاق ورکې نو څه حکم دې؟ سوال: (۹۹۱) ښځه مجنونه ده او سړی روغ دی اوښځی ته يې طلاق ورکی نوځه حکم دی؟

جواب: که چيري ښځه مجنونه ده اوسړی مجنون نه دی بلکې عاقل بالغ دی نو دده طلاق واقع کيږی، ويقع طلاق کل زوج عاقل بالغ الخ (۱). فقط

چي کم ليوني کله ښه ليوني وی نوکه چيري دصحت په حالت کی طلاق ورکړی نو څه حکم دي: سوال: (۹۹۲) ديوی انجلی پوولس کاله دواده وسوه چي خلوت صحيحه هم نه دی سوی چي ددی دخاوند دماغ خراب سو دارنگه دری څلور ورځی ښه اولس پنځلس ورځی ليونی وی، نو چي په کم وخت کی چي خاوند ښه وو نو ده خپلی ښځی ته طلاق ورکړی نو طلاق واقع سو اوکه نه؟ اوس دمذکوره انجلی عمر اوولس کاله دی اوبغير دعدی يې دوهمه نکاح کړيده نو داجائز ده اوکه نه؟

جواب: که چيري په حالت دهوش کی هغه بالکل ښه کيږی څه خلل دماغی ده ته نه پاته کيږی نوددی حالت طلاق دده واقع کيږی، کمافی الشامی وجعله الزيلعی فی حال افاقته کالعاقل والمتبادر منه انه کالعاقل البالغ الخ وماذکره الزيلعی علی ما اذاکان تام العقل (۲) نو په صورت ثانی کی نکاح صحيح ده، قال الله تعالی: ثم طلقتموهن من قبل ان تمسوهن فمالکم عليهن من عدة تعتدونها فمتعوهن وسرحوهن سراحا جميلا (۳).

دليوني دښځې دپاره دامام محمد په مذهب عمل څنګه دې؟ سوال: (۹۹۳) يو سړی ديوانه سو نو دده ځوانی ښځی لره دامام محمد په مذهب عمل کول اونکاح کول دوهمه صحيح دی اوکه نه؟

جواب: اقول وبالله التوفيق قال فی الدرالمختار ولايتخير احد الزوجين بعيب فی الآخر ولوفاحشا کجنون وجذام وبرص الخ وخالف الائمة الثلاثة فی الخمسة مطلقا ومحمد فی الثلاثة الاول لو بالزوج ولوقضی بالرد صح فتح وفی الشامی قوله ولو قضی بالرد صح ای لوقضی به حاکم يراه فافاد انه مما يسوغ فيه الاجتهاد الخ وقال قبيله وقد تکفل فی الفتح برد ما استدل به الائمة الثلاثة ومحمد بما لامزيد عليه (۴)، ددی څخه معلومه سوه چي دامام محمدقول په دی باره کی مفتٰی به نه دی البته که قاضی ياحاکم فسخ وکړی نو نافذه به سی لانه مما يسوغ فيه الاجتهاد.

---

(۴) وګوری ردالمحتار باب للشامی باب العنين وغيره ج۲ ص۸۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱. ظفير

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص۵۷۹. ط. س. ج۳ ص ۲۳۵. ظفير

(۲) ردالمحتار کتاب الحجر ج۵ ص....، ط. س. ج۳ ص ۱۴۴. ظفير

(۳) سورة الاحزاب رکوع : ۲. ظفير

(۴) وګوری ردالمحتار باب العنين ج۲ ص۸۲۲. ط. س. ج۳ ص۵۰۱. ظفير

هغه مجنون چې هغه ته يوه يا دوې ورځې هوش راسي نو دده طلاق واقع کيږي: سوال: (۹۹۴) دهندې خاوند زيد ليونى دى دهندې دگذارې تيرولو دوخت څه ذريعه نسته نو هنده مذکوره دده څخه طلاق غواړي اودزيد حالت دادې چې کله کله گهنټه يانيمه گهنټه ياورځ دوې ورځې په هوش کې راځي نوپه داسې وخت کې دزيد طلاق واقع کيږي اوکه نه؟

جواب: زيد چې په کم وخت کې په هوش کې وي که چيري بالکل تام العقل اوهوښيار وي نو په دې حالت کې که چيري هغه طلاق ورکړي نو طلاق يې واقع کيږي اوکه چيري په دې وخت کې هم کامل العقل نه وي نو دده طلاق نه واقع کيږي اوپه حالت دليونتوب کې هم طلاق نه واقع کيږي، قال في الشامي فيحترز به عمن يفيق احيانا اى يزول عنه ما به بالكلية وهذا كالعاقل البالغ في تلك الحالة وهو محمل كلام الزيلعي (۱). فقط

چې پنځلس ورځې روغ وي اوپنځلس ورځې ليونې نو چې په حالت دصحت کې طلاق ورکې نو کيږي اوکه نه؟ سوال: (۹۹۵) زيد ددرو کالو څخه ليونې سوى دى اوپه پاگل خانه کې دده علاج کيږي په قول دډاکټر دده په دې وخت کې داسې حالت سويدى چې پنځلس ورځې دده طبيعت صحيح اودرست وي اوپه ښه اوبدکار په ښه شان سره فرق کوى کله چې په داسې حالت کي ځوك خپلوان دده سره ويني نو دټولو خپلوانو پوښتنه ورځخه کوى اوپنځلس ورځې طبيعت دده خراب وي دښو اودبدو کارونو تميز نه سي کولى نوکه چيري په حالت دهوش کې که چيري هغه تام العقل وي نوطلاق دده صحيح دى اوکه نه؟

(۲) دزيدمنکوحه مسکينه اوغريبه ده ځوك پوښتنه کوونکى يې نسته، لهذاامام محمد رحمه الله په قول باندي په عمل کولو سره تفريق کولى سي اوکه نه؟

جواب: په حالت دهوښيارتيا کي که هغه کامل العقل گرځي نو دهغه طلاق صحيح دى، كما حققه الكمال قال في الشامي جلد خامس كتاب الحجر عمن يفيق احياناً اى يزول عنه ما به بالكلية وهذا كالعاقل البالغ في تلك الحالة (۲). شامی جلد خامس کتاب الحجر.

(۲) علامه شامي په دې موقع باندې وويل: وقد تكفل في الفتح برد ما استدل به الائمة الثلاثة ومحمد بما لا مزيد عليه (۳)، نومعلومه سوه چې په موجب دقول دامام محمد فتوٰى ورکول صحيح نه دى او تفريق به صحيح نه وى، اصل مذهب دادى چې په دې زمانه کې دنزاکت او دقاضي شرعي دنه کيدلو په وجه سره دښځو پرمظلوميت نظر وکې ددې زمانې علماؤ دامام مالك پرمذهب دتفريق اجازه ورکړيده چې دهغه دپاره څه شرائط

(۱) ردالمحتار کتاب الحجر ج۵ ص۱۲۴، ط. س. ج۳ ص۱۴۴. ظفير

(۲) ردالمحتار کتاب الحجر ج۵ ص۱۲۴. ط. س. ج۳ ص ۱۴۴. ظفير

(۳) ردالمحتار باب العنين ج۲ ص۸۲۲. ط. س. ج۳ ص ۱۰۵. ظفير

ضروری دی. (داټول شرائط اواحکام یې په الحیلة الناجزة للحیلة العاجزة ([1]) کی ضبط کړی دی دادی وکتل سي. مرتب). فقط

داسی هلک چی دهغه حواس روغ نه دی او وینا نه سی کولی نوهغه به طلاق څنګه ورکوی؟

سوال: (۹۹۲) دیوه هلك نکاح په پنځه شپږ کلنی دعمر کی وسوه اوس هغه بالغ دی مګر داول څخه دده هوش اوحواس روغ نه وه نه هغه خبری کولی سی اونه ددین دنیا څخه خبر دی نو دده دطلاقو څه صورت کیدی سی؟ اودطلاقو عدت به یې وی اوکه نه؟

جواب: که چیري داهلك لیونی وی اودده هوش اوحواس صحیح نه وی دښه اودبدو تمیز نه سی کولی نو دامام محمد دمذهب موافق قاضی په دوی کی تفریق کولی سی او ددی څخه وروسته هغه ښځه دوهمه نکاح کولی سی اوکه چیري وطی اوخلوت صحیح هم تر اوسه پوری ونه سو نوبیا عده هم نسته، قال محمد ان کان المجنون حادثا یؤجله سنة کالعنة وان کان مطبقًا فهو کالجب وبه ناخذ کذا فی الحاوی ([2]) القدسی عالمګیریة وفی الدرالمختا واذا وجدت المرأة زوجها مجبوبا الخ فرق بینهما فی الحال لعدم فائدة التاجیل ([3]) الخ. فقط

دجذام والا ښځه تفریق کولی سی: **سوال**: (۹۹۷) دولی محمد واده دکریما سره وسو چی شپږ کاله یی وسوه، تردرو کالو پوری ښځه دخاوند سره وه وروسته ددرو کالو څخه خاوند ته آثار دوینی دخرابی ښکاره سوه اواوس ده ته مرض دجذام ښه ښکاره سو، نو ښځه جدا اوالی غواړی ددی دپاره چی دوهم عقد وکړی، څه حکم دی؟

جواب: په درمختار کی دی چی دامام ابوحنیفه رحمه الله دمذهب موافق په مرض دجذام او برص وغیره کی تفریق نه کیږی اوښځی ته به دوهمه نکاح کول جائزنه وی خو امام محمد رحمه الله فرمایلی دی چی دجذام او دبرص په صورت کی که چیري خاوند طلاق ورنه کړی نو حاکم تفریق کولی سی نو اولنی خاوند ته به وویل سی چی هغه طلاق ورکړی اوکه هغه طلاق نه ورکوی نو په حاکم شرعی سره به تفریق وکړی ([4]) (دلائل مخکی هم ددر مختار څخه نقل سویدی. ظفیر). فقط

خاوند ته چی دجذام ناجوړی وی نو ښځی ته خیار فرقت حاصل دی : **سوال** : (۹۹۸) زید ته

([1]) دتفصیل دپاره وګورئ: الحیلة الناجزة للتهانوي وکتاب الفسخ والتفریق للرحماني. ظفیر
([2]) عالمګیری باب العنین ج۱ ص۵۲۲. ظفیر
([3]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار ط. س. ج۳ ص۴۹۴. ظفیر
([4]) واذا کان بالزوج جنون او برص اوجذام فلا خیار لها عند ابی حنیفة وابی یوسف وقال محمد لها الخیار دفعا للضرر عنها کما فی الجب والعنة (هدایه باب العنین ج۲ ص۳۹۸ – ۳۹۹). ظفیر

جذام لګیدلی دی، ددی وجه دده ښځه زینب خلع غواړی مګرخاوند مذکور یی پرینښوول نه غواړی نو دجدایی دپاره څه صورت اختیار کړی؟

جواب: دجذام اودبرص او دلیونتوب په وجه سره دامام محمد دمذهب موافق ښځی ته خیار فرقت حاصل دی اوهغه دخپل خاوند څخه جداوالی حاصلولی سی یعنی ددی دا حق سته چی هغه دشرعی قاضی وغیره سره دتفریق درخواست وکړی، نو په صورت مسئوله کی کله چی دخلع اودطلاق وغیره څه صورت نسته نو دامام محمد په مذهب عمل کولی سی، واذا کان بالزوج جنون اوبرص اوجذام فلاخیار لها عند ابی حنیفة وابی یوسف وقال محمد لها الخیار دفعا للضرر (۱) عنها الخ هدایه، قال محمدان کان الجنون حادثا یؤجله سنة کالعنة ثم یخیر المرأة الخ وان کان مطبقا فهو کالجب وبه ناخذ حاوی القدسی. عالمګیریه (۲). فقط

خوارلسم باب

دمفقود الخبر دښځی سره متعلق احکام او مسائل

دمفقود دښځی په هکله دامام مالک فتوىٰ او داحنافو عمل: **سوال**: (۹۹۹) یوجواب را ورسیدی چی دهغه مضمون دادی: دمفقود ښځی ته څلور کاله وروسته دعده دوفات لس ورځی اوڅلور میاشتی دپوره کیدو څخه وروسته نکاح صحیح ده اوکه چیري خاوند راسی نوهغه ښځه به ده ته ورکول کیږی اوکم اولاد چی ددوهم خاوند څخه سوی وی نو هغه به ده ته ورکول سی. فی الشامی باب المفقود.

که چیري اولنی خاوند راسی نو دمالکیه وو په دی کی دوه قوله دی یودا دی چی هغه به داولنی خاوند سره ځی اودوهمه نکاح به فسخه ګڼل کیږی، دوهمه داچی نکاح دوهمه سبب دفسخ دنکاح اول ده نودغه ښځه به ددوهم خاوند سره وی اواول ته به څه حق باقی پاته نه سی اودجمهورو مالکیه وو په نزد هم داقول معتبردی اوهم مفتی به دی، دمولانا عبد الحی صاحب رحمه الله دفتاوىٰ څخه، په دې کی اوستاسو په جواب کی تطبیق څه دی؟ اوکه چیري اولنی خاوند ته ورکول سی نوده ته به دنکاح څه ضرورت وی اوکه نه؟ او دوهم خاوند ته طلاق ورکول اوښځی ته دعدی تیرول به وی اوکه نه؟ او ددوهم خاوند پر ذمه به مهر لازم وی اوکه نه؟

جواب: په شامی جلد ثالث باب المفقود کی دی: لکن لوعاد حیا بعد الحکم بموت اقرانه قال الطحاوی الظاهر انه کالمیت اذا احی والمرتد اذا اسلم فالباقی فی ید ورثته له ولا

(۱) وګوری هدایه باب العنین وغیره ج۲ ص۳۹۸ - ۳۹۹. ظفیر
(۲) وګوری عالمګیری باب العنین ج۱ ص۵۲۲ ماجدیه. ظفیر

یطالب بما ذهب قال ثم بعد رقمه رأیت المرحوم ابا السعود نقله عن الشیخ شاهین ونقل ان زوجه له والاولاد للثانی (۱)، ددی عبارت څخه کم مطلب چی احقر لیکلی وو نو هغه ښکاره دی اوعبد الحی مرحوم په سبب دنه کتلو ددی حکم په ښکاره قواعدو سره حکم لیکلی دی ځکه چی قاعده مشهوره داده چی دکم امام مذهب اختیار کړه سی نو ددی متعلق دهغه دشرائطو پابندی به کول کیږی سی چونکی داحادثه اومسئله بیله ده نو ددی وجه په دی کی دخپل مذهب موافق عمل کول اوفق دی او دلفظ د: زوجة له، څخه په خپله ښکاره ده چی دنکاح جدید اول خاوندته ضرورت نسته اودوهم خاوندته دطلاقو حاجت نسته، اوپه صورت دوطی کی به عده لازمیږی لکه څنګه چی په موطوئة بالشبهة کی عده لازمیږی او ددوهم خاوند پرذمه وروسته دوطی څخه مهر مثل لازمیږی. فقط

دچا خاوند چی دلسو کالو څخه مفقود وی هغه به دامام مالک په فتوٰی عمل وکړی: **سوال**:

(۱۰۰۰) دمسماة بي بي وزيرو دخاوند لس کاله وسوه چی لادرکه دی نو دده ښځه وزیرو دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: کله چی واقعی مهدی حسن خاوند دمسماة وزیرو دلسو کالو دمودی څخه مفقود الخبر دی، نو موافق دمذهب دامام مالک رحمه الله پرکم چي حنفي علماؤ هم فتوٰی ورکړیده اوس مسماة وزیرو دوهمه نکاح کولی سی، کذا فی الشامی قوله خلافا لمالك فان عنده تعتد زوجة المفقود عدة الوفات بعد مضی اربع سنین الخ (۲). فقط

دشپیتو کالو سړی داوو کالو څخه غائب دی نودی به ژوندی ګڼل کیږی اوکه مړ: **سوال**:

(۱۰۰۱) کم سړی چی داوو کالو څخه ورك دی اودده عمر اندازةً شپیته کاله دی نودی به ژوندی شمیرل کیږی اوکه مړ؟ اوکه مړ ګڼل کیږی نو دکله څخه؟

جواب: په کتابونو دفقه وغیره کی دی چی اصل مذهب دامام ابوحنیفه دادی چی ترکم وخته پوری دده اقران یعنی هم عمر مړه نه سی نوترهغه وخته پوری به هغه سړی مفقود الخبر ژوندی ګڼل کیږي، دده مال به دده پروارثانو نه تقسیمیږي، بیا فقهاؤ دهم عمرو دوفات کیدلو زمانه محدوده کړیده بعضو فرمایلی دی چی یوسل اوشل کاله اوبعضو سل کاله، بعضو نوی ۹۰ اومتاخرینو په شپیته۶۰ یا اویا ۷۰ کاله عمر کیدلو باندی دمرګ دمفقود حکم کړیدی اوزیاتو فقهاؤ پرنوی۹۰کاله باندی فتوٰی ورکړیده، واختاره فی الکثرة وهوالاوفق هدایه (۳) وعلیه الفتوٰی ذخیره شامی وقد قال فی النظم المعروف:

(۱) ردالمحتار کتاب المفقود ج۳ ص ۴۵۸. ط. س. ج۳ ص ۲۹۷. ظفیر

(۲) ایضا ج۳ ص...... ، ط. س. ج۳ ص ۲۹۵. ظفیر

(۳) هدایه کتاب المفقود ج۲ ص۵۸۲. پوره عبارت دادی: واذا تم له مائة وعشرون سنة من یوم ولد حکمنا =

مال مفقود را معطل دان تانود سال از ولادت آن

نو ددی قول مفتٰی به موافق چی په کم وخت کی دسړی مفقود الخبر عمر نوی کاله وسی نو ده ته به حکم دمرګ ورکړی اودده میراث به په موجوده وارثانو تقسم سی، یعنی چی کم وارثان په دی وخت کی موجود دی دوی ته به ورکول سی اوکم چی دده څخه مخکی مړه سویدی نو هغه به محروم وی، کما فی الدرالمختار ویقسم ماله بین ورثته الآن الخ درمختار ای حین حکم بموته لا من مات قبل ذلك الوقت شامی (۱). فقط

دخاوند ددوو کالو او داوو میاشتو دغائبیدو څخه وروسته چی کمه نکاح وسوه نو هغه صحیح نه ده: **سوال**: (۱۰۰۲) زید ددوو کالو او داوومیاشتو څخه مفقود الخبر وو، دده دښځی وارثانو دزید دښځی دوهمه نکاح دوه کاله او اوه میاشتی وروسته دعمر سره وکړه، پر ۲۵ دشعبان سنه ۱۳۴۰ھ کی عقد ثانی وسو اوپه ۲۹ دمحرم سنه ۱۳۴۲ھ کی زید مفقود الخبر صحیح سالم بیرته راغی نو هغه ښځه به ده ته ورکول کیږی اوکه نه؟

جواب: دزید دښځی دوهمه نکاح چی دخاوند اول دمفقود کیدلو څخه دوه کاله او اوه میاشتی وروسته وسوه نو دیوه مذهب سره هم صحیح اوموافق نه سوه (۲) اوکله چی زید بیرته راغی نوهغه ښځه به ده ته ورکول کیږی اونکاح ددی دزید سره قائمه ده ځکه چی دنکاح دفسخ څه وجه پیدانه سوه، کذا فی عامة کتب الفقه. فقط

نوجوانه ښځه چی دهغه خاوند غائب دی نو څه وکړی؟ **سوال**: (۱۰۰۳) یوسړی دځلورو کالو څخه مفقود الخبردی دده منکوحی ته ډیر ضروریات دنکاح ثانی طرف ته رابلونکی دی نوی ځوانه ده دارتکاب دممنوع شرعی بیره ده، نفقه، کسوت، سکنی دخاوند دطرفه نه ورکول کیږی نو په داسی حالت دضرورت کی شرعا ښځی ته په بل ځای کی نکاح کول جائز دی اوکه نه؟

جواب: په دی مسئله کی دصحابه اوتابعینو اوائمهٔ مذهب ترمینځ ډیر لوی اختلاف دی حضرت عمر رضی الله عنه اویولوی جماعت دصحابه کرامو قائل دی چی زوجه دمفقودته ترځلورو کالو پوری انتظار کول په کاردی ددی څخه وروسته چی عده دوفات یی ختمه سی نو دوهمه نکاح کولی سی بعضو پردی باندی دعوٰی داجماع دصحابه ؤ هم کړیده اودا قول

= بموته وفی ظاهر المذهب یقدر بموت الاقران وفی المروی عن ابی یوسف بمائة سنة وقدره بعضهم تسعین الخ والاوفق ان یقدر بتسعین واذا حکم بموته اعتدت المرأة عدة الوفاة من ذالك الوقت (ایضا). ظفیر

(۱) ردالمحتار کتاب المفقود ج۳ ص۴۵۸. ط. س. ج۳ ص۲۹۸. ظفیر

(۲) اذا غاب الرجب فلم یعرف له موضع ولم یعلم احی هو ام میت نصب القاضی من یحفظ ماله الخ ولا یفرق بینه وبین امراته وقال مالك اذا مضی اربع سنین یفرق القاضی بینه وبین امراة (هدایه کتاب المفقود ج۲ ص۵۸۴).

علاوه دحضرت عمر ﷛ څخه په يوروايت کی دحضرت عثمان ﷛ اوحضرت علی ﷛ طرف ته هم منسوب دی (زرقانی) اودا قول دامام مالك هم دی صحابه په شان دحضرت ابن مسعود ﷛ اودحضرت علی ﷛ دنورو روایاتو په بناء دافرمايي چې دمفقود ښځی ته ترهغه وخته پوری انتظار کول په کاردی چې ترکم وخته پوری دمفقود خاوند مرګ ښکاره کی اومحقق سی اودا قول حضرت امام ابو حنيفه ﷀ خوښ کړيدی لکه چې په دی کې دفقهاؤ حنفيه وو لاندينی اقوال مشهور دی:

(۱) دمفقود داقرانو (همزولو) ترمړه کیدلو پوری به مفقود ژوندی ګڼل کیږي.

(۲) تر نوی ۹۰ کالو پوری به ژوندی متصور کیږی.

(۳) تر سلو کالو پوری.

(۴) تر یوسل او شلو کالو پوری به دمفقود دمرګ حکم نه سی کیدی.

(۵) دقاضی پر رايه باندی مفوضه ده، کم وخت چې قاضی ته په دی کی مصلحت په نظر راغی ترهغه وخته به دمفقود دمرګ حکم کول کیږی، چې دهغه حاصل دادی چې څه موده معلومه دی مقرره نه سی لکه څه رکم چې دامام ابوحنيفه ﷀ عام مسلك دادی چې دمبتلی به پر رايه باندی تفويض کوی نو همداسی به دلته اختيار سی، کمافی البحر واختار شمس الائمه ان لايقدر (بشيء لانه اليق بطريق الفقه لان نصب المقادير بالرأى لا تکون وفی الهدايه انه الاقيس وفوضه بعضهم الی القاضی فای وقت رأى المصلحة حکم بموته قال الشارح وهو المختار بحر ج۵ ص۱۷۸، اوصاحب دقنيه داقول دامام ابوحنيفه ﷀ روايت تسليموی، کما قال عن نافع عن ابی حنيفة ان مدة الفقد مفوض الی رای القاضی فيحکم بما اوی اليه اجتهاده فيقسم ماله حينئذ بين الاحياء من ورثته، قنية ص ۱۸۰، اودامام زيلعی مختار هم داده، صاحب دبحر دينابيع څخه په نقل کولو سره داقول ظاهر روايت تسليموی لکه چې په شامی کی دی، قوله واختار الزيلعی تفويضه للامام قال فی الفتح فای وقت رای المصلحة حکم بموته قال فی النهر وفی الينابيع قيل يفوض الی رای القاضی ولاتقدير فيه فی ظاهر الرواية وفی القنية جعل هذا رواية عن الامام آه اوصاحب دبحر مختار هم داقول معلوميږی، ددی وجه چې دنورو اقوالو داختيارولو والا په متعلق استعجاب ظاهروی اوليکی چې: والعجب من المشائخ کيف يختارون خلاف ظاهر المذهب مع انه واجب الاتباع علی مقلدی ابي حنيفة والامام محمد لم يعتبر السنين وانما اعتبره المتقدمون بعده وقال الصدر الشهيد في شرحه ماقال محمد احوط کما في التتارخانية ولقدصدق من قال کثرة المقالات تؤذن بکثرة الجهالات ومن الغريب ما نقله في التتارخانية انه مقدر بثمانين سنة وعليه الفتوٰی بحر ج۵ ص۱۷۸.

خلاصه داده چي تر یوی مودی معلومی پوری دانتظار کولو حکم چی داحنافو دمذهب څخه ثابتیږی هغه په حقیقت کی دائمه حنفیه ؤ څخه منقول نه دی بلکی دائمه وو قول دا دی چي کله په آثار اوقرائنو سره دده دمرګ غالب ګمان وسی نو په هغه وخت کی به دمفقود دمرګ حکم کول کیږی لکه چی په بعضو ځایونو کی په لږ څه مودی تیریدلو باندی دمرګ دحکم په ورکولو باندی قائل دی: کما فی الشامی نقلاً عن الزیلعی وقال الزیلعی لانه یختلف باختلاف البلاد وکذا غلبة الظن تختلف باختلاف الاشخاص فان الملك العظیم اذا انقطع خبره یغلب علی الظن فی ادنی مدة انه قدمات آه (۱)، ددی څخه وروسته صاحب دشامی پخپله فرمایی: ومقتضاه انه یجتهد ویحکم بالقرائن الظاهرة الدالة علی موته وعلی هذا یبتنی (۲). فقط

دمفقود الخبر ښځه داول خاوند دراتللو څخه وروسته به ده ته ورکول کیږی: **سوال**: (۱۰۰۴)

دزید مفقود الخبر ښځه دزید تراوږدی مودی پوری دانتظار څخه وروسته خپله دوهمه نکاح وکړه داوږدی مودی څخه وروسته مفقود الخبر بیرته راغی اوده دعوه وکړه چی دا زما ښځه ده، اوځلور کاله یې مفقود الخبر کیدل ښکاره کړل، ددوهم خاوند څخه دده دښځی بچی پیداسوی اوس دامعلومات غوښتونکي یوچی هغه ښځه به دزید ګڼل کیږی، اوبچی به دچا په نسبت کی داخل وی؟

جواب: په شامی کی تصریح ده که چیري مفقود الخبر بیرته راسی نو دده ښځه هم ده ته ورکول کیږی اوددوهم خاوند څخه به جلاسی اواولاد ددوهم خاوند دی شامی (۳) ج۳، فقط والله اعلم.

دمفقود الخبر ښځی دوهم واده وکی بیا اول خاوند راغی مګر هغه ساتل نه غواړی، څه حکم دی؟ **سوال**: (۱۰۰۵) دمفقود ښځی دوهمه نکاح وکړه، نو ددوهمی نکاح څخه وروسته اولنی خاوند راغی نو اوس دوهمه نکاح صحیح اوجائز پاته سوه اوکه نه؟ که چیري وی نو څه کول په کاردی؟ ځکه چی اولنی خاوند داساتل نه غواړی؟

جواب: داول خاوند دراتللو څخه وروسته دوهمه نکاح جائز پاته نه سوه (۴)، نو که چیري اولنی خاوند داښځه ساتل نه غواړی نوصورت ددی دادی چی اولنی خاونددي دې ښځی

---

(۱) ردالمحتار کتاب المفقود ج۳ ص ۴۵۷. ط. س. ج۳ ص۲۹۷. ظفیر

(۲) ایضا ج۳ ص۴۵۷. ط. س. ج۳ ص۲۹۷. ظفیر

(۳) لو عاد بعد الحکم بموت اقرانه (الی قوله) نقل ان زوجة له والاولاد للثانی (ردالمحتار کتاب المفقود ج۳ ص ۴۵۸. ط. س. ج۳ ص۲۹۷). ظفیر

(۴) ایضا. ط. س. ج۳ ص۲۹۷. ظفیر

ته طلاق ورکړي اوهغه ښځه دی عده تردری حیضه پوره کړي، او ددوهم خاوند سره چي دچا سره چي دی نکاح کړیده نوی مهر به مقرر کړي. فقط

دمخکنی خاوند دراتلو څخه وروسته به ښځه همده ته ورکول کیږي: **سوال**: (۱۰۰۶) دقبر څخه په شپږو میاشتو باندی یوسړی ژوندی راوتلی دی دده ښځه موجوده ده هغه به چاته ورکول کیږي؟

جواب: دده ښځه به هم ده ته ورکول کیږي، کمافی الشامی لکن لوعاد حیا بعد الحکم بموت اقرانه قال الظاهر انه کالمیت اذا احی والمرتد اذا اسلم فالباقی بین ورثته ولا یطالب بما ذهب قال ثم بعد رقمه رأیت المرحوم ابا السعود نقله الشیخ شاهین ونقل ان زوجة له والاولاد للثانی (۱). فقط

دخاوند دورکوالی څخه دوه کاله وروسته چي ښځي دوهم واده وکی نو هغه جائز نه سو:

سوال: (۱۰۰۷) دیوی ښځي خاوند پردیس ولاړی او ددوو کالو څخه ورك وو دڅلورو کالو څخه وروسته ددی پلار ددی دوهمه نکاح وکړه اودنکاح څخه دوه کاله مخکی ددی دخاوند خط هم راغلی وو، دوه بچیان یې هم ددوهم خاوند څخه پیداسوه، بیاددی اولنی خاوند هم راغی، هغه ښځه په خوشحالی مخکنی خاوند ته ولاړه، اوس معلومات ددی خبري پکار دی چي هغه ښځه دچا منکوحه ده اوهغه بچیان دچا دي؟

جواب: مخکنی نکاح قائمه ده او دوهمه باطله سوه اوهغه اولاد چي ددوهم خاوند څخه وسو نو هغه ولد الحرام دی. (۲) فقط

دلسو کالو ورک سوی دانتظار کولو څخه وروسته دښځي دوهم واده: **سوال**: (۱۰۰۸) یو سړی دخپل کور څخه ورك سو چي دهغه لس کاله موده وسوه دده ښځه تنګه سوه او دوهم سړی ته ولاړه اوبغیر دنکاح څخه اولاد یې هم سویدی، اوس دغه ښځه ددی سړی سره نکاح کولی سی اوکه نه؟

جواب: دی ښځي ته په کاردی چي اوس نکاح وکړي ځکه چي دامام مالك په مذهب کی دڅلورو کلو څخه وروسته مفقود الخبر ښځه به عده دوفات پوره کړي نودوهمه نکاح کولی سی اوپه دی باندی احنافو هم فتوٰی ورکړیده (۳) (بلا نکاح ددوهم سړی سره چي

---

(۱) ردالمحتار کتاب المفقود ج ص ۴۵۸. ط. س. ج۴ ص ۲۹۷. ظفیر

(۲) کله چي دوه کاله وروسته دخاوند خط راغلی نوده ته به مفقود نه ویل کیږي له دي امله دوهمه نکاح جائز نه ده: اما نکاح منکوحة الغیر ومعتدته الخ لم یقل احد بجوازه فلم ینعقد اصلا (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۳۵. ط. س. ج۳ ص۵۱۶). ظفیر

(۳) ولا یفرق بینه وبینها ولو بعد مضی اربع سنین خلافا لمالك (درمختار) فان عنده تعتد زوجة المفقود عدة =

تر کمه پوری هغه په حرام کاری کی اخته وه ددی څخه دی توبه وکاږی، البته اوس دواده کولو څخه وروسته ددی اوسیدل به ورسره جائز وی. ظفیر). فقط

لس کاله یی دخاوند انتظاروکی ښځی دوهم واده وکی اوس اولنی خاوندراغی څه حکم دی:

سوال: (۱۰۰۹) زید خپل واده وکی اودواده څخه وروسته دری کاله هغه بل وطن ته ولاړی اوترلسو کالو پوری دده څه درك ونه لګیدی وروسته دزید ښځی دوهمه نکاح وکړه او اوس زید دولس کاله وروسته بیرته راغی اوپه مسماة مذکوره دعوٰی کوی نو دا دعوٰی دده جائز ده اوکه نه؟

جواب: دادعوٰی دده صحیح اوجائز ده اوهغه ښځه به خاوند اول ته ورکول کیږی، ځکه چی خاوند ددي که چیري مفقود الخبر نه وو نو هغه دوهمه نکاح باطله سوه اوکه چیري مفقود الخبر وو نو په مفقود کی همدا حکم دی چی که چیري هغه بیرته راسی نو دده ښځه به هم ده ته ورکول کیږی کما فی الدرالمختار قال ثم بعد رقمه رایت المرحوم ابا السعود نقله عن الشیخ شاهین ونقل ان زوجة له والاولاد للثانی، کتاب المفقود شامی ج۳ ص۳۳۲. (۱)

دمفقود په زوجه کی دقاضی دفیصلې بحث: **سوال**: (۱۰۱۰) تاسی دمفقود په مسئله کی دښځی دمفقود دقاضی دفیصلی ذکر ونه فرمایئ؟

جواب: دمفقود الخبر دزوجی په باره کی دامام مالك دمذهب موافق بنده دتفریق دقاضی او دقضاء دقاضی ذکر ددی وجه څخه ونه کی چی داثابته ده چی دکم امام مذهب واخیستل سی نو ددی امام په دی باره کی چی کم مذهب وی دا اخیستل په کاردی نو بنده چی په دی باره کی کتابونه دفقه مالکیه وکتل نو ددوی په کتابونو کی داتفصیل دی چی: فصل لذکر المفقود واقسامه الاربعة: ولزوجة المفقود الرفع للقاضی والوالی ووالی الماء والا فلجماعة المسلمین فیؤجل الحر اربع سنین ثم اعتدت کالوفاة ولا یحتاج فیها لاذن من الحاکم والا یوجد احد منهم فلجماعة المسلمین من صالحی بلدها الخ شرح الخلاصة الدردیة علی مختصرالشیخ الخلیل فی الفقه للامام المالك رحمه الله، اوشاید هم داوجه ده چی شامی دامام مالك دمذهب په تشریح کی دا لیکلی دی: قوله خلافا لمالك فان عنده تعتدزوجة المفقود عدة الوفاة بعد مضی اربع سینن ومذهب الشافعی القدیم (۲) ج۳ ص۳۳۰، نوکه دقاضی تفریق پیدا سی نو ډیره ښه ده بیابه څه

= الوفاة بعد مضی اربع سنین الخ قال فی البزازیة الفتوٰی فی زماننا علی قول مالك (ردالمحتار کتاب المفقود مطلب فی الافتاء بمذهب مالك فی زوجة المفقود ج۳ ص۴۵۲. ط. س. ج۴ ص۲۹۵). ظفیر

(۱) ردالمحتار کتاب المفقود تحت قوله فان ظهر قبله ج۳ ص ۴۵۸. ط. س. ج۳ ص ۲۹۷. ظفیر =

سوچ نه وی (دصاحب هدایه په عبارت کي چی دادي: وقال مالك اذا مضی اربع سنین یفرق القاضی بینه وبین امرأته (١) الخ، نو دهدایی مطلب دا کیدی سی چی قاضی موجود وی نو هغه به دجدایی حکم ورکړی ددی دپاره چی څه شك پاته نه سی). فقط

دچا خاوند چي غائب دی هغه څه وکړي؟ سوال: (١٠١١) دیوی انجلی خاوند داتو کالو څخه غائب دی سره ددی دپلټنی څخه دده څه پته ونه لګیده اوانجلی په دی وخت کی ځوانه ده نوکه چیري ددی واده په بل ځای کی ونه کړی نوقوی احتمال دزنا دی چی هغه انجلی خپلي مور ته کنایةً اواشارةً اظهار کوی نو په دی صورت کی ددی انجلی دوهمه نکاح جائز ده اوکه نه؟

جواب: دمفقود الخبر دښځی په باره کی احنافو دامام مالك رحمه الله پر قول فتویٰ ورکړیده چي دڅلورو کالو څخه وروسته دمفقود زوجه دده دنکاح څخه خارجه کړی او چی عده دوفات پوره کړی نو ددوهمی نکاح کولو اجازه ورکوی، کما فی الشامی عن القهستانی لو افتی فی مواضع الضرورة لاباس به الخ (٢). فقط

دمفقود الخبر دښځی ددوهم واده دپاره دقاضی قضاء ضروري ده: سوال: (١٠١٢/١١١) دمفقود زوجه که چیري په مذهب دامام مالك څلور کاله وروسته دوهمه نکاح کول غواړی نو دینه دقاضی دتفریق ضرورت سته اوکه نه؟ نوکه چیري دقاضی تفریق ته ضرورت سته نو ددی څه دلیل دی؟ اوکه چیري دقاضی تفریق ته ضرورت نسته نو دلاندینی عبارت څه مطلب دی چی دهغه څخه دقاضی تفریق ضروری معلومیږی: ولا یفرق بینه وبین امراته (٣)، هدایه، ولایفرق بینه وبینها ولو بعد مضی اربع (٤) سنین، درمختار، قال مالك اذا مضی اربع سنین یفرق القاضی بینه وبین امراته وتعتد عدة الوفات ثم تزوجت من شآءت لان عمر رضي الله عنه هکذا قضیٰ الخ (٥)، لایفرق بینه وبین امراته وحکم بموته بمضی تسعین سنة وعلیه الفتویٰ عالمگیریه (٦)، انه انما یحکم بموته بقضاء لانه امر محتمل فما لم ینضم الیه القضاء لایکون حجة (٧) درمختار، ان هذاای ماروی عن ابی حنیفه من تفویض

---

(٢) ردالمحتار کتاب المفقود ج٣ ص ۴۵٦. ط. س. ج٣ ص٢٩۵. ظفیر
(١) هدایه کتاب المفقود ج٢ ص۵٩٧. ظفیر
(٢) ردالمحتار کتاب المفقود ج٣ ص۴۵٦. ط. س. ج٣ ص٢٩۵. ظفیر
(٣) هدایه کتاب المفقود ج٢ ص۵٨۵. ظفیر
(۴) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب المفقود ج٣ ص۴۵٦. ط. س. ج٣ ص٢٩۵. ظفیر
(۵) هدایه کتاب المفقود ج٢ ص۵٨۵ – ۵٨٦. ظفیر
(٦) عالمگیری کتاب المفقود. ظفیر
(٧) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب المفقود ج٣ ص ۴۵٨. ط. س. ج٣ ص ٢٩٧. ظفیر

موته الى رأى القاضى نص على انه انما يحكم بموته بقضاء شامى (١).

(٢) كه چيري تفريق ضروري دى نو په دى ملك كى څوك تفريق كولى سى؟ ځكه چى دحاكم دوخت يعني دنصارى دطرف څخه څه قاضى مقرر نه دى، اودمسلمانانو درضا مندى اوپه اتفاق سره هم چاته منصب دقضاء نه دى وركول سوى نوبيا دجداوالى څه صورت دى؟

جواب: ١ – ٢: داحنافو دقواعدو او دتصريحاتو موافق دقاضى تفريق ضرورى دى لكه څنګه چى دهدايى وغيره څخه معلوميږى ليكن كه چيري دا وويل سى چى كله دامام مالك مذهب په دى باره كى واخيستل سى نو ددوى دكتابونو څخه معلوميږى چى اول تاجيل څلور كاله وخت دتاجيل دقاضى يا دوالى يا دعام مسلمانانو ضرورت دى، بيا وروسته دتيريدلو دڅلور كالو څخه چي ښځه دمفقود خپله عده دوفات پوره كړى نو دوهمه نكاح كولى سى كذا صرح به فى كتب الفقه المالكية، اوظاهر عبارت دشامى ددى مقتضى دى، كما قال فى شرح قوله خلافا لمالك فان عنده تعتد زوجة المفقود عدة الوفاة بعد مضى اربع سنين الخ (٢) وفى شرح الخلاصة في فقه الامام مالك: ولزوجة المفقود الرفع للقاضى والوالى ووالى الماء والا فلجماعة المسلمين فيؤجل اربع سنين ثم اعتدت كالوفاة ولا يحتاج فيها لاذن من الحاكم (٣). فقط

دمفقود زوجه به څلور كاله انتظار دقاضى په حكم سره كوى، نو بيابه دقضاء ضرورت وى اوكه نه؟ **سوال:** (١٠١٣) صاحب دهدايى دامام مالك مذهب په باره دتفريق دښځى دمفقود كى په دي الفاظو سره ليكلى دى: قال مالك اذا مضى اربع سنين يفرق القاضى بينه وبين امراته وتعتد عدة الوفات ثم تزوجت من شاءت (٤)، دهغه څخه معلوميږى چى دڅلورو كالو تيريدو څخه وروسته تفريق ضرورى دى اوعبارت دشامى: فان عنده تعتد زوجة المفقود عدة الوفات بعد مضى اربع سنين (٥)، ددى تقاضاداده چى نه دتربص اربع سنين دپاره حكم دقاضى ضرورى دى اونه څلور كاله وروسته دتفريق دقاضى حاجت دى نوپه دى دواړو كى كم يو قول دفقه مالكيه موافق دى كمى ښځى ته چى دتاجيل داربع سنين حكم دكم قاضى څخه حاصل سوى نه وى وروسته دتيريدلو دڅلوروكالوڅخه ددى تفريق ضرورى دى اوكه نه؟

---

(١) ردالمحتار كتاب المفقود ص٤٥٨. ط. س. ج٣ ص٢٩٧. ظفير

(٢) ايضا ج٣ ص٤٥٦. ط. س. ج٣ ص ٢٩٥. ظفير

(٣) شرح الخلاصة. ظفير

(٤) هدايه كتاب المفقود ج٢ ص ٥٨٥. ظفير

(٥) ردالمحتار كتاب المفقود ج٣ ص٤٥٦. ط. س. ج٣ ص ٢٥٥. ظفير

جواب: دا لکه څنګه چې تاسو دصاحب دهدایې اودشامی څخه نقل کړيدی په دی دواړو کتابونو کی يې داسی ليکلی دی اوپه شرح دفقه مالکيه کی يې داتصريح فرمايلی ده چې دتاجيل دقاضی اودوالی او دعامو مسلمانانو څخه وروسته دتفريق دقاضي او نورو ضرورت نسته، او دبنده په فکر په دي زمانه کي دشرعي قاضي دنيستوالي په سبب دمالکي فقهاوو دتصريح موافق دعامو مسلمانانو تأجيل او تفريق کافي دی او دهدايې دقول تاويل داسي ممکن دی: يفرق القاضي الخ ای إن کان وإلا يکفي تاجيل غير القاضي ايضا ولا حاجة إلی التفريق بعده. ([1])

دځلورو کلونو څخه وروسته قاضي دمفقود دښځي دويم واده وکی تردي وروسته چي لومړی زوج راسي نو ښځه به دهغه ګڼل کيږي: **سوال**: (۱۰۱۴) ديوي ښځي ميړه نادرکه سو دځلورو کلونو څخه وروسته قاضي دهغه دمړيني دحکم په لګولو سره دځلور مياشتي او لس ووځي عدی څخه وروسته دهغي دويمه نکاح وکړه څو ورځي وروسته لومړنی ميړه راغی نو دويمه نکاح صحيح سوه اوکه نه؟ او اوس دغه ښځه دچا ښځه ګڼل کيږي، قاضي ته په دي اړه څه ډول فيصله کول ښايي؟

جواب: دا دويمه نکاح خو صحيح سوه، او هغه اولاد چي ددي نکاح څخه پيدا سو هغه ولد الحلال دی ليکن داول ميړه دراتګ څخه وروسته هغه ښځه داول ميړه کيږي: کما في الشامي أن زوجة له والأولاد للثاني الخ ردالمحتار جلد ثالث کتاب المفقود. ([2])

دمفقود الخبر دمال ويش به څه وخت کيږي: **سوال**: (۱۰۱۵) دمفقود مال دهغه وارث کله تقسيمولای سي؟

جواب: کله چي دمفقود عمر دومره سي چي دهغه همزولي مړه سي په دي وخت کي دي دهغه موجود وارثان دهغه مال تقييم کړي. ([3])

دمفقود الخبر ښځه په اوسني وخت کی کله دويمه نکاح وکړي؟ **سوال**: (۱۰۱۶) که دکمي ښځي ميړه دخپل وطن څخه مفقود الخبر سي نو دڅومره وخت څخه وروسته دا ښځه په اوسنی زمانه کي ددين دعالمانو په نزد ددويم سړي سره نکاح کولای سي؟

جواب: دمفقود الخبر ښځه چي کله دځلورو کلونو څخه وروسته دوفات عدت پوره کړي نو دامام مالك رحمه الله دمذهب موافق دويمه نکاح کولای سي ، پر دي باندي دحنفيانو هم

([1]) په دي مسئله کي دتحقيق دپاره وګوری: الحيلة الناجزة بحث مفقود، والله اعلم. ظفير

([2]) ردالمحتار کتاب المفقودج۳ ص۴۵۸. ط. س. ج۳ ص۲۹۷. ظفير

([3]) وبعده يحكم بموته في حق ماله يوم علم ذلك ای موت اقرانه فتعتد منه عرسه للموت ويقسم ماله بين من يرثه الآن (الدر المختار علی هامش ردالمحتار کتاب المفقودج۳ ص۴۵۸، ط.س. ج۳ ص۳۹۸. ظفير

فتوی ده. ([1])

دمفقود الخبر دګم عمر اعتبار وکړل سي؟ سوال: (۱۰۱۷) دواعظ علي پلار ظهير الدين دشل كلنئ په عمر په ۱۸۷۴ م كال كي مفقود سو، چي تر اوسه يې دوه ځلوېښت كاله وتلي دي، له هغه وخته رانيولي تر دي وخته دهغه خبر نه دي معلوم سوی چي مړ دی اوكه ژوندی، او اوس دهغه عمر دوه شپيته كاله كيږي، شرعًا دهغه دمرګ او ژوند په اړوند څه حكم دی؟ دمرګ حكم څه وخت وركول كيږي؟

جواب: متاخرينو عالمانو دشپيتو كلونو عمر معتبر كړی دی چي تردي وروسته دي دمرګ حكم وكړل سي او ابن الهمام ﷫ اويا كاله عمر غوره كړی دی كذا في الشامي ([2]) نو اوس چي دمفقود دوه شپيته كاله عمر سوی دی كه دمرګ حكم وركړل سي او دهغه موروثه په وارثانو تقسيم كړل سي نو دا به صحيح وي. ([3])

ميره دشلو كلونو راهيسي مفقود الخبر دی ښځه يې نكاح كولای سی او كه نه؟ سوال: (۱۰۱۸) ديوي انجلی واده په كشري كي وسو او ميړه يې ددې څخه دوه كاله وروسته يوځای ولاړی چي تر اوسه پوري مفقود الخبر دی، شل كلونه تير سوي دي نه دهغه ليك راغلی دی او نه يې سره دپلټني كولو څه درك لګيدلي دی كه انجلی بل ځای نكاح كول وغواړي نو شرعًا جواز لري اوكه نه؟

جواب: په دي حالت كي دهغي دويمه نكاح صحيح ده، لكه څنګه چي دشامي څخه نقل سوه. ([4])

څوک چي تر لسو كلونو پوري مفقود الخبر واوسي دهغه دښځي دوهمه نكاح جائزده اوكه نه؟ سوال: (۱۰۱۹) يوه سړي واده وكی او يوبل ځای ولاړی، او تر لسو كلونو پوري مفقود الخبر واوسيدی لس كاله وروسته دانجلئ وارثانو دانجلئ واده دبل سړي سره

([1]) خلافا للمالك فان عنده تعتد زوجة المفقود عدة الوفاة بعد مضى اربع سنين الخ وقد قال في البزازية الفتوى في زماننا على قول مالك (رد المحتار كتاب المفقود مطلب في الإفتاء بمذهب مالك ج۳ ص ۴۵۲. ط س. ج۳ ص ۲۹۵). ظفير

([2]) واختار المتأخرون ستين سنة واختار ابن الهمام سبعين لقوله عليه الصلوة والسلام اعمار امتي مابين الستين إلى السبعين (ردالمحتار كتاب المفقود ج۳ ص۴۵۷. ط. س. ج۳ ص۲۹۶). ظفير

([3]) وبعده يحكم بموته في حق ماله يوم علم ذلك أى موت اقرانه فتعتد منه عرسه للموت ويقسم ماله بين من يرثه الآن (الدر المختار على هامش ردالمحتار كتاب المفقود ج۳ ص ۴۵۸). ظفير

([4]) خلافا للمالك فان عنده تعتد زوجة المفقود عدة الوفاة بعد مضى اربع سنين الخ وقد قال في البزازية الفتوى في زماننا على قول مالك (رد المحتار كتاب المفقود مطلب في الإفتاء بمذهب مالك ج۳ ص ۴۵۲. ط س. ج۳ ص ۲۹۵)، دتفصيل دپاره الحيلة الناجزة للتهانوي وګوری. ظفير

وکی څو ورځي وروسته دانجلۍ لومړنی میړه راغی او دعوه یي وکړه، په عدالت کې یې چاره ولټوله خو دعوه یي خارجه سوه، او هغه بیا بي له طلاق ورکولو بل ځای ته ولاړی، اوس دانجلۍ په هکله څه حکم دی، قومي جرګې پورته ذکر سوي نکاح دشرعي خلاف وبلله او دانجلۍ دوارثانو څخه یې اړیکي پرېکړي.

جواب: دمفقود الخبر دښځي چي دلسو کلونو څخه وروسته کمه نکاح سوي وه هغه صحیح وه، لیکن کم وخت چي لومړنی میړه بیرته راغلی وو هغه ښځه شرعًا بیرته دهغه سره یوځای کول په کار وو، او کمه نکاح چي سوي وه هغه فسخ سوه اوس که هغه سړی بیا یوځای تللی وي او نادرکه وي نو له څلورو کلونو وروسته دي دوفات عدت پوره کړي تردي وروسته ښځه دویمه نکاح کولای سي، لس کاله وروسته چي هغي ښځي کمه نکاح کړي وه هغه دشرعي څخه خلاف نه وه نو ځکه دهغې سره دتعلق دپریکولو هیڅ وجه نسته، پکار ده چي جوړجاړی سره وکړي.

<u>دچا میړه ته چي ددائمي حبس سزا ورکړل سي دهغې حکم</u>: **سوال**: (۱۰۲۰) یو میړه چي دلسو پنځلسو کلونو راهیسي مفقود الخبر دی، او یا هغه سړی چي هغه ته ددریایي شور یا ددائمي حبس سزا ورکړل سي دهغه ښځه دویم عقد کولای سي اوکه نه؟

جواب: دمفقود الخبر بل حکم دی او چاته چي ددریایي شور سزا ورکړل سي هغه مفقود الخبر نه دی او دهغه ښځه دهغه په ژوند کي دویم عقد نه سي کولی او مفقود الخبر هغه دی چي دهغه نښه او نښانه، مرګ او ژوند هیڅ نه وي معلوم [1] هغه ته پریوه ټاکلي وخت شرعًا دمرګ حکم ورکول کیږي.

<u>میړه دنهو کلونو راهیسي په پلټن نومي ځای کي دی هیڅ خبر نه اخلي، نو ښځه یې څه وکړي</u>؟ **سوال**: (۱۰۲۱) یو سړی دنهو کلونو راهیسي نکاح کړیده اوپه پلټن کي نوکر سوی دی، او په دي موده کي یې خپلي ښځي ته نه خرڅ رالیږلی دی او دښځي قریبانو چي کم لیکونه وراستولي دی نه یې دهغو جواب رالیږلی دی، په دي اړه مولوي ثناء الله دا مسئله لیکلي ده چي دڅلورو کلونو څخه وروسته دښځي دویمه نکاح جائزه ده، دا صحیح ده اوکه نه؟

جواب: دا سړی چي په سوال ذکر سوی دی مفقود الخبر نه دی، په دي صورت کي دهغه ښځه دویمه نکاح نه سي کولای او دهغه ښځه دده څخه نه سي بیلیدای دلومړي میړه دطلاق ورکولو پرته دویمه نکاح نه صحیح کیږي، او مولوي ثناء الله صاحب چي څه

---

[1] وهو لغة المعدوم وشرعا غائب لم يدر أحي هو فيتوقع قدومه أم ميت الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار كتاب المفقود ج۳ ص ۴۵۳. ط. س. ج۴ ص ۲۹۲). ظفير

ليكلي دي هغه دمفقود الخبر دښځي مسئله ده، دديوبند عالمانو او نورو دمفقود الخبر دښځي په اړوند بي شكه دامام مالك رحمه الله دمذهب موافق فتوى وركړيده، چي ترڅلورو كلونو وروسته دهغه ښځه دوفات دعدت په پوره كولو سره دويمه نكاح كولاى سي، خو هغه دا مسئله نه ده كمه چي په سوال كي ده. (۱)

دمفقود الخبر ښځه دقاضي دقضا څخه پرته دويم واده نه سي كولاى: سوال: (۱۰۲۲) زيد داتو كلونو راهيسي مفقود الخبر اونادركه دى دهغه ښځي دقاضي دتفريق څخه پرته ددويم سړي سره دنكاح عقد وكى، كله چي عالمان خبر سول نو هغې ته يې خبر وركى چي دهغه څخه دي بيله سي، اوس پرذكر سوي ښځه باندي دزنا دارتكاب بيره ده، په دي صورت كي دامام مالك رحمه الله پرمذهب دفتوى په موجب چي څلوركاله موده ده او دقاضي تفريق شرط دى نو دغه ښځه غواړي چي يوه عالم ته مسئله وړاندي كړي او دتفريق دحكم په كولو سره ددويمي نكاح جازت وركړل سي، په دې معامله كي دوې خبري دپوښتلو دي: يوه دا چي په داسي حالت كي دضرووت په وخت كي عالم دقاضي قائم مقام كيدى سي اوكه نه؟ او دويم دا چي دعالم تفريق لكه دقاضي تفريق داسي دى اوكه نه؟

جواب: دمفقود الخبر دښځي په اړه مأخوذ او معمول به دامام مالك رحمه الله مذهب دى چي دڅلورو كلونو څخه وروسته دي دمفقود ښځه دوفات عدت تيره كړي او دويمه نكاح دي وكړي، لكه څنګه چي دشامي عبارت دى: قوله خلافا لمالك فان عنده تعتد زوجة المفقود عدة الوفاة بعد مضى اربع سنين الخ (۲) ددي عبارت څخه واضحه سوه چي دڅلورو كلونو ترتيريدو وروسته چي دمفقود ښځه دوفات عدت پوره كړي نو دتفريق ضرورت به نه وي، نو دڅلورو كلونو دتيرولو څخه دتفريق په اراده باندي عدت تيرول كافي دي، ليكن دامام مالك رحمه الله دمذهب دكتابونو څخه څرګنديږي چي تفريق كول ښايي او تفريق كوونكى كه قاضي نه وي نو دمسلمانانو ديندار ډولنه هم كافي ده. (۳)

دمفقود الخبر سره تړلي حكمونه: سوال: (۱۰۲۳) دمفقود الخبر ميړه ميعاد په شرع شريفه كي څومره دى او ترڅو پوري دى؟ دهغه متروكه مال په څه ډول تقسيم كړل سي؟

جواب: دمفقود الخبر دښځي په نكاح كي حنفيانو دامام مالك رحمه الله قول اختيار كړى دى

---

(۱) ايضا. ظفير

(۲) رد المحتار كتاب المفقود مطلب في الإفتاء بمذهب مالك ج۳ ص۴۵۲. ط. س. ج۴ ص ۲۹۵. ظفير

(۳) دتفصيل دپاره وګورئ: الحيلة الناجزة للتهانوي. ظفير

چي وروسته دڅلورو کلونو څخه چي دهغه ښځه دوفات عدت يعني څلور مياشتي او لس ورځي تيري کړي نو بيا بل واده کولای سي، همدا ډول په شامي کي دي [۱] او دمفقود دميراث دتقسيم په اړه دحنفيانو په اصلي مذهب باندي عمل کول په کار دي او دحنفيانو اصلي مذهب په دي باره کي دا دی چي کله دهغه همزولي مړه سي په هغه وخت کي مفقود ته دمرګ حکم وركول كيږي [۲] او ددي اندازه نوي ۹۰ کاله ټاکل سويده او په دي کي نور اقوال هم سته چي دفقهي دکتابونو څخه معلوميږي.

پنځلسم باب : دعدت سره تړلي حکمونه او مسئلې

دنابالغ ښځه چي دهغې سره نه خلوت سوی وي او نه وطی پرهغې باندي عدت نسته: سوال: (۱۰۲۴) زيد په ماشومتوب کي ديوې انجلۍ سره نکاح وکړه او دوطی اوخلوت څخه پرته يې طلاق ورکی نو عدت تيرول ضروري دي اوکه نه؟ او دا طلاق وروسته دبلوغ څخه دی؟

جواب: که وطی او خلوت نه وي سوی نو عدت لازم نه دی. قال الله تعالی: وإن طلقتموهن من قبل أن تمسوهن فما لكم عليهن من عدة تعتدونها، الآية [۳].

دکمي ښځي دحيض عادت چي اته ورځي وي دهغې دعدت ورځي لږ تر لږه ۵۴ ورځي کيږي: سوال: (۱۰۲۵) دکمي ښځي دحيض عادت چي اته ورځي وي دهغې ښځي دطلاقيدو بعد څلويښت ورځي وروسته نکاح کول جائز دي اوکه نه؟

جواب: په څلويښتو ورځو کي دهغې عده نه سوه ختمه بلکه لږ تر لږه به دهغې عده ۵۴ ورځي وي اوپه عدت کي نکاح باطله ده، قال الله تعالی (ولا تعزموا عقدة النكاح حتى يبلغ الكتاب أجله)، الآية. [۴]

دنابالغ ميړه دخلوت څخه هم عدت لازمه ده: سوال: (۱۰۲۲) ديوي نابالغي انجلۍ نکاح دهغي پلار ديوه نابالغ هلك سره وكړه اوس دانجلۍ ميړه هغي ته طلاق وركړی دی اوس دانجلۍ نكاح بل ځای كيږي اوكه نه؟ او عدت په دي صورت كي واجب دی اوكه نه؟

---

(۱) خلافا للمالك فان عنده تعتد زوجة المفقود عدة الوفاة بعد مضى اربع سنين الخ وقد قال في البزازية الفتوى في زماننا على قول مالك (رد المحتار كتاب المفقود مطلب في الإفتاء بمذهب مالك ج۳ ص ۴۵۲. ط س. ج۳ ص ۲۹۵)، دتفصيل دپاره الحيلة الناجزة للتهانوي وګوری. ظفير

(۲) وبعده يحكم بموته في حق ماله يوم علم ذلك أی موت اقرانه فتعتد منه عرسه للموت ويقسم ماله بين من يرثه الآن (الدر المختار على هامش ردالمحتار كتاب المفقود ج۳ ص ۴۵۸. ط.س. ج۳ ص۲۹۸). ظفير

(۳) سورة البقرة. ظفير

(۴) سورة البقرة، وأما نكاح منكوحة الغير ومعتدته الخ لم يقل بجوازه فلم ينعقد اصلا (ردالمحتار باب المهر ج۲ ص ۴۸۲). ظفير

جواب: که ددي میړه دبلوغ څخه وروسته خپلي ښځي ته طلاق ورکړی وي نو طلاق واقع سو [۱] اوکه یې دمیړه سره خلوت سوی وي اګر که دعدم بلوغ په حالت کي وي نو عدت بیا هم لازم دی وروسته له عدت څخه دویمه نکاح کولای سي: وتجب العدة بخلوته أی الصبی وإن کانت فاسدة الخ شامي. [۲]

میړه دخلوته پرته مړ سو نو پر ښځه باندي دوفات عده لازمه ده: سوال: (۱۰۲۷) یوه سړي دنابالغي انجلۍ سره نکاح وکړه او میړه له خلوته پرته مړ سو په دي صورت کي پرذکر سوي میرمن عدت سته اوکه نه؟

جواب: په دي صورت کي پرذکر سوي میرمن عدت لازم دی او دهغي عدت څلور میاشتي او لس ورځي دی: کما قال الله تعالی: والذین یتوفون منکم ویذرون ازواجا یتربصن بأنفسهن اربعة أشهر وعشرا، الآیة [۳] وفي الدرالمختار والعدة للموت اربعة أشهر وعشرة الخ مطلقا وطئت اولا لو صغیرة الخ [۴].

دحمل ډیره موده دوه کاله ده ددي څخه وروسته شرعًا اعتبار نه لري، عدت دری حیضه دي:

سوال: (۱۰۲۸) دیوي ښځي حمل وچ سو که دا حمل تر پنځو شپږو کلونو په ګیډه کي واوسیږي نو دهغي عدت به ترڅه وخته وي، څومره وخت وروسته دا ښځه نکاح کولای سي؟

جواب: شرعًا حمل تر دوو کلونو ډیر نه اوسیږي، [۵] ځکه نو ذکر سوي ښځه شرعًا حامله نه ګڼل کیږي، بلکه هغه ممتدة الطهر ده، نوکه هغه مطلقه وي دهغي عدت په دریو حیضونو سره پوره کیږي که په هر څومره موده کي دری حیضه پوره سوه اوکه دهغې میړه وفات سوی وي نودهغي عدت په څلورو میاشتو اولسو ورځو سوه پوره کیږي. [۶]

مطلقه دعدت څخه وروسته نکاح کولای سي: سوال: (۱۰۲۹) زید خپلي ښځي ته طلاق ورکی اوس بکر غواړي چي دهغه ښځه په خپله نکاح کي راولي نو ایا هغه یی اوس اوس په نکاح کي راوستلای سي اوکه نه؟ آیا څومره ورځي به عدت تیرول اړین وي؟

---

(۱) دنابالغ میړه طلاق نه واقع کیږي: ولا یقع طلاق الصبی والمجنون (هدایه کتاب الطلاق ج۲ ص۳۳۷). ظفیر

(۲) ردالمحتار باب المهر ج۲ ص۴۲۲. ط. س. ج۳ ص۱۱۴. ظفیر

(۳) سورة البقرة. ظفیر

(۴) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج ۲ ص ۸۳۰. ط. لس. ج۳ ص ۵۱۰. ظفیر

(۵) واکثر مدة الحمل سنتان لقول عائشة ﵂ : الولد لا یبقی في البطن اکثر من سنتین ولو بظل مغزل (هدایه باب ثبوت النسب ج۲ ص۴۱۲). ظفیر

(۶) وإذا طلق الرجل امرأته طلاقا بائنا الخ وهی حرة ممن تحیض فعدتها ثلثة اقراء الخ وإن کانت حاملا فعدتها أن تضع حملها الخ وعدة الحرة في الوفاة اربعة اشهر وعشرا الخ (هدایه باب العدة ج۱ ص۴۰۱ – ۴۰۲). ظفیر

جواب: دطلاق عدت درى حيضه دي، اوكمي ښځي ته چي حيض نه ورځي نوبيا درى مياشتي دى نو دطلاق دوخته څخه ددريو حيضو دتيريدلو څخه وروسته بكر ورسره نكاح كولاى سي، ددې څخه مخكي يې نه سى كولاى [1] الله ﷻ فرمايلي دي: ولا تعزموا عقدة النكاح حتى يبلغ الكتاب أجله. الآية. [2]

دخلعي هغه عدت دى چې دطلاق عدت دي: **سوال**: (۱۰۳۰) دخلعي عدت څه دى، يوي ښځي دخلعي څخه يوه مياشت وروسته نكاح كړيده آيا هغه جائز ده؟

جواب: دخلعي عدت هغه دى كم چي دطلاق عدت دى يعني درى پوره حيضه، او دحيض دنه راتلو په صورت كي درى مياشتي نو دخلعي څخه يوه مياشت وروسته چي كمه نكاح سويده هغه باطله ده، كما في الدرالمختار وهى في حق حرة تحيض لطلاق او فسخ بجميع اسبابه الخ ثلثة حيض كوامل الخ باب العدة [3] وفي باب الخلع منه وحكمه أن الواقع به الخ طلاق بائن. [4]

عدت دطلاقنامې دليكلو دوخت څخه شميرل كيږي: **سوال**: (۱۰۳۱) زيد خپلي ښځي هندي ته تحريري طلاقنامه وليكله هندي ته دطلاق خبر په هغه وخت كي رسيدلى وو خو دطلاق ليك يې دجمادي الثاني په ۱۲ تر لاسه كى، ديوبندني خبره داده چي دهغې عدت دكمه وخته څخه شميرل كيږي او دعدت موده څومره ده؟

جواب: له كمه وخته چي زيد طلاقنامه ليكلي ده، له هغه وخته څخه پرهنده باندي طلاق واقع سوى دى، او دطلاق عدت درى حيضه ده اوكه حيض نه ورته راځي نو بيا درى مياشتي دي، نوكه دليكني دوخت څخه دهندي درى حيضه تير سوي وي نو دهغې عدت پوره سوى دى اوكه درى حيضه هم نه وي پوره سوي نو هغه دي پوره كړل سي ترهغه وروسته هندي ته دويمه نكاح كول صحيح دي. [5]

دوفات عدت څلور مياشتي او لس ورځي دي: **سوال**: (۱۰۳۲) ديوي ښځي ميړه دڅو ورځو راهيسي مسافر وو اوپه سفر كي وفات سو دهغه ښځه نكاح كول غواړي نو دهغي عدت

---

[1] وهى في حق حرة الخ تحيض لطلاق الخ او فسخ بجميع اسبابه الخ ثلثة حيض كوامل (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۲۵، ط. س. ج۳ ص۵۰۴) وأما نكاح منكوحة الغير ومعتدته الخ لم يقل أحد بجوازه (رد المحتار باب العدة ج۲ ص ۸۳۵. ط. س. ج۳ ص۵۱۲). ظفير

[2] سورة البقرة. ظفير

[3] الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۲۵. ط. س. ج۳ ص۴ ۵۰. ظفير

[4] الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص۷۷۰. ط. س. ج۳ ص۴۴۴. ظفير

[5] وهى في حق حرة الخ تحيض لطلاق او فسخ بجميع اسبابه الخ ثلثة حيض كوامل الخ وفي حق من لم تحيض الخ ثلاثة اشهر (ايضا باب العدة ج۲ ص ۸۲۵. ط. س. ج۳ ص۵۰۴). ظفير

په څومره وي؟
جواب: دهغي عدت لس ورځي اوڅلور مياشتي دی دميړه دمرګ دوخت څخه چي کله څلورمياشتي اولس ورځي پوره سي هغه وخت دابنځه دويمه نکاح کولای سي. (١)
درجعي طلاق عدت: **سوال**: (١٠٣٣) درجعي طلاق عدت څومره دی آيا په دي طلاق کي دميړه له لوري رجوع هغه طلاق دمينځه وړي اوکه نه؟ او درجعي طلاق ازاله په کمو امورو سره ممکنه ده؟
جواب: درجعي طلاق عدت دری حيضه دي په درمختارکي ويلي دي: وهی في حق حرة تحيض لطلاق ولو رجعيا او فسخ بعد الدخول حقيقة او حکما ثلث حيض کوامل الخ (٢) او په رجعي طلاق کي په عدت کي رجوع صحيح ده او رجعت په قول او فعل سره لکه وطی، په شهوت سره مسه کول، مچول، او دفرج داخل ته کتل او نورو داسي کارونو سره صحيح ده او په قول سره رجعت کول مستحب دي: کما قال الشامي في باب الرجعة والمستحب أن يراجعها بالقول (٣) الخ وقال في الدرالمختار وتصح مع اکراه وهزل ولعب وخطأ بنحو راجعتك الخ. (٤)
تر پنځو کلونو پوري دحمل اوسيدل معتبر نه دي: **سوال**: (١٠٣٤) يوه سړي خپلي ښځي ته دری طلاقه ورکړل او دهغي ښځي دپنځو کلونو راهيسي حمل دی او هغه سړی ددي مطلقي له وريري سره نکاح کول غواړي نو دهغې عدت دحمل په وضع سره دی اوکه په مياشتو دی او دهغي له وريرې سره څه وخت نکاح جائز ده؟
جواب: دحنفيانو په نزد ترپنځو شپږو کلونو پوري دحمل پاته کيدل معتبر نه دي ځکه چي دحنفيانو په نزد دحمل ډيره موده دوه کاله ده (٥) نو ديته حامله نه ويل کيږي ليکن دهغي عدت په مياشتو نه دی بلکه دری حيضه دی البته که دا ښځه داياس سن ته يعني پنځوسو يا پنځه پنځوسو کلونو ته رسيدلي وي نو بيا به ددي عدت په مياشتو وی، نو کله چي دا ښځه داياس سن ته نه ده رسيدلي نو ددريو حيضو دتيرولو څخه وروسته به ددي عدلت ختم سي (٦) او تر څو چي يې دری حيضه نه وي پوره سوي تر هغه وخته ددي

(١) والعدة للموت اربعة اشهر الخ وعشرة الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج٢ ص ٨٣٥. ط. س. ج٣ ص ٥١٠). ظفير
(٢) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج٢ ص٨٢٥. ط. س. ج٣ ص٥٥٤. ظفير
(٣) رد المحتار باب الرجعة ج٢ ص٧٢٩. ط. س. ج٣ ص٣٩٨. ظفير
(٤) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الرجعة ج٢ ص ٧٢٨. ط. س. ج٣ ص٣٩٨. ظفير
(٥) أکثر مدة الحمل سنتان واقلها ستة اشهر (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل في ثبوت النسب ج٢ ص٨٥٧. ط.س. ج٣ ص ٥٤٠). ظفير
=

له وریرې سره نکاح کول صحیح نه دي. (۱)

ښځه په عدت کې یو ځای ته تللای سې اوکه نه؟ **سوال**: (۱۰۳۵) هغه ښځه چي میړه یې مړ سوی وي یعني دښځي په عدت کي دننه دخپلو ورونو یا والدینو کورته په یوه ښادي یا بل څه کي دشپې یا دورځي په یوه برخه کي تلل او بیرته په شپه کي خپل کورته راتلل جائز دي اوکه نه؟

جواب: دکمي ښځي چي میړه وفات وي هغي ته چي فقهاؤ ددباندي وتلو اجازه دشپې یا دورځي په کمه برخه کي ورکړې دهغي وجه دنفقي ضرورت دی، که دا ضرورت نه وي نو بیا هغه لکه مطلقه داسي ده چي په عدت کي وتل، او یوځای تلل یې صحیح نه دي لکه څنګه چي په درمختارکي دي: حتی لو کان عندها کفایتها صارت کالمطلقة فلا یحل لها الخروج (فتح) (۲) او همدا ډول په شامي کي دفتح القدیر څخه منقول دي، نو متوفی عنها زوجها ته په عدت کي دورونو یا والدینو کورته دښادي یا بل څه دپاره هروخت دورځي او شپې هیڅکله وتل صحیح نه دي.

دنامرد پرښځه باندي هم عدت سته که یې خلوت سوی وي: **سوال**: (۱۰۳۶) دنابالغ زید واده دهغه مور او پلار ورته وکی کله چي دزید عمر پنځه ویشت کاله سو نو دهغه ښځي ته څرګنده سوه چي دی له یوه مخه نامرد دی، پرښځه باندي قدرت نه لري او ډاکتر زید ته داسي وویل چي ته نه جوړیږې همدا وو چي زید خپلي ښځي ته طلاق ورکی نو اوس دزید پرښځي دطلاق عدت سته اوکه نه؟

جواب: ظاهرا داسي معلومیږي چي دزید دخپلي ښځي سره خلوت هرومرو سوی دی اګرکه صحبت نه دی سوی نوکه خلوت سوی وي دهغه پرښځه تر حلاله وروسته عدت تیرول واجب دي، عدت یې درې حیضه دي او دعدت څخه وروسته دویمه نکاح کولای سي. (۳)

دکافري سره ترعدت وروسته نکاح کیدی سي: **سوال**: (۱۰۳۷) دمسلمان زید دکافري هندي سره دډیره وخته ناجائزي اړیکي وي ، اوس هنده مسلمانه سویده او دذکر سوي مسلمان یعني زید سره نکاح کول غواړي آیا دهغي عدت ته ضرورت سته اوکه نه؟

---

(۲) تحیض لطلاق ولو رجعیا الخ ثلث حیض کوامل (ایضا باب العدة ج۲ ص۸۲۵. ط. س. ج۳ ص۵۰۴ – ۵۰۵). ظفیر

(۱) وحرم الجمع بین المحارم نکاحا ای عقدا صحیحا وعدة ولو من طلاق بائن (ایضا باب المحرمات ج۲ ص۳۹۰. ط. س. ج۳ ص۳۸). ظفیر

(۲) الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل في الحداد ج۲ ص۸۵۴. ط. س. ج۳ ص۵۳۶. ظفیر

(۳) والخلوة بلا مرض احدهما الخ کالوطی ولو مجنونا او عنینا او خصیا وتجب العدة فیها أی تجب العدة علی المطلقة بعد الخلوة احتیاطا (البحر الرائق باب المهر ج۳ ص۱۵۵ ط.س. ج۳ ص۱۵۱). ظفیر

جواب: دمسلمانیدو ځخه وروسته تردریو حیضو وروسته نکاح کولای سي، که هغه ښځه دکفر په حالت کي دچا په نکاح کي وه: ولو أسلم أحدهما ثمة الخ لم تبن حتي تحيض ثلاثا الخ. (۱)

دعدت تر پوره مخکي نقل مکاني یعني ځای بدلول جائزدي اوکه نه؟ سوال: (۱۰۳۸) دیوه سړي مړينه په بهوپال کي وسوه نو دهغه ښځه دعدت تر پوره کیدو مخکي دلته راوستل کیدی سي اوکه نه؟

جواب: که هلته دعدت تر پوره کیدو پوري په اوسیدلو کي یوډول بیره او بي اطمناني نه وي او ټولي اړتیاوي یې هلته پوره کیدی سي نو هلته یې عدت تیرول په کار دي دلته یې راوستل صحیح نه دي، او که هوري اطمینان نه وي او اړتیاوي نه سي پوره کیدی نو خپل وطن ته راتللای سي په درمختارکي دي: او كانت في مصر او قرية تصلح للإقامة تعتد ثمه (درمختار) قوله تصلح للإقامة بأن تأمن فيها على نفسها ومالها وتجد ما تحتاجه الخ شامي (۲) (ترجمه او حاصل یې) یا که ښځه دمیړه دمړیني په حالت کي په یو داسي کلي یا ښارکي وي چي داقامت وړتیا لري په داسي ډول چي ښځه هلته په امن وي دځان او دمال هیڅ بیره یې نه وي او اړتیاوي پوره کولای سي نو هغه دي په هغه کلي یا ښارکي چي میړه یې پکښي وفات سوی وو عدت تیره کړي.

دوفات ترعدت وروسته ښځي ته واده کول صحیح دي: سوال: (۱۰۳۹) دیوي ښځي میړه مړ سو هغي ښځی ځلور میاشتي أو لس ورځي وروسته دبل سړي سره نکاح وکړه دا نکاح صحیح سوه اوکه نه؟

جواب: دا نکاح چي دمیړه دمرګ ځخه ځلور میاشتي او لس ورځي وروسته سویده صحیح ده، ځکه چي دمتوفی عنها زوجها عدت ځلور میاشتي اولس ورځي ده ترهغه وروسته دویمه نکاح صحیح ده، قال الله تعالى: والذين يتوفون منكم ويذرون ازواجا يتربصن بأنفسهق اربعة اشهر وعشراً. (۳)

مطلقه ترعدت وروسته نکاح کولای سي: سوال: (۱۰۴۰) یوه سړي خپلي ښځي ته دری طلاقه ورکړل نو ښځه دعدته پرته دبل سړي سره نکاح کولای سي اوکه نه؟

جواب: کمي ښځي ته چي دهغې میړه دری طلاقه ورکړي وي هغه ترعدت وروسته دبل سړي سره نکاح کولای سي اوکه خلوت او صحبت یوهم نه وي سوی بیا عدت تیرول لازم

---

(۱) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب نكاح الكافر ج۲ ص۵۳۶ – ۵۳۷. ط. س. ج۳ ص۱۹۳. ظفير
(۲) رد المحتار فصل في الحداد ج۲ ص۸۵۲. ط. س. ج۳ ص۵۳۹. ظفير
(۳) سورة البقرة. ركوع: ۳۰. ظفير

نه دي ترطلاق وروسته فورا دويمه نكاح كولاى سي. ([1])

چيرى چى ميړه له نړۍ. ښځه سترګې پټې كړي وى هم هلته عدت تيرول په كار دي: **سوال**:

(۱۰۴۱) زيد مړسو دهغه ښځه په عدت كي ده او دزيد ښځه پرته بل څوك دكار كوونكى نسته ايا په داسي صورت كي ښځه دعدت په موده كي يوبل كلي يا ښار ګوتي ته چي هلته ددي دارتياوو دپوره كيدلو ښه امكانات وي نقل كولاى سي اوكه نه؟

جواب: په درمختار كي دى: وتعتدان أى معتدة طلاق وموت في بيت وجبت فيه ولا يتخرجان منه إلا أن تخرج او ينهدم المنزل الخ ([2]) ددي حاصل دا دى چي ښځي ته عدت تيرول په هغه كور كي په كار دي په كم كي چي پرهغې باندي عدت واجب سوى وي يعني په هغه كوركي چي دا دميړه دمرګ په مهال هوري وه او پكښي اوسيدله، مګر كه دا كور دبل چا وو اوهغه دي ته هلته داوسيدلو لپاره اجازه نه وركوله يا هغه كور ونړيدى او يا يې دنړيدو بيره وه الخ لنډه دا چي په موجوده حالت كي هغي ښځي ته هلته عدت تيرول په كار دي او دهغي دضرورت شيان هلته ورپوره كول په كار دي.

واده سوى كافره ښځه دي دمسلمانيدو څخه وروسته ددويم مسلمان سره له عدته وروسته نكاح وكړي: **سوال**: (۱۰۴۲) ديوې هندي مسلماني سوي ښځي كه ميړه اسلام قبول نه كړي نو هغه ديوه بل مسلمان سره نكاح كولاى سي اوكه نه او دهغي لپاره دعدت په اړه څه حكم دى؟

جواب: په درمختاركي ويلي دي: ولو اسلم احدهما ثمه أى في دار الحرب الخ لم تبن حتى تحيض ثلاثا الخ ([3]) ددي عبارت څخه څرګنده سوه چي لومړى ددريو حيضو تيرولو څخه وروسته هغه ښځه دويمه نكاح كولاى سي او دكمي ښځي چي حيض نه راځي دهغي لپاره درى مياشتي ددريو حيضونو پرځاى ټاكل سوي دي.

دوفات عدت پرهر حال ضروري ده ميړه اوښځه دواړه نابالغ وي او كه يو ددوى څخه: **سوال**:

(۱۰۴۳) ميړه هم نابالغ دى او ښځه هم او يا ميړه بالغ دى او ښځه نابالغه ده په دي دواړو صورتونو كي كه ميړه مړ سي نو عدت لازميږي أو كه نه؟

جواب: دمرګ عدت په هرحال كي څلور مياشتي او لس ورځي دى كه په ښځه او ميړه كي يو بالغ وي اوكه نه وي. ([4])

([1]) اربع من النساء لا عدة عليهن المطلقة قبل الدخول الخ (عالمگيري كتاب الطلاق الباب الثالث عشر في العدة ج۱ ص۴۷۱، ط. س. ج۳ ص۵۲۲). ظفير

([2]) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة فصل في الحداد ج۲ ص۸۴. ط. س. ج۳ ص۵۳۶. ظفير

([3]) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب نكاح الكافر ج۲ ص۵۳۷ ط. س. ج۳ ص۱۹۳. ظفير　=

دعدت ورځي دطلاقيدو دوخت څخه شمېرل کيږي: **سوال**: (۱۰۴۴) يوه سړي خپلي ښځي ته په شل ځلي داسي وويل چي ما دې ته طلاق ورکړی دی او پرې ايښي مي ده دا به يي وليکل او تل به په سفر ولاړی اوس هغه دسفر څخه راستون سو، نو هغه ته ټولو خلګو وويل او طلاق نامه يې ورباندي وليکله نو زما نکاح دهغي ښځي سره اوس کيدلای سي اوکه نه؟ دطلاق نامي دليکلو څخه عدت شميرل کيږي اوکه دکمه وخته څخه؟

جواب: کم وخت چي ميړه دا ويلي چي ما دي ښځي ته طلاق ورکړی دی په هغه وخت کي طلاق واقع سوی دی او دهغه وخت څخه عدت پيل سوی دی که دطلاقيدو دوخته راهيسي دری حيضه راغلي وی نواوس ستا نکاح دهغي سره کيدی سي في الحال نکاح وکړه دطلاق نامې دليکلو څخه وروسته په دي صورت کي بيا دعدت تيرولو اړتيا نسته. ([1])

که دخلوت څخه مخکي طلاق ورکړل سوی وی نو پر هغې عدت نسته: **سوال**: (۱۰۴۵) دبالغ زيد نکاح دنابالغي هندي سره دولايت دقاعدي سره سم وسوه بيا لږ وخت وروسته زيد هندي ته مغلظ طلاق ورکی، او تر اوسه پوري انجلۍ دخپل مور او پلار يعني ولي په کورکي ده دميړه کورته هيڅکله هم نه ده تللي، دطلاق په وخت کي هغه انجلۍ نابالغه وه دطلاق څخه يوه مياشت وروسته هغه بالغه سوه په دي صورت کي پرانجلۍ عدت لازم دی اوکه نه؟

جواب: که طلاق تر دخول أو خلوت مخکي ورکړل سوی وي نو عدت لازم نه دی لکه څنګه چي الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا﴾ الآية ([2]).

په ټيليګراف سره که دمړيني خبر راغی نو داعتبار قابل دی او عدت به دمرګ دورځي څخه شمېرل کيږي: **سوال**: (۱۰۴۶) دټيليفون يا ټيلګراف يا ليك په ذريعه دچا دمړينی خبر معتبر ګڼل کيږي اوکه نه ؟ او دهغه ښځه دهغه تاريخ څخه په عدت کي کښيني اوکه څه وکړي؟ چي ددي ورځي دحساب څخه دعدت ورځي تيري سي نو هغه دويمه نکاح کولای سي اوکه نه؟

([4]) والعدة للموت اربعة اشهر الخ وعشر الخ مطلقا وطئت او لا ولو صغيرة او كتابية الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب العدة مطلب في عدة الموت ج۲ ص۸۳۰. ط. س. ج۳ ص۵۱۰). ظفير

([1]) هي (أي العدة) انتظار مدة معلومة يلزم بعد زوال النكاح (عالمگيري مصري الباب الثالث عشر في العدة ج۳ ص۴۷۱، ط. ماجدية ج۳ ص۵۲۲). ظفير

([2]) سورة الأحزاب ركوع : ۲، آية : ۴۹. ظفير

جواب: دطلاق او دمړيني دا ډول خبر معتبر ګڼل کيږي او دهمدغه تاريخ څخه دښځي عدت پيل کيږي (١) که وروسته داخبره محققه سوه او رښتيا وخته نو عدت به معتبر وي او که دروغ سوه بيا به عدت معتبر نه وي او نکاح به قائمه وي او ترڅو چي دلومړني خبر مخالف خبر نه وي واغلی او عدت تيره سي نو ښځي ته دويمه نکاح کول صحيح او جائز دي.

دوفات په عدت کي انجلۍ دپلار کورته راتلای سي اوکه نه؟ سوال: (١٠٤٧\١) يو سړی چي دخورجې دسيمي اوسيدونکی دی په لکهنؤ کي مړ سو او دمړه ورور دهغه ښځه او مور سدولي نومي ځای ته چي لکهنؤ ته څيرمه دی او دی هلته نوکر دی راوستل اوس دمړه سوي ښځه دخپلو والدينو کورته دعدت په شپو کي تللای سی اوکه نه؟
(٢) که دخدای بخښلي ورور دهغه ځای څخه نقل وکړي نو په دې حالت کي دخپل پلار کورته په راتللو سره هغه ښځه عدت پوره کولای سي اوکه نه؟
(٣) دخدای بخښلي ښځه دعدت وخت چيري تير کړي؟
(۴) که ښځه دپلار په کورکي وه او ميړه يې مړ سو نو هغه به عدت چيري تيروي؟
جواب: ١: اوس دا ښځه دخپل پلار کورته دعدت په شپوکي نه سي تللای عدت دي هلته دزوج په کور کي پوره کړي بيا دي ولاړه سي، کما في الشامي: وحکم ما انقلت اليه حکم المسکن الأصلي فلا يخرج منه الخ ج٢ ص٢٢١. (٢)
٢: په دې حالت کي که هلته دعدت تيرولو انتظام وي نو هلته دي عدت پوره کړي مثلا چي دهغي سره يو څوك پاته سي اوکه مجبوري وي نو بيا چي کم ځای نژدي وي هلته دي بوتلل سي. (٣)
٣: قانون دادی چي دميړه دمرګ په وخت کي چي ښځه هر ځای موجوده وي هلته دي عدت تير کړي دمجبوري په صورت کي بل ځای ته تللای سي بيا دي دهغه څخه ځايه بل چيری نه ځي لنډه دا چي په عدت کي دي تر خپله وسه دسفر څخه ځان وژغوري. (۴)
۴: په داسي حالت کي دي دپلار په کور کي عدت پوره کړي په درمختار کي دي: وتعتد

---

(١) هی (أی العدة) انتظار مدة معلومة يلزم بعد زوال النکاح (عالمګيري مصري الباب الثالث عشر في العدة ج٣ ص۴٧١، ط. ماجدية ج٣ ص٥٢٢). ظفير
(٢) رد المحتار باب العدة ج٢ ص٨٥۴ ط. س. ج٥٣٧. ظفير
(٣) و(۴) وتعتد أی معتدة طلاق وموت في بيت وجبت فيه ولا يخرجان مه إلا أن تخرج او ينهدم المنزل او تخاف انهدامه او تلف مالها او لا تجد کراء البيت ونحو ذلك من الضرورات فتخرج لأقرب موقع اليه الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة فصل في الحداد ج٢ ص٨٥۴. ط. س. ج٣ ص٥٣٦). ظفير

أی معتندة طلاق وموت في بيت وجبت فيه ولا يتخرجان منه إلا أن تخرج او ينهدم المنزل الخ وفي الشامي قوله في بيت وجبت فيه هو ما يضاف اليهما بالسكنی قبل الفرقة ولو غير بيت الزوج (۱) شامي ص۲۲۱ ج۲.

عدت دطلاق دوخت څخه شمېرل کيږي: **سوال**: (۱۰۴۸) زيد دليك په ذريعه خپلي ښځي ته دری طلاقه ورکړل دری کاله وروسته دزيد خسر زيد ته ورغی، او ورته وې ويل چي زما دلور په اړوند ستا څنګه اراده ده؟ زيد ددوو شاهدانو په مخ کي دا وينا وکړه چي مخکي مي هم په خطونو کي هغي ته طلاق ورکړی وو او اوس هم مکرر دری ځلي طلاق ورکوم، په دي صورت کي که دزيد پرښځه طلاق واقع کيږي نو عدت به دخطونو دوخته څخه اوكه دشاهدانو په مخ کي دطلاق دوخته څخه پيل کيږي؟

جواب: دزيد دخط او دشاهدانو په مخ کي دبيان څخه دزيد پر ښځه ددرو طلاقونو واقع کيدل ثابت سول نو دهغه ښځه مطلقۀ ثلاثه سوه او عدت دخط دليکنو دورځو څخه پيل کيږي كما في الدر المختار: ومبدأ المدة بعد الطلاق وبعد الموت على الفور وتنقضي العدة وإن جهلت المرأة بها ای الطلاق والموت لأنها أجل فلا يشترط العلم بمضيته سواء اعترف بالطلاق او انكهر الخ (۲) أي بعد أن اقيمت عليه البينة رد المحتار فكما كتب هذا يقع الطلاق وتلزمها العدة من وقت الكتابة الخ (۳) ج۲ ص۴۲۸.

ديوې ښځي سره دوو سړيو دنکاح دعوه وکړه او تاريخ يې ونه ښودی نو ددواړو نکاح فسخ ګڼل کيږي: **سوال**: (۱۰۴۹) زيد اوعمر دواړه ددي خبري مدعيان دي چي هنده زمونږ منکوحه ده، او هنده ددواړو سره دخپل ګمان موافق دصحيح نکاح په ډول اوسيږي هم، بيا دواړو شرعي محکمي ته خپلي دعوې وړاندي کړي او دواړو ثبوت هم راوړی قاضي دواړي نکاحي ناجائزي وګڼلي او ښځه يې ورڅخه بيله کړه اوس که هغه ښځه دويمه نکاح دبل چا سره يا په دوی دواړوکي ديوه سره کول وغواړي نو دشرعي قواعدو په رڼا کي عدت تيرول ورباندي لازم دي اوکه نه؟

جواب: په درمختار کي ويلي دي: فان برهنا في دعوی نکاح سقطا لتعذر الجمع إلى أن قال هذا إذا لم يؤرخا (۴). نو معلومه سوه چي په دي صورت کي چي کله په هغو دواړو کي يوه هم تاريخ بيان نه کړی نو ددواړو دعوه ساقطه سوه اوپه هغوی کي ديوه نکاح هم

---

(۱) رد المحتار باب العدة فصل في الحداد ج۲ ص۸۵۴ ط. س. ج۳ ص۵۳۶. ظفير
(۲) الدر المختار على هامش ودالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۹. ط. س. ج۳ ص۵۲۰. ظفير
(۳) رد المحتار كتاب الطلاق مطلب في الطلاق بالكتابة ج۲ ص۵۸۹. ط. س. ج۳ ص۲۴۶. ظفير
(۴) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب دعوی الرجلين ج۴ ص۲۰۴ – ۲۰۵. ط. س. ج۳ ص۵۷۱. ظفير

ثابته نه سوه دهمدي امله ددويمي نكاح لپاره دښځې عدت تيرول ضروري نه دي.

مرتده دي داسلام راوړلو څخه وروسته عدت تيره كړي بيا دې نكاح وكړي: **سوال**: (١٠٥٠)

كه يوه ښځه مرتده سي نو دهغې نكاح باطليږي اوكه نه؟ كه په مرتده كيدلو سره نكاح باطليږي نو بيا په مسلمانيدو سره دبل چا سره دعدت دپوره كيدو څخه پرته نكاح كولاى سي اوكه نه؟

جواب: په درمختار كي دي: وارتداد احدهما فسخ عاجل بلا قضاء (١) الخ وفيه ايضا في باب العدة وهى في حق حرة تحيض لطلاق الخ او فسخ بجميع اسبابه بعد الدخول حقيقة او حكما الخ ثلثة حيض كوامل الخ (٢) نو معلومه سوه چي دمرتدي نكاح فسخ كيږي، او وروسته داسلام راوړلو څخه هغه سمدستي دبل چا سره نكاح نه سي كولاى، بلكه عدت پرهغي باندي لازم دى كه هغه مدخوله وي نو دعدت دپوره كيدو څخه مخكي دبل چا سره نكاح نه سي كولاى اوكه دا معلومه سوه چي ښځي دا حيله دلومړني ميړه څخه دبيلوالي لپاره كړي وه او اول ميړه دهغي ساتل غواړي نو فقهاوو په دي فتوى وركوي چي هغي ښځي ته دي پراسلام دمجبورلو څخه وروسته داول ميړه سره جبراً نكاح ور وتړل سي: وتجبر على الإسلام وعلى تجديد النكاح زجرا لها الخ قال في الشامي في شرح قوله وعلى تجديد النكاح ولا يخفى أن محله إذا طلب الزوج ذلك الخ. (٣)

كه دعدت په زمانه كي دزنا څخه حمل وسو نو دهغي عدت وضع دحمل ده: **سوال**: (١٠٥١)

هنده دخپل ميړه خالد له مرګه وروسته په دويمه ورځ دعباس كور ته راغله او په دواړو كي ناجائز تعلق دى كله چي دعدت زمانه هم په زناكاري كي تيره سوه نو دخلګو په ويلو سره عباس دهندي سره نكاح كولو ته تيار سو په دي صورت كي نكاح كيدلاى سى اوكه نه؟ كه هنده حامله سوي وي نو څومره موده وروسته نكاح كولاى سي؟

جواب: په دي صورت كي دعباس نكاح دهندي سره دوفات دعدت دپوره كيدو څخه وروسته يعني دميړه دمړيني څخه څلور مياشتي او لس ورځي وروسته صحيح اوجائزه ده، په شامي كي دي: واعلم أن المعتادة لو حملت في عدتها ذكره الكرخي أن عدتها وضع الحمل ولم يفصل والذي ذكره محمد أن هذا في عدة الطلاق أما في عدة الوفاة فلا تتغير بالحمل وهو الصحيح كذا في البدائع الخ. (٤)

---

(١) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب نكاح الكافر ج٢ ص٥٣٩. ط. س. ج٣ ص١٩٣. ظفير
(٢) ايضا. باب العدة ج٢ ص ٨٢٥ – ٨٢٢. ط. س. ج٣ ص٥٠۴. ظفير
(٣) رد المحتار باب نكاح الكافر ج٢ ص٥۴٠. ط. س. ج٣ ص١٩۴. ظفير
(۴) رد المحتار باب العدة ج٢ ص٨٣١ ط. س. ج٣ ص٥١٢. ظفير

دخلوت صحيحه څخه مخکي ميړه مړسو نوپر ښځي باندي يې دوفات عدت ضروري ده:

سوال: (۱۰۵۲) ديوي بالغي انجلۍ نکاح وسوه خو دصحيح خلوت څخه مخکي دهغي ميړه مړ سو په داسي حالت کي دهغي لپاره څلور مياشتي او لس ورځي عدت تيرول واجب دي اوکه نه؟ که هغي ترڅلورو مياشتو او لسو ورځو مخکي دويمه نکاح وکړه نو نکاح جائز سوه اوکه نه؟

جواب: دوفات عدت څلور مياشتي او لس ورځي پرهغې لازم دی (۱) او دعدت دتيريدلو څخه مخکي چي کمه نکاح دي کونډي انجلۍ کړيده هغه صحيح نه سوه.

دحاملي عدت دحمل وضعه ده: **سوال:** (۱۰۵۳) هنده حامله سوه او په نس کي يې حمل وچ سو دحمل څخه چي کله پوره يوکال تير سو نو دهغي ميړه بکر مړ سو دهغي دميړه دمرګ يو کال او دری مياشتي او دحمل دشروع څخه دوه کاله او درې مياشتې تيري سوي دي خو تراوسه دحمل وضعه نه ده سوي هنده بل ځای نکاح کول غواړي شرعا جواز لري اوکه نه؟

جواب: شرعي حکم په دي باره کي دا دی چي متوفي عنها زوجها که دميړه دوفات په وخت کي حامله وه نوکه دميړه دمرګ څخه وروسته تر دوو کلونو په لړه موده کي ماشوم وزيږيدی نو دهغه ماشوم نسب دهغه مړه ميړه څخه ثابتيږي لکه څنګه چي په درمختارکي دي: ويثبت نسب ولد معتدة الموت لأقل منهما من وقته أى من سنتين من وقت الموت الخ (۲) او دحاملي عدت دحمل وضعه ده کما في الدر المختار: وفي حق الحامل مطلقا الخ وضع جميع حملها الخ (۳) نو دحمل تر وضعي مخکي هنده بل ځای نکاح نه سي کولای.

که په دريو مياشتو اولسو ورځو کي درې حيضه راغلي وي نو عدت ختم سو او نکاح صحيح ده: **سوال:** (۱۰۵۴) درى مياشتي او لس ورځي وروسته چي کمه نکاح سويده هغه صحيح ده که نه؟

جواب: دمطلقي عدت درى حيضه دي يعني هغي ته چي کله حيض راځي، ځکه نو عدت داده چي دطلاق څخه وروسته درې حيضه پوره سي ددي څخه وروسته دويمه نکاح کولای سی، اوکمي ښځي ته چي حيض نه راځي دهغي عدت درى مياشتي دی نو که ذکر

---

(۱) والعدة للموت اربعة اشهر الخ وعشر الخ وطئت او لا ولو صغيرة (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة مطلب في عدة الموت ج۲ ص۸۳۰ ط. س. ج۳ ص۵۱۰). ظفير

(۲) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۵. ط. س. ج۳ ص۵۴۲. ظفير

(۳) ايضا باب العدة ج۲ ص۸۳۱. ط. س. ج۳ ص۵۱۰. ظفير

سوي ښځي ته حيض راځي نو ودي كتل سي چي په ذكر سوي موده كي درې حيضه راغلي دي اوكه نه؟ كه درى حيضه تير سوي وي او دهغو وروسته نكاح سوي وي نو نكاح صحيح ده اوكه درى حيضه نه وي پوره سوي نو دويمه نكاح صحيح نه سوه.

كه دښځي ميړه دهرڅومره ورڅو راهيسي ورڅخه بيل وي خو دصحيح خلوت څخه وروسته عدت لازمه ده: **سوال**: (۱۰۵۵) يو سړى دخپلي ښځي څخه درى كاله بيل اوسيدى او بيا يې طلاق وركى هغې دعدت دپوره كيدلو څخه مخكي ددويم سړي سره نكاح وكړه دحنفي مذهب موافق په ليكل سوي صورت كي نكاح صحيح ده اوكه نه؟ پر دوهم تقدير دنكاح تجديد او توبه ضروري ده اوكه نه؟

جواب: ښځه كه مدخوله وي اويا ورسره خلوت صحيحه سوى وي نو عدت لازم دى او په عدت كي دننه چي كمه نكاح سويده هغه باطله ده دعدت څخه وروسته دنكاح تجديد ضروري دى، اوكمه ګناه چي وسوه دهغه څخه دي توبه وكړي.

دحاملي عدت دحمل وضع ده: **سوال**: (۱۰۵٦) إمرأة طلقها زوجها في مرض موته ثلاثا وهى حامل والحمل في بطنها منذ خمسة اعوام فما عدتها وضع الحمل ولا يعلم وضع الحمل متى يكون فهل يلزمها العدة بالأشهر ام بوضع الحمل؟

جواب: عدتها وضع الحمل لقوله تعالى: واولات الأحمال أجلهن أن يضعن حملهن. الآية (۱) وفي الدرالختار وفي حق الحامل مطلقا الخ وضع جميع حملها (۲) وفي البحر عن الخانية المتوفى عنها زوجها إذا ولدت لأكثر من سنتين من الموت حكم بانقضاء عدتها قبل الولادة بستة اشهر وزيادة فتجعل كأنها تزوجت بآخر بعد إنقضاء العدة وحملت منه الخ شامي. (۳)

پرغير مدخوله باندي عدت نسته: **سوال**: (۱۰۵۷) ما قولكم في طلاق امرأة غير مدخولة بها هل عليها العدة ام لا ؟ وان تزوجت بزوجها الأول المطلِّق هل يجوز لها التزوج به ان طلق الزوج الأول طلاقاً واحداً او ثلثة متفرقات ام لا ؟ بينوا تؤجروا !

جواب: (اقول وبه نستعين) غير مدخولي ښځي ته چي دهغي سره نه ميړه وطى كړي وي او نه خلوت صحيحه كه ميړه طلاق وركړى نو پرهغي باندي عدت لازم نه دى لقوله تعالى: فما لكم عليهن من عدة تعتدونها، الآية (۴) او غير مدخولي ته كه درى متفرق

---

(۱) سورة الطلاق ركوع: ۱. ظفير
(۲) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۱. ط. س. ج۳ ص۵۱۲. ظفير
(۳) ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۱. ط. س. ج۳ ص۵۱۲. ظفير
(۴) سورة الأحزاب. ركوع: ۲. ظفير

طلاقونه ورکړي نو هغه په لومړني طلاق باندي بائنه ګرځي، دویم او دریم طلاق پرهغي نه واقع کيږي ([1]) ځکه نو اول میړه ته دهغي سره بي له حلالي نکاح کول صحیح دي. هکذا في عامة کتب الفقه.

دباطلي او فاسدي نکاح په مينځ کي فرق نسته په هغې کي چي کمه وطی سوي وي هغه حلاله نه ده: **سوال**: (۱۰۵۸) (الف) یوي ښځي دزید سره نکاح وکړه او زید هغي ته مغلظ طلاق ورکی هغي ښځي دعدت دپوره کولو څخه مخکي دعمر سره نکاح وکړه څه وخت وروسته عمر هم هغي ته طلاق ورکړی اوس هغي ښځي دخپل اول میړه یعني زید سره نکاح وکړه. (ب) دهغي ښځي دعمر سره نکاح کول دعدت په حالت کي دا نکاح فاسده ده اوکه باطله؟ (ج) په دي نکاح سره چي په عدت کي واقع سوي چي کمه وطی وسوي هغه دحلالي لپاره کافي ده اوکه نه؟ او دوهم ځل داولي دمیړه لپاره دهغي سره نکاح کول صحیح دي اوکه نه؟

جواب: دعدت دتیریدو څخه مخکي چي دي ښځي دعمر سره کمه نکاح کړیده هغه باطله او فاسده ده او په باطله او فاسده نکاح کي دمحققینو په قول هیڅ فرق نسته په خلاف دبیعي، په شامي کي دي: فيه أن لا فرق بين الفاسد والباطل في النكاح بخلاف البيع الخ ([2]) او په فاسده نکاح سره وطی کول دحلالی لپاره کافي نه دي په درمختار کي دي: حتى يطأها غيره بنكاح نافذ خرج الفاسد والموقوف الخ ([3]) نو دحلالي لپاره ضروري ده چي هغه ښځه دعدت دتیرولو څخه وروسته دبل چا سره نکاح وکړي، او هغه تروطی وروسته طلاق ورکړي بيا دهغه عدت هم تیره سي په دي وخت کي به داول میړه سره نکاح صحیح وي: كما في الدر المختار لا ينكح مطلقة بها اى بالثلث حتى يطأها غيره بنكاح نافذ وتمضي عدتها أى لثاني الخ. ([4])

دخلعه سوي ښځي سره دعدت دپوره کیدو څخه پرته نکاح صحیح نه ده: **سوال**: (۱۰۵۹) یوه سړي دمطلقي مختلعي ښځي سره دطلاق دوقوع څخه څلور ورځي وروسته نکاح وکړه او وایی چي عدت ضروري نه ده آیا نکاح صحیح ده اوکه نه ده؟ او دذکر سوي سړي لپاره څه حکم دی؟

([1]) قال لزوجة غير المدخول بها أنت طالق ثلاثا وقعن الخ وإن فرق بانت بالأولى لا إلى عدة ولذا لم يقع الثانية الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب طلاق غير المدخول بها ج۲ ص۲۲۴ – ۲۲۲، ط. س. ج۳ ص۲۸۴). ظفیر

([2]) ردالمحتار باب العدة مطلب في النكاح الفاسد والباطل ج۲ ص۸۳۵ ط. س. ج۳ ص۵۱۲. ظفیر

([3]) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الرجعة ج۲ ص۷۳۹ ط. س. ج۳ ص۵۱۰. ظفیر

([4]) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الرجعة ج۲ ص۷۳۹. ط. س. ج۳ ص۵۱۰. ظفیر

جواب: دعدت په مینځ کي نکاح باطله ده الله ﷻ فرمايلي دي: والمطلقات يتربصن بانفسهن ثلثة قروء، الآية [۱] او خلعه طلاق دی لکه څنګه چي په درمختارکي دي: وحكمه أن الواقع به ولو بلا مال وبالطلاق على مال طلاق بائن الخ [۲] او دذكر سوي سړي دعدت دضرورت څخه انکار کول دقرآني نص صريحه مقابله ده نو دهغه قول باطل دی او ذکر سوی سړی فاسق دی او واجب التعزیر دی.

دچا چي ميړه مړ سي دهغي عدت څلور مياشتي او لس ورځي دي: **سوال**: (۱۰۲۰) دصغيري زبيدي ميړه وفات سو نو دهغي عدت به څلور مياشتي او لس ورځي وي اوکه زيات يا کم؟

جواب: پوره څلور مياشتي اولس ورځي به دهغي عدت وي ددي عدت دپوره کيدو مخکي دهغي کونډي نکاح جائزه نه ده. [۳]

په عدت کي نكاح جائزه نه ده او دهغي سره خلوت هم جائز نه دی: **سوال**: (۱۰۲۱) ديوي ښځي ميړه مړ سو دميړه دمړيني څخه دوې مياشتي وروسته يوه سړي دي ښځي ته بنګړي ورواچول اودنکاح په غرض يې په خپل کورکي ساتلي ده شپه او ورځ دهغي په لاس پخه سوي ډوډی خوري دا جواز لري اوکه نه؟ او دشپي په يوه کورکي سره اوسيږي.

جواب: په عدت کي نكاح باطله ده قال الله تعالى: ولا تعزموا عقدة النكاح حتى يبلغ الكتاب أجله [۴]، او دنكاح څخه پرته دپردی ښځي سره په خلوت کي اوسيدل حرام دي که دهغي په لاس پخه سوي ډوډی خوري اوکه يې نه خوري، غرض دا چي په خوراك کي په اصل کي هيڅ پروا نسته، حرج په دي کي دی چي يوازي دهغي سره اوسيږي، او داسي خبري وکړي چي په هغو کي تهمت وي. [۵]

که دعزت بيره وي نو عدت بل ځای تيرولای سی: **سوال**: (۱۰۲۲) سني زيد په يوه کلي کي اوسيدی چي دهغه کلي ډيری اوسيدونکي رافضيان دي او هغوی دده سره مذهبي او ډول ډول جنجالونه کول يو ځل يې ديوې دوا په پلمه په هغه باندي يو شی وخوړی چي دری څلور ساعته وروسته يې دی مړ کی، اوس که دزيد ښځه په هغه کلي کي عدت تير

---

[۱] سورة البقرة ركوع: ۲۸. ظفير

[۲] الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص۷۷۰. ط. س. ج۳ ص۴۴۴. ظفير

[۳] والعدة للموت اربعة أشهر بالأهلة وعشر من الأيام بشرط بقاء النكاح صحيحا إلى الموت مطلقا وطئت اولا ولو صغيرة او كتابية تحت مسلم ولو عبدا (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۰. ط. س. ج۳ ص۵۱۰). ظفير

[۴] سورة البقرة ركوع ۳۰. ظفير

[۵] وهو الظاهر لحرمة الخلوة بالأجنبية (رد المحتار باب العدة ج۲ ص۸۵۵. ط. س. ج۳ ص۵۳۸). ظفير

کړي نو دهغي دعزت بيره ده اود مال دتلف کيدو خطره ده نو دوالدينو کره په تلو سره عدت تيرولای سي اوکه نه؟

جواب: په داسي حالت کي دوالدينو کره تلل او هوري عدت تيرول صحيح دي. (۱)

په تحريري طلاق کی هم عدت لازم دي: **سوال**: (۱۰۲۳) يوه سړي خپلي ښځي ته تحريري طلاق ورکی پرهغه ښځه عدت لازم دی اوکه نه؟

جواب: پردي ښځه عدت لازم دی دطلاق دوخته څخه چي دعدت دری حيضه پوره کړي بيا دويمه نکاح کولای سي. هکذا في کتب الفقه. (۲)

ښځه چي هرځای وه او ميړه يی مړ سو هغه دي هلته عدت تيره کړي: **سوال**: (۱۰۲۴) هنده دوالدينو په کورکي دميړه څخه په يو نيم سل ميله فاصله کي موجوده وه چي کونډه سوه اوس دعدت څخه مخکي دميړه کورته دوروري درواج له مخي بوتلل سوه دا جواز لري اوکه نه؟

جواب: جواز نه لري بلکه دوالدينو په کورکي چيري چي دا دميړه دمرګ په وخت کي وه هوري دي عدت تيره کړي، کذا في الدرالمختار وتعتد أی معتدة طلاق وموت في بيت وجبت فيه الخ. (۳)

داياس يعني نا اميدي تر سن مخکي عدت په حيضونو سره وي: **سوال**: (۱۰۲۵) يوه ښځه چي دهغي حالت دادی چي دبلوغ په وخت کي يی څه زمانه حيض بند سو بيا په درملنه کولو سره شروع سو خپل عادت يی وتاکی او راتلی به دماشوم دزيږيدو څخه وروسته بيا نه راغی بلکه دبندوالي په حالت کي وو هغي ته طلاق ورکړل سو او دری مياشتي پوره سوي خو يوځل هم بيا حيض ورته رانغی آيا هغه ديو بل سړي سره نکاح کولای سي او که دري حيضه پوره کړي اوس دهغي عمر دشلو پنځه ويشتو کلونو په مينځ کي دی؟

جواب: تر څو چي داياس سن ته دهغي عمر نه وي رسيدلی تر هغه وخته به عدت دری حيضه ګڼل کيږي په مياشتو سره به عدت معتبر نه وي، البته دا ممکنه ده چي ددوا يا بل څه په ذريعه ويني را وايستل سي، درمختار. (۴)

---

(۱) وتعتدان أی معدة طلاق وموت في بيت وجبت فيه ولا يخرجان منه إلا أن تخرج او يتهدم المنزل او تخاف انهدامه او تلف مالها ونحو ذلك من الضرورات فتخرج (درمختار) أی معتدة الوفاة كما دل عليه مابعده الخ (رد المحتار باب العدة فصل في الحداد ج۲ ص۸۵۴ ط. س. ج۳ ص۵۳۲). ظفير

(۲) فكما كتب هذا يقع الطلاق وتلزمها العدة من وقت الكتابة (رد المحتار كتاب الطلاق ج۲ ص۵۸۹. ط. س. ج۳ ص۲۴۶). ظفير

(۳) الدر المختار على هامش ردالمحتار فصل في الحداد ج۲ ص۸۵۴ ط. س. ج۳ ص۵۳۲. ظفير

(۴) وخرج بقوله لم تحض الشابة الممتدة بالطهر بأن حاضت ثم امتد طهرها فتعد بالحيض إلى أن تبلغ سن =

دمیړه دمرګ دخبر څخه وروسته چې کمه نکاح ترعدت وروسته سوي وه صحیح ده خوکله چې میړه راتلی نو اوس به هغه ښځه هغه ته ورکول کیږي: **سوال**: (۱۰۲۶) عظیم دخپل کور څخه ولاړی څلور میاشتي وروسمته دهغه وارثانو ته دهغه دورور دلوري چې دهغه سره ملګری وو دمرګ اطلاع دخط په ذریعه راورسیده وروسته دیو نیم کال څخه دهغه ښځي دویمه نکاح وکړه څه وخت وروسته عظیم بیرته راغی هغه دعوه وکړه چې دا زما ښځه ده آیا شرعا ذکر سوي ښځه دعظیم په عقد کي پاته ده اوکه څنګه؟ بیا یی راضي نامه ولیکله او دهغه څخه یی طلاق واخستی اوس دهغه طلاق عدت پرښځه باندي لازمه ده اوکه نه؟ او ددویمي نکاح ضرورت سته اوکه نه؟ او ددویم میړه څخه چې کم اولاد سوی دی هغه دچا دی؟

جواب: دشامي په کتاب المفقود کي دي: لکن لو عاد حیا بعد الحکم بموت اقرانه قال الطحطاوي الظاهر أنه کالمیت إذا أحیي والمرتد إذا أسلم فالباقي في ید ورثته له ولا یطالب بما ذهب قال ثم بعد رقمه رأیت المرحوم ابا السعود نقله عن الشیخ شاهین ونقل أن زوجته له والأولاد للثاني تأمل ج۳ ص۳۳۲. رد المحتار (۱)، ددي حاصل دادی چې کله اول میړه راغی نو هغه ښځه دده ده او کم اولاد چې ددویم میړه څخه پیدا سوی دی هغه ددویم میړه دی اوکه اول میړه طلاق ورکړي نو دعدت څخه وروسته دا ښځه دبل سړي سره نکاح کولای سي او داول میړه دمرګ دخبر څخه وروسته چې دي ښځي دعدت دپوره کیدو څخه وروسته کمه نکاح کړي وه هغه صحیح وه خو داول میړه ترراتلو وروسته هغه فسخه سوه کما ظهر من عبارة الشامي.

په عدت کی دننه ښځي ته په دوکه ورکولو سره هغه دیوه خاص سړي سره په واده کولو مجبورول معصیت او ګناه ده: **سوال**: (۱۰۲۷) عمر دیوي ښځي دمیړه دمړیني څخه څلوښت ورځي وروسته دمړي دحقیقي ورور په وینا دنکاح په رجسترکي سپینه پاڼه کښیښوده او ګوتي یی ولګولي چې معتدي ښځي ته معلومه سي چې دنکاح په رجستړ کي دګوتو لګولو څخه وروسته اوس زه ترعدت وروسته دبل چا سره نکاح نه سم کولای، او عمر دا باور ورکی چې اوس ستاسو نکاح وسوه زید عمر ته په څو خلګو کي وویل چې دا دډول کول دوکه او معصیت دی آیا په داسي کولو سره عمر ګنهګار سو اوکه نه؟

جواب: دا بیشکه دوکه ورکول او دشرعي حکم پټول دي ښځي ته دا مسئله ښودل په کار

= الإیاس (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۲۸ ط. س. ج۳ ص۵۰۸). ظفیر
(۱) رد المحتار کتاب المفقود ج۳ ص ۴۵۸. ط. س. ج۴ ص۲۹۷. ظفیر

دي چي هغې ته اختيار دی چي دعدت دتيريدو څخه وروسته چي دچا سره غواړي نکاح دي وکړي او دا چي دنکاح په عدت کي دنکاح وعده صراحةً صحيح ده نه دا چي هغه مقيده او پابنده کړل سي غرض دا چي دافعل مذموم او لوی معصيت دی. (١)

پرمدخوله باندي دوه کاله دميړه دجدا اوسيدو سره سره هم وروسته دطلاق څخه عدت سته:

سوال: (۱۰۶۸) يوه منکوحه ښځه دخپل ميړه سره ترڅه وخته پوري يو ځای هم بستر اوسيدله بيا دڅه خفگان له امله تر دوو کلونو پوري دميړه څخه بيله سوه بيا ميړه طلاق ورکی نو عدت واجب دی اوکه نه؟ که دعدت دتيريدو څخه پرته ښځه دبل چا سره نکاح وکړي نو دا نکاح جائزه ده اوکه نه؟

جواب: عدت پردي باندي واجب دی او دعدت دتيرولو پرته دويمه نکاح ددويم سړي سره کول باطل او حرام دي کما قال الله تعالی: ولا تعزموا عقدة النكاح حتى يبلغ الكتاب اجله، الآية. (٢)

په عدت کی نکاح حرامه ده: **سوال:** (۱۰۶۹) مطلقا دبل په عدت کي نکاح فاسده ده اوکه باطله؟

جواب: دمعتدي سره په عدت کي نکاح کول حرام دي کما قال الله تعالی: ولا تعزموا عقدة النكاح حتى يبلغ الكتاب اجله. الآية (٣) پاته سوه داخبره چي په عدت کي نکاح باطله ده اوکه فاسده؟ په دي کي دواړه قوله دي أو محقق ابن همام فرمايلي دي چي دنکاح په باب کي دباطل او فاسد ترمينځ هيڅ فرق نسته ځيني فقهاء وايی چي که ناکح ته معلومه وي چي دا ښځه معتده ده نو نکاح باطله ده او که نه وي نو فاسده ده او په باطله کي عدت نه لازميږي او په هغي کي دخول سچه زنا ده او په فاسده کي ددخول څخه وروسته عدت لازم دی، والتفصيل في كتب الفقه.

دصحيح خلوت څخه وروسته عدت ضروري دی: **سوال:** (۱۰۷۰) عمر او هنده خور او ورور دي اوبل لوري ته زيد او زينب خور او ورور دي ددوی په خپل مينځ کي دزيد نکاح دهندي سره او دعمر نکاح دزينب سره وسوه، زيد اوهنده دواړه بالغ وه او عمر او زينب نابالغ وه دری مياشتي وروسته زيد هندي ته طلاق ورکی ددي واقعي دری کاله تير سوي دي اوس دواړه بالغ دي که عمر زينب ته طلاق ورکړي نو دهغوی دعدت په اړه به څه حکم وي؟

---

(١) والمعتدة تحرم خطبتها وصح تعريضا لو معتدة الوفاة (الدر المختار على هامش ردالمحتار فصل في الحداد ج٢ ص٨٥٢. ط. س. ج ٣ ص٥٣٤). ظفير

(٢) سورة البقرة: ركوع ٣٠. ظفير

(٣) ايضا. ظفير

جواب: که عمر دزینب سره وطی یا خلوت صحیحه کړی وي او وروسته دعدت ځخه عمر زینب ته طلاق ورکړی نو پر زینب باندي عدت لازمیږي لکه څنګه چي الله ﷻ فرمایلي دي: والمطلقات یتربصن بأنفسهن ثلاثة قروء ، (۱) او ددرمختار دعدت په باب کي دي: تربص یلزم المرء عند زوال النکاح الخ وسبب وجوبها عقد النکاح المتاکد بالتسلیم وما جری مجراه من موت او خلوة الخ (۲) او دشامي په باب المهر کي دي: وتجب العدة بخلوته وإن کانت فاسدة لأن تصریحهم بوجوبها بالخلوة الفاسدة شامل لخلوة الصبي کذا في البحر من باب العدة الخ (۳) ج۲ ص۳۳۹. شامي.

دمطلقي ممتدة الطهر عدت به څومره وي؟ **سوال**: (۱۰۷۱) دممتدة الطهر مطلقي ښځي عدت څومره دی او دهغي عادت دادی چي دولادت ځخه وروسته هغي ته دوه کاله بعد حیض ورځي تر اوسه دری ځلور میاشتي سوي دي چي دهغي زوی پیدا سوی دی تر هغه وروسته طلاق ورکړل سوی دی هغي ته حیض راځي.

جواب: قال الزاهدي وقد کان بعض اصحابنا یفتون بقول مالك ﷫ في هذه المسئلة للضرورة الخ (۴) شامي، نو ددي فتوی مطابق دممتدة الطهر عدت په نهو میاشتو ختمیږي فقط، والله تعالی اعلم.

پر رتقاء باندي هم وروسته ترخلوت عدت سته: **سوال**: (۱۰۷۲) دزید نکاح دهندي سره وسوه دخلوت ځخه وروسته معلومه سوه چي هنده رتقاء ده یعني دجماع وړ نه ده اوس که زید هغي ته طلاق ورکړي نو هندي ته عدت پوره کول په کار دي اوکه نه؟ په درمختار کي یې: فلا عدة بخلوة الرتقاء، لیکلي دي؟

جواب: په شامي کي لیکلي دي چي صحیح داده چي په خلوت فاسده کي هم عدت لازم ده: وتجب العدة بخلوته وإن کانت فاسدة لأن تصریحهم بوجوبها بالخلوة الفاسدة شامل لخلوة الصبی (۵)، او ددرمختار دا قول چي: فلا عدة بخلوة الرتقاء (۶) دقدوري پردي تفصیل باندي بناء دی چي که شرعي مانع وو نو عدت واجب دی اوکه مانع حسي وو نو عدت واجب نه دی خو په باب المهر کي ددرمختار صاحب دصاحب دقدوري دا قول را

(۱) سورة البقرة: ۲۸. ظفیر
(۲) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۲۴. ط. س. ج۳ ص۵۰۳. ظفیر
(۳) رد المحتار للشامي باب المهر ج۲ ص۴۲۲. ط. س. ج۳ ص۱۱۴. ظفیر
(۴) ایضا باب العدة ج۲ ص۸۲۹. ط. س. ج۳ ص۵۰۹. ظفیر
(۵) ردالمحتار باب المهر ج۲ ص۴۲۲. ظفیر
(۶) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۲۵ ط. س. ج۳ ص۵۰۴. ظفیر

نقل کړی دی: والمذهب الأول، والأول هو قوله وتجب العدة بالكل (1)، نو په ذکر سوي صورت کي دمطلقي هندي دعدت دپوره کيدلو څخه وروسته دهغي دخور سره نکاح کولای يي، نه مخکي تر عدته. فقط

دنوي مسلماني سوي ښځي عدت چي دهغي ميړه مړ سوي وي: سوال: (۱۰۷۳) يوه کافره مسلمانه سوه دهغي ميړه دکفر په حالت کي انتقال کړی وو په کمه ورځ چي دا مسلمانه سوه په هغه ورځ ددي دميړه دمړيني تقريبا دری مياشتي پوره سوي وي آيا ذکر سوي ښځه دمسلمانيدو په ورځ نکاح کولای سي اوکه څلور مياشتي او لس ورځي انتظار وکړي؟

جواب: په درمختارکي دي: ذمية غير حامل طلقها ذمي او مات عنها لم تعتد عند ابي حنيفة إذا إعقدوا ذلك الخ وفي الشامي: قوله لم تعتد عند ابي حنيفة فلو تزوجها مسلم او ذمي في فور طلاقها جاز الخ (2) ددي څخه معلومه سوه چي دکافرانو په اعتقاد کي که عدت واجبه نه وه، نو دهغي مسلماني ښځي فورا نکاح صحيح ده. فقط

په عدت کي دناستي ښځي په هيڅ ډول غم او ښادي ته تلل صحيح نه دي: سوال: (۱۰۷۴) يوه ښځه په عدت کي ده دهغي ورور يا نژدي خپل او قريب مړسو، نو دهغي هلته تلل ښايي اوکه نه؟

جواب: دښځي په عدت کي دضرورته پرته دعدت دکور څخه وتل او دچا په غم يا ښادي کي شريکيدل صحيح نه دي. (3)

پريوه جواب باندي داشکال جواب: سوال: (۱۰۷۵) په الرشيد اتم نمبر او ۴ تيوک د۱۳۳۲ هـ کال دصفر دمياشتي په ۲۹ صفحه کي درج دي چي کله چي دوه عادل شاهدان ددريو طلاقو شاهدي ورکړي نو طلاق واقع کيږي او عدت دطلاق دوخت څخه واقع کيږي ، وغيره وغيره.

احقر ته ددي جواب په پوهيدلو کي څه مشکل پيدا سو چي دهغه دليري کولو لپاره مجبور يم، دلاندنيو وجوهاتو له وجهي ګرنوالی پيدا کوي، يعني دبهشتي زيور په ۴۲ مخ کي ليکلي دي چي دبائن طلاق ورکولو څخه وروسته يې په دوکه ورکولو سره په

(1) ايضا باب المهر ج۲ ص۴۷۴. ط. س. ج۳ ص۱۲۲. ظفير

(2) ردالمحتار باب العدة مع هامشه ج۲ ص۸۴۵. ط.س. ج۳ ص۵۲۲. ظفير

(3) ولا تخرج معتدة رجعي وبائن بأى فرقة كانت على ما في الظهيرية الخ فيلزمها أن تكتري بيت الزوج لو حرة الخ مكلفة من بيتها اصلا لا ليلا ولا نهارا ولا إلى صحن دار فيها منازل لغيره ولو باذنه لأنه حق الله تعالى (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة فصل في الحداد ج۲ ص۸۵۳ ط. س. ج۳ ص۵۳۵). ظفير

عدت کي دننه دمطلقي سره صحبت وکی نو اوس دهغي دوکي دصحبت له وجهي يو بل عدت واجب سو اوس دي درى حيضه نور پوره کړي کله چي درى حيضه نور تير سي نو دواړي عدي به ختم شي.

اوس ددي خبري صفايي ضروري ده چي که دمطلقي سره په دوکه صحبت وکړل سي نو بيا هم ددوهم عدت ضرورت دی، اوکه يې قصدا وکړي نو په هغه صورت کي دويم عدت ته ضرورت نسته؟ لکه څنګه چي دالرشيد دجواب دمسئلي څخه فهميږي ځکه چي دطلاق څخه وروسته تعلقات او اختلاط دميړه او ښځي قصدا جاري وو ددي وجهي دعدت شمير دطلاق دوخت څخه شروع سو نه دوروستني صحبت کولو دتاريخ څخه؟

جواب: په درمختارکي دي: وإذا وطئت المعتدة بشبهة ولو من المطلق وجبت عدة اخرى الخ (۱)، ددي حاصل دادی چي که طلاق ورکوونکی په عدت کي خپله مطلقه په شبهه او دوکه سره وطي کړي نو دويم عدت لازم دی لکه څنګه چي تاسو دا مسئله دبهشتي زيور څخه هم نقل کړيده او علامه شامي په دي باندي دا ليکلي دي چي په شبهه او دوکه سره دوطی کولو صورت دادی چي ميړه دا ګمان وکړي چي ماته وطی حلاله ده يا ددريو طلاقو وروسته بي له حلالي نکاح وکړي او وطی وکړي (۲) اوکه پوهيږي چي دا مطلقه پرما باندي حرامه ده او بيا وطی ورسره وکړي نو هغه موطوئه بالشبه نه ده او دويم عدت لازم نه دی ومفاده: أنه لو وطئها بعد الثلث في العدة بلا نكاح عالما بحرمتها لا تجب عدة اخرى لأنه زنا الخ (۳) ص۲۰۹.

پرغير مدخوله مطلقه باندي عدت نسته ليکن دچا چي ميړه مړ سي پرهغي باندي په هر حال کي عدت سته که مدخوله وي اوکه نه؟ **سوال**: (۱۰۷۲) هر يوه امام ته دسرکار دلوري يو رجسټر دنکاح داندراج لپاره ورکړل سوی دی چي دهغه په لومړي پاڼه باندي دا مسائل دي: (دهغي غير مدخولي ښځي عدت چي ميړه يې مړ سوی وي) دښځي دطلاقولو څخه وروسته دعدت دتيريدو څخه مخکي دخوښيني سره نکاح کول ناجائز دی، آيا په واقعه کي دا مسائلي صحيح او دعمل قابلي دي اوکه نه؟

"**جواب**: دا دواړي مسئلي صحيح دي مطلقه که غير مدخوله او غير خلوت شده وه نو پر

(۱) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة مطلب في وطئ المعتدة بشبهة ج۲ ص۸۳۷ – ۸۳۸ ط. س. ج۳ ص۵۱۸). ظفير

(۲) وذلك كالموطوئة للزوج في العدة بعد الثلاث بنكاح وكذا بدونه إذا قال ظننت انها تحل لي او بعد ما أبانها بألفاظ الكناية (رد المحتار باب ايضا ج۲ ص۸۳۷ ط. س. ج۳ ص۵۱۸). ظفير

(۳) رد المحتار باب العدة مطلب في وطئ المعتدة بشبهة ج۲ ص۸۳۷، ط. س. ج۳ ص۵۱۸. ظفير

هغي باندي عدت نسته: كما قال الله تعالى: ثم طلقتموهن من قبل أن تمسوهن فما لكم عليهن من عدة تعتدونها. الآية (۱) ليكن پرمتوفي عنها زوجها باندي په هر حال كي عدت لازمه ده كه هغه مدخوله وي اوكه نه وي ځكه چي دهغي لپاره دعدت حكم مطلقا ددي ايت: والذين يتوفون منكم، (۲) الآية، څخه ثابت سوى دى.

دمطلقي او متوفي عنها زوجها په عدت كى فرق: **سوال**: (۱۰۷۷) كمه ښځه چي دحمل ناقابله وي دعقيم توب يا نابالغتوب په وجه سره خو دهغي ميړه دوطى قابل وي يا چي كم سړى عنين او نابالغ وي خو دهغه ښځه دحمل قابله وي نو په دواړو صورتونو كي دښځي نه حامله كيدل مسلم دي، نو كله چي دا ډول ښځه كونډه يا مطلقه سي نو پر هغي باندي عدت لازميږي اوكه نه؟ او كه عدت لازميږي نو څومره ورځي؟ او په اول صورت كي ددخول ناممكن حمل څخه وروسته ښځه مطلقه سوه او په دويم صورت كي بي له دخوله ځكه چي دميړه دنابالغتوب يا عنين والي په وجه ددخول احتمال نسته خو بي له دخول څخه يې ښځه طلاقه كړه نو په دواړو صورتونو كي به څومره مهر وركول لازم وي؟

جواب: دميړه دمړكيدو په صورت كي پرښځه باندي دوفات ټول عدت څلور مياشتي او لس ورځي لازم دى كه دخول او خلوت سوى وي اوكه نه وي سوى او مهر پوره لازم دى (۳) او دطلاق په صورت كي كه طلاق تر دخول او تر خلوت صحيحه مخكي وو نو بيا پرښځه باندي عدت لازم نه دى او نيم مهر لازم دى الله ﷻ فرمايلي دي: ثم طلقتموهن من قبل أن تمسوهن فما لكن عليهن من عدة تعتدونها، الآية (۴).

دصحت دخرابيدو له وجي په عدت كى نقل مكاني يعني ځاى بدلول جائز دي: **سوال**: (۱۰۷۸) زيد وفات سو دزيد دښځي دعدت يوه مياشت او اتلس ورځي تيري سوي دي په كم ځاى كي چي اوسي هلته داوبو او هوا دخرابي له امله ناروغياني ډيري دي چي ددي وجهي څخه سخته پريشاني پيدا سويده ددي وجهي دزيد ښځه دځاى دبدلولو لپاره يوازي په دي خيال چي اوبه او هوا بدله كړي او چي كمه پريشاني پيدا سويده هغه ليري سي تياره ده، آيا دعدت په ورځو كي نقل مكاني جائز ده؟

جواب: په رد المحتاركي يې دمعتدي په عذرونو كي دا هم ليكلي دي: قوله ونحو ذلك منه ما في الظهرية لو خافت بالليل من امر الميت والموت ولا أحد معها التحول لو

---

(۱) سورة الأحزاب ركوع ۲. ظفير　　　(۲) سورة البقرة ركوع: ۳۱. ظفير

(۳) والمهر يتاكد بأحد معان ثلثة الدخول والخلوة الصحيحة وموت أحد الزوجين سواء كان مسمى او مهر المثل حتى لا يسقط شيء بعد ذلك (عالمگيري مصري الباب السابع في المهر فصل ثاني ج۱ ص۲۸۴ ط. س. ج۳ ص۳۵۳). ظفير　　　(۴) سورة الأحزاب: ركوع ۲. ظفير

الخوف شديدا وإلا فلا الخ (۱) نوسخته بيره دجواز عذر ګڼل سوى دى، ځکه نو په ذکر سوي صورت کي بل ځاى ته دهوا او اوبو دتبديلي او دپريشانيو او غمونو دليري کيدو په غرض نقليدل صحيح دي.

زانيه که ميره لري نو ترطلاق وروسته پرهغي باندي عدت ضروري دي: **سوال**: (۱۰۷۹) ديوه سړي ښځه زانيه ده ميړه ددي بد چلند ته په کتلو سوه يوه مياشت کيږي چي طلاق ورکړى دى او ترطلاق مخکي ددريو مياشتو راهيسي حامله ده اوکله هم خپل ميړه ته نه ده نژدي سوي او دکم سړي ځخه چي يې حمل دى دهغه ځخه ميړه ۲۵ زره روپۍ واخستلي او طلاق يې ورکړى دى په داسي حالت کي دزاني سره په عدت کي دننه ددي ښځي نکاح کول صحيح دي اوکه نه؟

جواب: ددي ښځي عدت چي دطلاق په وخت کي حامله وه دحمل وضعه ده کله چي ماشوم پيدا سي په هغه وخت کي عدت پوره کيږي او هغه ماشوم شرعًا داول ميړه بلل کيږي کذا في کتب الفقه، دماشوم ترزيږيدو مخکي ددي ښځي دبل چا سره نکاح کول صحيح نه دي بالکل قطعي حرام دي لکه ځنګه چي الله ﷻ فرمايلي دي: ولا تعزموا عقدة النکاح حتى يبلغ الکتاب أجله، الآية (۲) (ژباړه) اوتاسو دنکاح دعقد قصد ترهغه وخته مه کوى چي عدت پوره سي. وقال الله تعالى: وأولات الأحمال أجلهن أن يضعن حملهن، الآية (۳) (ژباړه) او دحمل لرونکو ښځو عدت دا دى چي ماشوم وزيږوي.

په عدت کي نکاح جائزه نه سوه: **سوال**: (۱۰۸۰) يوه ښځه چي دهغي ميړه ددوو کلونو راهيسي مفقود الخبر وو او برسيره پردي چي نفقه او خبرګيري يې نه کوله بل ملك ته په تللو سره يې دخط او ليك په ذريعه هم رابطه نه ساتله اوس معلومه سوه چي دهغي ميړه دګوړګانوه ځخه راغي هغي ته يې دمى په ۴ طلاق نامه وليکله، اودمى په ۲۰ ښځى دويمه نکاح وکړه دا نکاح وسوه اوکه نه؟ دمهر او دعدت دخرچ په اړه هم فيصله سويده.

جواب: که ښځه مدخوله وي يا خلوتِ صحيحه ورسره سوى وي نو دطلاق عدت درې حيضه پوره کول اوکه حيض نه ورته راځي نو درې مياشتى عدت پوره کول لازمي دي په عدت کي دننه نکاح حرامه او باطله ده دا شرعي حکم دى چي په عدت کي دننه نکاح ترل نه دي پکار دا دچا پردعوى وغيره باندي بنا نه دى: قال الله تعالى: ولا تعزموا عقدة النکاح حتى يبلغ الکتب اجله، الآية. (۴)

(۱) ردالمحتار باب العدة فصل في الحداد ج۲ ص۸۵۴. ط. س. ج۳ ص۵۳۲. ظفير
(۲) سورة البقرة، رکوع: ۳۰. ظفير (۳) سورة الطلاق رکوع: ۱. ظفير
(۴) سورة البقرة رکوع ۳۰. ظفير

مرتده تراسلام وروسته دبل سړي سره نكاح كولای سي اوكه نه؟ سوال: (۱۰۸۱) يوي مرتدي دارتداد په حالت كي يو كال يا تردي ډير وخت تير كی كه دا مرتده وروسته تراسلام راوړلو دبل چاسره نكاح كول غواړي نو كولای يي سي اوكه نه؟ ځكه چي دامرتده په دې زمانه كي په موجب دشرعي شريفي داول ميړه لپاره نه مجبوروول كيږي اوكه لومړی ميړه دي مرتدي ته دارتداد په حالت كي يا تر ارتداد مخكي دری طلاقه وركړي نو په دري واړو حالتو كي به تراسلام راوړلو وروسته عدت تيرول لازم وي اوكه نه؟ ځكه چي دارتداد په حالت كي يو كال تير سوی دی په اول صورت كي يوازي ارتداد دی او په دويم او دريم صورت كي طلاق دی، كه په دويم او دريم صورت كي ديو مشرك سره نكاح وكړي نو دا دحلالي لپاره معتبريږي او كه نه؟

جواب: دمرتدي پراسلام راوړلو او داول ميړه سره پرنكاح كولو باندي دمجبورولو فتوی درمختار نقل كړيده: وتجبر على الإسلام وعلى تجديد النكاح الخ زجرا لها بمهر يسر الخ وعليه الفتوى ([1]) وفي الشامي: ويقع طلاق زوج المرتدة عليها في العدة مستتبعا فائدته من حرمتها عليه بعد الثلث حرمة مغياة بوطى زوج اخر الخ ([2]) وفي الدرالمختار ايضا او ذميا لذمية أي ولو كان التحليل لأجل زوجها المسلم كما في البحر شامي. ددي وروستني عبارت څخه معلومه سوه چي دمشرك سره په ښادي كولو او دهغه په وطی كولو سره تحليل كيږي او دمخكني عبارت څخه معلومه سوه چي دارتداد په حالت كي عدت واجبيږي نو تراسلام راوړلو وروسته دنوي عدت تيرولو ته ضرورت نسته.

غير مدخوله په يوه طلاقه باندي بائنه ګرځي پرهغي باندي عدت نسته: سوال: (۱۰۸۲) يوه بالغ عاقل شخص خپلي غير مدخولي منكوحي ته دری طلاقه وركړه بيا دهغي غير مدخولي ښځي نكاح دبل سړي سره وسوه خو بيا هم هغه غير مدخوله اوسيده او په همدغه حالت كي دويم ميړه هم دری طلاقونه وركړه او ښځه باكره پاته سوه ددويم طلاق په مهال كي ښځه بالغه سوي وه ايا دا ښځه داول ميړه سره شرعًا نكاح كولای سي او كه نه؟ او په دي صورت كي پر هغي عدت تيرول سته اوكه نه؟

جواب: غير مدخولي ته په طلاق وركولو سره عدت نه لازميږي او غير مدخولي ته كه په متفرق ډول دري طلاقه وركړل سي نو دری طلاقه پرهغي نه واقع كيږي البته كه دفعةً په يوه لفظ سره دری طلاقه وركړل سي مثلا داسي ورته ووايي چي تاته دری طلاقه دي نو دری واقع كيږي او په دريو طلاقو كي دحلالي ضرورت دی او په حلاله كي ددويم ميړه

([1]) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب نكاح الكافر ج۲ ص۵۴۰. ط. س. ج۳ ص۱۹۴. ظفير

([2]) رد المحتار باب نكاح الكافر ج۲ ص۵۳۹ ط. س. ج۳ ص۱۹۳. ظفير

وطی ضروري ده نو که اول میړه دری طلاقه په یوه وار په یوه لفظ سره ورکړي وي لکه څنګه چي پورته تیر سوه نو ددویم ممړه دوطی کولو څخه پرته اول میړه ددي سره نکاح نه سي کولای او که یی دری طلاقه متفرق ورکړي وي نو غیر مدخوله په یوه طلاق بائنه سوه پاته دوه طلاقه پرهغې باندي واقع نه سول، په دي صورت کي بي له حلالي اول میړه دهغې سره نکاح کولای شي. (۱)

<u>دښځې په موجود والي کي يې دخوښيي سره نکاح وکړه تر خلوت مخکي ورباندي بيله کړل سوه نو پرهغي باندي عدت سته</u>: **سوال**: (۱۰۸۳) رمضان نومي شخص دخپلي خوښيني مهنی نومي ښځې سره دممانعت دوجود سره سره نکاح وکړه په سبب دحرمت دجمع بين الأختين هغه دوروری څخه وایستل سو دنکاح څخه نه لس ورځي وروسته ددوی په مینځ کي تفریق راوستل سو دبیلیدو څخه دری یا څلور ورځي وروسته دهغې نکاح دبل سړي سره وسوه په نکاح کي دګډون کوونکو خلګو دا وینا ده چي رمضان نومي او مهني نومي دواړو قسم وخوړی چي خلوت صحیحه نه دی سوی په دي صورت کي دهغو دواړو وینا په دي هکله صحیح او معتبره ده اوکه نه؟ او عدت ته اړتیا سته اوکه نه؟ دتفریق په دریمه څلورمه ورځ چي کمه نکاح سویده هغه صحیح سوه اوکه نه؟

جواب: په دي کي دعدت اړتیا نسته او دهغوی دواړو وینا دوطی په نیستوالي کي معتبره ده قال في الشامي: وتقدم في باب المهر أن الدخول فی النكاح الفاسد موجب للعدة (۲) نو ددي غیر مدخولي نکاح چي دتفریق په دریمه یا څلورمه ورځ سویده صحیح سوه.

<u>چي خلوت نه وي سوی نو پر مطلقه باندي عدت نسته</u>: **سوال**: (۱۰۸۴) دزید نکاح دهندي سره دصغارت په وخت کي دهغه وارثانو کړي وه دبالغیدو څخه وروسته په خپل مینځ کي دکرکي له امله ددواړو خلوت صحیحه هم ونه سو دنکاح څخه یوولس کاله وروسته اوس زید په عامه مجمع کي دری طلاقه ورکړه او طلاق نامه یی ولیکله نو پرهنده باندي عدت لازم دی اوکه له عدته څخه پرته بله نکاح کولای سي؟

جواب: هندي ته په دي صورت کي دعدت تیرولو ضرروت نسته دعدت دپوره کولو څخه پرته دویمه نکاح کولای سي، قال الله تعالی: ثم طلقتموهن من قبل أن تمسوهن فما لكم

---

(۱) قال لزوجته غير المدخول بها أنت طالق الخ ثلاثا الخ وقعن لما تقرر أنه حتى ذكر العدد كان الوقوع به الخ وإن فرق الخ بانت بالأولى لا إلى عدة ولذا لم تقع الثانية (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب طلاق غير المدخول بها ج۲ ص۲۲۴ ط. س. ج۳ ص۲۸۴ – ۲۸۲). ظفير

(۲) رد المحتار باب العدة مطلب في النكاح الفاسد والباطل ج۲ ص۸۳۵ ط. س. ج۳ ص۵۱۲. ظفير

عليهن من عدة تعتدونها، الآية. (۱)

په عدت کي دهيڅ مصلحت دپاره هم نکاح جائز نه ده: سوال: (۱۰۸۵) ديوي ښځي ځلور پنځه ورځي وسوي چي خپل عقد يې دليور سره وکی جماع نه ده سوي دا ښځه دهغه څخه ناخوښه ده اوخپله نکاح دبل چا سره کول غواړي که دهغه سړي څخه طلاق واخلي او فورا نکاح وکړي او صحبت دعدت ترتيريدو وروسته وکړي نو دا ډول عقد کول جائز دي اوکه نه؟ دا عقد مصلحةً کول کيږي.

جواب: په عدت کي نکاح په هيڅ ډول او دهيڅ مصلحت لپاره صحيح نه ده دا ډول نکاح قطعي حرامه او باطله ده هيڅکله دي ديوه دنيوي مصلحت لپاره دداډول لويې ګناه قصد ونه کړل سي (۲) خو عدت پرمدخوله باندي واجبيږي نوکه تر دخول او خلوت مخکي دهغه څخه طلاق واخلي او هغه طلاق ورکړي نو مطلقه غير مدخوله سمدستي دويمه نکاح کولای سي. کما قال الله تعالی: ثم طلقتموهن من قبل أن تمسوهن فما لكم عليهن من عدة تعتدونها، الآية. (۳)

پرغير مدخوله باندي عدت نسته خو پر مدخوله باندي عدت سته: سوال: (۱۰۸۶) يوه سړي خپلي ښځي ته په دي ډول طلاق ورکړی چي په اوله ناسته کي يوطلاق دمهر معافي يو ځل په دويمه ناسته کي يو طلاق بيا دمهر بخښنه په دريمه جلسه کي يو طلاق دمهر له بخښني پرته، په دي صورت کي مهر معاف سو او طلاق واقع سو او که نه؟ او عدت لازم سو او که نه؟

جواب: په دي صورت کي دری طلاقه پردي ښځه واقع سوه او مهر ساقط سو او ښځه که مدخوله وه نو عدت پرهغي لازم دی او عدت دطلاق دری حيضه دی اوکمي ښځي ته چي حيض نه ورځي دهغي عدت دری مياشتي دی. (۴)

ترخلوت وروسته عدت سته که څه هم ديوکال ترعليحده اوسيدو وروسته يې طلاۃ ورکړی وي:

سوال: (۱۰۸۷) کمه ښځه چي دميړه څخه راغلي وي او دخپل مور اوپلار کره يې يو کال تيرسوی وي اواوس دهغې ميړه هغې ته طلاق ورکړي نو په دي صورت کي پرهغي ښځي

---

(۱) سورة الأحزاب: ۲. ظفير

(۲) اما نكاح منكوحة الغير ومعتدته الخ فلم يقل أحد بجوازه فلم ينعقد اصلا (شامي باب العدة ج۲ ص۸۲۵ ط. س. ج۳ ص۵۱۲). ظفير

(۳) سورة الأحزاب: ركوع: ۲. ظفير

(۴) تحيض لطلاق الخ بعد الدخول حقيقة او حكما الخ ثلاث حيض كوامل الخ والعدة في من لم تحض لصغر او كبر او بلغت بالسن لم تحض الخ ثلاثة أشهر بالأهلة لو في الغرة وإلا فبالأيام (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۲۵ ط. س. ج۳ ص۵۰۴). ظفير

عدت سته او که نه؟

جواب: که خلوت یا صحبت سوی وي نو عدت لازم دی. ([1])

په لاندي لیکل سوو صورتونوکی عدت: **سوال**: (۱۰۸۸) (۱) دکمي ښځي چي ماشوم پیدا سي او څلور ورځي وروسته دهغي میړه مړ سي دهغي عدت څومره دی؟

(۲) دیوه سړي او ښځي تر مینځ جدایی راغله په داسي ډول چي ښځه دپلار کورته ولاړه یو کال وروسته میړه مړ سو، په دي موده کي دهغي میړه دهغي کورته نه ورغی نو پردي ښځه باندي عدت سته او که نه؟

(۳) دنابالغي ښځي میړه مړ سو نو عدتورباندي سته او که نه؟

(۴) یوه ښځه دمیړه سره دجنګ کولو وروسته دپلار کورته راغله هلته یي پنځه کاله تیر سوه بیا یی طلاق ورکي پر هغي باندي عدت سته او که نه؟

جواب: (۱ – ۲) په لومړیو دوو صورتونو کي دهغي ښځي عدت څلور میاشتي او لس ورځي دی ([2]).

(۳) او په دریم صورت کي هم عدت څلور میاشتي او لس ورځي دی. ([3])

(۴) په څلورم صورت کي که هغه ښځه مدخوله وه یا خلوت ورسره سوی وو نو دهغي عدت دری حیضه دی که حیض ورتلی او که نه ورته راتلی نو دری میاشتي. ([4])

دنامرد پرمطلقه عدت سته: **سوال**: (۱۰۸۹) زید نامرد دی هغه غواړي چي خپلي ښځي هندي ته طلاق ورکړي او هنده هم طلاق غواړي وروسته ترطلاق دبلي نکاح لپاره هنده عدت ته ضرورت لري او که نه؟

جواب: که خلوت سوی وي اګر که صحبت نه وي سوی نو پرهنده باندي دطلاق عدت لازم دی، او دطلاق عدت دهغي ښځي لپاره چي هغي ته حیض ورځي دری حیضه دی نو هنده چي دطلاق څخه وروسته عدت تیر کړي بیا بله نکاح کولای سي، کما في الدر المختار باب المهر والخلوة الخ کالوطی الخ ولو کان الزوج مجبوبا او عنینا او خصیا الخ ([5]).

([1]) وسبب وجوبها عقد النكاح المتاكد بالتسليم وماجرى مجراه من موت او خلوة أي صحيحة (ايضا ج۲ ص۸۲۴، ط. س. ج۳ ص۵۰۴). ظفير

([2]) والعدة للموت اربعة اشهر بالأهلة لو في الغرة كما مر وعشر من الأيام بشرط بقاء النكاح صحيحا إلى الموت مطلقا وطئت او لا ولو صغيرة (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵. ط. س. ج۳ ص۵۱۰). ظفير

([3]) والعدة للموت اربعة اشهر الخ وعشر الخ ولو صغيرة (ايضا ط. س. ج۳ ص ۵۱۰). ظفير

([4]) وسبب وجوبها عقد النكاح المتاكد بالتسليم وما جرى مجراه من موت أوخلوة الخ (ايضا ج۲ ص۸۲۴. ط. س. ج۳ ص۵۵۴). ظفير

([5]) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب المهر ج۲ ص۴۲۸، ط.س. ج۳ ص ۱۱۴. ظفير

په عدت کی دښځي لپاره ښکلا او سینګار صحیح نه دي: سوال: (۱۰۹۰) یوه کونډه دعدت په حالت کي سینګار او زینت کوي بلکه په ډیره لوړه کچه سره او ورڅخه منعه کیږي هم نه او برملا دیوه ځای څخه بل ځای ته ځي آیا دداسي ښځی نکاح تر عدت مخکي کیدی سي؟

جواب: په عدت کي دننه نکاح کول باطل دي او ښځي ته دعدت په ورځو کي چي څلور میاشتي اولس ورځي دي (۱) زیب او زینت کول او رنګه جامي اغوستل لکه سرې اوژیړي او زر او وریښمیني جامي او خوشبويي او نور دا ډول شیان استعمالول جائز نه دي په عالمکري کي دي: على المبتولة والمتوفى عنها زوجها إذا كانت بالغة مسلمة الحداد في عدتها (۲) اوپه حدیث کي دحضرت عائشي رضي الله عنها څخه روایت دی: أن النبی ﷺ قال: لا يحل لإمرأة تؤمن بالله واليوم الأخر أن تحد على ميت فوق ثلث إلا على زوج اربعة أشهر وعشرا (۳) او هغي ته دعدت په ځای کي اوسیدل لازم دي اوکه دیو ضروري کار لپاره دبهر وتلو ضرورت وو نو په ورځ کي یا دشپي په یوه برخه کي وتل صحیح دي په عالمګیري کي دي: المتوفى عنها زوجها تخرج نهارا وبعض الليل ولا تبيت في غير منزلها (۴) اوپه عدت کي دننه نکاح کول صحیح نه دي.

پنځه کاله دجلا جلا اوسیدلو سره سره به هم وروسته دخلوت څخه عدت تیروي: سوال: (۱۰۹۱) یوه انجلۍ چي دهغي عمر اته کاله وو دهغي پلار په خپله خوښه دیوه سړي سره دهغي نکاح کړي وه ددي څخه وروسته هغه تر یوه کال لږ څه کمه موده دخسرګنۍ کره واوسیده بیا په یو وجه دوالدینو کره راغله اوس تقریبا پنځه کلونه وسول چي هغه بیرته خسرګنۍ ته نه ده تللي او اوس دزوجینو تر مینځ دمخالفت له امله دهغي میړه هغي ته طلاق ورکی او دځان څخه یې بیله کړه ایا ددي طلاقي سوي انجلۍ ددویمي نکاح لپاره شرعًا پرهغي باندي عدت سته؟ که وي نو څومره به وي؟

جواب: که میړه دهغي سره وطی یا خلوت کړی وي نو عدت پرهغي لازم دی که دهغي حیض راځي نو دهغي عدت دری حیضه دی اوکه تر اوسه دهغي حیض نه وي راغلی نو دهغي عدت دری میاشتي دی اوکه دهغي سره وطي او خلوت نه وي سوی نو هیڅ عدت

(۱) أما نكاح منكوحة الغير ومعتدته الخ لم يقل أحد بجوازه فلم ينعقد اصلا (رد المحتار باب العدة مطلب في النكاح الفاسد والباطل ج۲ ص۸۳۵ ط. س. ج۳ ص۵۱۶). ظفير

(۲) عالمگيري مصري الباب الرابع عشر في الحداد ص۴۷۶ ج۳ ط. ماجديه ج۳ ص۵۳۳. ظفير

(۳) مشكوة عن البخاري ومسلم باب العدة ص۲۸۸. ظفير

(۴) عالمگيري الباب الرابع عشر في الحداد ج۲ ص۴۷۷، ط. ماجدية ج۲ ص۵۳۵. ظفير

لازم نه دی (۱) کما قال الله تعالی: ثم طلقتموهن من قبل أن تمسوهن فما لکم علیهن من عدة تعتدونها فمتعوهن وسرحوهن سراحًا جمیلاً. (۲)

دعدت په ورځو کې چې کمه ښځه دزنا څخه حامله وي دهغې عدت دحمل وضعه ده: **سوال:** (۱۰۹۲) یوې ښځې دطلاق دعدت په اوږدو کې دیوه سړي سره زنا وکړه دچا سره چې دي دعدت دتیریدو وروسته نکاح کول غوښتل خو دزنا څخه هغه حامله سوه ښځه اوسړی دواړه په دې خبره اقرار کوونکي یقین لرونکي او یقین ورکوونکي دي چې حمل دطلاق ورکوونکي نه دی بلکه زموږ ددواړو دفعل څخه نطفې قرار نیولی دی اوس ښځې ته دطلاق دعدت دپوره کولو څخه وروسته دهغه سړي سره نکاح کول ښایي اوکه دحمل تر وضعې وروسته؟ او ماشوم به شرعًا دچا دنسب څخه ګڼل کیږي او دابښه ځرګنده ده چې ښځې ته طلاق ورکوونکی میړه دمردانیې قوت څخه بې برخې وو، چې ددې وجهې څخه مجبورا هغه ښځې ته طلاق ورکی په همدې بنسټ باندې ښځه غواړي چې که دحمل تر وضعې مخکې یو صورت دنکاح کولو وي نو زما پرده به وسي ددې جواب مهرباني وکړئ لږ ژر راکړئ!

جواب: ددې مطلقې عدت په دې صورت کې وضعه دحمل ده دحمل تروضعې وروسته ددویم سړي سره نکاح صحیح کیږي دحمل تر وضعې مخکې دویمه نکاح صحیح نه ده او دطلاق دوخت څخه په دوو کلو کې دننه که ماشوم وزیږیدی نو اګر که بائن طلاق وي یا درې طلاقه وي ددې ماشوم نسب داول میړه څخه ثابتیږي ددعوې کولو څخه پرته: کما یثبت بلا دعوة احتیاطًا في مبتوتة جائت به لأقل منها من وقت الطلاق الخ ولم تقر بمضی عدة الخ درمختار ملخصا. (۳)

کله چې یې طلاق ورکړی وو دهغه وخته څخه عدت پیل سوه داول لیک ورکولو دوخت څخه عدت نه ده پیل سوی: **سوال:** (۱۰۹۳) زید دداسې ښځې سره نکاح وکړه چې دهغې یو بل میړه دمخکې څخه موجود وو دنکاح کولو څخه وروسته لومړنی دعویدار سو منکوحه دلومړي میړه کورته دتللو څخه منډې وهې په داسې حالت کې چې کله ددواړو میړونو تر مینځ جنجال پیل سو نو کلیوال مجبور سوه ددې جنجال درفع کیدو لپاره یې دلومړي

---

(۱) رجل تزوج امرأة نکاحا جائزا فطلقها بعد الدخول او بعد الخلوة الصحیحة کان علیها العدة کذا في فتاوی قاضي خان الخ فمن تحیض فعدتها ثلثة اقراء الخ والعدة لمن لم تحض لصغر او کبر او بلغت بالسن ولم تحض ثلثة أشهر کذا في النقایة (عالمګیري کشوري باب العدة ج۲ ص۵۴۲ – ۵۴۳. ط ماجدیه ج۱ ص۵۲۲). ظفیر

(۲) سورة الأحزاب رکوع : ۶. ظفیر

(۳) الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی ثبوت النسب ج۲ ص۸۵۸ ط. س. ج۳ ص۱ ۵۴. ظفیر

میره څخه طلاق واخستی او په طلاقنامه کي لاندي لیکل سوی مضمون دڅو شاهدانو په وړاندي ولیکل سو. مضمون دا دی: (ما خپلي ښځي ته طلاق ورکړی دی چي دهغه شپږ میاشتي وتلي دي اوس زه هیڅ دعوه نه لرم. تاریخ ۱۵ فروري کال ۱۹۱۹م) واقعیت داسي دی چي په اصل کي طلاقنامه شپږ میاشتي مخکي لکه څنګه چي پردي کاغذ باندي څرګنده سوه نه ده ورکړل سوي اوس دطلاق ورکولو څخه وروسته ښځي ته دعدت ورځي پوره کول ښایی اوکه نه؟ او هغه مخکي سوي نکاح چي دطلاقنامي دلیکلو څخه څو ورځي مخکي تړل سویده صحیح ګڼل کیږي او که نه؟

جواب: طلاق هغه وخت واقع سو چي کله میره طلاق ورکړی وی نوکه یی شپږ میاشتي مخکي طلاق نه وو ورکړی او دا یي غلط لیکلي وي نو اوس طلاق واقع سو او عدت تردي وروسته دری حیضه تیرول په کار دي ترهغه وروسته دي دویمه نکاح وکړل سي ترطلاق او عدت له مخه چي کمه نکاح سویده هغه صحیح نه سوه. (١)

<u>په عدت کي به دورځو شمېر په قمري حساب وي اوکه په کم؟</u> سوال: (١٠٩۴) په بهشتي زیور او غایة الأوطار کي دي چي دصغیري او آیسي او بالغي غیر حائضي دطلاق او دوفات دعدت شمیر که دطلاق یا وفات په اول تاریخ کي واقع سوی وي نو دهري میاشتي حساب به په سپوږمیز (قمري) میاشتو سره وي او که دمیاشتي په مینځ کي واقع سوي وي نو دهري میاشتي حساب به دیرش ورځي وي، انتهی. دا ډول شمیرنه صحیح ده اوکه نه؟

جواب: په همدي باندي عمل کول په کاردي: قال في ردالمحتار فی المحیط إذا إتفق عدة الطلاق والموت في غرة الشهر اعتبرت الشهور بالأهلة وإن نقضت عن العدد وإن اتفق في وسط الشهر فعند الإمام اعتبر بالأيام فتعتد في الطلاق بتسعين يوما. (٢)

<u>دخلعي عدت</u>: **سوال**: (١٠٩۵) (١) دخلعي عدت دحنفیانو په نزد څومره دی؟ (٢) دطلاق دعدت په مینځ کي که په وچ زور سره نکاح وکړي نو دولي او قاضي او دشاهد او حاضرینو په نکاح کي څه فتور راځي او دنکاح دتجدید ضرورت سته اوکه نه؟ (٣) که یو څوك ددا ډول نکاح مانع سي او دا کار دشریعت مخالف وګڼي او ددي مجلسه ولاړ سي نو هغه عند الله اجر تر لاسه کولای سي اوکه نه؟

جواب: خلعه دحنفیانو په نزد بائن طلاق دی نو دهـغي عدت دطلاق دعدت غوندي دری

---

(١) وأما نكاح منكوحة الغير ومعتدته فلم يقل أحد بجوازه فلم ينعقد اصلا (رد المحتار باب العدة ج٢ ص٨٣۵ ط. س. ج٣ ص۵١٢). ظفير

(٢) ايضا، ج٢ ص٨٢٩ ط. س. ج٣ ص۵٠٩. ظفير

حیضه دي دحائضي لپاره، او دری میاشتي دي دغیر حائضي لپاره په درمختار کي دي: وحکمه أن الواقع به الخ طلاق بائن الخ [۱] (۲) په عدت کي دننه دبل سړي سره نکاح کول باطل دي [۲] او نکاح کوونکی او دهغی مرستندویان ټول فاسقان اوګنهګار دي توبه دي وکړي لیکن دهغوی په نکاح کي هیڅ فتور او خلل نه راځي ځکه چي دنکاح ماتیدل دهغه په مرتد کیدو باندي مرتبیږي او دا ارتداد نه دی (۳) دا سړی داجر او ثواب ښتن دی، ځکه ده دمنکر څخه انکار وکی.

دنامرد پرطلاقه سوی ښځه باندي عدت: **سوال**: (۱۰۹۲) دیوي ښځي میړه دنکاح څخه وروسته اوه کاله کیږي چي تللی وو ښځه یی پرې ایښي وه او هیڅ درك یې نه وو اوس یې په اجمیر کي درك معلوم سو هغه چي کورته راوستل سو کله چي دښځي په اړه پوښتنه ورڅخه وسوه ده جواب ورکی چي زه دښځي قابل نه یم او دا هم دښځي څخه معلومه سوه چي هیڅکله یی هم صحبت نه دی کړی ذکر سوي میړه دڅلورو شاهدانو په مخ کي ښځي ته طلاق ورکی ددي څخه معلومه سوه چي ښځه حامله نه ده، دطلاق څخه یوه میاشت وروسته دذکر سوي ښځي نکاح دبل سړي سره وسوه دحیض ورځي دپخوا په شان رواني دي دویمه نکاح چي دذکر سوي ښځي وسوه هغه شرعا جائزه ده اوکه نه؟ او اوس ذکر سوي ښځي ته دعدت ورځي پوره کول په کار دي اوکه نه؟

جواب: ذکر سوي نکاح چي دطلاق څخه یوه میاشت وروسته وسوه ناجائزه او باطله ده ترعدت وروسته نکاح صحیح کیږي او دطلاق عدت دری حیضه ده دا ښځه دي ددویم میړه څخه بیله کړل سي چي کله دری حیضه پوره کړي بیا دي نکاح وتړل سي. [۳]

کمه منکوحه چي دزاني سره دځو کلونو راهیسي وي ترطلاق وروسته پرهغي عدت سته اوکه نه؟ **سوال**: (۱۰۹۷) یوي ښځي خپل میړه پرېښودی او دبل چا سره دیاراني په ډول ولاړه دي یار هغه دځان سره دری څلور کاله وساتله، او په دي هڅو کي وو چي میړه دي ته طلاق ورکړي ترڅو زه ددي ښځي سره نکاح وکړم آخر یي میړه هغي ته طلاق ورکی نو آیا دا مطلقه ښځه عدت تیره کړي او که نه؟ او دعدت دتیرولو په وخت کي دا شبهه پیدا

---

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الخلع ج۲ ص۷۷۰. ط. س. ج۳ ص۴۴. ظفیر

(۲) أما نکاح منکوحة الغیر ومعتدته الخ فلم یقل أحد بجوازه فلم ینعقد اصلا (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵. ط. س. ج۳ ص۵۱۲). ظفیر

(۳) وخلوة المجبوب خلوة صحیحة عند ابي حنیفة وخلوة العنین والخصي خلوة صحیحة کذا في الذخیرة (عالمگیري کشوري باب المهر فصل ثاني ج۲ ص۳۱۵. ط. ماجدیه ج۱ ص ۳۵۵) وأما نکاح منکوحة الغیر ومعتدته الخ فلم یقل أحد بجوازه (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵. ط. س. ج۳ ص۵۱۲). ظفیر

کیږي چي دا ښځه خو دخپل میړه څخه دري ځلور کاله بیله اوسیدلی ده او په دي ټوله موده کي میړه دهغي سره وطی نه دي کړي او عدت په شرع کي درحم داستبراء لپاره مقررسوی ده اوپه دي صورت کي خو استبراء حاصله ده؟
جواب: دا ښځه چي کله دخپل میړه دلوري موطوئه ده یا یی خلوت صحیحه ورسره سوی وي نو عدت پرهغي باندي لازمه ده ځکه چي عدت په اصل کي دنکاح دنعمت دفوت کیدو په وجه ده او دنکاح پرتللو باندي دغم اظهار دی همدا وجه ده چي یوازي په خلوت سره هم عدت لازمیږي (١) چي هلته په ځینو وختونو کي دنکاح دحرمت دفوتیدو څخه پرته بل هیڅ شی نه وي. فقط
دکونډې ښځي نکاح دحمل تر وضعي مخکي جائزه نه ده: **سوال**: (١٠٩٨) دکونډي ښځي ددوو میاشتو حمل دی نکاح یې صحیح ده اوکه نه؟ اوکه دحمل تر وضعي وروسته نکاح صحیح ده؟
جواب: دهغي نکاح دحمل تر وضعي مخکي صحیح نه ده دحمل له وضعي څخه وروسته نکاح کول ورته په کار دي. (٢)
په عدت کي دساتلو په نیت سره هم نکاح جائز نه ده: **سوال**: (١٠٩٩) که دیوي کونډي نکاح په عدت کي دننه په دي فکر وکړل سي چي تر عدته پوري څوك دا خطا نه کړي یا بله نکاح ورباندي ونه کړي یا صحبت ورسره ونه کړي نو دا نکاح صحیح ده ادکه نه؟
جواب: په عدت کي دننه په هیڅ ډول او په هیڅ فکر سره نکاح کول صحیح نه دي، دا نکاح بالکل باطله ده او داسي کوونکی فاسق او عاصي دی. (٣)
ښځه چي هرچیري اوسیدله که څه هم هغه یې دمیړه کور نه وو هلته دي عدت تیره کړي:
سوال: (١١٠٠) کمه ښځه چي دخپل پلار یا دبل چا په کورکي اوسیږي دمیړه سره یا بي له میړه، او دمیړه په خوښه یا دهغه دخوښي پرته کله چي دهغي میړه مړ سي نو هغي ته هلته عدت تیرول په کار دي چي چیري اوسیږي اوکه دمیړه کورته ولاړه سي اوکه ددفن څخه مخکي یا وروسته هغه دمیړه کور ته ولاړه سي نو هغه عدت چیري پوره کړي آیا دمیړه په کورکي اوکه چیري چي اوسیدله هلته؟

---

(١) وسبب وجوبها عقد النكاح المتاكد بالتسليم وما جرى مجراه من موت او خلوة أي صحيحة (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج٢ ص٨٢٤. ط. س. ج٣ ٥١٢). ظفير
(٢) وليس للمعتدة بالحمل مدة سواء ولدت بعد الطلاق او الموت بيوم او اقل الخ وشرط انقضاء هذه العدة أن يكون ما وضعت قد استبان خلقه (عالمگيري كشوري باب العدة ج٢ ص٥٤٥ ط ماجديه ج١ ص ٥٢٨). ظفير
(٣) اما نكاح منكوحة الغير ومعتدته الخ فلم يقل احد بجوازه فلم ينعقد اصلا (رد المحتار باب المهر ج٢ ص٤٨٢. ط. س. ج٣ ص١٣٢). ظفير

جواب: په درمختارکي دي: وتعتدان أی معتدة طلاق وموت في بيت وجبت فيه الخ (درمختار) هو ما يضاف اليهما بالسكنى قبل الفرقة ولو غير بيت الزوج الخ [1] شامي. ددي حاصل دادی چي په کم کور کي چي ښځه ديخوا ځخه اوسيدله اګرکه هغه دميړه کور نه وو عدت دي په هغه کورکي پوره کړي يعني اګرکه ميړه هلته نه وو لکه څنګه چي دمن بيتها په شرح کي شامي ليکلي دي: قوله من بيتها متعلق بقوله ولا تخرج والمراد به ما يضاف إليهما بالسكنى حال وقوع الفرقة والموت بدايه سواء كان مملوكا للزوج او غيره حتى لو كان غائبا وهی في دار باجرة قادر على دفعها فليس لها أن تخرج الخ. [2]

<u>پرنابالغې مطلقې باندې هم تر خولت وروسته عدت سته</u>: **سوال**: (۱۱۰۱) (۱) بالغ زيد تر را ودولو مخکي نابالغي هندي ته طلاق ورکی په دي صورت کي پرهنده نابالغه باندي دطلاق عدت واجب دی او که نه؟

(۲) هنده نابالغه دميره سره اوسيده خو هغه دصحبت قابله نه وه نو په دي صورت کي به دطلاق عدت وي اوكه نه؟

جواب: بالغ ميړه که خپلي نابالغي ښځي ته تر خلوت مخکي طلاق ورکی نو پرنابالغه باندي عدت لازم نه دی، قال الله تعالى: ثم طلقتموهن من قبل أن تمسوهن فما لكم عليهن من عدة تعتدونها، الآية. [3]

(۲) په خلوت کيدلو سره عدت لازميږي اګرکه صحبت نه وي سوی. كذا صرح به في الشامي. [4]

<u>ميره اقرار وکی چي شپږ مياشتي مخکي مي طلاق ورکی نو عدت دهغه وخته څخه شميرل کيږي</u>: **سوال**: (۱۱۰۲) که يو سړی دخلګو ديوه ټولګی په مخ کي اقرار وکی چي شپږ مياشتي مخکي مي طلاق ورکی نو په دي صورت کي به عدت داقرار دوخته څخه شميرل کيږي اوكه دشپږو تيرو سوو مياشتو څخه ؟

جواب: که هغه په حقيقت کي شپږ مياشتي مخـکي په تکلم سره طلاق نه وي ورکړی نو

---

[1] رد المحتار فصل في الحداد ج۲ ص۸۵۴. ط. س. ج۳ ص۵۳۲. ظفير

[2] رد المحتار فصل في الحداد ج۲ ص۸۵۳. ط. س. ج۳ ص۵۳۲. ظفير

[3] سورة الأحزاب. ركوع ۶. ظفير

[4] وسبب وجوبها عقد النكاح المتاكد بالتسليم وما جرى مجراه من موت او خلوة (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۲۴ ط. س. ج۳ ص۵۰۳) والخلوة كالوطئ فيما يجئ أی من الأحكام (ايضا باب المهر ج۲ ص۴۲۵. ط. س. ج۳ ص۱۱۴). ظفير

دی به په دي اقرار کي کاذب وي اوطلاق به في الحال واقع سي عدت هم ددي وخته يعني دطلاق دوقوع دوخته څخه شمارل کيږي: لأن الإنشاء في الماضي انشاء في الحال درمختار، ولا يمکن تصحيحه إخبارا لکذبه الخ شامي ([1]) اوکه په حقيقت کي ميړه تر دي شپږ مياشتي مخکي طلاق ورکړی وي نو عدت دهغه وخت څخه شميرل کيږي لنډه دا چي عدت دطلاق دوقوع دوخت څخه شميرل کيږي. ([2])

آيا دکرايي په کور کی عدت تيرول ضروري دي؟ سوال: (١١٠٣) يوه ښځه چي ميړه يي مړ سوی دی دعدت لپاره دخپلو والدينو کورته ځي ځکه چي دهغي ميړه دکرايي په کورکي اوسيدی او ښځه مسکينه ده دخوراك څيښاك وس هم نه لري، آيا دا صحيح ده؟

جواب: که ښځه دهغه کور کرايه ورکولای سي او دا ددي وس او قدرت لري نو په عدت کي بل کورته تلل صحيح نه دي. (اوکه ددي وس نه لري نو بيا بل کور ته تللای سي ([3])، ظفير).

په عدت کی که ښځه دزنا څخه حامله سي نو دهغې عدت به وضع دحمل وي: سوال: (١١٠۴) يوه سړي خپلي ښځي حسنو نومي ته طلاق ورکی چي کله يې طلاق ورکوی په هغه وخت کي دا حامله نه وه دعدت په زمانه کي هغي زنا وکړه او دهغي زنا څخه حامله سوه نو اوس به دهغي عدت څه ډول وي؟ او حسنو نومي ښځي اوس ديوه بل سړي قاسم نومي سره نکاح کول غواړي دا جواز لري او که نه؟

جواب: په درمختار او شامي کي دي چي که په عدت کي مطلقه دزنا څخه حامله سوه نو دهغي عدت وضع دحمل ده ([4]) واعلم أن المعتدة لو حملت في عدتها ذکر الکرخي أن عدتها وضع الحمل ويفصل والذي ذکر محمد أن هذا في عدة الطلاق الخ شامي ([5]) نو دماشوم دپيدا کيدو څخه وروسته به يې دقاسم نومي سره نکاح جائزه وي او ترهغه دمخه جائزه نه ده.

مطلقه دعدت تر تيريدو وروسته نکاح کولای سي: سوال: (١١٠٥) يوي ښځي ته دهغي ميړه

([1]) ردالمحتار. ظفير

([2])ابتداء العدة في الطلاق عقب الطلاق (عالمگيري کشوري باب العدة ج٢ص۵۴٨. ط،ماجديه ج١ص۵٣١). ظ

([3]) وتعتدان معتدة طلاق وموت في بيت وجبت فيه الخ إلا أن تخرج وينهدم المنزل الخ او لا تجد کراء البيت ونحو ذلك من الضرورات فتخرج لأقرب موضع اليه (درمختار) قوله لا تجد الخ أفاد انها لو قدرت عليه لزمها مالها (ردالمحتار باب الحداد ج٢ ص٨۵۴. ط. س. ج٣ ص۵٣٢). ظفير

([4]) فإذا حبلت في العدة تنقضي بوضعه سواء کان من المطلق او من زنا او من نکاح فاسد إذا ولدته بعد المتارکة لا قبلها کما قدمناه (رد المحتار باب العدة ج٢ ص ٨٣. ط. س. ج٣ ص۵١٩). ظفير

([5]) أيضا. ج٣ ص٨٣١ ط. س. ج٣ ص۵١١. ظفير

ځلور کاله کيږي چي طلاق ورکړی وو اوس ښځه نکاح کول غواړي نو جواز لري او که نه؟

جواب: اوس دهغي نکاح صحيح ده خامخا دي وکړي دا ډيره ښه خبره ده.

دعدت په زمانه کی نکاح باطله ده او دعدت څخه وروسته صحيح ده: **سوال**: (۱۱۰۲) زيد مړ سو دوفات دعدت دتيرولو څخه مخکي دهغه ښځي دويمه نکاح وکړه کله چي دزيد عدت تيره سوه په هغه وخت کي ښځي دريمه نکاح وکړه وروستنی نکاح صحيح سوه او که نه؟

جواب: کمه نکاح چي په عدت کي سوي وي هغه باطله وي نو وروستنۍ نکاح صحيح ده. (۱)

په درو طلاقو باندي دطلاقي سوي ښځي عدت: **سوال**: (۱۱۰۷) کمي ښځي ته چي په يوه مجلس کي دهغي ميړه دری طلاقه ورکړي نو دهغي مطلقي عدت په څومره موده وي؟

جواب: دری حيضه (۲). فقط

دنامرد پر ښځه دخلوت څخه وروسته عدت لازمه ده: **سوال**: (۱۱۰۸) ديوي ښځي ميړه چي نامرد دی خپلي ښځي ته يی طلاق ورکی ښځه دويمه نکاح کول غواړي په دي صورت کي پردي ښځه عدت لازمه ده او که نه؟

جواب: که دنامرد ميړه سره خلوت سوی وي او ترهغه وروسته يی طلاق ورکړی وي نو عدت لازمه ده په عدت کي دننه دبل چا سره نکاح کول صحيح نه دي: قال في الدر المختار والخلوة الخ کالوطئ الخ ولو کان الزوج مجبوبا او عنينا الخ. (۳)

دمعتدي واده ته ورتل صحيح نه دي: **سوال**: (۱۱۰۹) دهغي ښځه چي ميړه يی مړ سوی وي په عدت کي دخپلو ورونو يا والدينو کورته ديو واده يا بل پروګرام لپاره دورځي يا دشپي په يوه برخه کي تلل او بيرته په شپه کي خپل کور ته راتلل جائز دي او که نه؟

جواب: هغي ښځي ته چي ميړه يی وفات وي په عدت کي دورځي يا دشپي په يوه برخه کي چيری دتللو اجازه چي فقهاوو ورکړي ده هغه دنفقي يا بل دا ډول ضرورت په وجهه يې ورکړيده که دا ضرورت نه وو نو بيا دا لکه مطلقه داسي ده چي په عدت کي دهغي

---

(۱) اما نکاح منکوحة الغير ومعتدته (إلى قوله) فلم يقل احد بجوازه فلم ينعقد اصلا (رد المحتار باب المهر ج۲ ص ۴۸۲ ط. س. ج۳ ص۱۳۲). ظفير

(۲) وهی (أی المعتدة) في حق حرة تحيض لطلاق او فسخ بعد الدخول حقيقة او حكما ثلاث حيض كوامل (الدر المختار على هامش ردالمحتار ج۲ ص ۸۲۵ باب العدة ط. س. ج۳ ص۵۰۴). ظفير

(۳) الدر المختار على هامش الطحطاوي باب المهر ج۲ ص۵۳ – ۵۴. ظفير

وتل او یوځای تلل صحیح نه دی لکه څنګه چي په درمختارکي دي: حتی لو کان عندها کفایتها صارت کالمطلقة فلا یحل لها الخروج (۱) فتح، او همدا ډول په شامي کي دفتح القدیر څخه منقول دي نو دهغي ښځي چي میړه یی مړ وي دپلار یا ورور کورته په واده یا بل پروګرام کي دورځي تلل هم صحیح نه دي.

پرمیړه باندي عدت نسته: **سوال**: (۱۱۱۰) زما دښځي دمرګ څخه (**۳۳**) ورځي وروسته زما اخبني دخپلي لورنکاح زما سره وکړه آیا ماته دښځو په ډول دعدت تیرولو انتظار کول په کار وو اوکه نه؟

جواب: په سړی باندی هیڅ عده نسته، وروسته دوفات دښځی څخه ددی دخور، وریری او خورزی سره فوراً نکاح کولی سی اوصحیح (۲) ده. فقط

دشیدو ورکوونکی ښځی عده هم دری حیضه دی: **سوال**: (۱۱۱۱) یوی ښځی ته ددی خاوند طلاق ورکی او دښځی په غیږه کی بچی شیدی خوړونکی موجود دی اوهغه ددی شیدی چښی، نوددی وجه څخه دی ښځی ته دشیدو ورکولو په ورځو کی حیض نه راځی بلکی دوه کاله وروسته چی بچی دشیدو څخه پریکوی په دی وخت کی یی حیض راځی، په دی وخت کي نه ښځه حامله ده نه آیسه ده ، نو په دی صورت کی عده ددی ښځی به بالحیض وی اوکه نه بالاشهر اونکاح به یی کله صحیح وی؟

جواب: قال فی الدرالمختار وهی فی حق حرة تحیض الخ ثلثة حیض کوامل الخ (۳)، نو معلومه سوه چی په دی صورت کی عده دذکر سوی مسماة دری حیضه دی ترڅو پوری چی یی دری حیض نه وی تیر کړی نو نکاح یی صحیح نه ده.

دچا عده چی په وضع دحمل سره دی نوکه چیری په دوا سره حمل وغورځوی نو عده به یی پوره سی اوکه نه؟ **سوال**: (۱۱۱۲) هغه مطلقه ښځه چی دهغې عده وضع دحمل ده نوکه دغه دخپلی مودی دحمل دپوره کولو څخه مخکی حمل خپل په دوا یاپه بله یوه ذریعه سره ساقط کړی نو ددی عده به پوره سی اوکه نه؟

جواب: که چیري حامله مطلقه په یو تدبیر اوچل سره خپل حمل ساقط کړی نوکه چیري ددی حمل بعض اعضاء ښکاره سوی وه لکه لاس، پښه وغیره نو بیا عده ددی پوره کیږی (۴). وسقط ظهر بعض خلقه کید او رجل الخ ولد الخ وتنقضی به العدة الخ (۵). در مختار. فقط

---

(۱) الدر المختار علی هامش الطحطاوي فصل في الحداد ج۲ ص۲۳۰. ظفیر

(۲) واصطلاحا تربص یلزم المراة (ایضا ج۲ ص۲۱۴ باب العدة). ظفیر

(۳) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص **۸۲۵**. ط. س. ج۳ ص **۵۰۴**. ظفیر

(۴) واذا اسقطت سقطا ان استبان بعض خلقه انقضت به العدة لانه ولد والا فلا (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص =

دطلاقو په عده کی چی حامله سی نو ددی عده وضع دحمل ده: **سوال**: (۱۱۱۳) چی کمه ښځه دطلاقو په عده کی حامله سی په زنا سره نو ددی عده به څه وی، او دزانی سره چی نکاح مخکی دوضع دحمل څخه وسوه نوهغه صحیح ده اوکه نه؟

جواب: کمه ښځه چی په عده کی په زنا سره حامله سی نو ددی عده به په وضع دحمل سره پوره کیږی، فی ردالمحتار عن الحاوی الزاهدی اذا حبلت المعتدة وولدت تنقضی به العدة سواء کان من المطلق اومن زنا الخ (۱)، دی زانیی چی کمه نکاح وکړه مخکی دوضع دحمل څخه نوهغه بالکل ناجائز سوه ځکه چی هغه نکاح په عده کی وسوه اوپه عده کی نکاح کول باطل دی.

دخاوند په عیسایی کیدلو سره ښځه دنکاح څخه ووتله لیکن پر دی ښځی عده تیرول لازم دی: **سوال**: (۱۱۱۴) زید عیسایی مذهب ته واوښتی نواوس ددی نکاح دهندی مسلمانی سره باقی پاته سوه اوکه نه؟ اوهنده دوهمه نکاح کولی سی اوکه نه؟ اوپر هندی باندی عده سته اوکه نه؟ نوکه چیری وی نو دکله څخه به عده شماریږی آیا دوخت دارتداد دزید څخه اوکه نه دوخت دفسخ دنکاح څخه؟

جواب: فی الدرالمختار وارتداد احدهما فسخ عاجل الخ وفیه وعلیه نفقة العدة الخ وفیه ایضا وهی في حق حرة ولو کتابیة تحت مسلم تحیض لطلاق الخ ولو رجعیا او فسخ بجمیع اسبابه الخ ثلث حیض کوامل الخ قوله: بجمیع اسباب مثل الانفساخ بخیار البلوغ والعتق وعدم الکفاءة وملك احد الزوجین الأخر والردة في بعض الصور الخ شامی جلد ثانی (۲) نومعلومه سوه چی په صورت مسئوله کی هنده دزید دنکاح څخه ووتله اوعده پر هنده باندی لازمه ده، وروسته دعدی څخه دوهمه نکاح کولی سی، او زمانه دعدی به دوخت دارتداد دخاوند څخه شمارل کیږی.

پرمرتدی عده لازمه ده: **سوال**: (۱۱۱۵) که چیري په صورت دپریښوولو داسلام کي دده منکوحه پرده حرامه ده اونکاح دده فسخ وی نو دداسی ښځی دپاره عده ضروری ده شرعًا اوکه نه؟

جواب: عده واجب ده (۳).

= ۸۳۱. ط. س. ج۳ ص ۵۱۲). ظفیر

(۵) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار . ط. س. ج۳ ص ۵۱۲. ظفیر

(۱) ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۳۱. ط. س. ج۳ ص ۵۱۱. ظفیر

(۲) وګوری ردالمحتار باب العده ج۲ ص ۸۲۵. ط. س. ج۳ ص ۵۰۴. ظفیر

(۳) وارتداد احدهما فسخ عاجل فللموطوءة کل مهرها ولغیرها نصفه لو ارتد وعلیه نفقة العدة (درمختار) =

دعدي والا ښځي نكاح باطله ده: **سوال**: (۱۱۱۶) ديوسړي انتقال وسو دده دښځي سره په عده كي دده خسر دوهمه نكاح وكړه، نكاح ويونكي ته معلومه نه وه چي عده پوره سوه اوكه نه؟ بل داچي په دى مجمع كي ټول اكابر موجود وه، اوبعضي خبر هم وه چي ددى عده پوره سوى نه ده، هغوى په دى وخت څه تذكره ونه كړه، راتلونكي ورځ يې وويل چي په عده كي يې نكاح وتړله ، اوس ددى نكاح وسوه اوكه نه؟ اومجلس والا گنهگار سوه اوكه نه؟ اوهمدارنگه دمجلس والاوو نكاح باقي پاته سوه اوكه نه ؟

جواب: كله چي واقعي عده ددى پوره سوى نه وه نوهغه نكاح باطله اوناجائزه ده (١)، اومجلس والا په عقد كي چي هغوى ته علم وو چي عده پوره سوى نه ده اوبيايې څه ونه ويل نو گنهگار اوفاسق دي نو توبه دي وكاږي اوچاته چي علم نه وو، نو هغه گنهگار نه سو اوپه دوى كي نكاح دهيچا ماته نه سوه ځكه چي نكاح په كافر اودمرتد كيدو سره ماتيږي اودا فعل گناه ده كفر او ارتداد نه دى.

دمجذوم ښځه چي دڅو كالو څخه جلاوه نو دطلاقو څخه وروسته پردي باندي هم عده لازمه ده: **سوال**: (۱۱۱۷) يوسړى مجذوم خپلي ښځي ته په طلاق وركولو باندي راضي دى او دغه سړى دپنځلس شپاړلسو كالو څخه په جذام كي اخته دى اوصاحب دفراش دى نو په داسي حالت كي هم ددى سړي ښځي ته دعدى ضرورت به وي؟

جواب: كله چي هغه ښځه مدخوله ده يا ددى سره خلوت سويدى يعنى كه چيري يو وخت هم خلوت ياصحبت سوى وى نو بيا عده وروسته دطلاقو څخه پر دي لازمه ده اوعده دمطلقي كه چيري حيض يې راځي نو دري حيضه دي نو دعدى تيريدلو څخه به مخكي دوهه نكاح نه وى صحيح (٢).

وفات كيدونكي خاوند كه وطي نه وى كړى نو هم عده وفات يې پرښځي ضروري ده: **سوال**: (۱۱۱۸) يوسړى وفات سو اودده ښځه په عمر دشلو كالو ده، ددى مور اوپلار په ۳۵ ورځو كي ددى نكاح ديوبل سړي سره وكړله ليكن دښځي نكاح ثاني په جبر سره كيدل او دمخكي خاوند سره وطي كيدل نه بيانوى يعنى چي وطي يې نه دى كړى او مړ سو،

= قوله وعليه نفقة العدة اى لو مدخولا بها اذا غيرها لاعدة عليها وافاد وجوب العدة سواء ارتد او ارتدت بالحيض او بالاشهر لوصغيرة او آيسة اوبوضع الحمل كمافى البحر (ردالمحتار باب نكاح الكافر ج۲ ص ۵۳۹. ط. س. ج۳ ص ۱۹۳). ظفير

(١) اما نكاح منكوحة الغير ومعتدته (الى قوله) لم يقل احد بجوازه فلم ينعقد اصلا (ردالمحتار باب العدة ج۲ص ۸۳۵. ط. س. ج۳ ص ۵۱۶). ظفير

(٢) وتجب العدت فى الكل اى كل انواع الخلوة احتياط (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب المهر ج۲ ص ۴۷۳. ط. س. ج۳ ص ۱۲۲). ظفير

نو دانکاح ثاني جائز سوه که نه؟ که چيري دبالغي ښځي خاوند بغير دوطي څخه مړسي نو هم عده وفات ضروري ده او که نه؟

جواب: دکمي ښځي خاوند چي مړسي که څه هم هغه وطي نه وي کړي نو بيا هم عده پر دي ښځي څلور مياشتي اولس ورځي واجب دي لکه څه رکم چي الله ﷻ فرمايلي دي، والذين يتوفون منكم ويذرون ازواجًا يتربصن بانفسهن اربعة اشهر وعشرا، الاٰية (۱)، نو داٰيتِ کريمه اطلاق مذکوره موده دعدي پر متوفى عنها زوجها واجبوي که هغه ښځه موطوءة وي او که نه. هكذا في كتب الفقه (۲)، نو هغه نکاح ددي ښځي چي مخکي دپوره کيدو دعدي څخه سوي ده باطله او حرامه او ناجائز ده.

که بيره وي نو عده دخاوند دکور پرځاى دمور او پلار سره تيرول درست دي: **سوال**: (۱۱۱۹) يوه انجلي په (۲۰) دجنوري سنه ۱۹۲۰م کي کونډه سويده چي دخپل خاوند په مکان کي دسکونت کولو له امله ورته بيره دخطري ده، نوکونډي مذکوره ته دخوراك او دچښاك ډير سخت تکليف دى، اوددي خسرګني پردي باندي رنګا رنګ سختي او تکليف اوتشدد کوي وجه داده چي هغه خلګ داغواړي چي وروسته دعدي څخه فوراً دخپلي مرضي موافق دکونډي عقد ثاني وکړي، اوکونډه داغواړي چي دمور اوډپلار په رضا سره عقد ثاني وکړي، نو په حالت مذکوره کي که چيري په ورځو دعده کي مذکوره کونډه دمور اوډپلار کورته راسي اوعده پوره کړي نو کولي سي او که نه؟ ځکه چي هلته علاوه دمعاملاتو مذکوره وو څخه داخطره ده چي که چيري کونډي ددوي درضا موافق دعقد څخه انکار وکړي نو هغوى به يي ضرور وهي اوټکوى به يي چي ددغه سره دځان خطره هم ده اويا داچي کونډه خود کشي ته تياره سي.

جواب: دداسي خطره اودبيري په حالت کي هغه کونډه دخپل مور اوډپلار کور ته راتلي اوعده پوره کولي سي (۳).

کافره ښځه مسلمانه سوه او ددي خاوند مسلمان نه سو نو پردي عده لازمه ده او که نه؟ **سوال**: (۱۱۲۰) يوه کافره ښځه په اسلام کي داخله سوه اوددي خاوند چي کافردى مسلمان نه سو، نو په دوى دواړو کي شرعًا تفريق کيږي؟ او په ښځي باندي عده واجبيږي او که نه؟

---

(۱) سورة البقرة ع ۳۰. ظفير

(۲) والعدة للموت اربعة اشهر وعشر من الايام بشرط بقاء النكاح صحيحا الى الموت مطلقا وطئت اولا ولو صغيرة الخ (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۳۰. ط. س. ج۳ ص ۵۱۰). ظفير

(۳) وتعتد ان اى معتدة طلاق وموت فى بيت وجبت فيه الخ الا ان تخرج اويتهدم المنزل اوتخاف الخ ونحو ذالك من الضرورات فتخرج لاقرب موضع اليه (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۵۴. ط. س. ج۳ ص ۵۳۶). ظفير

اوكه چيري دا ښځه دمسلمانيدو څخه وروسته فوراً ديو مسلمان سره نكاح وكړي نو دا نكاح به صحيح وي اوكه نه؟

جواب: په درمختار كې دي چې: لواسلم احدهما ثمه اي دار الحرب ويلحق بها الخ لم تبن حتى تحيض ثلثًا اوتمضى ثلثة اشهر قبل اسلام الاخر اقامة لشرط الفرقة مقام السبب الخ (۱)، ددى عبارت څخه واضحه سوه چې په دى ملك كې كه چيري خاوند والا ښځه اسلام قبول كړى اوخاوند اسلام قبول نه كړى نو درى مياشتى وروسته به هغه دخپل خاوند څخه بائنه اومطلقه سى، اومخكى يې داويلى دى چې وليست بعدة الخ (۲)، يعنى دادرى حيض دعدى نه دى بلكى داموده قائم مقام دانكار دخاوند ده، اوپه اسلام راوړلو سره بيا په دى كې اختلاف سويدى چې علاوه ددى درو حيضو څخه نوره عده به پردى ښځه لازمه وى اوكه نه؟ دامام صاحب دقاعدى موافق پردى باندى عده نه لازميږى او دمذكوره درى حيضه تيريدلو څخه وروسته نكاح ثانى دى ته حلاله ده اومخكى ددى مودى څخه به نكاح صحيح نه وى. فقط

مسلمانه ښځه چې مرتده سى اوبيا اسلام قبول كړى نو پردى عده سته اوكه نه؟ سوال:

(۱۱۲۱) دزيد ښځه هنده مرتده سوه نو پردى باندى عده سته اوكه نه؟ اونكاح په دى فسخ ده اوكه نه؟ اودوهم سړى ددى سره نكاح كولى سى اوكه نه؟

جواب: په درمختار كې دى، وارتداد احدهما فسخ عاجل الخ (۳)، وفي ردالمحتار وافاد وجوب العدة سواء ارتد او ارتدت الخ (۴)، او بيايې په درمختار كې ليكلى دى چې، وتجبر على الاسلام وعلى تجديد النكاح زجرا لها بمهر يسير كدينار وعليه الفتوىٰ ولوالجيه وافتى مشائخ بلخ بعدم الفرقة بردتها زجراً وتيسيراً الخ (۵)، نو ددى عباراتو څخه دامطلبونه واضح سوه، اول داچې په مرتد كيدو سره داحد الزوجين نكاح فسخ كيږى اوعده پر ښځى باندى لازميږى، اوددرمختار ددوهم روايت څخه دامعلومه سوه چې ښځه كه چيري مرتده سى والعياذ بالله نودابه مجبوريږى پراسلام راوړلو باندى او داولنى خاوند سره به په لږ څه مهر باندى په تجديد دنكاح مجبوريږى، اودبلخ دمشائخو

---

(۱) ايضا باب نكاح الكافر ج۲ ص ۵۳۲ وج۲ ص ۵۳۷. ط. س. ج۳ ص ۱۹۳. ظفير

(۲) ايضا وهل تجب العدة بعد مضى هذه المدة فان كانت المراة حربية فلا لانه لاعدة على الحربية (ردالمحتار باب نكاح الكافر ج۲ ص ۵۳۷. ط. س. ج۳ ص ۱۹۴). ظفير

(۳) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب نكاح الكافر ج۲ ص ۵۳۹. ط. س. ج۳ ص ۱۹۳. ظفير

(۴) ردالمحتار باب ايضا ج۲ ص ۵۳۹. ط. س. ج۳ ص ۱۹۳ - ۱۹۴. ظفير

(۵) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب نكاح الكافر ج۲ ص ۵۴۰. ط. س. ج۳ ص ۱۹۴. ظفير

دفتوىٰ څخه معلومه سوه چې دښځې په مرتد کيدلو سره به دنکاح دفسخ حکم نه سي کيدى، زجراً.

دکونډې عده څلور مياشتې اولس ورځې دي: **سوال:** (۱۱۲۲) يوه ښځه په پنځلسم تاريخ باندى کونډه سوه، نو دى دپنځلسم تاريخ په حساب سره څلور مياشتې اولس ورځې پوره کړې اوخپله نکاح ثاني يې وکړه، بيا دوو څلورو سړيانو په عده کې دوې يا څلور ورځې کمې راوستلې نو داصحيح دى اوکه نه؟

جواب: بې شکه په موجب دروايت دامام اعظم رحمه الله په دې صورت کې په عده کې څه کمې پاته کيږي ځکه چې دامام صاحب په نزد باندې په داسې صورت کې چې په وسط دمياشتې کې کونډه وي نو دورځو دشمير اعتبار دى، يعنې دهرى مياشتې څخه به ديرش ديرش ورځې اخيستل کيږي اولس ورځې اوڅلور مياشتې به يوسل اوديرش ورځې (۱) وي، نوکه چيرې ديوسل او ديرش ورځو څخه په کم کې دى کونډې خپله نکاح وکړه نو هغه نکاح صحيح نه سوه اوبيا دې نکاح وکړي.

دحاملې عده وضع دحمل ده: **سوال:** (۱۱۲۳) يوه ښځه کونډه ده چې ددوو کالو څخه زياته موده تيره سوه چې دى ته حمل باليقين دى، جنين وچ سويدى چې کله تازه کيږي او کله بيا وچ سي نو ددى ښځې عده به څه وي؟

جواب: ددې ښځې عده وضع دحمل ده (۲).

دممتدة الطهر والا ښځې عده: **سوال:** (۱۱۲۴) ديوې ښځې عمر تقريباً (۲۵) کاله دى ليکن دبلوغ اثار لا تراوسه پورى پيدانه سوه نه يې حيض راغى اونه يې دسينې لوړوالى وسو ددې خاوند وايي چې دا دسړي قابله نسې کيدى، نو اوس په يوه طريقې سره ددى ښځې مذکوره دوهمه خور ددى دخاوند په نکاح کې راتللى سي اوکه نه؟ اوکه چيرې ديته طلاق ورکول سي نو ددى عده به درى مياشتې وي اوکه نه؟

جواب: دى ښځې ته دې طلاق ورکړي اودعدى دتيريدلو څخه وروسته ددى دخور سره نکاح کولى سي اوددى عده چې ترڅو پورى سن اياس ته نه وي رسيدلې نو درى حيضه

---

(۱) والعدة للموت اربعة اشهر بالاهلة لو بالغرة کمامر وعشر من الايام (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۳۰. ط. س. ج۳ ص۵۱۰) وقبيله بالاهلة لو فى الغرة والا فبالايام بحر وغيره (درمختار) في المحيط إذا اتفق عدة الطلاق والموت في غرة الشهر اعتبرت الشهور بالأهلية وإن نقصت عن العدد وإن اتفق في وسط الشهر فعند الإمام يعتبر بالأيام فتعتد في الطلاق بتسعين يوما وفي الوفاة بمائة وثلاثين وعندهما يكمل الأول من الأخير وما بينهما بالأهلة الخ (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۲۹، ط.س. ج۳ ص۵۱۰). ظفير

(۲) وفى حق الحامل الخ وضع جميع حملها (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب العدت ج۲ ص ۸۳۱. ط. س. ج۳ ص ۵۱۱). ظفير

دی اوبعضو فقهاؤ دامام مالك په مذهب په وخت دضرورت کی فتویٰ ورکړیده، چی ددوی په نزد عده دممتدة الطهر والا ښځی په نه میاشتو کی پوره کیږی اوپه شامی کی دبحر وغیره څخه نقل دی چی په پوره یوکال کی عده ختمیږی، په درمختار کی دی چی، والعدة فی حق من لم تحض لصغر اوکبر اوبلغت بالسن الخ ولم تحض الخ الشابة الممتدة بالطهر بان حاضت ثم امتد طهرها فتعتد بالحیض الی ان تبلغ سن الایاس ([1])، وفی الشامی قال الزاهدی وقد کان بعض اصحابنا یفتون بقول مالك فی هذه المسئلة للضرورة الخ ([2]). فقط

نوی مسلمانه سوی ښځه چی دهغې کافر خاوند مړ سویدی نو پر دی باندی عده نسته: سوال: (۱۱۲۵) یوه ښځه مسلمانه سوه ددی بیان دی چی زما خاوند مړسویدی چی کافروو، داچی مسلمانه سوه نوهفته وسوه، نو آیا ددی نکاح فی الحال دیو مسلمان سره کیدی سی اوکه نه دری حیضه انتظار به کوی؟

جواب: ددی نوی مسلمانی ښځی نکاح وروسته داسلام څخه فوراً دیو مسلمان سره صحیح ده.

بی پردی ښځی ته هم په عده کی پرده کول په کاردي: سوال: (۱۱۲۶) کونډه ښځه چی دخپل خاوند په وخت کی بی پردی اوسیده، نو په عده کی پردی پرده واجب ده اوکه نه؟

جواب: دی ته پرده کول په کاردی اوپه پرده کی اوسیدل په کاردی اوکونډه ښځه دڅه ضروری کار په وجه سره بل کلی ته یابلی محلی ته که چیري ولاړه سی نو صحیح ده او دشپی به بیرته خپل کورته راځی ([3]).

دطلاقو دانکار کولو څخه وروسته اقرار وکړی نو ددی عده به دکله څخه وی؟ سوال: (۱۱۲۷) دزید ښځه وایي چی ماته زید زبانی طلاق راکړیدی، مگر هغه اقرار نه کوی، خو چی کله ده ته درقم (روپو) طمع ورکول سوه نوهغه په تحریری طلاقو کی لیکل کوی چی ما خو دیته شپږ میاشتی مخکی طلاق ورکړیدی نوددی دعدی تاریخ به دتحریر څخه شروع وی اوکه نه دشپږ میاشتی مخکی څخه ؟

جواب: په درمختارکی دی چی: بخلاف ما لو اقر بطلاقها منذ زمان ماض ([4]) فان الفتویٰ

([1]) ایضا ج۲ ص ۸۲۷ وج۲ ص ۸۲۸. ط. س. ج۳ ص ۵۰۷. ظفیر

([2]) ردالمحتار للشامی باب العدة ج ص ۸۲۹. ط. س. ج۳ ص ۵۰۸. ظفیر

([3]) لا تخرج معتدة وبائن بای فرقة کانت الخ لوحرة من بیتها الخ وتبیت اکثر اللیل فی منزلها الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۵۳. ط. س. ج۳ ص ۵۱۸). ظفیر

([4]) ایضا ج۲ ص ۸۳۹. ط. س. ج۳ ص ۵۲۰. ظفیر

علی انها من وقت الاقرار الخ نومعلومه سوه چی مفتٰی به قول په دې صورت کی دادی چی دوقت داقرار اودتحرير څخه به عده شماريږی احتياطًا.

په عده دوفات کی يی نکاح کړی وه خو شپږ مياشتی وروسته يی جداوالی اختيارکی اوبيايی ددی سره نکاح وکړه نواوس به عده څه وی؟ سوال: (۱۱۲۸) ديوی ښځی په عده دوفات کی صرف يوه مياشت تيره سوی وه چی يوسړی ددی سره نکاح وکړه په وجهی دبی علمی اودجهالت دښځی اودسړی ترشپږو مياشتو پوری ددی سره تعلق وو، بياځو کسان باندی خبر سوه نو هغوی دوی جلا کړه اوسړی يی دښځی دځای څخه وايستی، بيادری ورځی وروسته سړی يومولوی صاحب راوستی اوښځه راضی سوه او مولوی صاحب ددوی نکاح ووېله، اوس دلته دعلماؤ دوی ډلی دی يوه ډله وايي چی عده وفات تيره سوه اواوس ددی نکاح صحيح سوه، اودوهمه ډله وايي چی دتفريق څخه وروسته چی ترکمه پوری مابقی عده تيره سوی نه وی نو نکاح صحيح نه ده که چيري په عده کی يی نکاح وسوه اوتريوې اوږدی مودی پوری ښځه اوخاوند هم بستر وه، برابره خبره ده که هغه عده په مياشتو سره وی اوکه په حيض سره وی نوپه دی موده کی مخکی عده تمامه کيدی سی اوکه نه؟

جواب: په درمختار کی دی چی، واذا وطئت المعتدة بشبهة ولومن المطلق وجبت عدة اخرٰی لتجدد السبب وتداخلتا والمرئی من الحيض وعليها ان تتم العدة الثانية ان تمت الاولٰی الخ وفی الشامی: اعلم أن المرأة إذا وجب عليها عدتان ، فإما أن يكونا من رجلين أو من واحد ففي الثاني لا شك أن العدتين تداخلتا وفي الأول إن كانتا من جنسين كالمتوفی عنها زوجها إذا وطئت بشبهة أو من جنس واحد كالمطلقة إذا تزوجت في عدتها فوطئها الثاني وفرق بينهما تداخلتا عندنا ويكون ما تراه من الحيض محتسبا منهما جميعا وإذا انقضت العدة الأولی ولم تكمل الثانية فعليها إتمام الثانية شامی [۱] ج۲ ص ۷۰۹، ددی عبارت څخه واضح سوه چی په صورت مسئوله کی به دواړه عدې متداخلي وی اوعده دوفات به پوره کړی، که چيري عده ثانيه پوره سوی نه وی نو دا پوره کول په کاردی.

په لاندينی صورت کی به عده دکله څخه وی: سوال: (۱۱۲۹) عبد الرحيم هجرت وکی اوکابل ته ولاړی اويو تحرير يی په تاريخ د۱۲ جولائی سنه ۱۹۲۰م باندی مورِ ته راکول سو چی دهغه خلاصه داده چی که چيري دنن تاريخ څخه تردرو مياشتو پوری زما دطرف

---

[۱] وګوری ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۷ – ۸۳۸. ط. س. ج۳ ص ۵۱۸ مطلب فی وطی المعتدة بشبهة. ظ

څخه څه خط رانغی نوزما ښځه مطلقه ده اودیته ددوهمی نکاح اختیار دی، په دی صورت کی که چیري دعبدالرحیم پرښځه باندی طلاق عائد سی نو ددی عده به دکله څخه شمارل کیږی؟

جواب: په دی صورت کی ددریم جولائی یعنی دورځي دتحریر خط څخه کم وخت چی دری میاشتی پوره سی یعنی دریم اکتوبر سنه ۱۹۲۰م ته به په شرط ددی چی تر دی وخته پوری بل تحریر دعبدالرحیم څخه رانسی نو موافق دشرط په ۱۳\ داکتوبر دده ښځه به مطلقه سی اوددی وخت څخه به عده دطلاق دری حیضه دی ته پوره کول پکار وي که چیري دی ته حیض راځی.

<u>زانیه دزانی سره فوراً نکاح کولی سی اوعده باندی نسته</u>: **سوال**: (۱۱۳۰) زید دهندی سره نکاح وکړه، بیاڅه موده وروسته دهندی خور یی هم په خپل تعلق کی وساتله بیا دهندی خورته زید طلاق ورکی اوازاده یی کړه، نو اوس دهندی خور به دوهمه نکاح وروسته دعدی څخه کوی اوکه نه پر دی عده لازمه نه ده؟

جواب: دخور دهندی سره چی کله زید نکاح نه وه کړی اوبلا نکاح یی ددی سره تعلق ناجائز وساتی اوزنا یی وکړه نو دزید دکور څخه په جداوالی باندی هغه فوراً خپله نکاح کولی سی، اوعده پر دی باندی هیڅ نسته (١).

<u>دمعتدی سره په زناکولو سره پر دی باندی نوی عده نه راځی</u>: **سوال**: (۱۱۳۱) یوسړی دبی علمی په وجه سره دیوی ښځی سره ددی دخاوند دمرګ څخه یوه میاشت وروسته نکاح وکړه ترشپږو میاشتو پوری هم بستر وه، بیا خلګو دښځی اودخاوند په مینځ کی جداوالی وکی اوسړی یی دښځی دځای څخه وایستی بیا یومولوی دری څلور ورځی وروسته نکاح ددواړو وویله نو آیا دانکاح جائز اونافذ سوه اوکه نه؟ نوکه چیري داوړدی مودی څخه وروسته جداوالی واقع سو نوپه نکاح فاسد وغیره کی اوله باقی عده دزوجینو په خپل مینځ کی دمشغولتیا په زمانه کی تمامیدی سی اوکه تر تفریق وروسته په متداخل کیدو سره تمامیدی سی؟

جواب: شامی ج۲ ص **۳۵**، باب المهر وذکر فی البحر هناك عن المجتبی أن کل نکاح اختلف العلماء في جوازه کالنکاح بلا شهود فالدخول فیه موجب للعدة أما نکاح منکوحة الغیر ومعتدته فالدخول فیه لایوجب العدة إن علم أنها للغیر (٢) لأنه لم یقل أحد

---

(١) لونکحها الزانی حل له وطوها اتفاقا والولد له ولزمه النفقة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار فصل فی المحرمات ج۲ ص ۴۰۱. ط. س. ج۳ ص ۹۴). ظفیر

(٢) ردالمحتار باب المهر ج۲ ص ۴۸۲. ط. س. ج۳ ص ۱۳۲ مطلب فی النکاح الفاسد. ظفیر

بجوازه فلم ينعقد أصلا الخ ، ددی څخه معلومه سوه چی دمعتدی دغیر سره باوجود دعلم ددی امر څخه چی دامعتده ده نکاح کول اوپه دخول کولو سره عده نه لازمیږی اوښکاره داده چی ددی عده به دزنا په زمانه کی پوره کیږی مثلا که چیري څوك دکونډه معتده په عده کی زنا وکړی نو ښکاره ده چی دغه موده به په زمانه دعدی کی شماریږی.

پرمطلقه عده ضروری ده: **سوال**: (١١٣٢) په اول کی دزید نکاح دهندی سره وسوه څه موده وروسته زید په زمانه دحیات دهنده کی ددی دحقیقی خور سره نکاح وکړه، بیا زید هندی ته طلاق ورکی، اوس هنده دبل سړی سره دنکاح کولو دپاره ورځی عده به پوره کوی اوکه نه؟

جواب: عده به لازمیږی. فقط

خاوند والا چی په زنا سره حامله سویده نوپه دی باندی عده لازمه ده: **سوال**: (١١٣٣) دزید دمنکوحی زبیده سره عمر زنا وکړه اوزبیده حامله سوه، په حالت دحمل زید دی ته طلاق ورکی جدایی کړه، آیا زبیدی ته دعمر سره دنکاح کولو دپاره دعدی پوره کول شرط دی اوکه نه؟

جواب: چونکی په حکم د، الولد للفراش وللعاهر الحجر (١)، سره هغه حمل دزنا څخه کیدل شرعًا مسلم نه دی، ددی وجه څخه عمر ته به ددی مطلقه حامله څخه بغیر دوضع دحمل څخه نکاح جائز نه وی ځکه چی دحاملی عده وضع دحمل ده، کما قال الله تعالیٰ واولات الاحمال اجلهن ان یضعن حملهن الآیة (٢).

دعدی متعلق څو سوالونه: **سوال**: (١١٣٤) که چیري طالق اومطلقه دواړه ووایي چی نه یوځای موږ یوازي ناست یو اونه وطی سته، نو اوس به ددوی په قول او په قسم سره اعتبار کیږی اوکه نه بغیر دقسم څخه اعتبار وکړی او بغیر دعدی څخه نکاح وسی؟

(٢) که چیري وروسته ددی نکاح څخه په یوه میاشت کی هغه ښځه دبل سړی سره ولاړه سی او دخپل مذکوره پورته قول څخه منکر سی نو په قول به یې اعتبار وسی اوکه نه؟

(٣) که چیري دطلاقو څخه وروسته ښځه ووایي چی زه غیر مدخوله یم نو بغیر دعدی څخه ددوهم سړی سره نکاح ددی جائزده اوکه نه؟

(۴) خلوت صحیحه په ګواهانو سره ثابتیږی اوکه نه دطالق اودمطلقی په قول سره؟

جواب: ١. کله چی دواړه متفق دی پرعدم خلوت اوصحبت باندی نو دقسم ضرورت نسته.

---

(١) ترمذی باب ما جاء ان الولد للفراش ج١ ص ١٨٦. ظفیر

(٢) سورة الطلاق، وفی حق الحامل مطلقا وضع جمیع الحامل حملها (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج٢ ص٨٣١. ط. س. ج٣ ص ٥١١). ظفیر

۲\. دمابعد انکار اعتبار نسته.
۳\. که چیري ګمان ددی دقول رښتیا وو نو پر دی به اعتماد وکړی، اونکاح ددی سره بغیر دعدی څخه جائز ده.
۴\. که چیري دواړه متفق وی په څه کار باندی نو ضرورت دشاهدانو نسته اوکه چیري په خپل مینځ کی یی اختلاف وی نو پہمدعی باندی بینه دی اوپر منکر باندی قسم دی.

دحاملی ښځی عده وضع دحمل ده اوکه چیرې هغه وچ سوی وی نو ددی په دوا وغیره سره غورځول ورته جائز دی: **سوال**: (۱۱۳۵) دچاپه خیټه کی چی حمل وی اوخاوند مړسوی وی اوبچي په خیټه کی وچ سوی وی، ددی ښځی نکاح کول مخکی داسقاط دحمل څخه جائز ده اوکه نه؟ اودا حمل په څنګه طریقی سره غورځول جائز دی؟
جواب: دحاملی متوفی عنها زوجها عده په وضع دحمل سره ده، کماقال الله تعالیٰ واولات الاحمال اجلهن ان یضعن حملهن (الآیة) نوچی ترڅو پوری وضع دحمل نه وی سوی چی په هره طریقه سره وی ترهغه وخته پوری هغه ښځه په بل ځای کی نکاح نه سی کولی، اوچی کله په وجه دوچیدلو دحمل دولادت څه صورت ونه سو نو اسقاط دحمل په دوا وغیره سره درست دی.

دطلاقو ثلثه وو څخه وروسته که چیرې خاوند زنا کوی نو ددی عده به هم دجدایی څخه وروسته شروع کیږی: **سوال**: (۱۱۳۶) یوسړی خپلی ښځی ته په حالت دحصه کی دری طلاقه ورکړل او ددی خبری موده څلور پنځه میاشتی تیری سوی دی سړی اوښځه صحبت هم کوی، نودا ښځه ددی خاوند په کورکی اوسیدلی سی اوکه نه؟ اوکه چیري ښځه دبل سړی سره نکاح کول غواړی نو عده به ازسر نو کول پکاروی اوکه نه هغه څلور پنځه میاشتی چي دخاوند په کور کی وه هغه به په عده کی شماریږی اوپه دی سره به عده پوره کیږی؟
جواب: پردی ښځی باندی دری طلاقه واقع سوه، اوبغیر دحلالی څخه داولنی خاوند سره نکاح نه سی کولی اواولنی خاوند ته ددی سره برابر وطی کول حرام اوزنا ده اودوهمه نکاح دیته دبل سړی سره دعدی تیریدلو څخه وروسته کول په کاردی اوعده به یی دهغه وخت څخه شروع سی چی کله دا داولنی خاوند څخه جلاسی اودیته ([1]) نه ورځی.

چي دوباره یی راوستله نو په جمـــاع کولو سره به دوهمه عده واجبیږی: **سوال**: (۱۱۳۷) یو

([1]) ومبدأها ای العدة فی النکاح الفاسد بعد التفریق من القاضی بینهما ثم لو وطئها حدا والمتارکة ای اظهار العزم من الزوج علی ترك وطئها (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۴۱. ط. س. ج۳ ص ۵۲۱). ظفیر

سړی ښځې ته دری طلاقه بائن ورکړل اوجدایي کړله اوبیایي په عده کی خپل کورته راوستله تردی پورې چې عده تیره سوه، یو څو ورځې وسوی، ددی ځخه وروسته اهل محله ددوی په مینځ کی جداوالی وکړی اوپه معلومات کولو باندی طالق جواب ورکی چې ماته طلاق یاد نه وو، نو په دوباره راوستلو اوپه جماع کولو سره عده ثانیه واجبیږی اوکه نه؟ او دا وطی بالشبه ده اوکه نه؟

جواب: داوطی بالشبه ده اودوهمه عده واجب ده اوتداخل به په عدتین کی کیږی او بغیر دتیریدلو ددوهمی عدی ځخه تحلیل دنکاح درست نه دی، *کذافی الدرالمختار والشامی* (۱).

چې کمه ښځه قابل دمجامعت نه وی نو پر دی هم عده سته: **سوال**: (۱۱۳۸) یوسړی دیوی ښځی سره واده وکی بیا وروسته معلومه سوه چې هغه ښځه قابله دمجامعت نه ده ماسوا دمتیازو دسوری ځخه نور څه نسته نو بیایي دیته طلاق ورکی نو پردی باندی عده واجب ده اوکه نه؟ اوپر خاوند باندی نفقه دعده واجب ده اوکه نه؟ اومهر څومره اندازه لازم دی؟

جواب: عده احتیاطا پردی واجب ده (۲) اونفقه دعدی هم لازمه ده ځکه چې نفقه تابع دعدی ده، کذا فی الشامی، او مهر نصف لازم دی دوجه ددخول دنه کیدلو اودخلوت صحیحه دنه کیدلو ځخه ، ځکه چې ددی ښځی سره چې کم خلوت وسو نوهغه خلوت صحیحه نه دی کذا فی الدرالمختار (۳) . فقط

دحاملې ښځې عده وضع دحمل ده برابره خبره ده که دخاوند دمرګ ځخه نیمه ګهنټه وروسته وضع دحمل سوی وی نو هم: **سوال**: (۱۱۳۹) دحاملی ښځی عده وضع دحمل ده نوکه چیري ددی دخاوند وفات اووضع دحمل په یووخت کی سوی وی نو ددی عده به ځنګه وی؟ که چیري وضع دحمل دخاوند دمرګ ځخه نیمه ګهنټه مخکی اویا وروسته وی نو څه حکم دی؟

جواب: دحاملی عده مطلقًا په وضع دحمل سره ده،که څه هم دخاوند دمرګ ځخه ګهنټه یا نیمه ګهنټه بعد هم وضع دحمل وسی نوعده پوره سوه، اوکه چیري دوفات ځخه مخکی

---

(۱) واذا وطئت المعتدة بشبهة ولو من المطلق وجبت عدة اخری لتجدد السبب وتداخلتا الخ (ایضا ج۲ ص ۸۳۷. ط. س. ج۳ ص ۵۱۸) مطلب وطی المعتدة بشبهة. ظفیر

(۲) ان المذهب وجوب العدة للخلوة صحیحة اوفاسدة (ردالمحتار ج۲ ص ۸۲۵. ط. س. ج۳ ص ۵۰۴) وتجب العدة بخلوة وان کانت فاسدة لان تصریحهم بوجوبها بالخلوة الفاسدة (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۴۲۲. ط. س. ج۳ ص ۵۰۴). ظفیر

(۳) والخلوة بلا مانع حسی وطبعی وشرعی ومن الحسی رتق وقرن وعضل (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب المهر ج۲ ص ۴۲۲. ط. س. ج۳ ص ۱۱۴). ظفیر

وضع دحمل وسی نوبیابه عده ځلور میاشتی اولس ورځی وی په شامی کی دی چی، قوله وضع جمیع حملها ای بلا تقدیر بمدة سواء ولدت بعد الطلاق اوالموت بیوم او اقل الخ (۱).

دعدی پر ختمیدو باندی معلومه سوه چی حمل دی نو عده به څومره وی؟ سوال: (۱۱۴۰) یوه ښځه دیوکال مودی څخه په وجه دناخوښی دخپل خاوند څخه جلا اوسیدله، نودیته ددی خاوند په ۱۲۸ مارچ طلاق ورکی، او۱۲۸ جون ته یی دری میاشتی عده ختمه سوه، او دا وخت دیته حمل ددوو میاشتو اودلسو ورځو وو، نوددی ښځی نکاح ثانی په حالت دحمل کی ددوهم سړی سره جائزده اوکه نه؟ اودحمل موجوده بچی به دچا څخه متصور وی داول خاوند څخه اوکه نه ددوهم خاوند څخه؟

جواب: دی ښځی ته چونکی په عده کی حمل معلوم سو، نوددی عده به په وضع دحمل سره وی (۲)، یعنی چی کله بچی پیداسی نوهغه وخت به ددی عده پوره سی، اوکه چیري طلاق رجعی یی ورکړی وو، یعنی یو یا دوه طلاق یی په صریح الفاظو سره ورکړی وه نو بیاپه عده کی حامله کیدل ددی رجعت ګڼل کیږی داولنی خاوند څخه اودبچی نسب به داولنی خاوند څخه ثابتیږی، اوددوهم سړی سره به ددی نکاح صحیح نه وی ځکه چی داولنی طلاق سره رجوع وسوه نوهغه ښځه داولنی خاوند زوجه سوه، اوکه چیري طلاق بائن اویا مغلظ وو، اوپه عده کی حمل ښکاره سو نوکه چیري بچی دشپږو میاشتو څخه په زیاته موده کی پیداسو نو نسب به دبچی دخاوند څخه ثابت نه سی، خو چی کله خاوند دعوٰی وکړی چی بچی زمادی اوعده بیاهم په وضع دحمل سره پوره سوه نوپه دی صورت کی وروسته دوضع دحمل څخه ددوهم سړی سره نکاح کول ددی صحیح دی او دبچی نسب به دهیچ چا څخه ثابت نه سی بلکی هغه ولد الزنا دی که چیري خاوند دعوٰی نه وی کړی.

دعدی نفقه پر ذمه دخاوند واجب ده: سوال: (۱۱۴۱) زید خپلی ښځی حاملی ته طلاق ورکی اودکور څخه یی وایسته، نومذکوره ښځی ته خرچه دوضع ترحمل پوری اومهر، او دبچی دپالنی دپاره څه ورلره ورکول کیدی سی اوکه نه؟

جواب: په دی صورت کی دښځی او دعدی نفقه پرذمه دخاوند واجب ده اودبچی دپرورش خرچه هم پر ذمه دخاوند ده، کذا فی کتب الفقه (۳).

---

(۱) وګوری ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۳۱. ط. س. ج۳ ص ۵۱۱. ظفیر

(۲) اعلم ان المعتدة لوحملت فی عدتها ذکر الکرخی ان عدتها وضع الحمل (ایضا) ط. س. ج۳ ص ۵۱۱. ظفیر

(۳) وتجب لمطلقة الرجعی والبائن والفرقة بلا معصیة کخیار عتق النفقة والسکنی والکسوة ان طالب المدة =

دوفات معتدة ښځه دتعزيت دپاره هيڅيري نسي تللي: **سوال**: (۱۱۴۲) دمعتده عن الوفات ښځي تلل دتعزيت دپاره ديو قريب کره څنګه دی؟

جواب: ناجائز دی کما فی الشامی عن الفتح والحاصل ان مدار خروجها بسبب قيام شغل المعيشة فيتقدر بقدره الخ ج۲ ص ۷۷۳. ([1])

ددوو کالو جلا اوسيدلو څخه وروسته هم که خاوند طلاق ورکړي نو هم عده لازميږي: **سوال**: (۱۱۴۳) که چيري واقعی دامعلومه سی چی خاوند دخپلی ښځی څخه ددوو کالو څخه بالکل جلا دی اوپه بل ځای کی اوسيږی نوکه چيري په دی حالت کی ددوو کالو څخه وروسته خاوند خپلی ښځی ته طلاق ورکی نو په دی صورت کی هم پر ښځی عده تيرول لازميږی اوکه نه؟ ځکه چی علت چی کم دی نو هغه استبراء درحم ده اوهغه دمخکی څخه حاصل دی؟

جواب: کله چی ددی ښځی سره دخول اوياخلوت سويدی نوعده پر دی لازمه ده دوجه داطلاق دقول دباری تعالی چی فرمايي: والمطلقات يتربصن بانفسهن ([2]) ثلثة قروء، ځکه چی اصل سبب دعدی دواجبوالی داحکم دباری تعالی دی، اوداعلل چی فقهآء په منصوصاتو کی تحرير فرمايي دا دقبيلی دنکات بعد الوقوع څخه دی پردی باندی مدار دحکم په موجودګی دنص صريح کی نه کيږی.

په عده دوفات کی چی چا واده وکی نو دهغه دعدی بيان: **سوال**: (۱۱۴۴) دزيد متوفی ښځی سره په عده دوفات کی عمر نکاح وکړه وطی يی کولي اودنکاح څخه وروسته په دوی دواړو کی جداوالی ونه سو اونه ددی ښځی مابقی عده پوره سو، شپږ مياشتی وروسته عمر بيا ددی ښځی سره نکاح وکړه، په فتاویٰ عالمګيری باب العدة کی دی چی: ولو تزوجت في عدة الوفاة فدخل بها الثاني ففرق بينهما فعليها بقية عدتها من الأول تمام أربعة أشهر وعشر وعليها ثلاث حيض من الآخر ويحتسب بما حاضت بعد التفريق من عدة الوفاة كذا في معراج الدراية وهكذا في المبسوط، وايضا فيه: المطلقة إذا حاضت حيضة ثم تزوجت بزوج آخر ووطئها الثاني وفرق بينهما وحاضت حيضتين بعد التفريق كان لهذا الزوج الثاني أن يتزوجها لانقضاء عدة الأول، نوپه دی صورت کی دعمر نکاح چی وروسته دشپږو مياشتو څخه دزيد متوفی ښځی سره وسوه نو هغه صحيح ده اوکه نه؟

= (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۲۱. ط.س. ج۳ ص۵۷۹ مطلب فی نفقة المطلقة). ظ

([1]) ردالمحتار فصل فی الحداد ج۲ ص ۸۵۴. ط. س. ج۳ ص ۵۳۶. ظفير

([2]) سورة البقره ع ۲۸. ظفير

جواب: پوره والی دعدی اولی وروسته دتفریق یا دمتارکت څخه دزوج ثانی واجب ده، نو چی کله دعمر څخه جداوالی ونه سو نو هغه عده دتماموالی دعدی اولی دپاره کافی نه دی بلکی بعد التفریق یا ترمتارکت دشوهر ثانی اتمام دعدی اولی لازم دی اودوهمه عده بالاقراء یا بالاشهر لازمه ده، لیکن دوهم خاوند یعنی عمر که چیري ددی سره نکاح کول غواړی نو وروسته دتیریدلو دعدی اولی څخه په دوهمه عده کی نکاح کولی سی ځکه چی هغه په دی صورت کی دصاحب دعدی اولی څخه په دوهمه عده کی نکاح کولی سی ځکه چی هغه په دی صورت کی صاحبِ عده ده، کما نقل عن الامام ابی حنیفة انه یدخل علیها للحال لانه صاحب العدة (۱). شامی، وهکذا یفهم من العبارة المنقولة فی السوال من العالمگیریه کان لهذا الزوج الثانی ان یتزوجها لانقضاء العدة الاولی ای بلا انتظار انقضاء العدة الثانیة (۲)، نوددی څخه معلومه سوه چی ددوهمي عدې پوره والی ددی سره په نکاح کولو کی ضروری نه دی، خو که چیري دبل سړی سره نکاح کول غواړی نوبیا ددوهمی عدی پوره کول هم لازم دی اوپه دی دواړو عدوکی به تداخل کیږی ، کما فی الشامی فی شرح قوله وجبت عدة اخری الخ وفی الدرالمختار: اعلم ان المرأة إذا وجب علیها عدتان فإما أن یکونا من رجلین أو من واحد ففي الثاني لا شك أن العدتين تداخلتا وفي الأول إن كانتا من جنسين كالمتوفى عنها زوجها إذا وطئت بشبهة أو من جنس واحد كالمطلقة إذا تزوجت في عدتها فوطئها الثاني وفرق بينهما تداخلتا عندنا ويكون ما تراه من الحيض محتسبا منهما جميعا وإذا انقضت العدة الأولى ولم تكمل الثانية فعليها إتمام الثانية الخ (۳).

چی په عده کی دیو حیض څخه وروسته حمل وسو نوعده به څنګه تیره کړی؟ سوال:

(**۱۱۴۵**) یوه ښځه چی مطلقه ده یوحیض ورته راغی بیادی ته دزنا څخه حمل پاته سو، نو اوس دامطلقه ددی زانی سره نکاح کول غواړی نوکله یی وکړی؟

جواب: وروسته دوضع دحمل څخه دی نکاح وکړی، اومخکی دوضع دحمل څخه دی ته نکاح کول جائز نه دی ځکه چی ددی عده تیریدل په وضع دحمل سره دی، کما فی رد المحتار للشامی ومثله ما لوكان الحمل في العدة الخ وفي الحاوي إذا حبلت المعتدة وولدت تنقضي به العدة الخ فالمراد بقوله إذا حبلت المعتدة معتدة الطلاق بقرينة ما بعده الخ واعلم أن المعتدة لوحملت في عدتها ذكر الكرخي أن عدتها وضع الحمل الخ (۴). فقط

(۱) عالمگیری باب العدة ج۱ ص **۵۳۲** ماجدیة. ظفیر
(۲) عالمگیری کشوری ج**۳** ص **۵۳۲**. ظفیر
(۳) ردالمحتار باب العدة ج۲ ص ۸۳۸. ط. س. ج۳ ص **۵۱۹** مطلب فی وطؤ المعتدة بشبهة. ظفیر =

دحاملى حمل چى وچ سى نو عده څنګه پوره کړي؟ سوال: (١١۴٢) دمتوفى عنها زوجها ښځى عده خو وضع دحمل ده نوکه چيري حمل په نس کى وچ سى نو عده به څنګه پوره کوى؟

جواب: کله چى حمل په نس کى وچ سو نو په شريعت کى هغه حامله نه متصور کيږى او ددى عده به لس ورځى اوڅلور مياشتى وى په شان دغير حاملى، كما قال الله تعالىٰ: والذين يتوفون منكم ويذرون ازواجا يتربصن بانفسهن اربعة اشهر وعشرا، الايه (١). وفى الدر المختار والعدة للموت اربعة اشهر وعشر مطلقا الخ فلم يخرج عنها الا الحامل، قوله: فإن عدتها للموت وضع الحمل كما في البحر ، وهذا إذا مات عنها وهي حامل أما لو حبلت في العدة بعد موته فلا تتغير في الصحيح كما يأتي قريبا (٢)، نو مراد دحاملى څخه هغه دى چى حمل ددى متحقق وى اوچى کله وچ سو نو حامله کيدل ددى متحقق پاته نه سو.

قد تم الجزء العاشر بتوفيقه تعالى على يد محمد ظفير الدين غفرالله ذنوبه، ويليه الجزء الحادى عشر ان شآء الله تعالىٰ.

قد تم الجزء العاشر من فتاوىٰ دارالعلوم ديوبند

کمپوزنګ

المولوي الحافظ نور احمد النوراني الحقاني

العلم کمپیوټرز ، کوئټه

تاريخ الاختتام

الاحد ، ٢٤ ربيع الثاني ، ١٤٣٠

(۴) ردالمحتار باب العدة ج٢ ص ٨٣١. ط. س. ج٣ ص ٥١١. ظفير

(١) سورة البقرة ركوع ٣٠. ظفير

(٢) ردالمحتار باب العدة ص ٨٣٠. ظفير